

การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช

Environmental Management in Slum Communities : A Case of

Nakhon Si Thammarat Municipal Area

เสาวภา ชลรัตน์

Saowapa Chalarat

๑

เลขหมู่	๐-๕๗๑.๒๖๑.๗๕	๗๘๕	๒๕๔๐	๒๖.๒
Bib Key	133010			
/ ๑๙.๕.๒๕๕๓ /				

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Master of Science Thesis in Environmental Management

Prince of Songkla University

2540

ผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ระหว่างการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนกับ ระยะเวลาที่นำมูลฝอยจากบ้านออกไปทิ้ง การนำของเก่าที่คัดแยกไปขายหรือให้แก่ผู้ต้องการ วิธีการกำจัดเศษอาหาร และลักษณะการใช้ส้วมในครัวเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนกับการใช้เชื้อเพลิงหุงต้ม น้ำดื่มหลัก และลักษณะ การใช้ไฟฟ้าของครัวเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับระยะเวลาที่นำมูลฝอยจากบ้านออกไปทิ้ง การขายหรือให้ของเก่าแก่ผู้ต้องการ จำนวนประเภทของของเก่าที่คัดแยก การใช้เชื้อเพลิงหุงต้ม วิธีการกำจัดเศษอาหาร ลักษณะการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือน น้ำดื่มหลัก ลักษณะการใช้ส้วม การปลูกต้นไม้และไม้ประดับ การรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนกับ การมีถังมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอย การขายหรือให้ของเก่าแก่ผู้ต้องการ จำนวนประเภทของของเก่าที่คัดแยก การใช้เชื้อเพลิงหุงต้ม วิธีการกำจัดเศษอาหาร ลักษณะการใช้ไฟฟ้า การปลูกต้นไม้และไม้ประดับ และการรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน

การจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ต่างก็มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมีทั้งสื่อบุคคล และสื่อมวลชน คือ แหล่งข่าวสารจากโทรทัศน์ กรรมการชุมชน และหนังสือพิมพ์

and road and pathway building and maintenance, canal and swamp dredging, and attendance in communities' committee meeting; (2) between household heads' occupation, and participation in neighbours' social gathering; (3) between households' income, and canal and swamp dredging; and (4) between households' acquisition of environmentally-related information and road and pathway building and maintenance, canal and swamp dredging, attendance in communities' committee meeting, and participation in neighbours' social gathering.

The study also revealed that the relationships existed, at a 0.05 significance level, between several independent variables and the household level environmental management : (1) between the household heads' education and the time taken to bring garbage to the disposal sites, the level of selling or giving the reusable items to the needy, food garbage disposal methods, and households' toilet usage; (2) between household heads' occupation and households' fuel usage, principal drinking water, and electricity usage; (3) between households' income and the time taken to bring garbage to the disposal sites, the level of selling or giving the reusable items to the needy, varieties of the reusable items separated, households' fuel usage, food garbage disposal methods, electricity usage, principal drinking water, households' toilet usage, trees planted, and house cleanliness and tidiness; (4) between environmentally-related information received and garbage bin possession, waste separation, the level of selling or giving the reusable items to the needy, varieties of the reusable items separated, households' fuel usage, food garbage disposal methods, households' electricity usage, trees planted, and house cleanliness and tidiness.

Both household level environmental management and household members' participation in communities' environmental activities are well correlated with levels of households' acquisition of environmentally-related information. It was found that information was spread mainly by both various types of mass media and by word of mouth, including television, newspaper, as well as the communities' committees.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคณาจารย์หลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณัญฐิโชติ อาจารย์วันชัย ธรรมสังการ ซึ่งเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์เยาวนิจ กิตติทรกุล ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่ สนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอด พร้อมกันนั้นผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ณ เชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรไชย รัตนไชย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โรจน์จรรย์ คำนสวัสด์ ที่กรุณาให้แนวคิดและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งเอื้อเพื่อเอกสารประกอบการค้นคว้า

ขอขอบพระคุณคุณธีรพงศ์ เนื้ออ่อน หัวหน้างานพัฒนาชุมชนเทศบาลนครนครศรีธรรมราช คุณนพพร แจ่มสว่าง เจ้าหน้าที่เคหะชุมชนนครศรีธรรมราช คุณโกสิตธิ์ สุขทัບ นายช่างตรวจทางสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช คุณนิคม สาธรณ์ ผู้ดูแลชุมชนประตู่ขาว 1 คณะกรรมการชุมชนหน้าสถานีรถไฟทุกท่าน โดยเฉพาะคุณเสถียร ศักดิ์สงค์ ที่ให้ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของชุมชน และขอขอบพระคุณชาวชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 ทุกคนที่กรุณาให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และพี่น้องทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา โดยเฉพาะคุณรัชฎา ชลารัตน์ น้องสาวที่คอยแนะนำช่วยเหลือในการเรียน การทำวิจัยรวมทั้งให้ที่พักอาศัยตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขอขอบพระคุณอาจารย์อารีย์ ลิมวุฒิไกรจิรัฐ คุณสุบงอร คุณชวิทย์ จิรนิวัตานนท์ ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยในทุก ๆ เรื่อง น้อง ๆ นักศึกษาปริญญาโท การจัดการสิ่งแวดล้อมรุ่น 6-7 และเพื่อนร่วมงานในวิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราชทุกคนที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ตลอดจนคุณสมใจ เจียรนัย ที่ช่วยเหลืองานด้านการพิมพ์วิทยานิพนธ์ และท้ายสุดขอขอบพระคุณอาจารย์สมลักษณ์ เคียววานิช ที่กรุณาทำประกันการลาศึกษาต่อของผู้วิจัยครั้งนี้

เสาวภา ชลารัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(11)
รายการภาพประกอบ	(15)
บทที่	
1 บทนำ	1
ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	9
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	10
ขอบเขตการศึกษา	10
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	10
คำจำกัดความในการศึกษา	12
2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	14
ความหมายของชุมชนแออัดและปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด	14
ปัญหาชุมชนแออัด	23
การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด	25
การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
3 วิธีดำเนินการวิจัย	43
การเลือกชุมชน	43
หน่วยของการวิเคราะห์	44
	(8)

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การกำหนดตัวแปร	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44
การสร้างเครื่องมือ	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	50
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	51
4 ผลการวิจัย	52
ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	52
ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนตัวอย่าง	56
การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน	73
ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและวิธีเข้าร่วมกิจกรรมของ ครัวเรือนในชุมชน	88
การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน	99
การแบ่งงานกันทำในกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือน	111
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนใน กิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนกับตัวแปรอิสระ	124
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน กับตัวแปรอิสระ	140
5 การอภิปรายผลการวิจัย	188
สรุปผลการวิจัย	188
อภิปรายผลการวิจัย	192
ข้อเสนอแนะ	197

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	199
ภาคผนวก	208
ภาคผนวก ก.	209
ภาคผนวก ข.	222
ภาคผนวก ค.	229
ประวัติผู้เขียน	232

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนชุมชนแออัด หลังคาเรือน และครอบครัวในภาคใต้ แยกเป็นรายจังหวัด ในพ.ศ. 2535	3
2 จำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2535-2538)	5
3 ชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ขนาดพื้นที่และ จำนวนครอบครัว	6
4 ประเภทของการครอบครองที่ดินในชุมชนแออัด 6 ชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช	8
5 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	54
6 ลักษณะทางประชากรและสังคมของครัวเรือน	57
7 ลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	67
8 ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและการรับรู้ข่าวสาร	74
9 ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม และแหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อม	85
10 ความถี่ในการเข้าร่วมและลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน	90
11 การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน	100
12 การแบ่งงานกันทำในครัวเรือน	112
13 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซมถนน ทางเดิน และไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสาร สิ่งแวดล้อม	127
14 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทำความสะอาดถนน ทางเดินและ ชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	129

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
15 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการขุดลอกคู คลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	132
16 ความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมประชุมปรึกษาหารือ หรือเสนอแนะต่อกรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	136
17 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ หรืองานประเพณีที่เพื่อนบ้านจัดขึ้นในชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	138
18 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีถังมูลฝอยในครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	142
19 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ทิ้งมูลฝอยในครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	145
20 ความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ครัวเรือนนำมูลฝอย ไปทิ้งกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	148
21 ความสัมพันธ์ระหว่างการคัดแยกมูลฝอยกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนและการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	151

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
22 ความสัมพันธ์ระหว่างการขายหรือให้เช่าของเก่าที่คัดแยกแก่ผู้ต้องการกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	154
23 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนคัดแยกกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	157
24 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้หุงต้มในครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	160
25 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	163
26 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของน้ำดื่มหลักของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	166
27 ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดเศษอาหารของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	169

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
28 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนกับการศึกษาของ หัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	172
29 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือนกับการศึกษา ของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	175
30 ความสัมพันธ์ระหว่างการกำจัดของเสียอันตรายกับการศึกษาของ หัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	177
31 ความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามในการประหยัดกระแสไฟฟ้าที่ใช้ ในครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้า ครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	180
32 ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกต้นไม้และไม้ประดับในบ้านและบริเวณ กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	183
33 ความสัมพันธ์ระหว่างความสะอาดและความเป็นระเบียบภายในบ้าน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม	186

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช	7
2 ระดับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์	28
3 การแสดงการติดต่อของเชื้อโรคจากอุจจาระ	32
4 แผนที่ชุมชนหน้าสถานีรถไฟแสดงจุดเริ่มต้นของการสูมตัวอย่าง	48
5 แผนที่ชุมชนประตู่ขาว 1 แสดงจุดเริ่มต้นของการสูมตัวอย่าง	49

บทที่ 1

บทนำ

1. ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จากโครงสร้างแบบเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรม รวมทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้เมืองกลายเป็นเขตกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นกว่าเดิม คือเป็นเขตอุตสาหกรรม การค้าและการบริการอันก่อให้เกิดการจ้างงาน ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดใจสำคัญให้ผู้มีรายได้น้อยจากชนบทย้ายเข้ามาสู่เมืองเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และเมืองหลักซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในภูมิภาคต่าง ๆ การขยายของตัวเมืองและประชากรก่อให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัย และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่มากเกินกว่าภาครัฐจะตอบสนองได้ทัน ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อมาตรฐานความเป็นอยู่ และความมั่นคงในการอยู่อาศัยของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ (ปรีดี บุรณศิริ, 2539 : 13)

สภาพชุมชนแออัดในอดีต คือแหล่งที่พักอาศัยของคนยากจน ที่อพยพจากต่างจังหวัดเข้าสู่เมืองใหญ่ แต่ปัจจุบันชุมชนแออัดได้กลายเป็นที่อยู่อาศัยของคนจนเมือง (urban poor) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เกิดและเติบโตขึ้นในเมืองเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะชุมชนแออัดเป็นที่อยู่อาศัยราคาถูกที่สุด ที่คนจนในเมืองจะหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนแออัด มักตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวก และอยู่ใกล้แหล่งประกอบอาชีพของคนยากจน (สมพงษ์ พัดบุษ และวุฒิพันธ์ รัตนธารี, 2534 : 47) สภาพการเช่นนี้มีได้เกิดขึ้นเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และเมืองหลักเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นทั่วไปในเมืองใหญ่

ปัญหาหลักของคนจนเมืองคือความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เพราะส่วนใหญ่อพยพมาจากชนบท เข้ามาอาศัยอยู่ในที่ดินของรัฐ ที่ดินของเอกชน ในลักษณะการเช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย หรือบุกรุกโดยผิดกฎหมาย การทำสัญญาเช่าที่ดินจากเอกชน ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นสัญญาปีต่อปี ปัญหาการถูกไล่ออกจากเจ้าของที่ดินเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และความ

ไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยนั่นเองที่เป็นสาเหตุให้ผู้อยู่อาศัย ไม่ปรับปรุงชุมชนแออัดของตนเอง จนมีลักษณะเสื่อมโทรม กลายเป็นภาพพจน์ที่ไม่ดีในสายตาของบุคคลทั่วไป (มูลนิธิพัฒนา ที่อยู่อาศัย, 2537; ศรีธยา อุพารศิลป์, 2534)

ชุมชนแออัดกำลังเพิ่มปริมาณมากขึ้นในภาคใต้ จากการสำรวจข้อมูลชุมชนแออัดทั่วประเทศของการเคหะแห่งชาติ ใน พ.ศ. 2535 ปรากฏว่ามีเพียงสองจังหวัดเท่านั้น ที่ไม่มีชุมชนแออัดอยู่ในเขตเมือง คือจังหวัดชุมพร และยะลา และจากข้อมูลของการเคหะแห่งชาติ ร่วมกับข้อมูลของเทศบาลในท้องถิ่น คาดว่าจังหวัดใหญ่คือ นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีปัญหาเกี่ยวกับชุมชนแออัด และมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น ตามลักษณะของการพัฒนาเมือง (สุทัศน์ จุลรัตน์, 2536 : 1) ดังมีจำนวนชุมชนในแต่ละจังหวัด จำนวนหลังคาเรือนและจำนวนครอบครัว ดังได้แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนชุมชนแออัด หลังคาเรือน และครอบครัวในภาคใต้ แยกเป็นรายจังหวัด
ในพ.ศ. 2535

จังหวัด	จำนวนชุมชน	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ครอบครัว	ร้อยละของครอบครัว ทั้งหมด
กระบี่	1	79	138	0.59
ชุมพร	-	-	-	-
ตรัง	8	647	784	3.38
นครศรีธรรมราช	10	1,304	1,357	5.85
นราธิวาส	9	1,089	1,107	4.76
ปัตตานี	5	1,308	1,733	7.47
พังงา	1	971	1,176	5.07
พัทลุง	1	833	853	3.68
ภูเก็ต	12	874	933	4.02
ยะลา	-	-	-	-
ระนอง	6	669	752	3.24
สงขลา	16	7,803	10,420	44.91
สตูล	7	1,511	1,627	7.01
สุราษฎร์ธานี	9	1,928	2,324	10.02
รวม	87	18,746	23,204	100.0

ที่มา : หนังสือแลใต้ ฉบับที่ 19 ประจำเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2538 หน้า 25

ชุมชนแออัดในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นชุมชนเมือง ที่เก่าแก่ยาวนานมากจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมด 9,942.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6.21 ล้านไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ มีประชากร 1,503,156 คน (กรมการปกครอง, 2540 : 1) เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดในภาคใต้ และเป็นจังหวัดที่มีประชากรมีรายได้ต่อหัวต่อปีอยู่ในกลุ่มต่ำที่สุด 3 อันดับสุดท้าย

ในภูมิภาค นับตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมาจนถึง 2535 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2525-2535) สภาพความยากจนโดยเฉพาะจากกลุ่มอาชีพเกษตรกรปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มเกษตรกรในเขตลุ่มน้ำปากพนัง การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา มุ่งให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศ และในประเทศอย่างกว้างขวาง ทำให้มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การพัฒนาชนบทกลับถูกละเลยทอดทิ้ง ผลก็คือทำให้มีการเคลื่อนย้ายของกำลังแรงงานเข้าสู่เมืองศูนย์กลาง การเคลื่อนย้ายประชากรจากภาคเกษตรกรรมเข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน ที่มีลักษณะเป็นชุมชนแออัดเกิดขึ้นในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช (นิกร บุญส่ง, 2538 : 22)

เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครลงประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 11 ตอนที่ 36 ก. ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2537 โดยการเปลี่ยนแปลงฐานะจากเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช และบัญญัติให้บังคับใช้เมื่อพ้นกำหนด 45 วัน นับตั้งแต่วันประกาศ ซึ่งก็คือ วันที่ 8 ตุลาคม 2537 ก่อนมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นเทศบาลนคร ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ให้ขยายเขตเทศบาลเพิ่มเติมจากเดิม 10.84 ตารางกิโลเมตร เป็น 22.56 ตารางกิโลเมตร

เขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล คือ ตำบลในเมือง ตำบลท่าวัง ตำบลคลัง ตำบลนาเคียน เฉพาะบางส่วนของหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 และตำบลโพธิ์ไทรคัง เฉพาะหมู่ที่ 1 และบางส่วนของหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 9 ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้มีการขยายตัวของประชากรอย่างต่อเนื่อง ดังได้แสดงไว้ในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2535-2538)

พ.ศ.	จำนวนประชากรในวันที่ 31 ธ.ค. (คน)	จำนวนบ้าน (หลัง)	อัตราเพิ่มของประชากร (ร้อยละ)
2535	72,595	10,145	-
2536	77,901	18,721	7.3
2537	90,868	21,301	16.6
2538	99,977	25,745	10.0

ที่มา : แผนพัฒนาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ประจำปี 2539 : 8

ในบรรดาปัญหาทั้งหลายในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาน้ำท่วมและการระบายน้ำ ปัญหาการกำจัดมูลฝอยที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ปัญหาชุมชนแออัดก็เป็นปัญหาหนึ่งที่น่าสนใจมาก ถ้าหากมีการละเลยปัญหานี้ ก็เท่ากับเป็นการละเลยปัญหาของคนในเขตเทศบาลกลุ่มหนึ่ง และเป็นการละเลยต่อระบบเศรษฐกิจแบบแฝงที่หนุนช่วยระบบเศรษฐกิจของเมือง รวมถึงละเลยแหล่งแรงงานราคาถูกที่เป็นกลไกสำคัญตัวหนึ่งของระบบเศรษฐกิจเมือง อีกทั้งยังละเลยปัญหาสังคมของชุมชนแออัดที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชนเมืองโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นในชุมชนแออัด และชุมชนเมืองโดยทั่วไปในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

จากการสำรวจของการเคหะแห่งชาติ ในพ.ศ. 2535 ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของเทศบาลปรากฏว่าในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช มีชุมชนแออัด 10 ชุมชน และมีประชากรประมาณ 9,000 คนได้แสดงไว้ในรูป 1 และตาราง 3

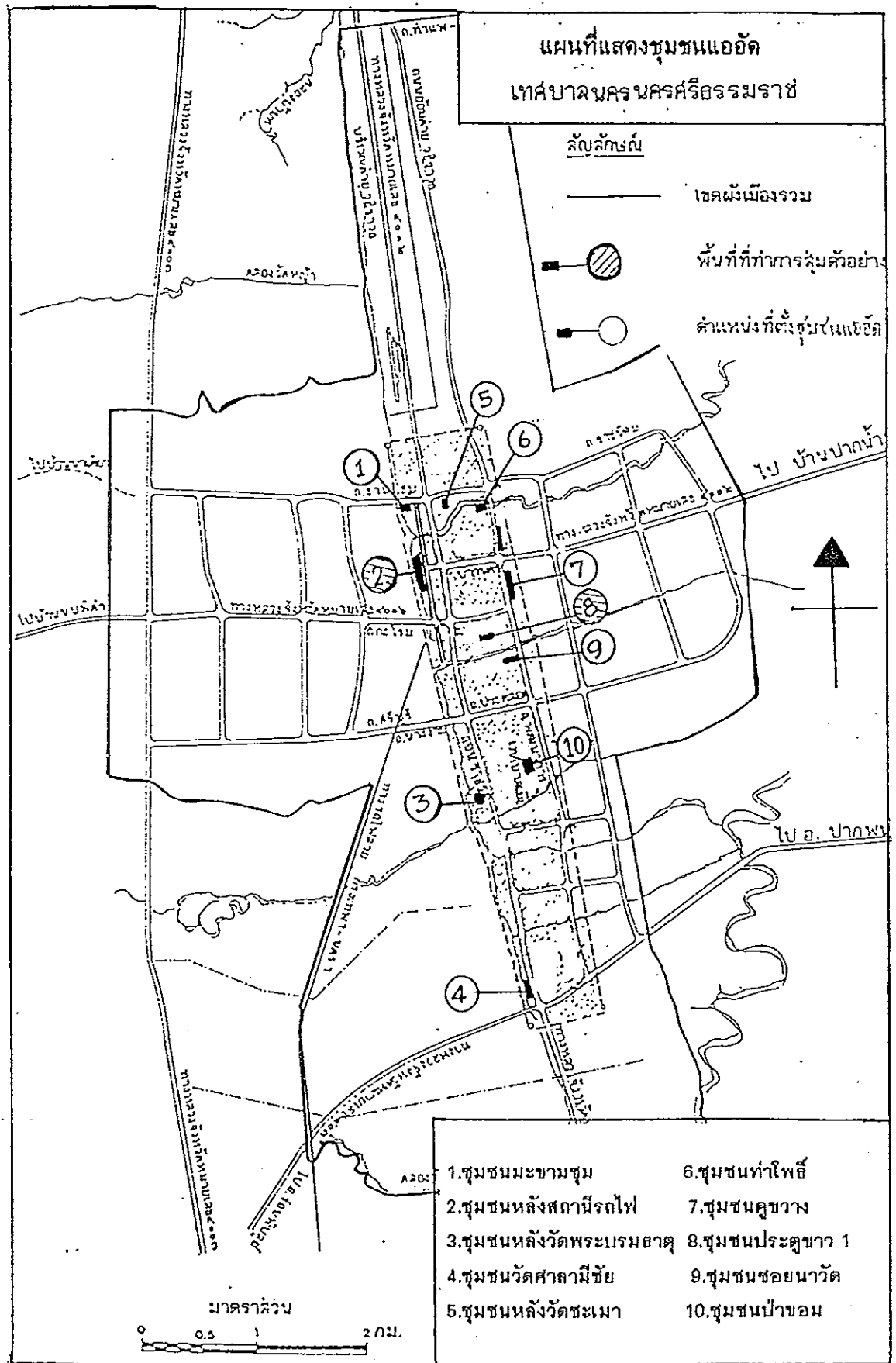
ตาราง 3 ชุมชนแออัด ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ขนาดพื้นที่ และจำนวน
ครอบครัว

ชื่อชุมชน	สถานที่ตั้ง	จำนวนครอบครัว	จำนวนประชากร	ขนาดชุมชน
นาวัด	ต.ในเมือง	60 ¹	250	3 ไร่
ประดู่ขาว 1	ต.คลัง	52 ¹	216	3 ไร่
คูขวาง	ต.ท่าวังและต.คลัง	400 ¹	1,664	15 ไร่
หน้าสถานีรถไฟ	ต.ท่าวังและต.คลัง	412 ²	1,825	58 ไร่
ศาลามีชัย	ต.ในเมือง	70 ³	290	10 ไร่
หลังวัดชะเมา	ต.ท่าวัง	76 ³	316	5 ไร่
ท่าโพธิ์	ต.ท่าวัง	200 ²	1,743	10 ไร่
มะขามชุม	ต.ท่าวัง	188 ²	909	5 ไร่
ป่าขอม	ต.ในเมือง	257 ²	1,122	30 ไร่
หลังวัดพระบรมธาตุ	ต.ในเมือง	149 ²	616	6 ไร่
รวม		1,864	8,951	118 ไร่

ที่มา : 1 การประมาณของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2536

2 ข้อมูล จปฐ.ของเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2536

3 การสำรวจนับของผู้วิจัยเมื่อ เมษายน 2538

รูป 1 แผนที่แสดงชุมชนแออัด เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ในพ.ศ. 2536 มุลินธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช (ขณะนั้นยังเป็นเทศบาลเมือง) วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช สำนักงานเคหะชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชและสวนสร้างสรรค่นาคร-บวรรัตน์ ร่วมกันสำรวจชุมชนแออัดจำนวน 6 ชุมชน จากจำนวนทั้งหมด 10 ชุมชน ผลการสำรวจพบว่า ประชาชนในชุมชนแออัดส่วนใหญ่อพยพมาจากบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง คือ อำเภอปากพนัง หัวไทร เขียวใหญ่ และชะอวด และประชากรส่วนหนึ่งอพยพมาจาก อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการสำรวจครั้งนั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง “พลวัตของสังคมเกษตรบริเวณฝั่งอ่าวปากพนัง” ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคม และการใช้พื้นที่ในสังคมเกษตรกรรมท้องถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดภาวะวิกฤตแก่ชาวนาบริเวณชายฝั่งจนถึงปัจจุบัน คือผลิตภาพของแรงงานในการทำนาลดต่ำลงตลอดมา ทำให้แรงงานที่มีประสิทธิภาพ เคลื่อนย้ายออกจากการทำการเกษตรและประมงชายฝั่ง ไปเป็นลูกจ้างของนายทุน รวมทั้งการอพยพจากพื้นที่ไปรับจ้างยังเมืองใหญ่ ๆ ต่าง ๆ จำนวนมาก (สมยศ พุ่มหว่า, 2536 : 95)

ผลจากการสำรวจของมุลินธิพัฒนาที่อยู่อาศัยใน พ.ศ. 2536 ใน 6 ชุมชนพบว่า ประชาชนในชุมชนแออัดเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช มีสิทธิ์ครอบครองที่ดินเป็นของตนเองเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น รายละเอียดแสดงไว้ในตาราง 4

ตาราง 4 ประเภทของการครอบครองที่ดินในชุมชนแออัด 6 ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ประเภทของการครอบครอง	ร้อยละ
1. ที่ดินของตนเอง	2
2. ที่ดินของวัด วัดร้าง (กรมศาสนา)	25
3. ที่ดินของเทศบาล	17
4. ที่ดินราชพัสดุ	11
5. ที่ดินการรถไฟแห่งประเทศไทย	32
6. ที่ดินเอกชน	13
รวม	100.0

จากการสำรวจเรื่องครัวเรือนและครอบครัวในชุมชนแออัด 6 ชุมชน คือชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ชุมชนท่าโพธิ์ ชุมชนอุขวาง ชุมชนมะขามชุม ชุมชนนาวัด และชุมชนมะขาม พบว่า หลังคาเรือนหนึ่ง ๆ บางครั้งจะมีหลายครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกัน ครัวเรือนที่มีครอบครัวเดียว คิดเป็นร้อยละ 79 ครัวเรือนที่มีสองครอบครัว ร้อยละ 14 และที่มีสามครอบครัว ร้อยละ 6 และพบว่าอาชีพและรายได้ของประชาชนในเขตชุมชนแออัด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ลูกจ้าง รับจ้างทั่วไป หาบเร่ แผงลอย และค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ครอบครัว ร้อยละ 10 มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาท ร้อยละ 36 มีรายได้ระหว่าง 2,000-5,000 บาท ร้อยละ 19 มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท และมีครอบครัวเพียงร้อยละ 8 ที่มีรายได้มากกว่า 10,000 บาท (มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย, 2538 : 51-53)

สภาพปัญหาของประชาชนในชุมชนแออัดดังกล่าวมีหลายประการ ปัญหาหลักคือความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ปัญหาความยากจน การขาดแคลนสาธารณสุข ปัญหาการระบายน้ำ ปัญหามลพิษ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาอาชญากรรมในหมู่เยาวชนเป็นต้น จากลักษณะทางกายภาพของชุมชน ถึงแม้จะไม่มีลักษณะเสื่อมโทรม และมีปัญหาซับซ้อนเท่ากับกรุงเทพมหานคร แต่ถ้ามองการปล่อยปละละเลย ไม่ให้ความสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาชุมชน ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวจะซับซ้อน และทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนยากที่จะแก้ไขกลายเป็นปัญหาสำคัญสำหรับสังคมเมืองในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และช่องทางการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในครัวเรือน และการเข้าร่วมและการมีส่วนร่วมสนับสนุนของครัวเรือน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน
3. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง การศึกษา อาชีพ รายได้ และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนและการมีส่วนร่วมของครัวเรือน ในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ภายในชุมชน

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลของการศึกษาสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริง เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ ในภาคใต้ของประเทศไทย
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบชุมชนแออัด จังหวัดนครศรีธรรมราช จะได้นำข้อมูล และข้อเสนอแนะไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงชุมชน ในด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและลักษณะทางกายภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนแออัดต่อไป

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด ครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือน และการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ศึกษาเฉพาะชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช 2 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็ก 1 ชุมชน คือชุมชนประตู่ขาว 1 และชุมชนขนาดใหญ่ 1 ชุมชนคือ ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสไม่อยู่ จะสัมภาษณ์จากสมาชิกของครัวเรือน ผู้ซึ่งรู้ข้อมูลของครัวเรือนดีที่สุดแทน และต้องเป็นผู้ที่กำลังอาศัยอยู่ในขณะที่มีการเก็บข้อมูล ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2539 เท่านั้น โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 256 ราย

5. กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดในระดับครัวเรือน สามารถสร้างกรอบแนวคิดเพื่อค้นหา ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการเข้าร่วมหรือมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ตัวแปรอิสระที่ศึกษามีดังนี้

ตัวแปรในการวิจัย

1. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาเป็นสถานภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของบุคคล เพราะการได้รับการศึกษาเป็นการสะสมความรู้และประสบการณ์ จากการอบรมเลี้ยงดูและการถ่ายทอดจากผู้รู้โดยวั้ระดับการศึกษาจากจำนวนชั้นเรียน ผู้ที่ผ่านการศึกษามากชั้นเรียนย่อมมีพฤติกรรมที่รอบรู้ มากกว่าผู้ที่จบการศึกษาน้อยกว่า ดังนั้นระดับการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สัมพันธ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 3 กลุ่มคือ ชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่า ชั้นประถมปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป

2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน เจอร์ซิล (Jorsild, 1974) อธิบายว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน มักจะมีความเชื่อและความคิดแตกต่างกัน (ศรีธยา อุฬารศิลป์, 2534 : 23) ดังนั้นอาชีพน่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งอาชีพออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อาชีพรับจ้างและลูกจ้าง อาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว และอาชีพอื่น ๆ

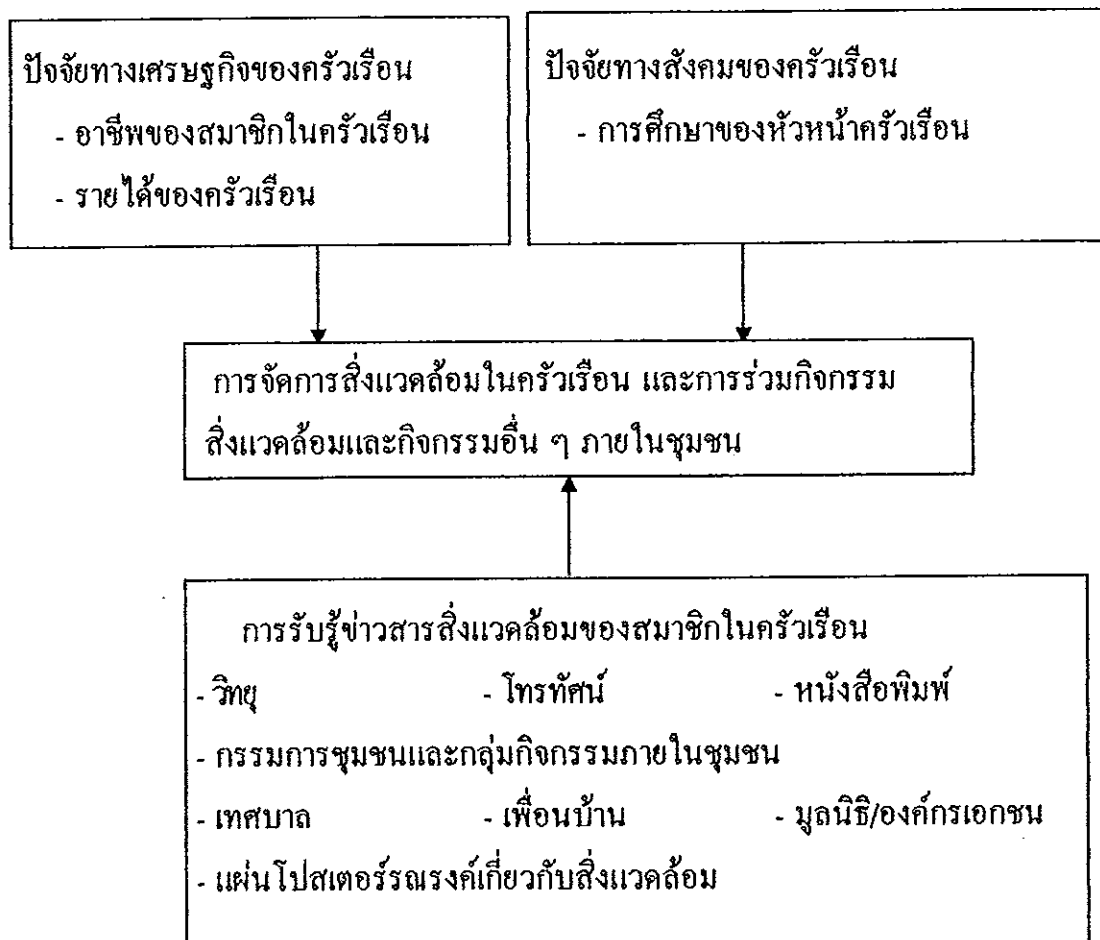
3. รายได้ของครัวเรือน รายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน มีความสัมพันธ์อย่างมากต่อพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน เนื่องจากการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับรายจ่ายในการปรับปรุงบ้านและบริเวณ การสร้างห้องน้ำห้องส้วม การจัดหาเชื้อเพลิงและพลังงาน การจัดหาไม้ค้ำน้ำใช้ การกำจัดมูลฝอยและของเสีย เป็นต้น ครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีแนวโน้มในการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชนแตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งรายได้ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ตั้งแต่ 4,000 บาทลงไป 4,001-6,000 บาท 6,001-10,000 บาท และสูงกว่า 10,000 บาท

4/ ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน เนื่องจากข่าวสารมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การมีความเข้าใจ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมากไม่ว่าจะผ่านสื่อประเภทใด ย่อมมีแนวความคิดและสายตาที่ยาวไกลกว่าผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย ดังนั้นการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนน่าจะมีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมออกเป็น

เป็น 2 ระดับคือ การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย

กรอบแนวคิด

การจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือน ในชุมชนแออัด

6. คำจำกัดความในการศึกษา

1. ครัวเรือน (Household) หมายถึง ครัวเรือนครอบครัว (family household) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาศัยอยู่ร่วมกัน ภายใต้หลังคาบ้านเดียวกัน มีการแบ่งปันอาหารตลอดจนถึงการจัดการและการเตรียมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาระหน้าที่ของ

ครัวเรือนร่วมกัน รวมทั้งการจัดการด้านรายได้ รายจ่ายของครัวเรือน มีการนับถือสมาชิกคนใดคนหนึ่งในครัวเรือนเป็นหัวหน้า

2. ขนาดของครัวเรือน คือ จำนวนบุคคล หรือจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน

3. หัวหน้าครัวเรือน คือ ผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนให้การยอมรับว่าเป็นผู้นำหรือหัวหน้า

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) หมายถึง การจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในระดับครัวเรือนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการมูลฝอย และของเสียภายในบ้าน การใช้และการประหยัดพลังงาน การจมน้ำดื่ม น้ำใช้ การรักษาความสะอาดภายในบ้านและบริเวณ การมีห้องส้วมและห้องน้ำ ตลอดจนการแบ่งงานกันทำภายในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชน

5. ชุมชนแออัดขนาดใหญ่ คือ ชุมชนที่มีจำนวนครัวเรือนทุกประเภทรวมกันตั้งแต่ 200 ครัวเรือนขึ้นไป

6. ชุมชนแออัดขนาดเล็ก คือ ชุมชนที่มีจำนวนครัวเรือนทุกประเภทรวมกันต่ำกว่า 200 ครัวเรือน

7. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม หมายถึงระดับความถี่ในการติดตามข้อมูลข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่เทศบาล เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน และโปสเตอร์รณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

8. ของเสียอันตราย หมายถึงบรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่ขณะนั้นคนไม่ต้องการและทิ้งไป ทั้งที่เป็นของแข็งและของเหลว 10 ประการ ดังนี้คือ ขยะรักษาโรค ขยะฆ่าแมลง ระเบิด หรือหีบห่อบรรจุสารเคมี ขากหลอดฟลูออเรสเซนต์ สี กาว ทินเนอร์ แบตเตอรี่เก่า ถ่านไฟฉาย และซากสัตว์ที่เป็นโรคติดต่อ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังนี้

1. ความหมายของชุมชนแออัด และปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด
2. ปัญหาชุมชนแออัด
3. การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของชุมชนแออัด และปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด

1.1 ความหมายของชุมชนแออัด

วิวัฒนาการนิยามศัพท์คำว่า “ชุมชนแออัด” เดิมคำนี้มาจากคำว่า “slum” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งได้แปลเป็นภาษาไทยหลาย ๆ คำก่อน พ.ศ. 2525 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการว่า “บริเวณวิบัติ” “บริเวณเสื่อมโทรม” “แหล่งอบายมุข” “แหล่งทรุดโทรม” และแหล่งเสื่อมโทรม อย่างไรก็ตาม คำว่าแหล่งเสื่อมโทรมมักเป็นคำที่ได้ยินและพบเห็นในเอกสารต่าง ๆ ในวงราชการเช่น ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ บัตรหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องที่อยู่อาศัยประเภทนี้ จะอยู่ภายใต้ชื่อเรื่อง “แหล่งเสื่อมโทรม” ต่อมาในวันที่ 27 เมษายน 2525 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ ตามข้อเสนอของคณะแห่งชาติ และอนุมัติให้ใช้คำว่า “ชุมชนแออัด” และใช้ภาษาอังกฤษว่า “crowded community” แทนคำว่า “แหล่งเสื่อมโทรม” ซึ่งใช้กันมากในวงราชการในระยะหลัง เหตุผลของการเปลี่ยนคำดังกล่าวก็คือ คำว่า “สลัม” ให้ความหมายในเชิงต่ำต้อย ผู้อยู่อาศัยรู้สึกตนเสมือนคนชั้นล่าง ส่อถึงช่องว่างทางสังคมอันก่อให้เกิดผลทางลบได้ (โสภณ พรโชคชัย, 2528 : 1)

ความหมายของชุมชนแออัด ชุมชนแออัดในความหมายของการเคหะแห่งชาติ หมายถึง “บริเวณพื้นที่ที่มีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะ มีน้ำขัง อับชื้นหรือสกปรก มีอาคารและผู้อยู่อาศัยอย่างแออัด อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย ความปลอดภัย หรือเป็นแหล่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน จำนวนอาคารในชุมชน อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 30 หลังคาเรือนต่อพื้นที่ 1 ไร่ ไม่ว่าจะอยู่ในบริเวณที่ดินของเจ้าของที่ดินรายเดียวกันหรือไม่ก็ตาม (การเคหะแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 1)

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เทพพนม เมืองแมน (2533 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชนแออัดไว้ว่า หมายถึง “ชุมชนที่ส่วนใหญ่มีอาคารหนาแน่นไว้ระเบียบและทรุดโทรม ประชาชนอยู่กันอย่างแออัด ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม อันเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย และเป็นชุมชนที่มีปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม”

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของสลัม ไว้ว่า หมายถึง “สิ่งก่อสร้าง หรือพื้นที่ที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่นเกินไป เกิดความเสื่อมโทรมลง มีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก อันทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมอันดีของผู้อยู่อาศัย หรือชุมชนนั้น ๆ” (ทองสุข ชันทอง, 2520 : 193)

จากคำจำกัดความหรือนิยามศัพท์ของคำว่า ชุมชนแออัด พอจะสรุปได้ว่า ชุมชนแออัดคือ สถานที่ที่มีลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคมดังนี้

1. สภาพทางกายภาพมีความแออัดไม่เป็นระเบียบ
 2. สภาพอาคารทรุดโทรม ไม่สร้างตามแบบแผน
 3. มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น การระบายน้ำไม่ดี ขาดที่ว่างสาธารณะ และขาดสาธารณูปโภค เป็นต้น
 4. ประชาชนอพยพมาจากแหล่งต่าง ๆ หลายแหล่ง
 5. มีสภาพความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขอนามัย และ
 6. ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย
- 1.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด

การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย ปรากฏชัดเจนตั้งแต่รัฐบาลจอมพล-สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2504 เป็นต้นมา โดยใช้ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความทันสมัย” หรือ “ยุทธศาสตร์การ

พัฒนาแบบไม่สมดุล” หรือ “การพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม” ทำให้ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม แต่เป็นการขยายตัวในวงจำกัดเฉพาะในเมืองหลวง เมืองหลักในภูมิภาคและจังหวัดใหญ่ ๆ การพัฒนาภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ประสบความล้มเหลว การพัฒนามีลักษณะส่งเสริมการค้าทรัพยากรจากชนบทไปพัฒนาเมืองให้เจริญขึ้น มีผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเศรษฐกิจของชุมชนเมือง กับชุมชนชนบท รวมทั้งช่องว่างระหว่างคนจนกับคนร่ำรวย นับวันจะห่างกันมากขึ้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2537 : 94-95; สีน สือสวน, 2533 : 96) ความยากจนของประชาชนในชนบท เกิดจากปัญหาการครอบครองที่ดิน ปัญหาการผลิต การถูกกดราคาพืชผล ปัญหาภัยธรรมชาติ และอื่น ๆ ความแร้นแค้นเป็นปัจจัยผลักดันให้ชาวชนบทอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า บุคคลเหล่านี้ต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นซึ่งรัฐบาลที่ผ่านมามีอาจตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ จึงเกิดชุมชนแออัด และชุมชนบุกรุกต่าง ๆ ขึ้น ในขณะที่เดียวกันคนยากจนในเมือง ก็ถูกภาวะเศรษฐกิจบีบรัดมากขึ้น แต่ต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูกเช่นเดียวกัน เมื่อรัฐปล่อยปละละเลยไม่ตอบสนอง คนยากจนส่วนหนึ่งก็เคลื่อนย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด รวมทั้งชุมชนถิ่นที่อยู่ของคนยากจนบางแห่งก็เสื่อมโทรมลง จนกลายเป็นชุมชนแออัดไปด้วย

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด พอสรุปได้ดังนี้ (จรรยา พิทยาปริษานนท์, 2536; พัฒน์ สุจำนงค์, 2533; สุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2531; โสภณ พรโชคชัย, 2528; โสภณ ขนิลมันน์, 2534)

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การที่มีประชากรจำนวนมากมาอาศัยรวมกันอยู่ในเมือง ประชากรส่วนที่มีฐานะดีจะมีที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วน มีงานทำมีรายได้ดี ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีงานทำที่ไม่แน่นอน และรายได้ต่ำ มีความสามารถจำกัดในการจัดหาที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชากรที่อพยพมาจากชนบทและมีฐานะยากจน ในทางปฏิบัติพวกเขาจะเช่าที่ดินปลูกสร้างบ้าน เช่าบ้าน บุกรุกสร้างบ้านเรือนบนที่สาธารณะ หรือที่ดินเอกชนที่ปล่อยทิ้งไว้สภาพบ้านต่ำกว่ามาตรฐานหรือราคาถูก ในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อประชากรเข้ามาอาศัยในบริเวณนั้นเพิ่มมากขึ้น ก็กลายเป็นชุมชนแออัดในที่สุด

2. ปัจจัยด้านประชากร การเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ทรัพยากรต่อหัวลดลงเช่น ครัวเรือนมีที่ดินไม่เพียงพอในการทำกิน คนเลื่อมความสมบูรณ์ ขาดปัจจัยในการผลิต ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าสู่ตัวเมือง ในขณะที่เดียวกันก็มีการเพิ่มของประชากร ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิม ทำให้เมืองมีความหนาแน่นของประชากรสูงขึ้น

3. ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยในเมืองมีไม่เพียงพอ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นเหตุให้ผู้ที่มีรายได้น้อย จำเป็นต้องปลูกสร้างที่อยู่อาศัย หรือเช่าบ้านอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกสุขลักษณะเป็นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ สภาพความเป็นอยู่เสื่อมโทรมลงอีก

4. ปัจจัยด้านที่ดินและกฎหมาย การที่ประเทศไทยไม่มีผังเมืองที่ถูกต้องในการควบคุมการใช้ที่ดิน เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดชุมชนแออัด เพราะขาดการปฏิบัติทางกฎหมายในการควบคุมการครอบครองที่ดิน ทำให้ราคาที่ดินสูงเกินกว่าผู้มีรายได้น้อยจะมีที่ดินของตนเองได้ การแบ่งแปลงที่ดินให้เช่าของเอกชน วัด หรือรัฐวิสาหกิจ ฯลฯ ไม่ได้มีการวางแผนและควบคุมอย่างทั่วถึง ขาดการควบคุมด้านมาตรฐานสิ่งก่อสร้าง และยังไม่มีการวางทางกฎหมาย ในการตรวจสอบการซ่อมบำรุงที่อยู่อาศัยให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งของการเกิดชุมชนแออัด

5. ผู้ครอบครองที่ดินปล่อยปละละเลย ผู้ครอบครองที่ดินไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น การรถไฟแห่งประเทศไทย การท่าเรือแห่งประเทศไทย กรมศาสนา กรมธนารักษ์ เทศบาล หรือเอกชน ขาดการดูแลที่ดินของตน ทำให้เกิดการบุกรุกเข้าไปตั้งถิ่นฐานที่ละเล็กที่ละน้อย จนในที่สุดมีการเข้าไปตั้งหลักแหล่งถาวร หรือค่อนข้างถาวร จนเจ้าของที่ดินประสบความยุ่งยาก และมีปัญหาในการรื้อถอนในที่สุด

1.3 ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชสรุปได้ดังนี้

1. การย้ายถิ่นของชาวชนบทเข้าสู่เมืองเนื่องจากภัยธรรมชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบภัยธรรมชาติร้ายแรงอยู่เสมอ นอกเหนือจากภัยธรรมชาติธรรมชาติที่พบอยู่ประจำ ภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงของจังหวัดเกิดขึ้น 3 ครั้ง นับตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เป็นต้นมา คือ มหาวาตภัย พ.ศ. 2505 อุทกภัย พ.ศ. 2518 และอุทกภัยและแผ่นดินถล่มใน พ.ศ. 2531 ภัยธรรมชาติทั้ง 3 ครั้งนี้ที่กล่าวมา ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินของประชาชน และสภาวะแวดล้อมโดยรวมของท้องถิ่น

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2505 เกิดวาตภัยรุนแรงในเขตชายฝั่งจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้พื้นที่ชายฝั่งอ่าวปากพนัง คือในพื้นที่ในเขตอำเภอปากพนัง หัวไทร เชียรใหญ่ ไม่สามารถผลิตข้าวได้ เพราะมีปัญหาน้ำท่วมนาข้าวเสียหาย เกษตรกรไม่มีข้าวเหลือขาย ขาดพันธุ์ข้าวปลูก และไม่สามารถผลิตข้าวได้อย่างน้อย 3 ปี หลังจากวาตภัยครั้งนี้ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ทั้งส่วนที่เป็นชาวนาและชาวประมงในพื้นที่ภัยพิบัติ (พอตา แก่นแก้ว, 2531; สมยศ ทุงหว่า, 2536)

อุทกภัยปลายปี พ.ศ. 2517 ถึงต้นปี พ.ศ. 2518 เกิดน้ำท่วมใหญ่ทั่วจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในกลุ่มแม่น้ำปากพนัง ซึ่งระดับน้ำในกลุ่มน้ำปากพนัง ตั้งแต่อำเภอชะอวด ถึงอำเภอปากพนัง มีระดับน้ำท่วมสูงกว่าพื้นดินประมาณ 1.50-2.00 เมตร จากระดับเดิมที่เคยท่วมในเวลาปกติทุกปี คือประมาณ 0.5-0.6 เมตร และระยะเวลาน้ำแช่ขังเป็นเวลานาน ทำความเสียหายให้แก่ผลผลิตของเกษตรกรทั้งในกลุ่มแม่น้ำปากพนัง และพื้นที่ทำนาในกลุ่มน้ำทั่วไปในจังหวัดนครศรีธรรมราช (สำนักงานชลประทานที่ 11, ไม้ระบุพ.ศ.) ทำให้เกิดความยากจน และการเคลื่อนย้ายไปหางานทำในท้องถิ่น โดยเฉพาะในเมืองเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

อุทกภัยครั้งร้ายแรงที่สุดเกิดขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2531 คือเกิดภาวะน้ำท่วมใหญ่ในภาคใต้ ซึ่งทำให้เกิดน้ำท่วมในทุกอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช อุทกภัยในครั้งนี้ทำความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั่วทั้งจังหวัด อำเภอที่ได้รับความเสียหายร้ายแรง คือ อำเภอพิปูน อำเภอฉวาง และอำเภอลานสกา ที่ซึ่งหมู่บ้านเรือสวนและไร่นา ถูกกวาดทำลายโดยสายน้ำ และภูเขาถล่ม ลงมาทับถมพื้นที่ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน ต่อเนื่องจากการมีฝนตกหนักและภูเขาถล่ม ได้เกิดภาวะน้ำทะเลหนุน มีผลให้เกิดน้ำท่วมขังเป็นเวลานานในเขต อำเภอหัวไทร เชียรใหญ่ และปากพนัง ทำให้นาข้าว นาถุ้ง และพืชผลเสียหาย ส่งผลให้เกิดความยากจนอยู่ทั่วไป เช่น การสูญเสียที่ดินทำกินเนื่องจากการพังทลายไปกับสายน้ำ เกิดการทับถมของกรวดหินทรายลงบนพื้นที่ทำกินที่เป็นพื้นที่ทำสวน และพื้นที่ทำนาที่เคยอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ทำนาในกลุ่มแม่น้ำปากพนัง ประสบความเสียหายอย่างมาก (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2532 : 1-8; อัมพร แก้วหนู, บรรณาธิการ, 2538 : 37) ในช่วงปีต่อมาหลังจากเหตุการณ์นี้ แรงงานหนุ่มสาว และครอบครัวผู้สูญเสียที่ดินทำกิน ได้เคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองจำนวนหนึ่ง นอกเหนือจากการอพยพเข้าไปอยู่อาศัยในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ที่ตั้งขึ้นรองรับผู้อพยพครั้งนั้น

2. ความยากจน เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน การผลิต และการตลาด เช่น การเป็นหนี้สินที่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตในที่ดินทำกิน เกษตรกรมีผลผลิตต่ำ ราคาผลผลิตต่ำในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูง ก่อให้เกิดภาวะความยากจน และไม่สามารถจะอยู่ในแหล่งหรือถิ่นฐานเดิมได้ จึงก่อให้เกิดการอพยพเข้าสู่เมือง ความยากจนของเกษตรกรส่วนหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราชเกิดขึ้นเนื่องจาก การขยายตัวของพื้นที่ทำนาทุ่ง เช่น จากการสำรวจของอำเภอหัวไทร ในปี 2534 พบว่า น้ำเต็ม น้ำเสีย จากการทำนาทุ่ง อำเภอหัวไทร ทำความเสียหายให้กับนาข้าว รวม 10,928 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด มีเกษตรกรได้รับความเสียหายทั้งสิ้น 813 ราย ตัวเลขจากสำนักงานประมงอำเภอหัวไทร ในเอกสารประจำเดือนพฤศจิกายน 2536 ระบุว่าการทำนาทุ่งทำให้นาข้าวและพื้นที่ทำการเกษตรอื่น ๆ เสียหาย รวมทั้งสิ้น 14,933 ไร่ (อัมพร แก้วหนู; บรรณาธิการ, 2537 : 30-33) และข้อมูลจากสำนักงานประมง จังหวัดนครศรีธรรมราช รายงานว่าพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาค่าแบบพัฒนาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในพ.ศ. 2536 มีอยู่ในเขต 6 อำเภอ คือ อำเภอเมือง ปากพนัง หัวไทร ท่าศาลา ลีชล เขียวใหญ่ และขนอม มีพื้นที่รวม 22,088 ไร่ จำนวนผู้ประกอบการรวม 3,034 ราย (อัมพร แก้วหนู; บรรณาธิการ, 2537 : 39) การเลี้ยงกุ้งกุลาค่าในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีทั้งการเลี้ยงกุ้งแบบไม่พัฒนา การเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา และการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเพาะเลี้ยงแบบใด ก็ยังมีผลกระทบต่อการทำนาข้าวและส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในบริเวณใกล้เคียงโดยภาพรวม ทางออกของเกษตรกรเหล่านี้ส่วนหนึ่ง คือ การเปลี่ยนอาชีพไปเป็นแรงงานในนาทุ่ง และการอพยพออกไปหางานทำในเมือง ผู้อพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองที่มีฐานะยากจนเหล่านี้ ต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก ทำให้พวกเขาเข้าไปอยู่อาศัยบนที่ดินหรือบ้านราคาถูกหรือต่ำกว่ามาตรฐานในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเมื่อมีประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น ก็ย่อมกลายเป็นชุมชนแออัดในที่สุด หรือย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่มีอยู่แล้วโดยตรง

นอกจากนั้นคนยากจนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลได้เคลื่อนย้ายจากพื้นที่ที่เคยอาศัยอยู่เดิมเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด จากการสอบถามหัวหน้าครัวเรือน และคู่สมรสของครัวเรือนเหล่านี้ พบว่า เหตุที่ต้องเคลื่อนย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเพราะต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก เนื่องจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ราคาที่อยู่อาศัยและค่าเช่าบ้านในเขตเมืองเพิ่มสูงขึ้น ไม่เพียงพอกับรายได้ที่ทำได้ ทำให้เกิดการแสวงหาที่อยู่อาศัยที่ราคาถูกกว่า จึงเคลื่อนย้ายเข้าไปอยู่ในเขตชุมชนแออัด โดยการเช่าบ้านหรือเช่าที่ดินปลูกสร้างบ้านของตนเอง หรือนุกรุกเข้าไปตั้งบ้านเรือนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของที่ดิน

นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากการถูกไล่ที่จากสถานที่ที่เคยอาศัยอยู่เดิม หรือสูญเสียสิทธิในที่ดินเดิม

3. การย้ายถิ่นเนื่องจากปัญหาการคุ้มครองทางกฎหมายและการดูแลของรัฐ ในระหว่าง พ.ศ. 2519-2523 การสู้รบระหว่างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์กับกองกำลังของรัฐบาล เป็นไปอย่างรุนแรงในเขต อำเภอฉวาง อำเภอพรหมคีรี อำเภอลานสกา อำเภอชนอม อำเภอลิขิต และอำเภอทุ่งใหญ่ การปฏิบัติการสู้รบทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างกว้างขวาง ประชาชนส่วนหนึ่งซึ่งไม่แน่ใจในความปลอดภัยของตนเอง และครอบครัว ได้อพยพออกจากท้องถิ่นที่มีการสู้รบ ไปอาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่นที่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ และบางส่วนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในชุมชนแออัด โดยประชาชนสรุปว่าเป็นการหนีภัยคอมมิวนิสต์ (มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย, 2537 : 52) จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของการสู้รบ และภัยมีคในท้องถิ่นในชนบทซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น และเจ้าหน้าที่ของรัฐมิอาจให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้

4. ปัจจัยด้านประชากรและความเสื่อมโทรมของชุมชนดั้งเดิม การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ทำให้ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่สูงขึ้น เช่น ชุมชนป่าขอม ซึ่งเป็นชุมชนไทยมุสลิม มีประชากรเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่ไม่ต้องการย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานนอกชุมชนเดิม ประกอบกับราคาที่ดินในเขตเทศบาลและชานเมืองสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงไม่สามารถซื้อที่ดินสร้างบ้านนอกชุมชนได้ ทำให้ความหนาแน่นในชุมชนสูงขึ้น อาคารเก่าในเขตชุมชนก็ทรุดโทรมลงตามลำดับ มีการต่อเติมบ้าน โดยไม่ถูกแบบแผน ใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสม ไม่มีการจัดทำถนน ทางเท้า และทางระบายน้ำอย่างเป็นระบบ ขาดที่ว่างสาธารณะในชุมชนชุมชนจึงค่อย ๆ แปรสภาพจากชุมชนธรรมดาเป็นชุมชนแออัดในที่สุด

5. การขาดการดูแลเอาใจใส่ของเจ้าของที่ดินสาธารณะ หรือที่ดินให้เช่าที่ปลูกบ้าน ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการเกิดชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช คือการมีที่ดินสาธารณะซึ่งอยู่ในการดูแลของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ที่ดินของวัด และวัดร้างภายใต้การดูแลของกรมศาสนา ที่ราชพัสดุ ที่ดินสาธารณะภายใต้การดูแลของเทศบาล ที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย และที่ดินเอกชนที่เจ้าของยินยอมให้ประชาชนเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยโดยคิดค่าเช่าราคาถูก หรือละเลยไม่สนใจดูแลปล่อยให้ประชาชนผู้ไร้ที่อยู่อาศัย เข้าไปตั้งบ้านเรือน จนในที่สุดต้องอยู่ในภาวะจำยอมให้มีการตั้งชุมชนในที่ดินของ

ตนเอง เช่น ที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟนครศรี-
ธรรมราช การที่เจ้าของที่ดินมิได้สนใจวางแผน แบ่งสรรเพื่อใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม
เช่น การวางผังชุมชน การตัดถนน ซอย และทางเดินเท้า เส้นทางระบายน้ำ การเว้นพื้นที่
ว่างไว้เพื่อทำกิจกรรมของสาธารณะ รวมทั้งมิได้ควบคุมการก่อสร้างและการต่อเติมอาคารที่
รุกล้ำแนวถนน ซอยและทางเดิน ทำให้เกิดความแออัดและขาดระเบียบ ขาดต่อการเก็บขน
ขยะ การระบายน้ำ การป้องกันอัคคีภัย และการขนส่งภายในชุมชน ไม่มีสาธารณูปโภคที่
จำเป็นในการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ถูกสุขลักษณะ ทำให้ชุมชนกลาย
สภาพเป็นชุมชนแออัดในที่สุด

เมื่อพิจารณาปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรม-
ราช กับชุมชนแออัดโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จะเห็นว่าไม่แตกต่างกันแต่ประการใด กล่าวโดยสรุป
คือ ที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต แต่เพราะความยากจน จึงไม่สามารถที่จะหา
ที่อยู่อาศัยที่มีมาตรฐานได้ จึงจำเป็นต้องจัดหาที่อยู่อาศัย ที่ต่ำกว่ามาตรฐานเพื่อความอยู่รอด
ในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด รัฐบาลต้องเข้าใจว่า ชุมชนแออัดเป็นผลของปัญหาด้าน
เศรษฐกิจสังคม และการเมือง ซึ่งเกิดจากความผิดพลาดของนโยบายของรัฐบาล ตั้งแต่อดีต
จนถึงปัจจุบัน การแก้ปัญหาจึงต้องแก้ที่ต้นตอของปัญหา จึงจะประสบความสำเร็จ

1.4 การดำรงอยู่ของชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

การเกิดขึ้นและการขยายตัวของชุมชนแออัดในแต่ละแห่ง มีเงื่อนไขสนับสนุนการ
ดำรงอยู่ของชุมชนแตกต่างกันไป หรือละม้ายคล้ายคลึงกันตามสภาพแวดล้อมของชุมชน
จากการศึกษาพบว่าเงื่อนไขที่สนับสนุนให้ชุมชนแออัดหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่
ขาว 1 ดำรงอยู่ มีดังต่อไปนี้

1. แหล่งงาน ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ตั้งอยู่ในที่ดินของสถานีรถไฟนครศรีธรรม-
ราช ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับย่านธุรกิจการค้าใจกลางเมือง (Central Business District) ของ
เขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เรียกชื่อว่า “สี่แยกท่าวัง” ส่วนชุมชนประตู่ขาว 1 ตั้งอยู่
ใกล้ “ตลาดแขก” ซึ่งเป็นย่านธุรกิจเก่าแก่ที่มีความสำคัญอันดับสองรองจาก “สี่แยกท่าวัง”
ทั้งสองชุมชนตั้งอยู่ห่างจากตลาดสดเทศบาล (ตลาดคูขวาง) และตลาดหัวอิฐ ซึ่งเป็นตลาด
กลางสินค้าเกษตรที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ในรัศมีประมาณ 1 กิโลเมตร อาจจะกล่าวได้ว่า ทั้ง
สองชุมชนมีแหล่งงานอยู่ในแหล่งเดียวกัน

2. การเดินทางสะดวก ความสะดวกในการเดินทางไปสู่แหล่งงาน สถานศึกษา ย่านธุรกิจ ศาสนสถาน ฯลฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ทำให้เกิดชุมชนประตู่ขาว 1 ขึ้น ชุมชนนี้มีทำเลที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีถนนราชดำเนิน และถนนศรีปราชญ์อยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน และมีถนนพัฒนาการกู่ขวางอยู่ทางทิศตะวันออก โดยมีถนนประตู่ขาว และซอยประตู่ขาว 1 เชื่อมถนนหลักทั้งสามสายค้ำงกล่าวเข้าด้วยกัน ทำให้ชุมชนประตู่ขาว 1 สามารถติดต่อกับสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้สะดวก เช่น ย่านธุรกิจตลาดแขก ย่านธุรกิจสี่แยกท่าวัง ย่านธุรกิจใหม่โรบินสัน-โอเชียน ตลาดสดเทศบาล ตลาดหัวอิฐ สถานีรถไฟ ศาลากลาง และสถานศึกษาต่าง ๆ หลายแห่ง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพ

3. ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 จัดได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัย เพราะสามารถอยู่อาศัยได้แน่นอนในระยะเวลาหนึ่ง ถึงแม้ว่าไม่อาจตั้งถิ่นฐานได้อย่างถาวร เพราะเจ้าของที่ดินได้อนุญาตให้ครัวเรือนในชุมชนอยู่อาศัยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยการทำสัญญาเช่าปีต่อปี และเจ้าของที่ดินของทั้งสองชุมชน ยังไม่มีแนวโน้มที่จะนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ปัจจุบันชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีอายุมากกว่า 50 ปี และชุมชนประตู่ขาว 1 มีอายุชุมชนอย่างน้อย 16 ปี

4. มีบริการพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็น ปัจจุบันชุมชนสถานีรถไฟ มีบริการไฟฟ้าทั่วถึงทั้งชุมชน มีบริการประปาส่งตามท่อถึงบ้าน จากเทศบาลนครนครศรีธรรมราช บริการในซอยชุมชนพัฒนา 1, 2, 3 และ 5 และมีกioskประปาสาธารณะหน้าซอยชุมชนพัฒนา 4 และ 15 การบริการยังไม่ทั่วถึงทั้งชุมชน เทศบาลบริการเก็บขนมูลฝอยทุกวัน โดยตั้งถังมูลฝอยรวมไว้ 5 จุดหน้าชุมชน แม้ไม่มีถนนลาดยางแต่รถยนต์สามารถเข้าสู่ชุมชนได้ แต่ต้องย้อนกลับมาออกในช่องทางเดิม คือ ถนนหน้าชุมชนเชื่อมต่อกับถนนสะพานยาวทางทิศเหนือ นับว่าชุมชนหน้าสถานีรถไฟยังขาดบริการพื้นฐานที่จำเป็นอยู่บางส่วน ในขณะที่ชุมชนประตู่ขาว 1 มีไฟฟ้า ประปา ถนนลาดยาง บริการเก็บขนมูลฝอยถึงหน้าบ้าน บริการโทรศัพท์ และมีความสะดวกในการป้องกันอัคคีภัยทั้งนี้เพราะชุมชนประตู่ขาว 1 เป็นชุมชนขนาดเล็กตั้งอยู่บนที่ดินของเอกชน เจ้าของที่ดินเต็มใจให้มีบริการสาธารณูปโภคเข้าสู่ชุมชน ซึ่งแตกต่างจากที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย ที่ไม่สนับสนุนให้มีบริการเหล่านี้ โดยการวางแผนกับความต้องการของชุมชน ไม่ให้ความร่วมมือใด ๆ ในการพัฒนาชุมชนที่จัดทำโดยองค์การชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

5. ความสามารถในการจ่ายค่าที่พักอาศัย ปัจจุบันครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้งสอง จ่ายค่าที่ดินสำหรับการปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัย ให้แก่เจ้าของที่ดินปีละ 1 ครั้ง ชุมชนหน้าสถานีรถไฟจ่ายค่าเช่าให้แก่การรถไฟฯ ในอัตราตารางวาละ 25 บาทต่อไป ส่วนชุมชนประตู่ขาว 1 จ่ายค่าเช่าที่ดินให้แก่เอกชนเจ้าของที่ดิน จำนวน 1,500 บาท ต่อหลังคาเรือน ซึ่งกำหนดพื้นที่ไว้ขนาด 8 x 16 เมตร ที่ผ่านมาถึงแม้เจ้าของที่ดินจะปรับค่าเช่าที่ดินบ้างแต่ไม่บ่อยนัก ครัวเรือนทั้งหลายในทั้งสองชุมชน ยังสามารถจ่ายค่าเช่าได้โดยไม่เดือดร้อน แม้จะมีการหลีกเลี่ยงไม่จ่ายค่าเช่าอยู่บ้าง ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ แต่ก็มีได้หมายความว่า ครัวเรือนเหล่านั้นไม่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าเช่าที่ดินได้

2. ปัญหาชุมชนแออัด

การมองปัญหาชุมชนแออัดสามารถมองได้ในแง่มุมที่หลากหลายมาก การเสนอปัญหาจึงขึ้นอยู่กับผู้ศึกษา ว่ามองปัญหาของชุมชนแออัดอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง และจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาอย่างไร กลุ่มบุคคลจากภายนอกส่วนใหญ่จะมองปัญหาจากพื้นฐานของตนเอง เช่น สถาปนิก นักสาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาชุมชน จะมีแง่มุมการมองต่างกัน ส่วนใหญ่จะมองปัญหาจากพื้นฐานวิชาชีพของตนเอง การปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด ต้องการวิธีการแบบผสมผสาน (integrated method) บนพื้นฐานของวิธีการสหศาสตร์ (interdisciplinary approach) จึงจะได้ผล

การมองภาพรวมทุกด้านอย่างเป็นระบบ พอดีจะแยกแยะปัญหาชุมชนแออัดออกเป็น 2 ปัญหาคือ ปัญหาภายในชุมชนแออัด และปัญหาการดำรงอยู่ของชุมชนแออัด ซึ่งจะกล่าวขยายความได้ดังนี้ (โสภณ พรโชคชัย, 2528 : 49-53)

2.1 ปัญหาขั้นปฐม

ปัญหาภายในชุมชนแออัด ที่เป็นปัญหาขั้นปฐม หรือปัญหาชุดแรก ประกอบด้วยปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางด้านกายภาพ ได้แก่ ปัญหาที่ปรากฏให้เห็นทางวัตถุในรูปการณต่าง ๆ ได้แก่

ก. ปัญหาตัวอาคาร การที่อาคารบ้านเรือนมีสภาพเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ ทำให้ไม่น่าจะใช้อาศัยได้อย่างเหมาะสม หรือบ้านที่สร้างขึ้นง่าย ๆ จากเศษวัสดุที่หามาได้ ทำให้ไม่มีแบบแปลนที่ดี ทำให้สภาพบ้านไม่อาจอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัยตามสมควรได้

ข. ที่ตั้งอาคารแออัดหนาแน่น สบส่นไม่เป็นระเบียบ ทำให้ชุมชนขาดพื้นที่ว่างสำหรับพักผ่อน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม

ค. บริการพื้นฐานในชุมชน อันได้แก่ น้ำประปาและไฟฟ้า ถนนและทางเดิน บางชุมชนอาจจะมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ แต่ประชาชนในชุมชนบางส่วนยังต้องซื้อบริการเหล่านี้จากคนอื่น ไม่ใช่จากทางราชการ บางชุมชนไม่มีถนนลาดยาง ทางเดินเท้าเล็กหรือแคบเกินไป ไม่มีทางเดินที่ได้มาตรฐาน

ง. ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ น้ำเน่า น้ำขัง ขาดระบบการระบายน้ำ อยู่ในพื้นที่ที่มีเสียงดังรบกวน มีฝุ่นละอองจำนวนมาก มีกลิ่นเหม็นรบกวน ทางเดินเท้าไม่เป็นระเบียบ และเล็กเฉอะแฉะ ใช้วัสดุไม่เหมาะสม

2. ปัญหาทางเศรษฐกิจ ที่พบเห็นอยู่ทั่วไปได้แก่ ปัญหาความยากจน ซึ่งเกิดจากการมีรายได้น้อย การว่างงาน การมีอาชีพที่ไม่แน่นอน การขาดทักษะในการทำงานเป็นแรงงานไร้ฝีมือ การใช้แรงงานเด็ก อาชีพโสเภณี และขอทาน เป็นต้น นอกจากนี้ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบกันเองระหว่างคนในชุมชน เช่น การขายน้ำ และไฟฟ้าในราคาที่แพงเกินควร

2.2 ปัญหาแห่งปัญหา

ปัญหาทั้งสองประการที่กล่าวมาแล้ว เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกเป็นลูกโซ่ ดังนั้นจึงเรียกว่า “ปัญหาชั้นปฐม” และผลพวงที่ตามมาของปัญหาทั้งสอง จึงเรียกว่า “ปัญหาแห่งปัญหา” ซึ่งประกอบด้วยปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและขาดปัจจัยในการเลี้ยงดู และปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน ซึ่งขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว เป็นต้น

2. ปัญหาการศึกษา ได้แก่ การขาดการศึกษาของเด็กและเยาวชนในวัยที่สมควร ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ ปัญหาขาดทักษะวิชาชีพของบุคคลวัยแรงงาน

3. ปัญหาด้านสาธารณสุข ในชุมชนแออัดมีปัญหาสาธารณสุขที่หลากหลายได้แก่ ปัญหาโรคติดต่อ ปัญหาเจ็บป่วยทั่วไป ปัญหาความรู้วิธีการรักษาโรค ปัญหาโภชนาการ และปัญหาใหม่ที่สำคัญมากในชุมชนแออัด คือ ปัญหาโรคเอดส์

4. ปัญหาอภีศภัย ความเสื่อมโทรมของบ้าน ความหนาแน่นของชุมชน การใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดปัญหาอภีศภัยได้ง่าย นอกจากนี้สภาพทางเดินไม่เป็นระเบียบ แคบ และเล็กเป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาอภีศภัยในชุมชนอีกด้วย

5. ปัญหาสุขภาพจิต ผู้แสพสิ่งเสพติดให้โทษ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีปัญหาชีวิต เช่น ปัญหาการว่างงาน ความยากจน การมีหนี้สิน มีปัญหาครอบครัว ถูกเพื่อนชักชวน หรืออยู่ใกล้แหล่งค้ายาเสพติด เป็นต้น สาเหตุของการติดสิ่งเสพติดให้โทษที่กล่าวมาแล้ว มีพบในชุมชนแออัดทั้งสิ้น จากผลงานการวิจัยของ ฝ่ายการวิจัยและวางแผนการเคหะแห่งชาติ (2518) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2524) รศ.ดร.โสภา ชูพิบูลชัย และคณะ (2533) ล้วนแต่ยืนยันว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในชุมชนแออัด

6. ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาที่เกิดจากการมีสภาพจิตที่ไม่ปกติ ทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือการมีค่านิยมที่ยกย่องเงินตราและวัตถุนิยม หรือปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพจิต ในชุมชนแออัดส่วนใหญ่ประสบปัญหา การลักเล็กขโมยน้อย และถูกสงสัยว่าน่าจะหรือเหมาะสมที่จะอยู่อาศัย หรือหลบซ่อนตัวของอาชญากร

7. ปัญหาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จากผลการวิจัยของ Yemklinfung (1973) พบว่าสภาพการอยู่อาศัยกันอย่างแออัด หลังคาชนกัน แดดส่องไม่ถึงพื้น ทำให้ครัวเรือนต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา ซึ่งมีผลทั้งในด้านบวกและด้านลบ ผลในด้านลบคือ ทำให้มีความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดขึ้นได้ง่าย กลุ่มคนในชุมชนแออัดส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะดี กลุ่มนี้อาจจะเป็นเจ้าของบ้านเช่า เป็นนายทุนเงินกู้ ซึ่งให้กู้โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราสูง บ้างก็เป็นนายทุนขายน้ำประปาและไฟฟ้าให้แก่ผู้ต้องการใช้แต่ไม่มีมิเตอร์เป็นของตนเองในราคาสูง นับเป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจซึ่งเอารัดเอาเปรียบกลุ่มผู้ยากจนอยู่แล้วให้ลำบากยิ่งขึ้น

8. การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด

ความหมายของคำว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม พอดีสรุปได้ดังนี้

การจัดการ หมายถึง การจัดองค์กรและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Dale, 1973 : 6)

สิ่งแวดล้อม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น วัฒนธรรม แบบแผน จารีตประเพณี และความเชื่อ ที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัย

หนึ่ง จะเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่ง อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมจึงเป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ (ชูศักดิ์ วิทยากัก, 2531 : 1)

๕ การจัดการสิ่งแวดล้อมหมายถึง การจัดการวางแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอนทั้งในด้านการควบคุม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนยาวนาน โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้คือ

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในระดับครัวเรือนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการมูลฝอยและของเสียภายในบ้าน การใช้และการประหยัดพลังงาน การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ การรักษาความสะอาดภายในบ้านและบริเวณ การมีห้องส้วมและห้องน้ำ ตลอดจนการแบ่งงานกันทำภายในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด กับการปรับปรุงชุมชนแออัด

การปรับปรุงชุมชนแออัด คือ การยกระดับมาตรฐานของสภาพความเป็นอยู่อาศัยของประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อม ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ระบบการดำรงชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ชุมชนแออัดที่ได้รับการยกมาตรฐานการดำรงชีพในทุกทางอย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้สภาพความเป็นชุมชนแออัดหมดไป ซึ่งเท่ากับว่าจะสามารถเพิ่มพูนปริมาณที่อยู่อาศัยขึ้นได้โดยใช้งบประมาณที่ต่ำมาก และการแก้ไขสภาพชุมชนให้ดีขึ้นจะช่วยระงับปัญหาความขาดแคลนที่อยู่อาศัยได้ชั่วคราวกับเป็นการชะลอและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในระยะยาวอีกด้วย (จรรยา พิทยาปริษานนท์, 2536 : 11) การเข้าไปศึกษาลักษณะการปรับปรุงชุมชนแออัดอย่างถื่นถี่ของการเคหะแห่งชาติ ได้สรุปผลออกมาว่าการปรับปรุงชุมชนแออัด จักต้องประกอบด้วยความพร้อมของบุคคลและชุมชนควบคู่กันไป เพราะบุคคลและชุมชนจักต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีสภาพที่เหมาะสม และมีความสามารถในการรักษาสภาพชุมชนที่ปรับปรุงแล้วด้วยตนเองต่อไป

แนวความคิดในการปรับปรุงชุมชนแออัดจึงเป็นกระบวนการให้การศึกษา เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนสามารถจัดการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไปได้ โดยก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ร่วมกันค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชน
2. เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาหรือความต้องการร่วมกัน
3. วิเคราะห์สาเหตุและแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา
4. มีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้
5. ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

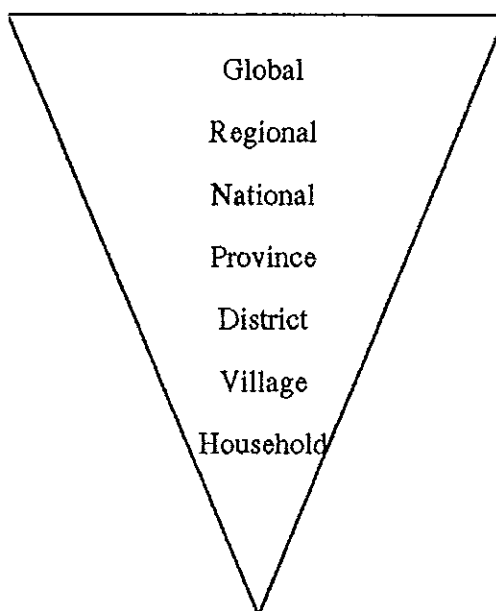
ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ออกได้ถึง 3 ระดับด้วยกัน คือ ปัญหาระดับปัจเจกชน ปัญหาระดับชุมชน และปัญหาการไล่รื้อซึ่งเป็นความเป็นความตายของชุมชนแออัดทั้งชุมชน (โสภณ พรโชคชัย, 2528 : 50-52) ดังนั้นการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนจะให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากครัวเรือนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน องค์กรประชาชนในท้องถิ่น และองค์กรภายนอกเช่น การเคหะแห่งชาติ เทศบาลท้องถิ่น องค์กรเอกชน เป็นต้น โดยองค์กรประชาชนเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล และความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งในรูปของการควบคุม การป้องกัน และการแก้ไข ตลอดจนเป็นกลุ่มพลังในการต่อสู้เรียกร้องให้แก้ไขปัญหาพื้นฐานของชุมชน

วิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดวิธีเดียว ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การป้องกันปัญหาต่าง ๆ ก่อนที่ปัญหานั้น ๆ จะเกิดขึ้นซึ่งกระทำได้โดยการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อมนุษย์สัตว์ และสิ่งมีชีวิตทั้งปวง การกระทำดังกล่าวนี้ จะให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพในเชิงปฏิบัติได้ ก็ต่อเมื่อจิตสำนึกและความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม ในตัวของแต่ละบุคคล บังเกิดขึ้นทุกสถานะ ทุกสถานที่ สถานที่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกฝังนิสัย และเสริมสร้างจิตสำนึกในเรื่องความตระหนักในสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มมาจากครัวเรือน (สุวิทย์ ขอมณี, 2538 : 44-50) ดังนั้น การเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนและระดับที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

3.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

อาจจะกล่าวได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ตั้งแต่ระดับครอบครัว หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ประเทศ ภูมิภาค และโลก และปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้หาก

เกิดกว้างขึ้นเท่าใด ความซับซ้อนของปัญหาที่จะยิ่งมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังรูปที่ 2 (Nay Htun อ้างถึงโดย วินัย วีระวัฒนานนท์, 2533 : 33-34)

รูป 2 ระดับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

ที่มา : วารสารประชากรศึกษา ฉบับเดือนธันวาคม 2532 : 33

สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมมี ๒ ระดับ ประการแรกคือ ปัญหาระดับความคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึก ประการที่สอง คือ ปัญหาระดับปฏิบัติการ ทางออกแรกของการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังวิกฤตอยู่ขณะนี้ จึงเป็นตรรกะที่ว่า “ปัญหาสิ่งแวดล้อมเริ่มแรก ที่ความคิดและจิตใจของมนุษย์ คั้งนั้นจึงต้องเริ่มแก้ไขที่ตัวมนุษย์” (กาญจนา แก้วเทพ, 2536 : 6-9)

จากแนวความคิด 2 ประการที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรเริ่มที่ตัวบุคคลและครัวเรือน ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกจุด เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ของสังคม และมีหน้าที่อบรมสั่งสอนถ่ายทอดแนวความคิด และพฤติกรรมที่เหมาะสมถูกต้อง เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมให้แก่สมาชิก เพื่อจะได้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมสืบไป ปัญหาสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน เป็นปัญหาที่ไม่ซับซ้อนและสามารถแก้ไขได้ หากแต่ละครัวเรือนในชุมชน ร่วมกันปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนของตน จะส่งผลถึงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยรวมไปด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนใด ๆ ก็ตามควรให้ความสำคัญกับครัวเรือนเป็นอันดับแรก เพราะชุมชนประกอบด้วยครัวเรือนต่าง ๆ จำนวนหนึ่งมาอยู่ร่วมกัน และครัวเรือนเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดในสังคม เพราะนอกจากจะทำหน้าที่ทางสังคมแล้ว ยังทำหน้าที่ในฐานะหน่วยทางเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองอีกด้วย การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงควรเริ่มต้นจากบุคคล และการจัดการในครัวเรือน

1. ครัวเรือนในฐานะเป็นหน่วยทางสังคม

โดยทั่วไปครัวเรือนประกอบด้วยบุคคลหลายคนอาศัยอยู่ร่วมกัน สมาชิกของครัวเรือนส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์กันทางการสมรส หรือเป็นญาติกัน มีการแบ่งปันอาหาร ตลอดจนถึงการจัดการ เกี่ยวกับภาระของครัวเรือนร่วมกัน ครัวเรือน อาจจะประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว หรือมากกว่าหนึ่งครอบครัวก็ได้

ครัวเรือนเป็นหน่วยทางสังคมที่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคลหลายคนมีการตัดสินใจหลายอย่าง มีกิจกรรมหลายประการ จึงน่าจะทำให้เราสามารถสร้างกรอบในการอธิบายการจัดการสิ่งแวดล้อม ของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองได้เป็นอย่างดี (กุศล สุนทรธาดา และอรทัย อาจอ่ำ, 2537 : 42) เพราะสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัด เช่น การจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดการมูลฝอยและของเสียอันตราย การใช้เชื้อเพลิงและพลังงาน การทำความสะอาดบ้านและบริเวณ และการร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงคุระบายน้ำ การทำความสะอาดชุมชน การปรับปรุงถนนและทางเดินเท้า ฯลฯ กิจกรรมทั้งหมดของครัวเรือน ล้วนมีผลต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนทั้งสิ้น

ครัวเรือนประกอบด้วยครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคม เพราะมีหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ของสังคม และมีหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดแนวความคิดและพฤติกรรมที่ถูกต้อง เป็นที่พึ่งปรารถนาของสังคมให้แก่สมาชิกในครัวเรือนของตน เพื่อจะได้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมสืบไป ดังนั้นการเสริมสร้างแนวความคิดที่ถูกต้องในระดับความคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง เรื่องสิ่งแวดล้อม จึงเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัวในขณะที่โลกกำลังประสบภาวะวิกฤตเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น ในปัจจุบัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2536 : 13-14)

2. ครัวเรือนในฐานะเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจ

ในสังคมดั้งเดิมครัวเรือนจะทำหน้าที่ผลิตอาหาร และสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนเองเกือบทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้น มีความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมและการค้า ครัวเรือนในเมืองจึงลดบทบาทของการผลิตโดยตรงมาซื้อสินค้าและบริการจากตลาด แต่ครัวเรือนในชนบทยังคงทำหน้าที่ด้านการผลิตอยู่ต่อไป (รพีพรธ สวรรณัฐโชติ, 2531 : 132) แต่อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนยังคงเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต และทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคอยู่ทั้งสิ้น

จากการศึกษาของ อคิน รพีพัฒน์ และคณะ พบว่า ชุมชนแออัด เป็นแหล่งผลิตซ้ำ (Reproduction) ของการผลิตและแรงงานราคาถูกทั้งหลายเป็นแหล่งการผลิตที่ไม่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ครัวเรือนเป็นสถานที่ผลิต และใช้แรงงานในครัวเรือน ชุมชนแออัดไม่ใช่มะเร็งร้ายของสังคม แต่เป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แน่นอน ในการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม ของผู้อพยพจากชนบทเข้าสู่ชุมชนเมือง (อคิน รพีพัฒน์ และคณะ, 2525 : 4-5)

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นบทบาทของครัวเรือน ในฐานะผู้ผลิต เป็นแหล่งผลิต เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต รวมทั้งเป็นผู้จำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของครัวเรือน ครัวเรือนจึงเป็นหน่วยที่มีการตัดสินใจ เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ มีการแบ่งงานกันทำ มีการรวบรวมรายได้และควบคุมรายจ่าย ทำการสะสมทุน รวมทั้งการจัดการหนี้สินของครัวเรือนอีกด้วย

ฟรายแมนส์ (Friedmann, 1990) กล่าวว่า การที่ครัวเรือนประกอบด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่ง และมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด ปัญหาที่สำคัญของครัวเรือนคือ ปัญหาในการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น เวลา ทักษะ แรงงาน และเงินทุน ระหว่างสมาชิกของครัวเรือนแต่ละคน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมและชุมชน ในระดับที่กว้างขวางขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (กุศล สุนทรชาติ และอรทัย อาจอ่ำ, 2537 : 44)

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงเน้นศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน โดยศึกษาเฉพาะการจัดการสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน การประหยัดพลังงาน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนี้

1. การจัดการน้ำดื่มน้ำใช้ของครัวเรือน น้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งขาดอย่างหนึ่งของมนุษย์ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวทางการเกษตร และการขยายตัวทางอุตสาหกรรม ทำให้เกิดปัญหาต่อทรัพยากรน้ำ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ วัตถุประสงค์ในการจัดหาน้ำดื่มน้ำใช้ สำหรับชุมชนและครัวเรือนในการอุปโภคและบริโภคคือ ต้องเป็นน้ำสะอาด ปลอดภัยจากเชื้อโรคและสิ่งมีพิษเจือปน รวมทั้งต้องมีปริมาณเพียงพอ แก่ความต้องการของประชาชน

การใช้น้ำอย่างประหยัดนอกจากจะลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าน้ำลงได้แล้ว ยังทำให้ปริมาณน้ำเสียที่จะทิ้งลงแหล่งน้ำน้อยลง และป้องกันการขาดแคลนน้ำอีกด้วย การสงวนน้ำไว้ใช้ในบางฤดู หรือในสภาวะที่มีน้ำมากเหลือใช้ ควรมีการเก็บน้ำไว้ใช้ เช่น การทำบ่อเก็บน้ำ การสร้างโอ่งน้ำไว้ใช้ยามขาดแคลน

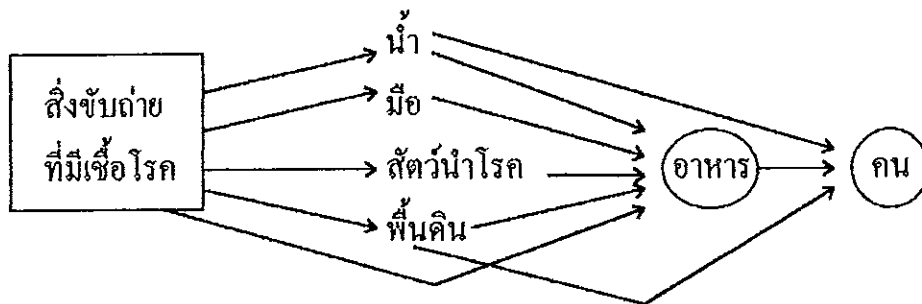
2. การกำจัดมูลฝอยและของเสียอันตราย มูลฝอยหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่ต้องการที่เป็นของแข็ง หรือของอ่อนที่มีความชื้น เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ขี้เถ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์ รวมถึงวัตถุอื่นใดที่เก็บกวาดได้จากตลาด ถนน ที่เลี้ยงสัตว์ หรืออื่น ๆ (พัฒน์ สุจำนงค์, 2521 : 46) ความจำเป็นในการกำจัดมูลฝอยเพราะมูลฝอยเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ เช่น เกิดกลิ่นเหม็นรบกวน เป็นบ่อเกิดของเชื้อโรค เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค เป็นอาหารและที่อยู่อาศัยของหนูและแมลง อาจเป็นเหตุให้เกิดอัคคีภัย และเกิดทัศนอุจาด

ในปัจจุบันนี้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในบ้านจำนวนมาก มีส่วนประกอบของสารอันตราย ซึ่งเมื่อถูกใช้ไปหรือหมดอายุการใช้งานแล้ว จะกลายเป็นของเสียที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างมาก หากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องและเหมาะสม สิ่งของเหล่านี้ ได้แก่ ภาชนะบรรจุสารเคมีและสารเคมีจำพวก ยาฆ่าแมลง สี ทินเนอร์ ตัวทำละลาย ยารักษาโรค เครื่องสำอางหมดอายุ ซากหลอด ฟลูออเรสเซนต์ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ น้ำมันหล่อลื่น เป็นต้น

การกำจัดของเสียอันตรายเหล่านี้ออกจากบ้านเรือน มักจะทำโดยการทิ้งรวมไปกับระบบเก็บขนมูลฝอยตามปกติของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าของบ้านดำเนินการกำจัดเอง โดยการนำไปเผาหรือฝัง รวมทั้งเททิ้งลงท่อระบายน้ำด้านเป็นของเหลว (สุวิทย์ ยอดฉัตร, 2538 : 46-47) ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนยังไม่ตระหนักถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศของสภาพแวดล้อม รวมทั้งหน่วยราชการท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบการเก็บและกำจัดของเสียอันตรายแยกต่างหากจากมูลฝอยทั่วไป อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะที่ดีที่สุดสำหรับ

เจ้าของครัวเรือน คือพยายามใช้สิ่งของที่อาจทำให้เกิดของเสียที่เป็นอันตรายจากครัวเรือน ให้หมด เพื่อไม่ให้มีของเสียเกิดขึ้น

3. การมีส่วนร่วมใช้ในครัวเรือน สิ่งจับถ่ายที่ถูกขับออกจากร่างกายของมนุษย์มีอยู่หลายอย่าง เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ น้ำมูก เสมหะ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งโสโครก ปฏิกูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุจจาระของคน และที่สำคัญยิ่งคืออุจจาระของผู้ป่วย ซึ่งสามารถแพร่เชื้อโรคไปสู่คนปกติได้ ดังนั้นจะต้องมีการควบคุมดูแลให้ประชาชนถ่ายอุจจาระให้เป็นที่ เพื่อควบคุมป้องกันเชื้อโรค ไม่ให้แพร่กระจายไปได้ โดยให้ประชาชนสร้างและใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ สำหรับกำจัดอุจจาระ (ฉรงค์ ฅ เชียงใหม่, 2530 : 199)

รูป 3 การแสดงการติดต่อของเชื้อโรคจากอุจจาระ
ที่มา : พัฒน์ สุจำนงค์, 2521 : 32

/ การกำจัดอุจจาระไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม ควรยึดหลักต่อไปนี้เป็นข้อ ต้องไม่ทำให้พื้นดินสกปรก ไม่ทำให้น้ำใต้ดินสกปรก ไม่ทำให้น้ำผิวดินสกปรก ป้องกันแมลงและสัตว์อื่น ๆ ลงไปค้ำยเชื้อ ไม่ถ่ายเทอุจจาระในภาวะที่ยังสดอยู่ ต้องไม่มีกลิ่นรบกวนและประเจิดประเจ้อ และประหยัดค่าใช้จ่ายในการนำนินการ

4. การรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านและบริเวณ บ้านเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่อย่างที่สำคัญมากสำหรับการดำรงชีพของมนุษย์ บ้านเป็นสถานที่อยู่อาศัย และทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัว ทั้งที่เป็นกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่นเป็นสถานที่เลี้ยงบุตร และผู้เจ็บป่วยที่เป็นสมาชิกของครอบครัว เป็นสถานที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อหารายได้ เป็นสถานที่จัดงานประเพณี ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

ดังนั้นหากว่าบ้านพักอาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น มีคทีบ แสงสว่างและการระบายอากาศไม่ดี บ้านสกปรก บริเวณบ้านสกปรก การระบายน้ำโสโครกไม่ดี ทำให้มีกลิ่นเหม็น ไม่น่าอยู่อาศัย จะส่งผลถึงสุขภาพและความสุขสบายของสมาชิกในครัวเรือน การปรับปรุงบ้านให้ถูกสุขลักษณะ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเหตุผลดังต่อไปนี้ (พัฒน์ สุจันทร์, 2520 : 56)

1. เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ที่พักอาศัยภายในบ้าน
2. เพื่อช่วยป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ ที่จะเกิดกับบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในบ้าน
3. เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นภายในบ้าน
4. เพื่อปลูกฝังสมาชิกในครัวเรือนให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเอง

การรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านและบริเวณ จำแนกออกเป็น 3 ประการดังนี้

ประการแรก การปรับปรุงบ้าน (ตัวอาคาร) เช่น การหมั่นปิดกวาดเช็ดถู พื้นฝา เพดาน ให้สะอาดอยู่เสมอ จัดวางเครื่องเรือนให้เป็นระเบียบ ควรติดตั้งรองรับขยะมูลฝอยภายในบ้าน มีการระบายควันไฟในห้องครัว มีตู้เก็บอาหารมิดชิด ส่วนไหนที่ชำรุด ผุพังต้องรีบซ่อมแซม เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ควรนำที่นอน หมอน มุ้ง ออกฝั่งแคบพอ ๆ ถ้าใช้มุ้งควรควรถอดออกทำความสะอาดไม่ปล่อยไว้ให้มีฝุ่นเกาะจับเกรอะกรัง ประการที่ 2 การปรับปรุงบริเวณบ้าน ควรจัดให้มีการระบายน้ำโสโครก จัดการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาล จัดให้มีสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่น น่าอยู่และกวาดบริเวณบ้าน ใต้ถุนบ้านหรือบริเวณ ใต้มีกองไม้ เศษไม้ หรืออื่น ๆ ควรจัดวางให้เป็นระเบียบ อย่าให้เป็นที่อยู่ของหนูหรือสัตว์มีพิษ ควรตกแต่งบริเวณบ้านให้สวยงามเช่น ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ หรือทำสวนครัว ไม่ควรทำคอกสัตว์ใต้ถุนบ้าน และประการที่ 3 การป้องกันอุบัติเหตุภายในบ้าน เราอาจจะป้องกันได้โดยการควบคุมจัดการตัวอาคารให้มั่นคง ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดผุพังในตัวอาคาร ควรจัดการป้องกันอุบัติเหตุเกี่ยวกับอัคคีภัย ไฟฟ้าช็อตหรือไฟฟ้ารั่ว เช่น เปลี่ยนสายไฟฟ้าที่ใช้มาเป็นเวลานานหรือชำรุด เก็บวัสดุที่เป็นเชื้อเพลิงและไวไฟไว้ในที่ที่ปลอดภัย เก็บสารเคมีมีพิษหรือยารักษาโรค รวมทั้งอาวุธ และของมีคมให้พ้นมือเด็ก

๕. การประหยัดพลังงาน พลังงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่รองรับการบริโภคของสมาชิกในครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่เป็นรูปของพลังงานไฟฟ้า เช่น การใช้ในรูปของไฟฟ้าแสงสว่าง และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมทั้งการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อขับเคลื่อนพาหนะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการใช้เชื้อเพลิงประเภทแก๊สหุงต้ม ไฟฟ้าพื้นและถ่าน เพื่อการปรุงอาหารบริโภคในครัวเรือน หรือนำไปขายเพื่อแสวงหารายได้ให้แก่ครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนแต่ละคน ควรได้รับการปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการใช้พลังงานทุกชนิดดังกล่าวมาแล้วให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด อันหมายถึงการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า คือใช้อย่างประหยัดนั่นเอง

๖. การใช้พลังงานทุกชนิดมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น การใช้ถ่านไม้หรือนำฟืนออกจากป่ามาใช้ ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้ ถ่านฟืนออกจากป่าเป็นปริมาณมาก จะลดปริมาณชีวมวลที่จะต้องมีการหมุนเวียนในพื้นที่ป่าไม้ลดลงด้วย การใช้ก๊าซธรรมชาติและปิโตรเลียมเหลว ซึ่งเมื่อเผาไหม้จะปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่บรรยากาศ การใช้ถ่านหิน น้ำมันเตา น้ำมันดีเซล จะทำให้เกิดซัลเฟอร์ไดออกไซด์และไนโตรเจนออกไซด์ในบรรยากาศ การใช้น้ำมันเบนซิน ทั้งชนิดธรรมดาและชนิดพิเศษ ทำให้เกิดคาร์บอนไดออกไซด์ คาร์บอนมอนอกไซด์ และสารตะกั่วในบรรยากาศ ทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนส่งผลเสียต่อสภาวะแวดล้อมทั้งสิ้น (จิรพล สินธุนาวา, สุรพงศ์ จิระรัตนานนท์ และ Peter du Pont, 2535 : 567-577)

อย่างไรก็ตามถ้าสมาชิกในครัวเรือนพร้อมใจกันประหยัดพลังงานอย่างทั่วถึง และต่อเนื่องจนเป็นนิสัยแล้ว ก็ย่อมเกิดประโยชน์ต่อครัวเรือนของตนเอง สังคมและประเทศชาติ เพราะการประหยัดคนละเล็กคนละน้อย ย่อมส่งผลให้เกิดการประหยัดเป็นจำนวนมาก และจะช่วยลดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น จากกระบวนการใช้พลังงานและผลิตพลังงานเหล่านั้นอีกด้วย

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีมากมายหลากหลาย แต่แต่ละปัญหามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ การแก้ปัญหาจำเป็นต้องใช้ กำลังคน กำลังความคิด และกำลังทรัพย์เพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งระบบราชการมีสิ่งเหล่านี้้อยู่อย่างจำกัด การให้ภาคเอกชนเข้ามาแบ่งเบาภาระของรัฐในบางส่วนถือว่าเป็นความก้าวหน้าของระบบการจัดการประเทศ แต่ส่วนใหญ่ในขณะนี้ ภาคธุรกิจเข้ามารับหน้าที่แทนได้ในบางส่วนที่สามารถแสวงหากำไรหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจตอบ

แทนได้เท่านั้น จึงมีความพยายามส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชน เข้ามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

แต่การแก้ปัญหาโดยให้ ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐเท่านั้นยังไม่เพียงพอ เพราะนัยสำคัญของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาก็คือ ปัญหานี้เป็นปัญหาของรัฐที่จะต้องแก้ไข แต่รัฐทำไม่ไหวจึงต้องขอร้องให้ประชาชนช่วย แต่รัฐยังเป็นศูนย์กลางของเรื่องราวทั้งหมด ซึ่งยังเป็นการคิดแบบรวบอำนาจ (คาวรุ่ง รัตนพยากร, 2537 : 62) การจะให้ภาคประชาชนเข้ามารับผิดชอบปัญหาให้มากขึ้น จำเป็นต้องเพิ่มอำนาจให้ประชาชน ด้วยการลดอำนาจของรัฐลง กระจายอำนาจออกไปให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการปัญหาต่าง ๆ ให้มากที่สุด เพื่อให้ภาคประชาชนมีอำนาจเข้มแข็งขึ้นพอที่จะรองรับปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับภาครัฐ และธุรกิจเอกชน รัฐต้องเสริมสร้างให้ชุมชนและครอบครัวเข้มแข็งเพื่อดูแลสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ไม่ให้ก่อปัญหาให้แก่สังคมและสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน คือ การเข้าร่วมของสมาชิกในชุมชนเพื่อรวมกันค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการร่วมกัน วิเคราะห์สาเหตุและแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน และปฏิบัติตามแผน ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

Phantumvanit และ Sathirathai (1988 : 13) ได้ประเมินสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยระหว่าง ปี ค.ศ. 1977-1987 ที่ผ่านมามีสรุปว่า ประเทศไทยได้มีการขุดค้น และนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย โดยปราศจากการพิจารณาวางแผนการใช้ประโยชน์ในระยะยาวที่รอบคอบ มีผลให้ประเทศต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตของระบบนิเวศอย่างกว้างขวาง และทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยทั่วถึงกัน

ดังนั้นการให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในประเทศ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายประการเกิดขึ้นจากความไม่รู้ การใช้สื่อบุคคลและสื่อมวลชน ให้ข้อมูลข่าวสารสิ่งแวดล้อม ให้ปรากฏแก่สาธารณชน

ทั้งต้นเหตุของปัญหา ตัวปัญหาและการแก้ไข เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อสิ่งแวดล้อม และยังสามารถพัฒนาสื่อไปสู่กลไกการเฝ้าระวัง ที่สังคมจะสามารถใช้ตรวจสอบผู้ทำลายสิ่งแวดล้อมได้ (โสมณ สุภาพงษ์, 2535 : 230-232)

การสื่อสารหรือการสื่อความหมาย (Communication) คือกระบวนการซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสารมีเนื้อหา (เนื้อหา) ที่ผู้ส่งสารต้องการจะส่ง และมีสื่อ (ช่องทางสื่อสาร) ที่จะนำสารไปยังผู้รับ เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน ในทำนองเดียวกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งเกิดการยอมรับนำไปปฏิบัติเป็นพฤติกรรม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ใช้การสื่อสารไปกระตุ้น (เร้า) ให้ผู้รับสารเกิดการสนอง (เรื่องศิริ หิรัญชอุณหะ, 2533 : 121)

4.1 บทบาทของการสื่อสารและช่องทางการสื่อสาร

การติดต่อสื่อสารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ไชมอน (1960 : 54) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าสังคมหรือองค์การขาดการติดต่อสื่อสารก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะการติดต่อสื่อสาร เป็นการทำความเข้าใจระหว่างบุคคล องค์กร และสังคม การติดต่อสื่อสาร เป็นศิลปะการถ่ายทอดข่าวสาร ความคิดเห็น และทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง โดยข่าวสารจะถูกส่งผ่านแหล่งกำเนิดข่าวสาร ผ่านช่องทางการสื่อสารไปสู่ผู้รับสาร

ช่องทางการสื่อสาร โดยปกติช่องทางการสื่อสารจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (Rogers and Shoemaker, 1971 : 145)

1. ช่องทางการสื่อมวลชน (Mass Media Channels) เป็นการส่งข่าวสารผ่านสื่อมวลชนทั้งหมด ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น เมื่อข่าวสารนั้นส่งออกไปแล้ว จะไปถึงผู้รับสารจำนวนมากอย่างรวดเร็ว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความคิดเห็นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมที่บุคคลนั้น ๆ มีอยู่เดิมได้

2. ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channels) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคล เพื่อที่จะถ่ายทอดข่าวสารแก่ผู้รับสารในกรณีที่ผู้รับสารได้รับสารจากผู้นำทางความคิด เช่น พระภิกษุ กรรมการชุมชน ครู ฯลฯ การติดต่อกับญาติพี่น้อง มิตรสหาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจมีผลต่อผู้รับสารมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ช่องทางการสื่อสารทั้ง 2 ลักษณะที่กล่าวมายังมีจุดอ่อนอยู่ด้วย จึงมีการคิดค้นช่องทางการสื่อสาร ประเภทที่ 3 ขึ้นมา เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของการสื่อสารทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวแล้ว คือ

3. ช่องทางการสื่อสารสองขั้นตอน ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการรวมช่องทางการสื่อสาร ทั้ง 2 แบบที่กล่าวมาแล้วก็คือ ทฤษฎีที่ว่าด้วยการสื่อสารสองขั้นตอน ซึ่งเป็นผลงานของ คาทซ์และลาซาร์เฟลด์ (1960 : 32) กล่าวโดยสรุปว่า

1) ในสังคมที่การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลมีอิทธิพลสูง ข่าวสารจากสื่อมวลชนมิได้มีส่วนโดยตรง ต่อการตัดสินใจของบุคคลทั่วไป แต่ข่าวสารนั้นจะมีบทบาททางอ้อม โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนแรก ข่าวสารนั้นจะแพร่กระจายผ่านสื่อมวลชน ไปยังบุคคลที่จัดว่าเป็นผู้นำทางความคิดของชุมชน

ขั้นตอนที่สอง ข่าวสารนั้นจะถูกถ่ายทอดจากผู้นำทางความคิดของชุมชนไปยังบุคคลต่าง ๆ ภายในชุมชนอีกทอดหนึ่ง

2) บุคคลที่จัดว่าเป็นผู้นำทางความคิด มักจะมีความสนใจต่อข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่าสมาชิกโดยทั่วไป เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนต้องสามารถป้อนข่าวสารผ่านทาง การสื่อสารของบุคคล เพื่อให้เขาได้รับข่าวสารอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ต่อกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ และข้อมูล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการตัดสินใจ

เลอรั่นเนอร์ (1958 : 54-55) กล่าวว่า ไม่มีสังคมสมัยใหม่ใดที่จะทำหน้าที่ ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดการพัฒนาโดยอาศัยสื่อมวลชนจากการสังเกตการใช้สื่อสมัยใหม่ ข่าวสารต่าง ๆ จะแพร่กระจายไปยังจิตใจของผู้รับสาร แล้วสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากลักษณะการสื่อสารทั้ง 3 ประการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ดังนั้นการสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล จึงเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป จะทำให้การพัฒนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร (เจริญ บุญชาติศัย, 2536 : 15) ดังนั้นการเลือกใช้วิธีการใดจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพบุคคลภายในพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

4.2 ประโยชน์ของสื่อเพื่อสิ่งแวดล้อม

ดังกล่ามาแล้วว่า สื่อเป็นสิ่งที่ผ่านข้อมูล ความคิด ความรู้สึกไปยังผู้รับสาร ประโยชน์ของการใช้สื่อเพื่อสิ่งแวดล้อมคือทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อการมีส่วนร่วมใน

การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน มีอยู่หลายประการดังนี้ (โสภณ สุภาพงษ์, 2535 : 233)

1. สื่อจะช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นทาง ลดการทำลาย ลดความเสียหายก่อนที่จะเกิดขึ้น

2. การใช้สื่อจะใจจะประหยัดค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม เป็นการลงทุนที่ต่ำกว่าการแก้ไขเมื่อปัญหาเกิดขึ้น

3. สื่อสามารถสร้างพลังให้เกิดการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ กันในทุกสถานที่

4. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยความบังคณาใจ จะเป็นการแก้ไขที่ยั่งยืนถาวร การศึกษาพฤติกรรมมารับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องศึกษาควบคู่กับ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพราะการเปิดรับข่าวสารจากทั้งสื่อมวลชน และสื่อบุคคล จะช่วยเป็นตัวเร่งขยายการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในความสำคัญของปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน และประเทศชาติโดยส่วนรวม การปะทะสังสรรค์ซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดสถาบันที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าและไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

ในปัจจุบันการให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชน เป็นไปอย่างกว้างขวาง ผ่านองค์กรดังต่อไปนี้

1. สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น

2. หน่วยงานของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ เช่น กรมป่าไม้ กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย บริษัทบางจากปิโตรเลียม เป็นต้น

3. กลุ่มเอกชนและองค์กรอิสระ เช่น มูลนิธิสร้างสรรค์ไทย มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย มูลนิธิโลกสีเขียว ชมรมพิทักษ์สิ่งแวดล้อม มูลนิธิหมอชาวบ้าน มูลนิธิธนาคารเสถียร เป็นต้น

4. กลุ่มองค์กรทางศาสนา เช่น ชุมชนพุทธิกสมาคม วัด โบสถ์ สุเหร่า เป็นต้น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริวรรณ ศิริบุญ และจันทร์เพ็ญ แสงเดือนฉาย (2531 : 50-51) ได้ศึกษาเปรียบเทียบชุมชนแออัดที่พัฒนาแล้วและยังไม่พัฒนาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาชุมชนแออัดที่พัฒนาแล้ว 4 ชุมชน และที่ยังไม่พัฒนา 3 ชุมชน ผลการศึกษาสรุปว่า ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้พักอาศัยในชุมชนแออัดทั้ง 2 ประเภท ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่ความแตกต่างที่ปรากฏชัดคือ ความแตกต่างของสุขภาพจิต สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การอนามัยและพฤติกรรมด้านอนามัย โดยพบว่าการสุขภาพจิต การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน ตลอดจนพฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัย ของผู้พักอาศัยในชุมชนแออัดที่พัฒนาแล้ว อยู่ในระดับที่ดีกว่าผู้พักอาศัยในชุมชนแออัดที่ยังไม่พัฒนา เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาแสดงว่าประชาชนในชุมชนที่พัฒนาแล้วมีส่วนร่วมในการพัฒนาในสัดส่วนที่สูงกว่าประชาชนในชุมชนที่ยังไม่พัฒนา นอกจากนี้ยังพบว่า หน่วยงานของรัฐที่เข้าไปพัฒนาชุมชนทางด้านกายภาพ ได้กลายเป็นตัวจักรสำคัญในการจัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาชุมชน และก่อให้เกิดการบริหารงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อการพัฒนาและช่วยเหลือตนเองและชุมชนอย่างมีระบบ

สุวิทย์ รุ่งวิสัย และคณะ (2531 : 72) ได้ศึกษาปัญหาพื้นฐานของชุมชนแออัดในเขตเมืองเชียงใหม่ จำนวน 5 ชุมชน ปรากฏว่าชุมชนแออัดในเมืองเชียงใหม่มีปัญหาในด้านโอกาสในการศึกษาที่มีน้อย มีอัตราไม่รู้หนังสือสูงถึงร้อยละ 10 ไม่มีหลักฐานทะเบียนบ้าน ร้อยละ 10.4 ไม่มีที่ดินเป็นของครอบครัวร้อยละ 82.0 ครอบครัวร้อยละ 83.6 มีรายได้ไม่เกิน 3,500 บาทต่อเดือน ครอบครัวร้อยละ 42.4 มีหนี้สิน ร้อยละ 17.6 ของหัวหน้าครอบครัวเป็นคนว่างงาน ประชาชนยังใช้น้ำบ่ออยู่ถึงร้อยละ 53.6 ประชาชนยังทิ้งขยะมูลฝอยลงแหล่งน้ำ ท้องร่อง และได้รื้อบ้าน คีลเป็นร้อยละ 25.4 ในเรื่องการรักษาพยาบาล ประชาชนไปรับบริการจากสถานพยาบาลของรัฐร้อยละ 57.6 การดูแลเด็กหลังคลอด ปรากฏว่าครอบครัวร้อยละ 10.8 ไม่นำเด็กไปรับวัคซีนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ครอบครัวส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ด้านการแก้ไขความขัดแย้งภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ใช้เหตุผลตักเตือนและคำว่า แต่ยังมีการทำร้ายร่างกายกันถึงร้อยละ 39.2 เกี่ยวกับยาเสพติดปรากฏว่า มีปัญหาการซื้อขายและการใช้ยาถึงร้อยละ 28.8 มีการเล่นการพนันถึงร้อยละ 40.8 และพ่อบ้านดื่มสุราถึงร้อยละ 43.8 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต

ประชาชนร้อยละ 30 บอกว่าสุขภาพจิตไม่ดี ลักษณะทางกายภาพของชุมชนแออัดในเมือง
เชียงใหม่ โดยทั่วไปยังไม่มีลักษณะเสื่อมโทรมนัก หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ควร
ปล่อยปละละเลย หากไม่ได้รับความช่วยเหลือ ปัญหาจะทวีความรุนแรงและยากที่จะแก้ไข

ศรัณษา อุพารศิลป์ (2534 : ก-ข) ได้ศึกษา พฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พัก
อาศัยของสตรีในชุมชนแออัด โดยศึกษาสตรีในชุมชนแออัดสองร้อยห้องในกรุงเทพ-
มหานคร จำนวน 310 คน ผลการศึกษาสรุปว่า สตรีส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการจัดสภาพ
แวดล้อมในที่พักอาศัยถูกคือน้อย และพบว่า สตรีที่มีอายุ 35 ปีและต่ำกว่า มีการศึกษา
ระดับประถมศึกษาตอนปลายและต่ำกว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คนและต่ำกว่า มี
อาชีพรับจ้าง และบริการ มีรายได้ของครัวเรือนระหว่าง 4,000 บาทและต่ำกว่า ไม่เป็น
สมาชิกกลุ่มกิจกรรมใด ๆ ในชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมน้อย มีการรับข่าวสาร
ต่ำ มีพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า
สตรีที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน 10 ปี และน้อยกว่า มี
ที่ดินเป็นของตนเอง มีพฤติกรรมการจัดสภาพที่อยู่อาศัยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และความแตก
ต่างดังกล่าวก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 การศึกษาเสนอว่า
ควรจัดให้มีการฝึกอบรมกลุ่มสตรี เพื่อให้มีความรู้ และมีพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อม
อย่างถูกต้อง นอกจากนั้น กุศล สุนทรธาดา และอรทัย อาจอ่ำ (2536 : 238-239) ได้ศึกษา
การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง จากมุมมองภาวะ
เศรษฐกิจของครัวเรือน โดยศึกษาครัวเรือนในชุมชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งมีระดับการพัฒนาที่
ต่างกัน 2 ชุมชนในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาปรากฏว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมใน
ครัวเรือนในเรื่องของการใช้เชื้อเพลิงในการหุงต้ม น้ำใช้ในครัวเรือน การมีถังขยะ การแยก
ประเภทของขยะ และประเภทของห้องส้วม ของ 2 ชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัย
สำคัญ การเข้าร่วมและมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือนในทั้ง 2 ชุมชน
ปรากฏว่าสัดส่วนของครัวเรือนที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ พบ
ว่าครัวเรือนในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า เข้ามีส่วนร่วมและมีส่วนสนับสนุนสูงกว่า
ครัวเรือนในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่า ในเรื่องการแบ่งงานกันทำภายในครัวเรือน
และบทบาททางเพศ ปรากฏว่าผู้หญิง (ภรรยาและบุตรสาว) มีบทบาทในการทำกิจกรรม
ต่าง ๆ สูงกว่าเพศชาย แต่อำนาจการตัดสินใจสูงสุดของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นของเพศชาย

วิภาเพ็ญ เจียสกุล (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่ชั้นกลาง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าประชาชนที่มีรายได้สูง มีพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยได้ดีกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับการศึกษาของสำราญ จิตมานะ (2537 : 94) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำสตรีที่มีระดับการครองชีพสูง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่าผู้นำสตรีที่มีระดับการครองชีพต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ศึกษาไว้ แต่มีงานศึกษาวิจัยที่ใกล้เคียงดังต่อไปนี้

ศิริชัย ศิริเกษะ (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับต่อสื่อมวลชน ของประชาชนในเขตเมืองปทุมธานี พบว่าการเปิดรับต่อสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับค่านิยมสมัยใหม่ อาชีพ ระดับการศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจ สื่อที่มีแนวโน้มของการได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น คือ โทรทัศน์ และในปี 2534 สุจิน ปิณนาใจ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเขตชนบทและเขตเมืองในอำเภอบางเขน จังหวัดนครราชสีมา พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารแตกต่างกัน ประชาชนในเขตเมืองรับรู้ข่าวสารมากกว่าประชาชนในชนบท ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพแตกต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารแตกต่างกัน ระดับการศึกษาสูงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด ต่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ทั้งในเขตเมืองและชนบท

บุญถิ์ คชเสนีย์ (2532 : 92) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้ ความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่าประชาชนที่มีการรับฟังข่าวสารสูง มีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชายทะเลมากที่สุด รองลงมาได้แก่ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวสารในระดับปานกลาง และรับฟังข่าวต่ำตามลำดับ จากการทดสอบทางสถิติพบว่า ความแตกต่างในเรื่องพฤติกรรมการรับข่าวสารก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล

เรื่องศิริ หิรัญอุณหะ (2533 : 122-125) ได้ศึกษาเรื่อง ชีวิตการสื่อสารของประชาชน ในชุมชนแออัด โดยศึกษาจากชุมชนโรงหมู เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา ปรากฏว่า การรับสารเกี่ยวกับครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองการปกครอง และ การนันทนาการ มีความถี่ในการรับ-ส่งสารต่ำมาก หรือแทบจะเรียกได้ว่าไม่มีการสื่อสารใน เรื่องดังกล่าวเลยในชุมชน กระบวนการสังคมนิยมที่เกิดขึ้นในชุมชนแออัด จึงมีพื้นฐาน เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการสนองตอบ ตามสภาพที่เป็นอยู่ ไม่มีความคิดหรือแนวทาง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องหรือสอดคล้องกับความต้องการของสังคม จึง ทำให้พวกเขาอยู่ในสภาพที่เป็นปัญหา ในความรู้สึกนึกคิดของบุคคลภายนอก ซึ่งอาจเป็น ความเคียดแค้น ที่เกิดจากกระบวนการสังคมนิยมภายใต้สภาวะดังกล่าว

Whattanaseree U. (1990) ได้ศึกษาแหล่งข่าวสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใน ระดับมัธยมศึกษา สรุปผลการศึกษาจากการสอบถามนักเรียนชั้นมัธยม 1 และมัธยม 4 ทั่วประเทศ พบว่าแหล่งข่าวสารที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร

สุรินทร์ หลักแหลม (2534 : 86) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาเขต (สข.) ในกรุงเทพมหานคร พบว่าสมาชิกสภาเขตที่มีการติดตามเหตุการณ์ข่าวสารมลพิษสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับมลพิษทางสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

บทที่ 8

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากิจการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภาคสนามในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และชุมชนประตู่ขาว 1 ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็ก โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 256 ครัวเรือน เพื่อศึกษาสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือน โดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1. การเลือกชุมชน

ภายในพื้นที่ 22.2 ตารางกิโลเมตรของเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช มีชุมชนแออัดตั้งอยู่ จำนวน 10 ชุมชน การเลือกชุมชนใช้วิธีสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยการแบ่งชุมชนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชุมชนขนาดใหญ่ หรือชุมชนที่มีครัวเรือนตั้งแต่ 200 ครัวเรือนขึ้นไป ซึ่งมีอยู่ 4 ชุมชน และชุมชนขนาดเล็ก หรือชุมชนที่มีครัวเรือนต่ำกว่า 200 ครัวเรือน ซึ่งมีอยู่ 6 ชุมชน แล้วสุ่มเลือกมาศึกษากลุ่มละ 1 ชุมชน โดยใช้วิธีจับสลาก ชุมชนที่ได้รับเลือกคือ ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ขนาด 440 ครัวเรือน และชุมชนประตู่ขาว 1 ขนาด 52 ครัวเรือน หลังจากนั้น นำมาคำนวณหาขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Tero Yamane (บุญธรรม กิจปริคาปริสุทธิ, 2534 : 37)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดให้เป็นร้อยละ 5
หรือที่ระดับนัยสำคัญ .05

N = ขนาดประชากร

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$\text{ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ} \quad n = \frac{440}{1 + 440 (0.05)^2} = 210 \text{ ครัวเรือน}$$

$$\text{ชุมชนประดูขาว 1} \quad n = \frac{52}{1 + 52 (0.05)^2} = 46 \text{ ครัวเรือน}$$

จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนทั้งสองชุมชน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling)

2. หน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

หน่วยของการวิเคราะห์ครั้งนี้คือ ครัวเรือน ข้อมูลของครัวเรือนได้มาจากการสัมภาษณ์ หัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรส ถ้าบุคคลทั้งสองไม่อยู่ จะสัมภาษณ์สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นผู้รู้ข้อมูลของครัวเรือนดีที่สุดเพียงครัวเรือนละ 1 คน

3. การกำหนดตัวแปร

การศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดครั้งนี้ เน้นศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนเป็นสำคัญ โดยมีตัวแปรที่ศึกษาคงนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชนของครัวเรือน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาคงนี้

4.1 การสำรวจชุมชน เพื่อให้ผู้ศึกษาได้รู้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ การตั้งถิ่นฐาน ความหนาแน่นของประชากร และที่ตั้งของสถานที่สำคัญของชุมชน โดยผู้วิจัย จัดทำแผนที่สังเขปของชุมชน และใช้เช็คลิสต์ ประกอบการศึกษา

4.2 แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ครัวเรือน (Questionnaires)

4.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้ถูกสังเกต คอยสังเกตอยู่ห่าง ๆ โดยผู้ศึกษากำหนดเค้าโครงล่วงหน้าไว้บางส่วน และสังเกตแบบไม่มีการกำหนดเค้าโครงประกอบด้วย เพื่อจะได้เก็บรายละเอียดมาประกอบในหัวข้อที่ต้องการ ผู้วิจัยใช้เช็คลิสต์ ประกอบการสังเกต

4.4 การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่มูลนิธิเอกชน เจ้าหน้าที่เทศบาล เจ้าหน้าที่เคหะชุมชนนครศรีธรรมราช และเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชน โดยการสัมภาษณ์และจดบันทึก เครื่องมือที่ใช้คือ ใช้คำถามที่เน้นเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด

5. การสร้างเครื่องมือ

5.1 แนวคิดในการสร้างเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล แนวคิด และหลักการจากแหล่งต่อไปนี้

1. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี ข้อคิดเห็นในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงชุมชนแออัด การพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

2. เอกสารและเครื่องมือวิจัยที่ใกล้เคียง

3. การปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา นักวิชาการพัฒนาชุมชน นักวิชาการประชาสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่เคหะชุมชน และความคิดเห็นของผู้วิจัย

5.2 ลักษณะของเครื่องมือ จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยซึ่งประกอบด้วยคำถาม 6 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 4 ข้อ เป็นลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ สถานภาพในครัวเรือน อายุ เพศ และอาชีพ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางประชากรเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน จำนวน 11 ข้อ เป็นข้อมูลของครัวเรือน และข้อมูลเกี่ยวกับหัวหน้าครัวเรือน ข้อมูลเกี่ยวกับคู่สมรส เกี่ยวกับหลักฐานทะเบียนบ้าน ภูมิสำเนา การศึกษา รายได้ การมีงานทำ หนี้สิน และเหตุผลในการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 18 ข้อ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ ความเข้าใจความหมายของสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประเภทของแหล่งข่าวสารทั่วไป ความถี่ของการรับข่าวสาร ข่าวสารที่สนใจ แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อม ความถี่ในการรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวน 15 ข้อ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ กิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชน ความถี่ในการเข้าไปมีส่วนร่วมของครัวเรือน วิธีการเข้าร่วม และการเข้าร่วมในฐานะสมาชิกหรือกรรมการของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

ส่วนที่ 5 ข้อมูลการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จำนวน 22 ข้อ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยและของเสียอันตราย น้ำดื่ม น้ำใช้ เชื้อเพลิง และพลังงาน ความพยายามในการประหยัดพลังงาน ความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน การนำของเก่ากลับมาใช้ประโยชน์ การมีสวนและห้องน้ำ

ส่วนที่ 6 ข้อมูลการแบ่งงานกันทำภายในครัวเรือน จำนวน 20 ข้อ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในครัวเรือน ต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในบ้านเรือน เช่น การปรุงอาหาร การทำความสะอาด การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบ้าน การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้และพลังงานอื่น ๆ การเก็บรักษาสิ่งของอันตรายภายในบ้าน และผู้มีอำนาจตัดสินใจของครัวเรือน

5.3 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบ วิทยานามผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย บุคคลดังต่อไปนี้

1. รศ.ดร.รพีพรรณ สุวรรณัฐโชติ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. อาจารย์เยาวนิจ กิตติธรรกุล โครงการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. อาจารย์วันชัย ธรรมสังการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

4. นายธีรพงศ์ เนื้ออ่อน กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

5. นายนพพร แจ่มสว่าง สำนักงานเทศบาลนครศรีธรรมราช

หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบแล้ว ได้นำข้อเสนอแนะของทุกท่านมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองถามกับประชาชนในชุมชนแออัดหลังวัดชะเมา และชุมชนแออัดมะขามชุม จำนวนชุมชนละ 15 ราย หลังจากนั้นได้นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงอีกครั้งให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนและครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่วางไว้ เหตุผลที่ต้องทดลองถามแบบสัมภาษณ์ครัวเรือนในสองชุมชนดังกล่าวเพราะว่า ชุมชนหน้าสถานีรถไฟและชุมชนประตู่ขาว 1 มีขนาดแตกต่างกัน และชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีการเลือกตั้งกรรมการชุมชน มาดูแลบริหารชุมชนในขณะที่ชุมชนประตู่ขาวไม่มี ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกทดลองถามในชุมชนมะขามชุม ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีการจัดการชุมชนและชุมชนหลังวัดชะเมา ที่ไม่มีกรรมการชุมชนและเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กใกล้เคียงกับชุมชนประตู่ขาว 1

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

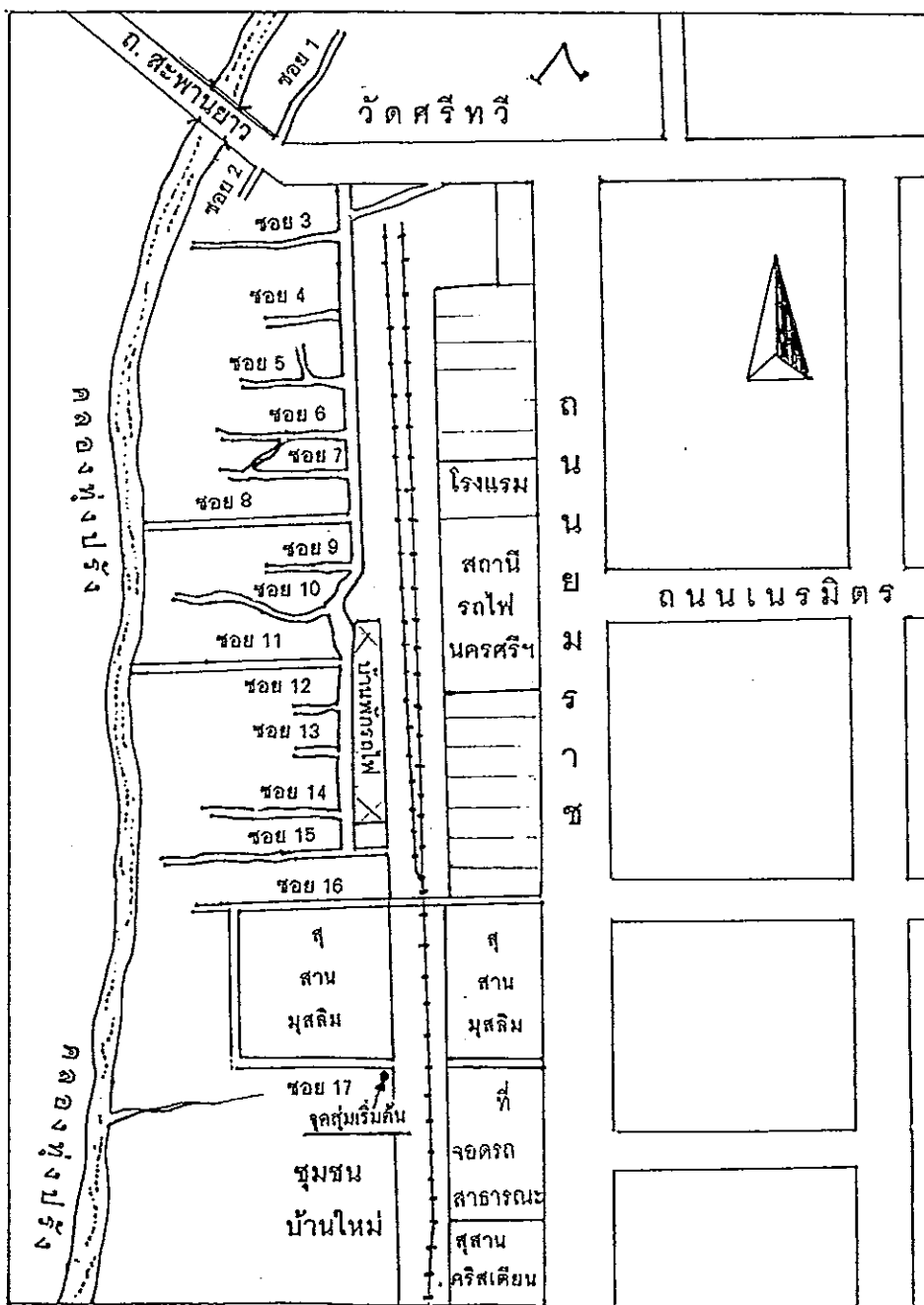
การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดในระดับครัวเรือน ได้จำแนกวิธีเก็บข้อมูลไว้ 2 ส่วนคือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

6.1 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม ดำเนินการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนในชุมชนแออัด โดยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic random sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

1. ทำบัญชีหลังคาเรือนทั้งหมดในแต่ละชุมชน ตั้งแต่ 1-N
2. กำหนดขนาดตัวอย่าง (n) ซึ่งกำหนดไว้ 210 ครัวเรือน ในชุมชนใหญ่และ 46 ครัวเรือนในชุมชนเล็ก
3. คำนวณช่วงสุ่มโดยสูตร $k = N/n$
4. เลือกจุดสุ่มเริ่มต้น (R) ซึ่งเริ่มต้นนับจากบ้านหลังแรกในชุมชนนั้น ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ เริ่มจากบ้านหลังแรกใน ซอยชุมชนพัฒนา 17 ไปยังซอยที่ 1 ในชุมชนประตู่ขาว 1 เริ่มจากบ้านหลังแรกจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออก
5. สุ่มตัวอย่างโดยเริ่มจาก R, R + k, R + 2k ไปเรื่อย ๆ จนครบจำนวนตัวอย่าง

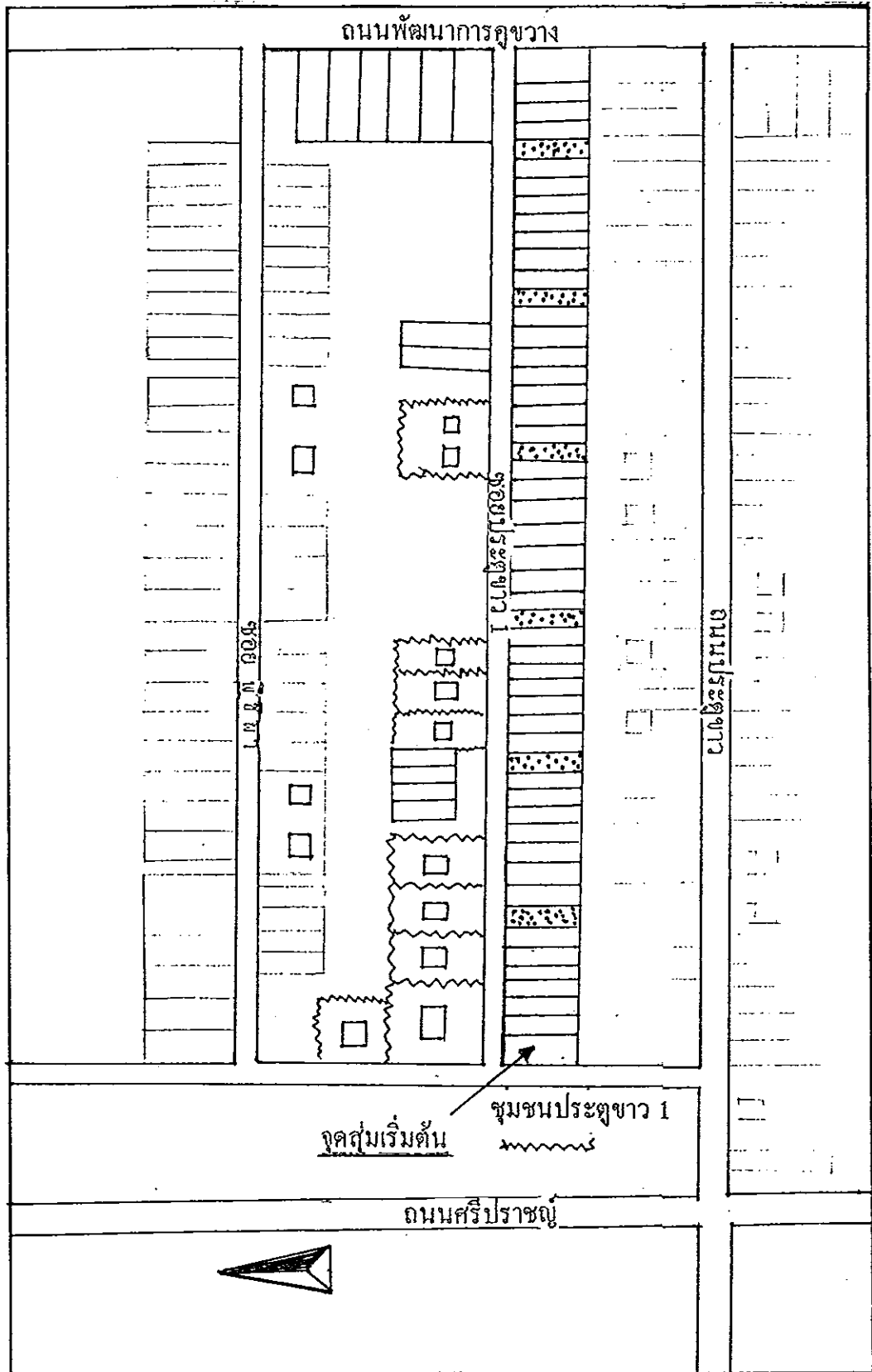
ในกรณีชุมชนหน้าสถานีรถไฟ เนื่องจากจำนวนตัวอย่าง 210 ครั้วเรือนจากจำนวนเต็ม 440 ครั้วเรือน จึงใช้วิธีสัมภาคณ์ 1 ครั้วเรือน เว้น 1 ครั้วเรือน ในกรณีที่ครั้วเรือนที่ประสงค์จะสุ่มสัมภาคณ์ไม่มีคนอยู่ หรือปฏิเสธ หรือไม่มีผู้ให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

แผนที่ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

รูป 4 แผนที่ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

แผนที่ชุมชนประตู่ขาว 1

รูปที่ 5 แผนที่ชุมชนประตู่ขาว 1

ผู้ศึกษา ได้เลือกสัมภาษณ์ครัวเรือนถัดไปแทน

ในชุมชนประตู่ขาว 1 ใช้วิธีสัมภาษณ์ 4 ครัวเรือน วัน 1 ครัวเรือน

6.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ จะใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการสำรวจชุมชน เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคมของชุมชน เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และข้อมูลอื่น ๆ เพื่อให้การวิเคราะห์ถูกต้องยิ่งขึ้น

2. ชี้แจงผู้ช่วยวิจัยเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจแบบสอบถาม ก่อนการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลโดยผู้ช่วยวิจัย โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส ในกรณีที่ทั้งสองคนไม่อยู่ จะสัมภาษณ์บุคคลที่รู้เรื่องราวของครัวเรือนดีที่สุด

3. การสังเกต ใช้วิธีการสังเกตโดยการเยี่ยมบ้าน (household visit observation) และใช้วิธีการสังเกตภายในช่วงเวลาที่หัวหน้าครัวเรือนหรือครัวเรือนหรือคู่สมรสทำกิจกรรมในบ้านและร่วมกิจกรรมในชุมชน และทำการจดบันทึก

4. เก็บข้อมูลจากตัวแทนองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลดังต่อไปนี้ คือ กรรมการชุมชน ในชุมชนใหญ่ 4 คน ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการของชุมชนเล็ก 2 คน ตัวแทนจากมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย 1 คน ตัวแทนจากมูลนิธิศุภนิมิต 1 คน ตัวแทนจากเทศบาลนครศรีธรรมราช 2 คน และตัวแทนเคหะชุมชนนครศรีธรรมราช 1 คน โดยเน้นคำถามเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด ในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช โดยการสัมภาษณ์และจดบันทึก

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS/PC⁺ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ อัตราร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) เพื่อนำเสนอ

ข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย เปรียบเทียบการจัดการสิ่งแวดล้อมกับรายได้ของครัวเรือน การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาของกลุ่มสมรส อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test)

7.2 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์จะนำมาจัดเรียง วิเคราะห์และสรุปเขียนเป็นรายงานประกอบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมานดังนี้
การใช้สถิติเชิงพรรณนา ใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายข้อมูลเบื้องต้นโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษา ซึ่งได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

การใช้สถิติอนุมาน ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ในที่นี้ได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน
3. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งหมายถึงผู้ให้สัมภาษณ์
4. การมีส่วนร่วมและการมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ

ในชุมชน

5. การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน
6. การแบ่งงานกันทำภายในครัวเรือน
7. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรม

สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน กับตัวแปรอิสระ

8. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน กับตัวแปรอิสระ

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแยกอธิบายตามลักษณะสำคัญได้ดังต่อไปนี้ (ตาราง 5)

เพศ เป็นเพศชายร้อยละ 38.3 และเพศหญิงร้อยละ 61.7

สถานภาพในครัวเรือน ร้อยละ 49.6 เป็นหัวหน้าครัวเรือน รองลงมา ร้อยละ 40.2 เป็นคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน และมีผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีสถานภาพเป็น น้อง ญาติ และผู้อาศัยร้อยละ 0.8 และหากพิจารณาแยกแต่ละชุมชนพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนหน้า

สถานีรถไฟส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ส่วนในชุมชนประจวบ 1 เป็นคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน

อายุ อายุเฉลี่ย 41.87 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 25.0 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี รองลงมา ร้อยละ 20.7 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และร้อยละ 6.3 มีอายุต่ำกว่า 21 ปี

อาชีพหลัก ร้อยละ 55.5 ทำงานนอกบ้าน เช่น รับจ้าง ลูกจ้าง ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกบ้าน พนักงานบริษัท ฯลฯ ร้อยละ 13.7 ทำงานในบ้าน เช่น ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ รับจ้างซักรีด ทำตุ๊กตาไก่ รับจ้างทำเฟอร์นิเจอร์ รับจ้างเลี้ยงเด็ก เป็นต้น ร้อยละ 7.8 เป็นผู้สูงอายุซึ่งมีบุตรหลานทั้งที่อาศัยอยู่ในชุมชน และนอกชุมชนเป็นผู้เลี้ยงดู และกลุ่มผู้เกษียณอายุ จากงานประจำ เป็นต้น ร้อยละ 2.0 วางงานหรือกำลังหางานทำ ร้อยละ 1.2 คือ กลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น โสเภณี แม่ค้า ขอนาน ซึ่งพบในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ อาชีพรองที่สำคัญของชุมชน คืออาชีพรับจ้างทั่วไป

ตาราง 5 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ลักษณะทั่วไป	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจักษ์ว. 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.1 เพศ						
ชาย	87	41.4	11	23.9	98	38.3
หญิง	123	58.6	35	76.1	158	61.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
1.2 สถานภาพในครัวเรือน						
หัวหน้าครัวเรือน	111	52.9	16	34.8	127	49.6
คู่สมรส	81	38.6	22	47.8	103	40.2
บุตร เขย สะใภ้	17	8.1	4	8.7	21	8.2
พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	-	-	3	6.5	3	1.2
น้อง ญาติ ผู้อาศัย	1	0.5	1	2.2	2	0.8
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
1.3 อายุ						
20 ปีลงไป	10	4.8	6	13.0	16	6.3
21 - 30 ปี	39	18.6	11	23.9	50	19.5
31 - 40 ปี	57	27.1	7	15.2	64	25.0
41 - 50 ปี	44	21.0	9	19.6	53	20.7
51 - 60 ปี	31	14.7	8	17.4	39	15.2
61 ปีขึ้นไป	29	13.8	5	10.9	34	13.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 5 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.4 อาชีพหลัก						
ทำงานนอกบ้าน	126	60.0	16	34.9	142	55.5
แม่บ้าน	22	10.5	16	34.9	38	14.8
ทำงานภายในบ้าน	31	14.8	4	8.7	35	13.7
ผู้เกษียณอายุ คนแก่	16	7.6	4	8.7	20	7.8
ว่างงาน	3	1.4	2	4.1	5	2.0
กำลังศึกษา	9	4.3	4	8.7	13	5.0
อื่น ๆ	3	1.4	-	-	3	1.2
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

2. ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนตัวอย่าง

2.1 ลักษณะประชากรและสังคมของครัวเรือนตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรและสังคมของครัวเรือนตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้ (ตาราง 6)

ภูมิฐานะของหัวหน้าครัวเรือน ในการศึกษาภูมิฐานะเดิมครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สอบถาม ภูมิฐานะของหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 27.3 เกิดในชุมชนที่พักอาศัยอยู่ในขณะนี้ โดยชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีการตั้งถิ่นฐานมาเป็น เวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชอยชุมชนพัฒนา 1 ซึ่งเป็นที่ดินของวัดศรีทวี มีการตั้งบ้าน เรือนอยู่อาศัยในบริเวณนี้มาไม่ต่ำกว่า 100 ปี ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่ จึงเป็นผู้ที่เกิดในชุมชน ในขณะที่ชุมชนประตู่ขาว 1 มีอายุการตั้งชุมชนประมาณ 16-20 ปี มี หัวหน้าครัวเรือนเกิดในชุมชนนี้เพียง 1 คน นอกจากนี้พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อพยพเข้ามา อยู่ในชุมชนทั้งสองแห่ง มีภูมิฐานะในจังหวัดนครศรีธรรมราชถึงร้อยละ 61.3 ร้อยละ 8.2 มีภูมิฐานะอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ร้อยละ 2.3 มีภูมิฐานะอยู่ในภาคกลาง และร้อยละ 0.9 มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักฐานทะเบียนบ้าน ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ 69.1 มีทะเบียนบ้าน เป็นของครัวเรือนอยู่ในชุมชน ร้อยละ 18.4 อาศัยทะเบียนบ้านของครัวเรือนอื่นในชุมชน เช่น ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ บุตรที่แยกไปตั้งครอบครัวและมีบ้านเป็นของตนเอง ส่วน หนึ่งยังใช้ทะเบียนบ้านรวมอยู่กับบิดามารดา ส่วนในชุมชนประตู่ขาว 1 ครัวเรือนที่เข้ามาตั้ง ถิ่นฐานใหม่ ยังไม่พร้อมที่จะขอทะเบียนบ้าน แต่บุตรมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าศึกษาในโรง เรียนในเขตเทศบาล จึงมีการฝากชื่อบุตรและสมาชิกในครัวเรือน ไว้ในทะเบียนบ้านของ ครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชนเดียวกัน ร้อยละ 3.5 อาศัยทะเบียนบ้านของครัวเรือนอื่นนอก ชุมชน ร้อยละ 7.0 ใช้ทะเบียนบ้านในภูมิฐานะเดิม และร้อยละ 2 ไม่ตอบ เมื่อเปรียบเทียบ ระหว่างชุมชนพบว่า ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ มีทะเบียนบ้านเป็นของตนเองมากกว่าชุมชน ประตู่ขาว 1

ตาราง 6 ลักษณะทางประชากรและสังคมของครัวเรือน

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิสำเนาเดิมของหัวหน้า						
ครัวเรือน						
เกิดในชุมชน	69	32.9	1	2.2	70	27.3
เขตเทศบาลนคร	36	17.1	14	30.4	50	19.5
นครศรีธรรมราช						
อำเภอเมืองนอกเขต	38	18.1	4	8.7	42	16.4
เทศบาล						
ลุ่มแม่น้ำปากพนัง	20	9.5	13	28.3	33	12.9
อำเภออื่น ๆ ในจังหวัด	24	11.4	8	17.4	32	12.5
นครศรีธรรมราช						
จังหวัดในภาคใต้	18	8.6	3	6.5	21	8.2
จังหวัดในภาคกลาง	3	1.4	3	6.5	6	2.3
จังหวัดในภาคอีสาน	2	1.0	-	-	2	0.9
รวม	210	100.0	46	100.0	156	100.0
หลักฐานทะเบียนบ้านของ						
หัวหน้าครัวเรือน						
มีทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชน	154	73.3	23	50.0	177	69.1
อาศัยทะเบียนบ้านอื่นใน	37	17.6	10	21.7	47	18.4
ชุมชน						
อาศัยทะเบียนบ้านอื่นนอก	4	1.9	5	10.9	9	3.5
ชุมชน						
ใช้ทะเบียนบ้านในภูมิสำเนา	11	5.2	7	15.2	18	7.0
เดิม						
ไม่ตอบ	4	1.9	1	2.2	5	2.0
รวม	210	100.0	46	100.0	156	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลที่หัวหน้าครัวเรือนย้าย						
เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน						
มีญาติที่น้องในชุมชน	34	16.2	15	32.6	49	19.1
ย้ายตามคู่สมรส	46	21.9	3	6.5	49	19.1
ใกล้ที่ทำงาน/หางานทำได้	32	15.2	13	28.3	45	17.6
สะดวก						
ต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก	13	6.2	3	6.5	16	6.3
การคมนาคมสะดวก	11	5.2	10	21.7	21	8.2
มีเพื่อนบ้านจากถิ่นเดียวกัน	2	1.0	1	2.2	3	1.2
ถูกไล่ที่มาจากที่อื่น	3	1.4	-	-	3	1.2
เกิดในชุมชนนี้	69	32.9	1	2.2	70	27.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
เพศของหัวหน้าครัวเรือน						
ชาย	172	81.9	39	84.8	211	82.4
หญิง	38	18.1	7	15.1	45	17.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
อายุของหัวหน้าครัวเรือน						
19 - 20 ปี	-	-	4	8.7	4	1.5
21 - 30 ปี	33	15.7	7	15.2	40	15.6
31 - 40 ปี	58	27.6	11	23.9	69	27.0
41 - 50 ปี	53	25.2	11	23.9	64	25.0
51 - 60 ปี	37	17.6	10	21.7	47	18.4
61 - 70 ปี	20	9.5	3	6.5	23	9.0
71 ปีขึ้นไป	9	4.3	-	-	9	3.5
รวม	210	100.0	46	100.0	156	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพทางการสมรสของ						
หัวหน้าครัวเรือน						
สมรส	166	79.0	35	76.1	201	78.5
โสด	4	1.9	6	13.0	10	3.9
หม้าย	40	19.1	5	10.9	45	17.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ระยะเวลาที่หัวหน้าครัวเรือน						
อาศัยอยู่ในชุมชน						
≤ 1 ปี	3	1.5	7	15.2	10	3.9
2 - 5 ปี	16	7.6	9	19.6	25	9.8
6 - 10 ปี	21	10.0	7	15.2	28	10.9
11 - 15 ปี	19	9.0	15	32.6	34	13.3
16 - 20 ปี	22	10.5	6	13.0	28	10.9
21 - 30 ปี	30	14.3	-	-	30	11.7
31 - 40 ปี	16	7.6	1	2.2	17	6.6
41 - 50 ปี	12	5.7	-	-	12	4.7
50 ปีขึ้นไป	2	1.0	-	-	2	0.8
เกิดในชุมชนนี้	69	32.8	1	2.2	70	27.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษามาของหัวหน้า						
ครัวเรือน						
ไม่มีโอกาสศึกษาใน	6	2.9	-	-	6	2.3
โรงเรียน						
ต่ำกว่า ป.4	9	4.3	1	2.2	10	3.9
ป. 4	118	56.2	22	47.8	140	54.7
ป.5-6 (ป.7)	26	12.1	5	10.9	31	12.1
ม.3	7	3.3	-	-	7	2.7
ม.ศ.3	23	11.0	3	6.5	26	10.2
ม.6 (ม.ศ.5), ปวช.	10	4.8	8	17.4	18	7.0
อนุปริญญา, ป.วศ.	5	2.4	6	13.0	11	4.3
ระดับปริญญาตรีและสูงกว่า	6	2.9	1	2.2	7	2.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษามากที่สุดของ						
หัวหน้าครัวเรือน						
ไม่มีโอกาสศึกษาใน	11	6.7	-	-	11	5.5
โรงเรียน						
ต่ำกว่า ป.4	5	3.0	1	2.9	6	3.0
ป. 4	114	68.8	25	71.4	139	69.1
ป.5-6 (ป.7)	12	7.2	3	8.6	15	7.5
ม.3	3	1.8	-	-	3	1.5
ม.ศ.3	7	4.2	1	2.9	8	4.0
ม.6 (ม.ศ.5), ปวช.	6	3.6	2	5.7	8	4.0
อนุปริญญา, ป.วศ.	2	1.2	-	-	2	1.0
ระดับปริญญาตรีและสูงกว่า	6	3.6	3	8.5	9	4.5
รวม	166	100.0	35	100.0	201	100.0
เพศของคู่สมรสของหัวหน้า						
ครัวเรือน						
ชาย	10	4.8	1	2.2	11	4.3
หญิง	156	74.3	34	73.9	190	74.2
ไม่มีคู่สมรส	44	21.0	11	23.9	55	21.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุของคู่สมรสของหัวหน้า						
ภรรยาเรือน						
19 - 20 ปี	2	1.2	2	5.7	4	2.0
21 - 30 ปี	32	19.3	7	20.0	39	19.4
31 - 40 ปี	61	36.7	8	22.9	69	34.3
41 - 50 ปี	39	23.5	10	28.6	49	24.4
51 - 60 ปี	21	12.7	7	20.0	28	13.9
61 - 70 ปี	7	4.2	1	2.8	8	4.0
71 ปีขึ้นไป	4	2.4	-	-	4	2.0
รวม	166	100.0	35	100.0	201	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน/คน						
2	26	12.4	7	15.2	33	12.9
3	33	15.7	8	17.4	41	16.0
4	67	31.9	13	28.3	80	31.3
5	47	22.4	10	21.7	57	22.3
6	22	10.5	2	4.3	24	9.4
7	8	3.8	4	8.7	12	4.7
8	5	2.4	-	-	5	2.0
9	2	1.0	2	4.3	4	1.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตูลำไย 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของครัวเรือน/หลัง						
โครงสร้างแบบเดี่ยว	167	79.5	36	78.3	203	79.3
โครงสร้างแบบขยาย	43	20.5	10	21.7	53	20.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

เหตุผลที่หัวหน้าครัวเรือนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชน เหตุผลที่หัวหน้าครัวเรือนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนทั้งสอง ที่ปรากฏมากที่สุดคือ ร้อยละ 19.1 เท่ากันสองเหตุผลคือ เหตุผลที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ ย้ายเข้ามาเพราะมีญาติพี่น้องอยู่ในชุมชน และย้ายเข้าเพราะย้ายตามคู่สมรส ส่วนเหตุผลรองลงมาได้แก่ เหตุผลทางเศรษฐกิจคือ ร้อยละ 17.6 ให้เหตุผลว่าเพราะชุมชนนี้ตั้งอยู่ใกล้ที่ทำงาน หรือหางานทำได้สะดวก และร้อยละ 6.3 ต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก นอกจากนี้มีเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้หัวหน้าครัวเรือนย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนคือ ร้อยละ 8.2 เห็นว่าชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวก และร้อยละ 2.1 เท่ากันให้เหตุผลว่า เพราะมีเพื่อนบ้านจากถิ่นเดียวกัน และถูกไล่ที่มาจากที่อื่น ที่เหลือร้อยละ 27.3 เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่เกิดในชุมชน

เพศของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 82.4 เป็นเพศชาย และร้อยละ 17.6 เป็นเพศหญิง หัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงโดยรวมมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ประเภทแรก สามีตาย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ เช่น สามีไปทำงานที่อื่นนาน ๆ จึงจะกลับบ้าน ประเภทที่สองคือ ยังอยู่ร่วมกับสามี แต่มีบทบาทเป็นผู้นำและเป็นผู้หาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือน เช่น สามีพิการ สามีป่วยหนัก และสามีไม่เคยรับผิดชอบครอบครัว ทำอาชีพมีรายได้ใช้จ่ายตามลำพัง ไม่เคยแบ่งปันมาเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน รายได้ของภรรยาจึงใช้จ่ายในบ้าน เลี้ยงดูบุตร ส่งเสียบุตรให้เล่าเรียน ซื้อเครื่องใช้จำเป็นในครัวเรือน หาเงินสร้างและซ่อมแซมบ้าน และผู้หญิงเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน

อายุของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 27.0 มีอายุอยู่ในระหว่าง 31-40 ปี รองลงไปร้อยละ 25.0 อายุอยู่ในระหว่าง 41-50 ปี ที่น่าสังเกตคือ มี

หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไปมากถึงร้อยละ 30.9 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ในชุมชน

สถานภาพทางการสมรส หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 78.5 สมรสแล้ว รองลงไปร้อยละ 17.6 เป็นหม้ายซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นเพศหญิง มีรายได้ต่ำ และมีภาระต้องเลี้ยงดูครอบครัวตามลำพัง และร้อยละ 3.9 เป็นคนโสด

ระยะเวลาที่หัวหน้าครัวเรือนอาศัยอยู่ในชุมชน หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 27.4 เกิดในชุมชน ร้อยละ 13.3 อาศัยอยู่ในชุมชนอยู่ในระหว่าง 11-15 ปี ร้อยละ 10.9 เท่ากัน 2 กลุ่มคือ กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในชุมชน 6-10 ปี และ 16-20 ปี และมีหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่นานกว่า 40 ปี ถึงร้อยละ 5.5 เนื่องจากชุมชนหน้าสถานีรถไฟเป็นชุมชนที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่นานกว่า 50 ปี โดยเฉพาะในซอยชุมชนพัฒนา 1 ซึ่งเป็นที่ดินของวัดศรีทวี มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่นานกว่า 100 ปี ส่วนในซอยชุมชนพัฒนา 16 หลังสุสานอิสลามจังหวัดนครศรีธรรมราช มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 คือประมาณ 50 ปีมาแล้ว

การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 2.3 ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียน ร้อยละ 54.7 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีเพียงร้อยละ 2.7 จบชั้นปริญญาตรี

การกระจายตัวของหัวหน้าครัวเรือนตามระดับการศึกษาในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันคือ ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 มีระดับการศึกษาสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ โดยพิจารณาจากจำนวนผู้จบการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 3 และเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งมีถึงร้อยละ 39.1 ในขณะที่ชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีเพียงร้อยละ 21.1 เท่านั้น

การศึกษาของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 5.5 ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียน ร้อยละ 69.1 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และร้อยละ 4.4 จบชั้นปริญญาตรี

เพศของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 74.2 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 4.3 เป็นเพศชาย และไม่มีคู่สมรสร้อยละ 21.5

อายุของคู่สมรส คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 34.3 มีอายุอยู่ในระหว่าง 31-40 ปี รองลงมาร้อยละ 24.4 มีอายุ 41-50 ปี และร้อยละ 2.0 เท่ากันสองกลุ่มคือ มีอายุอยู่ในระหว่าง 19-20 ปี และตั้งแต่ 71 ปีขึ้นไป

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 53.6 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน ร้อยละ 3.6 มีสมาชิก 8-9 คน ไม่มีครัวเรือนใดในชุมชนทั้งสองที่มีจำนวนสมาชิกสูงกว่า 9 คน สมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.29 คนต่อครัวเรือน และเมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยในแต่ละชุมชนพบว่า ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 มีสมาชิก 4.29 คน และ 4.30 คน ตามลำดับ และจากการศึกษาพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของสมาชิกในครัวเรือนเป็นบุตรของหัวหน้าครัวเรือน

โครงสร้างของครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่ในชุมชนร้อยละ 79.3 มีโครงสร้างแบบเดี่ยว คือสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หรือ พ่อหรือแม่กับลูก ๆ และเพียงร้อยละ 20.7 เท่านั้นที่มีโครงสร้างแบบขยายที่มีลักษณะดังนี้เพราะครัวเรือนส่วนใหญ่มีบ้านขนาดเล็ก ไม่มีพื้นที่ว่างมากพอ ที่จะรับผู้อื่นซึ่งเป็นเครือญาติหรือผู้อาศัยเข้ามาอยู่อาศัย รวมทั้งครัวเรือนส่วนใหญ่ยังจัดได้ว่าค่อนข้างยากจนและมีรายได้น้อย จึงไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูผู้อื่นนอกเหนือจากบุตร ภรรยา สามีและผู้ใกล้ชิดทางสายเลือด

2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่าง

ลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่างสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 7)

อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 53.9 ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง หัวหน้าครัวเรือนเพศชาย ประกอบอาชีพรับจ้าง คืออาชีพ กรรมกรก่อสร้าง ขับรถรับจ้าง ขับจักรยานยนต์รับจ้าง ถีบสามล้อ เป็นกรรมกรแบกหามให้แก่บริษัทขนส่งรับจ้างทั่วไป อาชีพลูกจ้างคือการทำงานประจำให้แก่นายจ้างและรับเงินเดือน เช่น ลูกจ้างในห้างร้าน โรงงานฆ่าสัตว์ ตู้ซ่อมรถ โรงกลึง ส่วนหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงมักจะเป็นลูกจ้างในร้านอาหารและภัตตาคาร พนักงานทำความสะอาด พนักงานในร้านซักอบรีด เป็นต้น ร้อยละ 21.9 ประกอบอาชีพค้าขาย และทำธุรกิจส่วนตัว การค้าขายมีทั้งค้าขายที่บ้านในชุมชนและขายสินค้าในตลาดสด มีแผงลอยข้างถนน สินค้าที่ขายส่วนใหญ่เป็นอาหาร ของชำ เครื่องใช้ในครัวเรือน ขายเสื้อผ้าใช้แล้ว ที่รับซื้อมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทำธุรกิจส่วนตัว เช่น ธุรกิจบ้านเช่า เงินกู้ ก้าวส่ง ซักอบรีด เป็นต้น ร้อยละ 8.6 มีเท่ากับ 2 กลุ่ม คือกลุ่มอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานธนาคาร บริษัทห้างร้าน และกลุ่มคน

ชราผู้สูงอายุ ที่ปลดเกษียณจากงานประจำ และกลุ่มผู้มีบุตรนอกชุมชนอุปการะเลี้ยงดู เพราะพ่อแม่ไม่ยอมออกไปอยู่กับบุตรซึ่งไปตั้งที่อยู่อาศัยนอกชุมชน ร้อยละ 1.6 เป็นแม่บ้านดูแลภายในบ้านไม่ทำอาชีพอื่น ๆ แต่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในบ้านให้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่มีบุตรเป็นผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงดู อยู่อาศัยด้วยกัน และยกให้เป็นผู้ตัดสินใจสูงสุดในบ้าน ร้อยละ 1.2 กำลังศึกษาหรือเป็นนักศึกษาที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ในชุมชน ร้อยละ 1.6 ประกอบอาชีพโศภณี แม่เฒ่า และขอทาน และร้อยละ 2.7 กำลังว่างงาน

จากรูปแบบอาชีพของประชาชนในชุมชน แสดงให้เห็นถึงประเภทของงานที่ไม่ต้องการการศึกษาในระดับสูงนัก ซึ่งสอดคล้องกับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จะเห็นได้ว่า แบบแผนของการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง ทั้งในชุมชนหน้าสถานีรถไฟและชุมชนประตูขาว 1 มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง รองลงมาคืออาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ และทำธุรกิจส่วนตัวที่ลงทุนน้อย

มีข้อที่น่าสังเกตคือ กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่ว่างงานมีน้อยมาก แต่ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว มีกลุ่มว่างงานแฝงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพรับจ้าง เช่น กรรมกรก่อสร้าง ทำงานเฉลี่ยเดือนละประมาณ 20 วัน ในฤดูร้อน และบางเดือนไม่มีงานทำเลย โดยเฉพาะในฤดูฝน กรรมกรแบกหามของธุรกิจขนส่ง อาจจะทำงานครั้งละ 3-4 ชั่วโมง เมื่อสินค้าหมดก็ต้องหยุดงาน ลูกจ้างห้างร้านหรือร้านขายอาหาร จะถูกนายจ้างบอกเลิกจ้างทันทีเมื่อทำผิดพลาด

ตาราง 7 ลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจวบฯ 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน						
- รับจ้าง/ลูกจ้าง	119	56.7	19	41.3	138	53.9
- กำขาย/ธุรกิจส่วนตัว	44	21.0	12	26.1	56	21.9
- รับราชการ พนักงาน	14	6.7	8	17.4	22	8.6
รัฐวิสาหกิจ ธนาคาร บริษัท						
- เกษียณราชการ/คนแก่	20	9.5	2	4.3	22	8.6
- แม่บ้าน	3	1.4	1	2.2	4	1.6
- กำลังว่างงาน	6	2.9	1	2.2	7	2.7
- กำลังศึกษา	-	-	3	6.5	3	1.2
- โสภณี แม่เฒ่า ขอทาน	4	1.6	-	-	4	1.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
สภาพการทำงานของหัวหน้า						
ครัวเรือน						
- ทำงานถาวร, เต็มเวลา	90	42.9	23	50.0	113	44.1
- ว่างงาน	7	3.3	2	4.3	9	3.5
- ทำเมื่อมีผู้ว่าจ้าง, ทำบางโอกาส	92	43.8	14	30.4	106	41.4
โอกาส						
- เกษียณ, ผู้สูงอายุ	18	8.6	3	6.5	21	8.2
- พิจาร, ขอทาน	3	1.4	-	-	3	1.2
- กำลังศึกษา	-	-	4	8.7	4	1.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 7 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจวบฯ 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน						
ครัวเรือน						
- แม่บ้าน	61	36.8	18	51.4	79	39.3
- รับจ้าง และลูกจ้าง	47	28.3	2	5.7	49	24.4
- ค้าขาย และทำธุรกิจส่วนตัว	46	27.7	14	40.0	60	29.9
- ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานธนาคาร พนักงานบริษัท	11	6.6	1	2.9	12	5.9
- อื่น ๆ	1	0.6	-	-	1	0.5
รวม	166	100.0	35	100.0	201	100.0
รายได้ของครัวเรือน/เดือน						
0 - 4,000 บาท	32	15.2	1	2.2	33	12.9
4,001 - 6,000 บาท	83	39.5	15	32.6	98	38.3
6,001 - 10,000 บาท	55	26.2	16	34.8	71	27.7
10,001 - 20,000 บาท	31	14.7	13	28.2	44	17.2
20,001 - 30,000 บาท	8	3.8	1	2.2	9	3.5
สูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป	1	0.5	-	-	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ความเพียงพอของรายได้						
- พอใช้	100	47.6	25	54.3	125	48.8
- พอบ้างไม่พอบ้าง	78	37.1	17	37.0	95	37.1
- ไม่พอเกือบทุกเดือน	32	15.2	4	8.7	36	14.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 7 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สภาพหนี้สินของครัวเรือน						
- มีหนี้สิน	99	48.5	30	65.2	129	51.6
- ไม่มีหนี้สิน	105	51.5	16	34.8	121	48.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
แหล่งหนี้สินของครัวเรือน						
- พ่อแม่/ญาติพี่น้อง	15	15.2	8	26.7	23	17.8
- นายทุนเงินกู้	44	44.4	9	30.0	53	41.1
- จ่ายค่าเช่าที่ประมูลแล้ว	17	17.2	4	13.3	21	16.3
- ฝูงกลุ่มออมทรัพย์	7	7.0	1	3.3	8	6.2
- ภูธรนาการ	2	2.0	1	3.3	3	2.3
- ภูธรนายจ้าง	1	1.0	2	6.7	3	2.3
- ซื้อสินค้าเงินผ่อน	6	6.1	5	16.7	11	8.5
- ภูธรนาการและกลุ่ม ออมทรัพย์	7	7.1	-	-	7	5.5
รวม	99	100.0	30	100.0	129	100.0

ตาราง 7 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจวบว.1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิถีออมทรัพย์ของครัวเรือน						
- ฝากธนาคาร	101	64.0	23	74.2	124	65.6
- เล่นแชร์	26	16.5	4	12.9	30	15.9
- ฝากกลุ่มออมทรัพย์	13	8.2	1	3.2	14	7.4
- เล่นแชร์และฝากกลุ่ม ออมทรัพย์	4	2.5	-	-	4	2.1
- ฝากธนาคาร เล่นแชร์ ฝากกลุ่มออมทรัพย์	4	2.5	1	3.2	5	2.6
- เก็บไว้ที่ตัว ซื้อเครื่องประดับ	10	6.3	2	6.5	12	6.4
รวม	158	100.0	31	100.0	189	100.0
กรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน						
- บ้านและที่ดินเป็นของตนเอง	15	7.1	-	-	15	5.9
- เช่าที่ดินสร้างบ้าน	143	68.1	35	76.1	178	69.5
- เช่าบ้าน/ห้อง	41	19.5	9	19.6	50	19.5
- สร้างบ้านในพื้นที่ที่ไม่ทราบ ว่าเป็นของหน่วยงานใด	5	2.4	-	-	5	2.0
- อาศัยบ้านบิดามารดาหรือ ผู้อื่น	6	2.9	2	4.3	8	3.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

สภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 44.1 ทำงานถาวรหรือทำงานเต็มเวลา ร้อยละ 41.4 ทำงานเมื่อมีผู้ว่าจ้างหรือทำงานบางโอกาส ร้อยละ 8.2 ผู้เกษียณจากงานประจำ หรือผู้สูงอายุที่มีลูกหลานส่งเสียเลี้ยงดู และร้อยละ 3.5ว่างงาน

อาชีพของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 39.3 เป็นแม่บ้าน ร้อยละ 24.4 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและเป็นลูกจ้าง ร้อยละ 29.8 ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 6.0 เป็นข้าราชการและพนักงาน บริษัทขนาดใหญ่ที่มีความมั่นคง ร้อยละ 0.5 เป็นข้าราชการบำนาญ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนหน้าสถานีรถไฟกับชุมชนประตู่ขาว 1 ปรากฏว่าเป็นแม่บ้านที่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพ ในชุมชนประตู่ขาว 1 มีสูงถึงร้อยละ 51.4 ในขณะที่ ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีร้อยละ 36.7

รายได้ของครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน คือรายได้รวมของสมาชิกในครัวเรือนทุกคน คือ รายได้ของหัวหน้าครัวเรือน คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของบุตรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนรวมกัน ครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 12.9 มีรายได้ตั้งแต่ 0-4,000 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 4,001-20,000 บาท และร้อยละ 3.9 มีรายได้สูงกว่า 20,000 บาท จากการสัมภาษณ์พบว่า มีครัวเรือนที่ไม่มีรายได้เลย อยู่ภายใต้การสงเคราะห์ของเทศบาล จำนวน 1 ราย คือร้อยละ 0.4 ในขณะเดียวกันก็มีครัวเรือนที่มีรายได้สูงถึง 70,000 บาทอยู่ในชุมชน 1 ราย หรือร้อยละ 0.4 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชน ปรากฏว่ามีกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 4,001 บาท ในชุมชนประตู่ขาว 1 เพียงร้อยละ 2.2 ในขณะที่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีอยู่ถึงร้อยละ 15.2 และกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท ในชุมชนประตู่ขาว มีถึง ร้อยละ 30.4 แต่พบในชุมชนหน้าสถานีรถไฟเพียงร้อยละ 19.0 ดังนั้นเมื่อมองภาพรวมแล้วจะเห็นว่าเศรษฐกิจของชุมชนประตู่ขาว 1 ดีกว่าชุมชนหน้าสถานีรถไฟ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 เท่ากับ 9,067.39 บาทต่อเดือน ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีรายได้เฉลี่ย 7,852.23 บาทต่อเดือน

ความเพียงพอของรายได้และสภาพหนี้สินของครัวเรือน ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.8 มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายตลอดเดือน มีเพียงร้อยละ 14.1 มีรายได้ไม่พอเกือบทุกเดือน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชน ปรากฏว่าครัวเรือนในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีครัวเรือนร้อยละ 15.2 ที่มีรายได้ไม่พอใช้เกือบทุกเดือน ในขณะที่ชุมชนประตู่ขาว 1 เพียงร้อยละ 8.76 เท่านั้นที่มีรายได้ไม่พอเกือบทุกเดือน

เมื่อพิจารณาถึงสภาพหนี้สินของครัวเรือน ปรากฏว่าร้อยละ 50.4 ของครัวเรือนทั้งหมดมีหนี้สิน ครัวเรือนในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีหนี้สินร้อยละ 48.5 น้อยกว่าชุมชนประตู่ขาว 1 ซึ่งมีหนี้สินถึงร้อยละ 65.2 ทั้ง ๆ ที่โดยเฉลี่ยมีรายได้สูงกว่าชุมชนหน้าสถานี

รถไฟ เมื่อสอบถามพูดคุยกับคู่สมรสในชุมชนหน้าสถานีรถไฟจำนวน 15 คนในแต่ละซอย ยกเว้นซอยชุมชนพัฒนา 1 และซอยชุมชนพัฒนา 8 ซึ่งมีฐานะเศรษฐกิจโดยรวมค่อนข้างดี ถึงโอกาสความยากง่ายในการเป็นหนี้สิน สรุปได้ว่า ผู้มีรายได้สูงหรือฐานะดี มีโอกาสในการกู้ยืม ซื้อมินค้ำเงินผ่อน หรือเป็นหนี้ได้ง่ายกว่าผู้ที่มีฐานะยากจน เพราะเจ้าหนี้มีความมั่นใจว่าจะได้หนี้คืนโดยไม่บิดพลิ้ว ดังนั้นผู้ที่มีฐานะยากจนจริง ๆ จะกู้ยืมหรือเป็นหนี้เท่าที่จำเป็น เพราะเกรงว่าจะไม่มีความสามารถในการใช้หนี้ และเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยสูงเพราะมีอัตราเสี่ยงสูง

แหล่งหนี้สินของครัวเรือน แหล่งหนี้สินที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนตัวอย่าง ร้อยละ 39.3 คือ กู้จากเจ้าหนี้ รองลงมาร้อยละ 17.0 คือยืมจากพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง และร้อยละ 15.6 คือจ่ายค่าเช่าที่ประมูลมาใช้แล้ว ร้อยละ 5.9 กู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์เนื่องจากในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จึงมีสมาชิกจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นสมาชิกมีสิทธิ์กู้ยืมเงินจากกลุ่มมาใช้ ส่วนในชุมชนประตู่ขาว 1 ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ แต่ประชากรในชุมชนยังเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในภูมิลำเนาเดิม จึงปรากฏในผลการศึกษาว่า มีสมาชิกในชุมชนประตู่ขาว 1 จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 3.3 ของชุมชนกู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์ ในขณะที่เดียวกันปรากฏว่ามีกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างดีของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือร้อยละ 3.7 เป็นลูกหนี้ของธนาคาร และร้อยละ 5.2 เป็นลูกหนี้ของทั้งกลุ่มออมทรัพย์และธนาคาร

วิธีออมของครัวเรือน กลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.4 มีการออมทรัพย์โดยการฝากธนาคาร รองลงมา ร้อยละ 11.7 ออมโดยวิธีเล่นแชร์ ร้อยละ 5.5 ฝากกลุ่มออมทรัพย์ และร้อยละ 26.2 ไม่มีเงินออม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ โดยให้เหตุผลว่าขาดความเชื่อมั่นในการทำงานของกลุ่ม เพราะในอดีต กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนเคยบริหารงานล้มเหลว เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหาร จนทำให้สมาชิกกลุ่มถอนตัวออกเกือบหมด ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย มูลนิธิศุภนิมิต และเทศบาลนครนครศรีธรรมราช การอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหารและบุคลากรของกลุ่ม สนับสนุนให้กลุ่มออมทรัพย์ดำเนินการต่อไป

กรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน จากการศึกษาคครัวเรือนตัวอย่างเรื่องการเป็นเจ้าของบ้าน และที่ดินที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน พบว่าครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 69.5 เจ้าของที่ดินสร้างบ้านของตนเอง ผู้ให้เช่าที่ดินในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ แบ่งออกเป็นการรถไฟแห่งประเทศไทย เป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ตั้งแต่ซอยพัฒนาชุมชน 2 ถึงซอยพัฒนาชุมชน 16 วัดศรีทวี เป็นเจ้าของที่ดินในซอยชุมชนพัฒนา 1 ที่ดินริมฝั่งคลองทุ่งปรังตั้งแต่ ซอยชุมชนพัฒนา 4 ถึงซอยชุมชนพัฒนา 11 เป็นของเอกชนรายเดียว ครัวเรือนร้อยละ 19.5 เช่าบ้านหรือเช่าห้องแบ่งให้เช่า มีเพียงร้อยละ 5.9 ที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 3.1 อาศัยบ้านของบิดามารดา หรือผู้อื่นโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ร้อยละ 2.0 สร้างบ้านในที่ดินที่ไม่ทราบว่ามีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นที่ดินในซอยชุมชนพัฒนา 17

การที่ผู้สร้างบ้านในบริเวณนี้ไม่ทราบว่าใครเป็นเจ้าของนั้น จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุหลายคนว่า เดิมพื้นที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่น้ำท่วม ติดต่อกับคลองทุ่งปรัง มีต้นสาธูขึ้นอยู่จำนวนมาก ต่อมาเนินดินบริเวณใกล้เคียงพังทลายลงไปทับถม พื้นที่จึงดินแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะเดียวกันต้นสาธูถูกตัดนำไปใช้ประโยชน์และตัดทิ้งไปจนหมด การทับถมยังเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ที่ลุ่มบริเวณนั้นกลายเป็นที่ดินงอกติดต่อกับบริเวณสุสานมุสลิม ต่อมาชาวบ้านที่ยากจนไม่มีที่ดินตั้งบ้านเรือน ได้เข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย ส่วนที่ดินในชุมชนประตู่ขาว 1 ทั้งหมดเป็นที่ดินของเอกชนที่มีเจ้าของเพียงคนเดียว และได้ให้เช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัยโดยทำสัญญาเช่าอย่างถูกต้องใน พ.ศ. 2523 ดังนั้นครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองจึงมีอยู่เฉพาะในชุมชนหน้าสถานีรถไฟเท่านั้น

8. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

8.1 การเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ข่าวสารทั่วไป

จากการศึกษาถึงความเข้าใจความหมายของสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารทั่วไป จากแหล่งข่าวสำคัญ 5 แหล่งของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 8)

การเข้าใจความหมายของคำว่าสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในชุมชนแออัดทั้งสองชุมชน ร้อยละ 54.3 เข้าใจความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม" บ้าง โดยเห็นว่าสิ่งแวดล้อมคือภาวะมลพิษ หรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาที่อยู่รอบ ๆ บ้านและ

ตาราง 8 ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและการรับรู้ข่าวสาร

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความเข้าใจความหมาย						
คำว่าสิ่งแวดล้อม						
- เข้าใจดี	3	1.4	1	2.2	4	1.6
- เข้าใจค่อนข้างดี	11	5.2	7	15.2	18	7.0
- เข้าใจปานกลาง	31	14.8	8	17.3	39	15.2
- เข้าใจบ้าง	122	76.1	17	37.0	139	54.3
- ไม่เข้าใจ	43	20.5	13	28.3	56	21.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน						
- มี	164	78.1	33	71.7	197	77.0
- ไม่มี	46	21.9	12	26.1	58	22.7
- ไม่ทราบ	-	-	1	2.2	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน						
ระบุปัญหาได้ 3 ปัญหา						
- ปัญหาการขาดแคลนบริการ						
ขั้นพื้นฐาน						
- การระบายน้ำ	82	13.0	35	25.4	117	15.2
- น้ำท่วมขัง	25	3.9	10	7.2	35	4.6
- มูลฝอย	47	7.5	2	1.4	49	6.4
- ถนนและทางเดิน	22	3.5	1	0.7	23	3.0
- ไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าของตนเอง	5	0.8	-	-	5	0.7
- ขาดพื้นที่ว่างสำหรับเด็ก	11	1.7	-	-	11	1.4
เล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ						

ตาราง 8 (ต่อ)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- ปัญหาความยากจนและความ ไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย						
- ความยากจน	27	4.3	4	2.9	31	4.0
- กลัวถูกไล่ที่	11	1.7	2	1.4	13	1.7
- ปัญหาสังคมและอาชญา- กรรม						
- การพนัน	34	5.4	9	6.5	46	5.6
- ยาเสพติด	54	8.6	9	6.5	63	8.2
- ลักเล็กขโมยน้อย	36	5.7	10	7.2	46	6.0
- โสเภณี	6	0.9	-	-	6	0.8
- ปัญหาอื่น ๆ						
- ขาดน้ำดื่มน้ำใช้	28	4.4	-	-	28	3.6
- เสียง/ฝุ่น/ควัน	13	2.0	-	-	13	1.7
- เพื่อนบ้านสร้างความ รำคาญใจ	7	1.1	-	-	7	0.9
- ขาดความร่วมมือในชุมชน	3	0.5	-	-	3	0.4
- ไม่มีปัญหาและระบุปัญหา ไม่ครบ 3 ประการ	219	34.8	56	40.8	275	35.8
รวม	630	100.0	138	100.0	768	100.0
ความถี่ในการรับฟังข่าวสาร						
จากวิทยุ						
- ไม่ฟัง	133	63.3	23	50.0	156	61.0
- นาน ๆ ครั้ง	34	16.2	7	15.2	41	16.0
- บ่อย	22	10.5	6	13.0	28	10.9
- เป็นประจำ	21	10.0	10	21.7	31	12.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 8 (ต่อ)

การรับข่าวสาร	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของรายการวิทยุที่						
ประชาชนสนใจรับฟัง						
- ข่าวส่วนกลางและข่าวท้องถิ่น	46	21.9	7	15.2	53	20.7
- เพลง ข่าวบันเทิง โฆษณา	30	14.3	16	34.8	46	18.0
- ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ	1	0.5	-	-	1	0.4
รายการถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญ						
- ไม่ฟัง	133	63.3	23	50.0	156	60.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ความถี่ในการรับฟัง/ชมข่าว						
สารจากโทรทัศน์						
- ไม่ดู	16	7.6	2	4.3	18	7.0
- นาน ๆ ครั้ง	10	4.8	-	-	10	3.9
- ป่อย	31	14.8	7	15.2	38	14.8
- เป็นประจำ	153	72.8	37	80.4	190	74.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 8 (ต่อ)

การรับข่าวสาร	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประดู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของรายการโทรทัศน์						
ที่ประชาชนในชุมชนสนใจ						
รับชม						
- ข่าว	46	21.9	11	23.9	57	22.3
- ข่าว ละคร ดนตรีและเพลง เกมส์โชว์/วาไรตี้	104	49.5	22	47.8	127	49.6
- ข่าว สารคดี กีฬา	14	6.7	8	17.4	22	8.6
- ข่าว การเมือง เศรษฐกิจ ถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญ และสารคดี	7	3.3	-	-	7	2.7
- รายการอะไรก็ได้	23	11.0	3	6.52	25	9.8
- ไม่ดูโทรทัศน์	16	7.6	2	4.3	18	7.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ความถี่ในการอ่าน						
หนังสือพิมพ์						
- ไม่อ่าน	92	43.8	16	34.8	108	42.2
- นาน ๆ ครั้ง	51	24.3	7	15.2	58	22.6
- บ่อย	41	19.5	15	32.6	56	21.9
- เป็นประจำ	26	12.4	8	17.4	34	13.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 8 (ต่อ)

การรับข่าวสาร	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของข่าวสารที่						
ประชาชนสนใจอ่านจาก						
หนังสือพิมพ์						
- ข่าวทั่วไป	73	34.8	25	54.3	98	38.3
- ข่าว/บทวิเคราะห์/กีฬา	4	2.0	1	2.2	5	2.0
บันเทิง/การ์ตูน						
- ทั้งเล่ม	41	19.4	4	8.7	45	17.6
- ไม่อ่าน	92	43.8	16	34.8	108	42.2
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร						
จากเพื่อนบ้าน						
- ไม่พูดคุยกับเพื่อนบ้าน	4	1.9	1	2.2	5	2.0
- นาน ๆ ครั้ง	53	24.3	10	21.7	63	24.6
- บ่อย	48	22.9	11	23.9	59	23.0
- เป็นประจำ	105	50.0	24	52.2	129	50.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ประเภทของข่าวสารที่						
ประชาชนรับรู้จากการพูดคุย						
กับเพื่อนบ้าน						
- เรื่องราวในชุมชน	54	25.7	10	21.7	64	25.0
- ปรับทุกข์/เรื่องส่วนตัว	3	1.4	2	4.3	5	2.0
- ข่าวสารการเมือง	4	1.9	-	-	4	1.5
- ทักเรื่อง/สัพเพเหระ	145	69.0	33	71.8	178	69.5
- ไม่ได้พูดคุยกับเพื่อนบ้าน	4	1.9	1	2.2	5	2.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 8 (ต่อ)

การรับข่าวสาร	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารจาก						
การพูดคุยที่ร้านค้า						
- ไม่พูดคุยที่ร้านค้า	35	16.7	19	41.3	54	21.0
- นาน ๆ ครั้ง	116	55.2	12	26.1	128	50.0
- บ่อย	33	15.7	4	8.7	37	14.5
- เป็นประจำ	26	12.4	11	23.9	37	14.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ประเภทของข่าวสารที่						
ประชาชนรับรู้จากการพูดคุยที่						
ร้านค้า						
- เรื่องการเมือง/กีฬา/บันเทิง	53	25.2	1	2.2	54	21.1
- การทำมาหากิน/เรื่องส่วนตัว	2	1.5	5	10.9	7	2.7
- เรื่องทั่ว ๆ ไป/สัพเพเหระ	120	57.1	21	45.7	141	55.1
- ไม่เคยพูดคุยที่ร้านค้า	35	16.7	19	41.3	54	21.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ความถี่จากการรับรู้ข่าวสาร						
จากแหล่งอื่น ๆ						
- ไม่เคย	197	93.8	45	97.8	242	94.5
- นาน ๆ ครั้ง	1	0.5	1	2.2	2	0.8
- บ่อย	2	1.0	-	-	2	0.8
- เป็นประจำ	10	4.8	-	-	10	3.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 8 (ต่อ)

การรับข่าวสาร	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจวบ 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>ข่าวสารที่ประชาชนรับรู้จาก</u>						
<u>แหล่งข่าวอื่น ๆ</u>						
- ข่าวการเมือง/บันเทิง/กีฬา	1	0.5	-	-	1	0.4
- ข่าวความรู้/อาชีพ	1	0.5	-	-	1	0.4
- ข่าวการพัฒนา และเรื่อง ทั่ว ๆ ไป	11	5.2	1	2.2	12	4.7
- ไม่เคยรับ	197	93.8	45	97.8	142	94.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ในชุมชน ร้อยละ 15.2 เข้าใจความหมายในระดับปานกลาง โดยเข้าใจว่า สิ่งแวดล้อมคือ ภาวะทุกชนิดที่อยู่รอบตัว ทั้งที่พึ่งปรารถนาและไม่พึ่งปรารถนา มีทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์ และสังคม ร้อยละ 7.0 เข้าใจความหมายในระดับค่อนข้างดี โดยเข้าใจว่า สิ่งแวดล้อมคือสิ่งที่อยู่รอบตัว มีทั้งสิ่งแวดล้อมระดับชุมชน ระดับเมือง ระดับประเทศ และระดับโลก ซึ่งมีสิทธิ์เข้ามากระทบต่อชุมชน มีทั้งสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีเพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้นที่เข้าใจความหมายของสิ่งแวดล้อมในระดับดี คือเข้าใจว่าสิ่งแวดล้อมมีทั้งที่เป็นรูปธรรม เป็นลักษณะทางกายภาพที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งเทคโนโลยีและมลพิษต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมด้านนามธรรม เช่น ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม และร้อยละ 21.9 ไม่เข้าใจความหมายของสิ่งแวดล้อม ผู้ที่เข้าใจความหมายของสิ่งแวดล้อมในระดับดี และค่อนข้างดี ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา เป็นนักเรียนนักศึกษา และผู้นำชุมชนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่ร้อยละ 77.0 ตอบว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 22.7 เห็นว่าชุมชนไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 0.4 ตอบว่าไม่ทราบ เพราะเพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน

ประเภทของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยให้ระบุได้ 3 ปัญหาพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 31.3 ระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการขาดบริการพื้นฐานในชุมชน หรือบริการมีไม่เพียงพอ คือ ปัญหาการระบายน้ำ ปัญหาน้ำท่วมขัง ปัญหามูลฝอย ปัญหาไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเอง ร้อยละ 20.6 ระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมทางสังคมและอาชญากรรมภายในชุมชน คือ ปัญหายาเสพติด การพนัน การลักเล็กขโมยน้อย และปัญหาโสเภณี ร้อยละ 5.7 ระบุปัญหาความยากจนและความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย และร้อยละ 35.8 ไม่ตอบ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ร้อยละ 22.7 เห็นว่าชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 13.1 ผู้ที่ตอบว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ระบุปัญหาไม่ครบ 3 ประการ

ปัญหาการระบายน้ำเป็นปัญหาร่วมของทั้งสองชุมชน โดยเฉพาะชุมชนประจิวา 1 ซึ่งมีน้ำท่วมขังได้ฤดูแล้งปีประมาณร้อยละ 60 ของบ้านทั้งหมดในชุมชน เพราะสภาพทางกายภาพมีลักษณะเป็นที่ลุ่ม และทางทิศตะวันออกของชุมชนติดต่อกับถนนพัฒนาการอุทขวาง ซึ่งขวางกั้นการระบายน้ำที่ไหลจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออกตามลักษณะการลาดเอียงของพื้นที่ทางกายภาพ ประกอบกับการถมพื้นที่เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือน และหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นทางทิศเหนือและทิศใต้ของชุมชน ทำให้ที่ตั้งของชุมชนกลายเป็นพื้นที่รับน้ำของบริเวณใกล้เคียงโดยรอบ ส่วนชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีปัญหาการระบายน้ำเพราะไม่มีท่อระบายน้ำถาวร และคลองทุ่งปรังซึ่งอยู่ทางตะวันตกของชุมชนรับน้ำได้น้อยเพราะมีขนาดเล็กและตื้นเขิน ชุมชนจึงประสบปัญหาน้ำท่วมทุกฤดูฝน และเมื่อมีฝนตกหนัก แต่ใน พ.ศ. 2538 เทศบาลนครนครศรีธรรมราช มีโครงการอนุรักษ์คลองทุ่งปรังร่วมกับชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และได้ร่วมกับขุดลอกคลองทุ่งปรังบริเวณหลังชุมชนโดยตลอด ทำให้การระบายน้ำในชุมชนดีขึ้น ระยะเวลาที่น้ำท่วมชุมชนในฤดูฝนจึงลดน้อยลงจากที่เคยท่วมถึงประมาณ 2 สัปดาห์เหลือเพียง 4-5 วัน

ความถี่ในการรับฟังข่าวสารต่าง ๆ จากวิทยุ จากการศึกษาความถี่ในการรับฟังวิทยุของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 61.0 ไม่ฟังวิทยุ มีเพียงร้อยละ 12.1 ที่รับฟังเป็นประจำ

รายการวิทยุที่ประชาชนรับฟัง กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20.7 รับฟังเพลงและข่าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นข่าวสั้น ไม่ใช่ข่าวหลักของวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ในเวลา 7.00 น. และ 19.00 น. ร้อยละ 18.0 รับฟังข่าวและรายการบันเทิงกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่ดูโทรทัศน์ จะสนใจรับฟังข่าวหลักเวลา 7.00 น. 19.00 น. และข่าวชาวบ้าน รายการบันเทิงที่ชอบรับฟังคือหนังตะลุง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.0 ไม่รับฟังวิทยุ

ความถี่ในการรับชมโทรทัศน์ จากการศึกษาความถี่ในการรับชมรายการต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.3 รับชมเป็นประจำมีเพียงร้อยละ 7.0 เท่านั้นที่ไม่รับชมโทรทัศน์

รายการโทรทัศน์ที่ประชาชนรับชม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 49.6 รับชมข่าวละคร รายการเกมส์โชว์ รายการวาไรตี้ และโฆษณา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแม่บ้านที่ไม่ไปทำงานนอกบ้าน ร้อยละ 22.3 รับชมข่าวส่วนกลางและข่าวท้องถิ่น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เหนื่อยต้องการพักผ่อน จึงเลือกดูเฉพาะรายการข่าวซึ่งคิดว่าสำคัญและน่าดูที่สุด ส่วนน้อย ร้อยละ 2.7 รับชมข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ สารคดี และการถ่ายทอดรายการที่สำคัญ ผู้ตอบจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีการศึกษาในระดับค่อนข้างสูง และทำงานนอกบ้าน และมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 7.0 ไม่รับชมรายการโทรทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ยากจน ไม่มีไฟฟ้าใช้ และไม่มีโทรทัศน์เป็นของตนเอง

ความถี่ในการอ่านหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาการรับข่าวสารโดยการอ่านหนังสือพิมพ์ของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 42.2 ไม่อ่านหนังสือพิมพ์ ส่วนผู้อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมีร้อยละ 13.3

ประเภทของข่าวสารที่ประชาชนอ่านจากหนังสือพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 38.3 อ่านข่าวทั่วไป เช่นอ่านข่าวพาดหัวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ และข่าวสด ร้อยละ 17.6 อ่านทั้งเล่ม ส่วนน้อยร้อยละ 2.0 อ่านข่าว บทวิเคราะห์ กีฬา บันเทิง และการ์ตูน และร้อยละ 42.2 ไม่อ่านหนังสือพิมพ์ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประตู่ขาว 1 และชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประตู่ขาว 1 อ่านหนังสือพิมพ์มากกว่า กลุ่มตัวอย่างในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ จากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่า มีผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์รายวัน 1-3 ฉบับต่อวัน เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพศชาย สูงอายุ ส่วนใหญ่มีฐานะ เศรษฐกิจดีและมีความรู้

ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้าน จากการศึกษาความถี่ในการรับรู้ข่าวสารจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน สามารถสรุปได้ว่า ร้อยละ 50.4 รับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้านเป็น

ประจำ ร้อยละ 24.6 รับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้านนาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 23.0 รับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้านบ่อย และส่วนน้อยร้อยละ 2.0 ไม่เคยพูดคุยหรือรับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้าน

ประเภทของข่าวสารที่ได้รับจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 69.5 รับรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป ประเภทใคร ทำอะไร ที่ไหน เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ทุกเรื่อง ร้อยละ 25.0 รับรู้เรื่องราวในชุมชนและการทำมาหากิน ร้อยละ 2.0 รับรู้เรื่องส่วนตัว ได้รับการปรับทุกข์หรือปรับทุกข์กับเพื่อนบ้าน และร้อยละ 2.0 ไม่พูดคุยกับเพื่อนบ้าน กลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีเหนือกว่าเพื่อนบ้าน และทำงานนอกบ้าน อีกส่วนหนึ่งเพิ่งเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนหรือประกอบอาชีพที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น กลุ่มโสเภณี แม่เต้า กลุ่มกะเทยที่ประกอบอาชีพขายบริการเช่นเดียวกัน

ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารจากการพูดคุยที่ร้านค้า จากการศึกษาความถี่ในการรับรู้ข่าวสารจากการพูดคุยที่ร้านค้า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 รับรู้ข่าวสารจากการพูดคุยที่ร้านค้ามานาน ๆ ครั้ง และร้อยละ 21.1 ไม่เคยไปพูดคุยที่ร้านค้า

ประเภทของข่าวสารที่รับรู้จากการพูดคุยที่ร้านค้า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 55.1 รับรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป ทุกเรื่อง และร้อยละ 21.1 ไม่เคยพูดคุยหรือรับรู้ข่าวสารจากร้านค้า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประตูขาว 1 กับชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ปรากฏว่ากลุ่มที่ไม่เคยรับฟังข่าวสารจากร้านค้าระหว่างสองชุมชนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ มีสูงถึงร้อยละ 41.3 ในชุมชนประตูขาว 1 ในขณะที่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีเพียงร้อยละ 16.7 ซึ่งอาจจะมีเหตุจากการว่างงานแฝงในชุมชน และความสนิทสนมระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีสูงกว่าชุมชนประตูขาว 1 จากการศึกษาพบว่า

ความถี่ในการรับข่าวสารจากแหล่งข่าวอื่น ๆ จากการศึกษาความถี่ในการรับรู้ข่าวสารจากแหล่งข่าวอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น ส่วนราชการต่าง ๆ องค์กรเอกชน เพื่อนร่วมงานนอกชุมชน การณรงค์ต่าง ๆ เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 3.9 รับรู้ข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ นาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 0.8 เท่ากัน 2 ระดับคือ รับรู้บ่อยและรับรู้เป็นประจำ และส่วนใหญ่ร้อยละ 94.5 บอกว่าไม่เคยรับรู้ข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ

ประเภทของข่าวสารที่ประชาชนรับรู้จากแหล่งข่าวอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 4.7 รับรู้ข่าวสารการพัฒนาชุมชน ข่าวบริการต่าง ๆ และเรื่องทั่ว ๆ ไป กลุ่มใหญ่ที่สุดร้อยละ 94.5 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารจากแหล่งข่าวอื่น ๆ

3.2 การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

เมื่อศึกษาถึงการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง จากแหล่งข่าวที่สำคัญ 8 แหล่ง คือ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เจ้าหน้าที่เทศบาล เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน และโปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดล้อมสามารถสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 9)

ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากแหล่งต่าง ๆ ปรากฏผลดังนี้

วิทยุ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 15.2 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากวิทยุนาน ๆ ครั้ง ข่าวสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการประชาสัมพันธ์สั้น ๆ เช่น 108 วิธีในการรักษาสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์ให้ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เช่น ประหยัดน้ำประปา ประหยัดน้ำมันเชื้อเพลิง ประหยัดไฟฟ้า เป็นต้น ข่าวสารเหล่านี้ผู้จัดรายการจะพูดแทรกเป็นเกร็ดความรู้สลับกับการเปิดเพลงและโฆษณาสินค้า และส่วนใหญ่ร้อยละ 77.7 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากวิทยุ

โทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 41.0 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากโทรทัศน์บ่อย ๆ และส่วนน้อยร้อยละ 9.0 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากการรับชมรายการโทรทัศน์ ข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่รับชมจากรายการโทรทัศน์ เช่น รายการโฆษณาสินค้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รายการละครสิ่งแวดล้อม สารคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การสัมภาษณ์ บุคคลที่มีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 28.9 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากการอ่านหนังสือพิมพ์นาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 10.5 รับรู้บ่อย ร้อยละ 5.9 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากการอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ และร้อยละ 54.7 ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากหนังสือพิมพ์ ข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่ได้รับ มีลักษณะเป็นข่าวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า ข่าวการเกิดมลพิษ เช่น น้ำเน่า อากาศเลว และบทความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ตาราง 9 ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร สิ่งแวดล้อมจากแหล่งข่าว	ชุมชนใหญ่		ชุมชนเล็ก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ						
- ไม่เคย	168	80.0	31	67.4	199	77.7
- นาน ๆ ครั้ง	30	14.3	9	19.6	39	15.2
- บ่อย	7	3.3	6	13.0	13	5.1
- เป็นประจำ	5	2.4	-	-	5	2.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
โทรทัศน์						
- ไม่เคย	20	9.5	3	6.5	28	9.0
- นาน ๆ ครั้ง	40	19.0	16	34.8	56	21.9
- บ่อย	84	40.0	21	45.7	105	41.0
- เป็นประจำ	66	31.4	6	13.0	72	28.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
หนังสือพิมพ์รายวันและวารสาร						
ต่าง ๆ						
- ไม่เคย	124	59.0	16	34.8	140	54.7
- นาน ๆ ครั้ง	52	24.8	22	47.8	74	28.9
- บ่อย	20	9.5	7	15.2	27	10.5
- เป็นประจำ	14	6.7	1	2.2	15	5.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
เจ้าหน้าที่เทศบาล/ข้าราชการต่าง ๆ						
- ไม่เคย	119	56.7	44	95.7	163	63.7
- นาน ๆ ครั้ง	61	29.3	2	4.3	63	24.6
- บ่อย	22	10.5	-	-	22	8.6
- เป็นประจำ	8	3.5	-	-	8	3.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 9 (ต่อ)

ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร ถึงแวดล้อมจากแหล่งข่าว	ชุมชนใหญ่		ชุมชนเล็ก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อนบ้าน						
- ไม่เคย	100	47.6	23	50.0	123	48.0
- นาน ๆ ครั้ง	101	48.1	23	50.0	124	48.5
- บ่อย	8	3.8	-	-	8	3.1
- เป็นประจำ	1	0.5	-	-	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
กรรมการชุมชน						
- ไม่เคย	50	23.8	46	100.0	96	37.5
- นาน ๆ ครั้ง	116	55.2	-	-	116	45.3
- บ่อย	31	14.8	-	-	31	12.1
- เป็นประจำ	13	6.2	-	-	13	5.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน						
- ไม่เคย	162	77.1	46	100.0	208	81.2
- นาน ๆ ครั้ง	46	21.9	-	-	46	18.0
- บ่อย	-	-	-	-	-	-
- เป็นประจำ	2	1.0	-	-	2	0.8
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
โปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดล้อม						
- ไม่เคย	149	71.0	35	76.1	184	71.9
- นาน ๆ ครั้ง	44	21.0	7	15.2	51	19.9
- บ่อย	12	5.7	4	8.7	16	6.2
- เป็นประจำ	5	2.3	-	-	5	2.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 9 (ต่อ)

ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร สิ่งแวดลอมจากแหล่งข่าว	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตูลาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งข่าวสารสิ่งแวดลอมที่						
ครัวเรือนรับรู้มากเป็นอันดับ 1						
- วิทยุ	7	3.3	3	6.5	10	3.9
- โทรทัศน์	153	72.9	37	80.4	190	74.2
- หนังสือพิมพ์รายวัน	11	5.2	3	6.5	14	5.5
- เพื่อนบ้าน	11	5.2	1	2.2	12	4.7
- เจ้าหน้าที่เทศบาล	4	1.9	-	-	4	1.6
- เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน	1	0.5	-	-	1	0.4
- กรรมการชุมชน	23	11.0	-	-	23	9.0
- โปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดลอม	-	-	1	2.2	1	0.4
- ไม่ตอบ	-	-	1	2.2	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

เจ้าหน้าที่เทศบาล กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 24.6 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมจากเจ้าหน้าที่เทศบาลนาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 8.6 รับรู้อยู่ ๗ ร้อยละ 3.1 รับรู้เป็นประจำ และส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.7 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมจากเจ้าหน้าที่เทศบาล ข่าวสารที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่เทศบาลส่วนใหญ่เป็นข่าวการพัฒนาชุมชน การรณรงค์สิ่งแวดลอม การปรับปรุงด้านสุขภาพสิ่งแวดลอมในชุมชน การฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

เพื่อนบ้าน กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย ร้อยละ 0.4 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมจากเพื่อนบ้านเป็นประจำ และมีถึงร้อยละ 48.0 ที่ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมจากเพื่อนบ้าน

กรรมการชุมชน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5.1 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมจากกรรมการชุมชนเป็นประจำ และร้อยละ 37.5 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมจากกรรมการชุมชน ในจำนวนนี้จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ร้อยละ 23.8 และกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในชุมชนประตูลาว 1 เนื่องจากไม่มีกรรมการชุมชนในชุมชนประตูลาว 1 ข่าวสารที่

ได้รับจากกรรมการชุมชนส่วนใหญ่เป็นการรณรงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การแข่งข้าวและผลการประชุมของกรรมการชุมชน และนโยบายสิ่งแวดล้อมของเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เป็นต้น

เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 81.3 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน และมีเพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้นที่รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนเป็นประจำ ข่าวสารที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนส่วนใหญ่เป็นความช่วยเหลือขององค์กรตามโครงการพัฒนาชุมชน แนวทางในการพัฒนาองค์กรประเภทต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

โปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.9 ไม่เคยรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากโปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดล้อมมีเพียงร้อยละ 2.0 เท่านั้นที่รับรู้เป็นประจำ ข่าวสารที่ได้รับจากโปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดล้อม เช่น โทษของยาเสพติด ความสำคัญของป่าไม้ ภัยของโรคเอดส์ เป็นต้น

แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่ครัวเรือนรับรู้มากที่สุดอันดับ 1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 74.2 รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับ 1 โดยรับรู้จากรายการข่าวทั่วไป การโฆษณาทั่ว ๆ ไปที่เสริมความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ละครสิ่งแวดล้อม เช่น เรื่องสั้นเพื่อโลกสวยของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สารคดีธรรมชาติและชีวิตสัตว์ เป็นต้น การเลือกโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อม มีลักษณะสอดคล้องกันทั้งในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 รองลงมาร้อยละ 9.0 ระบุว่า แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่รับรู้มากเป็นอันดับ 1 คือ กรรมการชุมชน และอันดับ 3 ร้อยละ 5.5 ระบุว่า แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากอันดับ 1 คือ หนังสือพิมพ์รายวัน

4. ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและวิธีเข้าร่วมกิจกรรมของครัวเรือนในชุมชน

จากการศึกษาเกี่ยวกับความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน และวิธีเข้าร่วมกิจกรรมของครัวเรือน โดยพิจารณาจากการเข้าร่วมของหัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรส หรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครัวเรือน โดยถือว่าครัวเรือนที่ส่งตัวแทนอย่างน้อยหนึ่งคนเข้าร่วมกิจกรรม ได้เข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 10)

การสร้างและซ่อมแซมถนนหรือทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน ร้อยละ 16.8 ของครัวเรือนตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรม การสร้างและซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนทุกครั้ง ส่วนใหญ่ร้อยละ 35.5 ได้เข้าร่วมบางครั้ง ร้อยละ 13.7 ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนี้ในชุมชน และร้อยละ 11.7 ตอบว่าไม่เคยมีกิจกรรมนี้ ผู้ตอบกลุ่มนี้ทั้งหมดอาศัยอยู่ในชุมชนประตู่ขาว 1 ซึ่งไม่มีกรรมการชุมชนและไม่เคยจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการภายในชุมชน อย่างไรก็ตาม พบว่ามีครัวเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 สูงถึงร้อยละ 34.8 ตอบว่าเข้าร่วมกิจกรรมนี้เป็นบางครั้ง จากการซักถามพบว่าครัวเรือนเหล่านี้ได้ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อยและไม่เป็นทางการ

ลักษณะการเข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมการสร้างและซ่อมแซมถนน หรือทางเดินและไฟฟ้าภายในชุมชนของครัวเรือนตัวอย่างโดยถามเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมพบว่าสามารถจำแนกได้ 4 วิธีคือ การใช้แรงงานร่วมทำงาน การบริจาคเงินซื้อวัสดุอุปกรณ์ การช่วยคิดหรือแนะนำวิธีการที่เหมาะสม และการให้อาหารและเครื่องดื่มแก่แรงงานที่ทำกิจกรรม จากการศึกษารายกว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 63.9 เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แรงงาน ร้อยละ 18.4 เข้าร่วมโดยบริจาคเงินซื้ออุปกรณ์ หรือให้อาหารเครื่องดื่ม หรือช่วยคิดหรือแนะนำวิธีการที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามเพียงอย่างเดียว ร้อยละ 9.4 สนับสนุนหรือเข้าร่วม 2 อย่างเช่น แรงงานและเงิน หรือเงินและอาหาร เป็นต้น และมีเพียงส่วนน้อยที่เข้าร่วมหรือสนับสนุน 3 อย่างเช่น ร่วมใช้แรงงาน บริจาคเงินซื้ออุปกรณ์ ให้อาหารเครื่องดื่ม เป็นต้น

ตาราง 10 ความถี่ในการเข้าร่วมและลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชน

กิจกรรมสิ่งแวดล้อม และการเข้าร่วม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประคองขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การสร้างและซ่อมแซมถนน						
ทางเดิน และไฟฟ้าแสงสว่าง						
ในชุมชน						
- ทุกครั้ง	43	20.5	-	-	43	16.8
- เกือบทุกครั้ง	57	27.1	-	-	57	22.3
- บางครั้ง	75	35.7	16	34.8	91	35.5
- ไม่เคยเข้าร่วม	35	16.7	-	-	35	13.7
- ไม่เคยมีกิจกรรมนี้ในชุมชน	-	-	30	65.2	30	11.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม						
- แรงงาน	115	65.7	7	43.7	122	63.3
- ความคิด	1	0.6	6	37.5	7	3.7
- อาหาร	1	0.6	-	-	1	0.4
- เงิน	26	14.8	1	6.3	27	14.2
- แรงงาน+ความคิด	7	4.0	-	-	7	3.7
- แรงงาน+เงิน	9	5.1	-	-	9	4.7
- ความคิด+เงิน	1	0.6	-	-	1	0.5
- อาหาร+เงิน	1	0.6	-	-	1	0.5
- แรงงาน+อาหาร+ความคิด	2	1.2	-	-	2	1.0
- แรงงาน+ความคิด+เงิน	11	6.2	-	-	11	5.8
- ความคิด+อาหาร+เงิน	1	0.6	-	-	1	0.5
- ไม่ตอบ	-	-	2	12.5	2	0.8
รวม	175	100.0	16	100.0	191	100.0

ตาราง 10 (ต่อ)

กิจกรรมสิ่งแวดล้อม และการเข้าร่วม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเข้าร่วมทำความสะอาด						
ถนน ซอย ทางเดินในชุมชน						
- ทุกครั้ง	60	28.6	27	58.7	87	34.0
- เกือบทุกครั้ง	58	27.6	16	34.8	74	28.9
- บางครั้ง	68	32.4	3	6.5	71	27.7
- ไม่เคยเข้าร่วม	24	11.4	-	-	24	9.4
- ไม่เข้าร่วมเพราะไม่เคยมี กิจกรรมนี้	-	-	-	-	-	-
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม						
- แรงงาน	130	70.0	45	97.8	175	75.9
- อาหาร	2	1.0	-	-	2	0.9
- เงิน	14	7.5	-	-	14	6.0
- แรงงาน+ความคิด	16	8.7	1	2.2	17	7.3
- แรงงาน+อาหาร	1	0.5	-	-	1	0.4
- แรงงาน+เงิน	12	6.5	-	-	12	5.2
- แรงงาน+ความคิด+อาหาร	1	0.5	-	-	1	0.4
- แรงงาน+ความคิด+เงิน	9	4.8	-	-	9	3.5
- แรงงาน+ความคิด+อาหาร +เงิน	1	0.5	-	-	1	0.4
- ไม่ตอบ	-	-	-	-	-	-
รวม	186	100.0	46	100.0	232	100.0

ตาราง 10 (ต่อ)

กิจกรรมสิ่งแวดล้อม และการเข้าร่วม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การขุดลอกคูคลอง ที่ลุ่มและ ร่วมเก็บขยะและสวะในชุมชน						
- ทุกครั้ง	39	18.6	1	2.2	40	15.6
- เกือบทุกครั้ง	32	15.2	-	-	32	12.5
- บางครั้ง	84	40.0	4	8.7	88	34.4
- ไม่เคยเข้าร่วม	55	26.2	-	-	55	21.5
- ไม่เคยร่วมเพราะไม่มี กิจกรรมนี้	-	-	41	89.1	41	16.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม						
- แรงงาน	97	62.6	3	60.0	100	62.5
- ความคิด	3	1.9	-	-	3	1.9
- เงิน	20	12.9	-	-	20	12.5
- แรงงาน+ความคิด	14	9.1	-	-	14	8.8
- แรงงาน+อาหาร	2	1.3	1	20.0	3	1.9
- แรงงาน+เงิน	6	3.9	-	-	6	3.8
- ความคิด+เงิน	2	1.3	-	-	2	1.2
- อาหาร+เงิน	1	0.6	-	-	1	0.6
- แรงงาน+ความคิด+เงิน	8	5.2	1	20.0	9	5.6
- ความคิด+อาหาร+เงิน	1	0.6	-	-	1	0.6
- แรงงาน+ความคิด+อาหาร +เงิน	1	0.6	-	-	1	0.6
รวม	155	100.0	5	100.0	160	100.0

ตาราง 10 (ต่อ)

กิจกรรมถึงแก่อ้อม และการเข้าร่วม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเข้าร่วมประชุม ปรีกษา						
หาหรือพูดคุยกับกรรมการ						
ชุมชน หรือผู้นำชุมชน						
- ทุกครั้งและเกือบทุกครั้ง	16	7.6	-	-	16	6.3
- บ่อย	34	16.2	1	2.2	35	13.7
- บางครั้ง	74	35.2	3	6.5	77	30.0
- ไม่เคย	86	41.0	1	2.2	87	34.0
- ไม่เคยเพราะไม่มีกรรมการ	-	-	41	89.1	41	16.0
ชุมชน						
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ						
ของเพื่อนบ้าน เช่น งานศพ						
บวชนาค แต่งงาน ฯลฯ						
- ทุกครั้งและเกือบทุกครั้ง	12	5.6	-	-	12	4.7
- บ่อย	149	71.0	18	39.1	167	65.2
- บางครั้ง	18	8.6	8	17.4	26	10.2
- ไม่เคยร่วมกิจกรรมนี้	18	8.6	15	32.6	33	12.9
- ไม่ร่วม	13	6.2	5	10.9	18	7.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 10 (ต่อ)

กิจกรรมสิ่งแวดล้อม และการเข้าร่วม	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม						
ต่าง ๆ ของเพื่อนบ้าน เช่น						
งานศพ งานบวชนาค แต่งงาน						
ฯลฯ						
- แรงงาน	7	3.5	1	2.5	8	3.3
- เงิน	143	71.1	22	55.0	165	68.5
- แรงงาน+เงิน	51	25.4	17	42.5	68	28.2
รวม	201	100.0	40	100.0	241	100.0
การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนที่						
จัดขึ้นโดยชุมชน เช่น กีฬา						
เยาวชน งานวันเด็ก งานทำบุญ						
ประจำปีของชุมชน ฯลฯ						
- เข้าร่วม 1 งาน	29	13.8	2	4.3	31	12.1
- เข้าร่วม 2 งาน	91	43.3	8	17.4	99	38.7
- เข้าร่วมตั้งแต่ 3 งานขึ้นไป	69	32.9	5	10.9	74	28.9
- ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใน	21	10.0	31	67.4	52	20.3
ชุมชน						
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การมีส่วนร่วมของครัวเรือน						
ในการเป็นกรรมการชุมชน						
กรรมการชุดต่าง ๆ และ						
สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน						
- กำลังเป็นอยู่ขณะนี้	38	18.1	1	2.2	39	15.2
- เคยเป็น	9	4.3	-	-	9	3.5
- ไม่เป็น	163	77.6	45	97.8	208	81.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

การทำความสะดวกถนน ซอย หรือทางเดินในชุมชน ครั้วเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.0 ได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ทุกครั้ง มีเพียงร้อยละ 9.4 ที่ไม่เคยร่วมกิจกรรมนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละชุมชนปรากฏว่า ครั้วเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 ได้เข้าร่วมทำความสะดวก ถนน ซอย หรือทางเดินในชุมชนทุกครั้วเรือน และเป็นกิจกรรมที่ประชาชนทั้งในชุมชน หน้าสถานีรถไฟและชุมชนประตู่ขาว 1 เข้าร่วมมากที่สุด

วิธีการเข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมทำความสะดวกถนน ซอยหรือทางเดินในชุมชนนั้น ครั้วเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 75.6 เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แรงงาน และมีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 4.3 ที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยร่วมสนับสนุน 3 วิธี และ 4 วิธี เช่น แรงงาน ความคิดและเงินหรือแรงงาน อาหาร เงิน และความคิด

ความแตกต่างของกิจกรรมนี้ในชุมชนทั้งสองคือ ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีทั้งการทำความสะดวก ถนน ซอย หรือทางเดินหน้าบ้านตนเอง และการพัฒนาทำความสะดวกชุมชนโดยรวม ซึ่งต้องช่วยกันทำ เพราะมีกิจกรรมประกวดความสะดวกของซอยทั้ง 17 ซอยภายในชุมชนตามนโยบายของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ซึ่งทำติดต่อกันมาแล้วประมาณ 10 ปี ส่วนการทำความสะดวกในชุมชนประตู่ขาว 1 มีลักษณะเป็นการแบ่งงานกันทำ คือทุกครั้วเรือนต้องรักษาความสะดวกของถนน และพื้นที่ริมถนนหน้าบ้านของตน เพื่อความสะดวกเรียบร้อยของถนนที่ทอดยาวผ่านชุมชนจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออก

การขุดลอกคู คลอง ที่ลุ่ม และร่วมเก็บมูลฝอยในชุมชน ร้อยละ 15.6 ของครั้วเรือน ตัวอย่าง เข้าร่วมกิจกรรมนี้ทุกครั้ง ร้อยละ 34.4 เข้าร่วมกิจกรรมบางครั้ง และส่วนให้ร้อยละ 37.5 ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนี้ ตามสภาพที่เป็นจริงชุมชนทั้งสองต่างก็มีปัญหาเรื่องการระบายน้ำเช่นเดียวกัน แต่ชุมชนประตู่ขาว 1 มีน้ำท่วมขังอยู่ใต้ถุนบ้านตลอดปี ประมาณร้อยละ 60 ของบ้านทั้งหมดในชุมชน ในขณะที่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีน้ำท่วมเฉพาะในฤดูฝน หรือระยะเวลาที่ฝนตกหนักติดต่อกันหลายชั่วโมง การระบายน้ำของชุมชนหน้าสถานีรถไฟจะระบายไปทางทิศตะวันตกของชุมชนลงสู่คลองทุ่งปรัง การขุดลอกคลองทุ่งปรังโดยความร่วมมือของเทศบาลและประชาชนในชุมชน ทำให้ระยะเวลาที่น้ำท่วมขังในชุมชนลดน้อยลง การระบายน้ำสะดวกและรวดเร็วขึ้นมา ส่วนชุมชนประตู่ขาว 1 การขุดลอกที่ลุ่มในชุมชนทำได้ยาก เพราะมีครั้วเรือนปลูกคร่อมอยู่บนที่ลุ่มที่มีน้ำท่วมขัง และไม่มีทางระบายน้ำไปสู่พื้นที่อื่น ดังนั้นครั้วเรือนในชุมชนนี้จึงทำกิจกรรมนี้น้อย และส่วนใหญ่ที่ทำ

กิจกรรมนี้ มักจะเป็นการเก็บมูลฝอยที่ทิ้งอยู่ใต้ถุนบ้านเพื่อให้ดูสะอาดตา มากกว่าการระบายน้ำไปสู่ที่อื่น

วิธีการเข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมการขุดลอกคูคลองที่ลุ่ม และร่วมเก็บมูลฝอยในชุมชน ลักษณะการร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ร่วมโดยใช้แรงงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.0 รองลงไปคือ การบริจาคเงินเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ และอาหารเพื่อเลี้ยงดูกลุ่มผู้ร่วมพัฒนา ส่วนกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมโดย การใช้แรงงาน ความคิด เงิน หรือเข้าร่วมทั้ง 4 อย่างคือ แรงงาน ความคิด อาหาร และเงิน ส่วนใหญ่มักจะเป็นกรรมการชุมชน ผู้ซึ่งเป็นผู้นำในการพัฒนา ซึ่งมีอยู่เฉพาะในชุมชนหน้าสถานีรถไฟเท่านั้น ในการขุดลอกคลองทุ่งปริงซึ่งเป็นแหล่งรับน้ำของชุมชนหน้าสถานีรถไฟ เทศบาลได้เข้ามาดำเนินการเองตามคำร้องของชุมชน โดยมีประชาชนในชุมชนร่วมช่วยเหลือ เพราะการขุดลอกคลองทุ่งปริงเกิดประโยชน์ต่อการระบายน้ำในเขตเทศบาลด้วย โดยเฉพาะพื้นที่ทางทิศตะวันตกของตำบลท่าวัง และตำบลคลัง

ส่วนการขุดลอกระบายน้ำในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ เพื่อให้การระบายน้ำในบริเวณที่พักอาศัยมีสภาพดีขึ้น ส่วนใหญ่ครัวเรือนที่อยู่ริมคูน้ำและได้รับผลกระทบจากกลิ่นเหม็น น้ำเอ่อท่วมขัง และคูไม่สะอาดทำให้สวนงามจะมีบทบาทในการขุดลอกระบายน้ำเก็บขยะ งดพลาสติก และสิ่งที่กีดขวาง เพื่อให้น้ำระบายไปได้ไม่เอ่อท่วมขังใกล้บริเวณบ้านของตน จากการสังเกตพบว่าการทำกิจกรรมในลักษณะนี้ มักมีผู้นำหรือตัวหลักอยู่จำนวนหนึ่งช่วยดูแล ในขณะที่บางครัวเรือนไม่สนใจจะช่วยขุดลอก เก็บมูลฝอยหรือทำความสะอาด

การร่วมประชุมพูดคุยปรึกษาหารือกับกรรมการชุมชน หรือผู้นำชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จากการสอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ ถึงบทบาทของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส ในการเข้าร่วมประชุมพูดคุยปรึกษาหารือกับกรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชน พบว่าร้อยละ 6.3 ของหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสได้เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกับกรรมการชุมชนนี้ทุกครั้ง หรือเกือบทุกครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้จะเป็นกรรมการชุมชนหรือเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในชุมชน หรือทั้งสองอย่าง ร้อยละ 30.1 เข้าร่วมบางครั้ง และส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 ไม่เคยเข้าร่วม โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ร้อยละ 41.0 ไม่เข้าร่วมทั้ง ๆ ที่มีกรรมการชุมชน ในขณะที่ชุมชนประตู่ขาว 1 ไม่มีกรรมการชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงคำตอบที่ขัดแย้งกันของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนประตู่ขาว 1 คือร้อยละ 89.1 ตอบว่าไม่มีกรรมการชุมชน และร้อยละ 8.7 ตอบว่าได้เข้าร่วมประชุมกับกรรมการชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะใน พ.ศ. 2528 มีการเลือกตั้งกรรมการชุมชนในซอยประตู่ขาว 1 ตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดและกรมการปกครอง โดยกำหนดควาระการอยู่ในตำแหน่งของกรรมการชุมชนเป็นเวลา 4 ปี หลังจากการหมดควาระในครั้งแรกไปแล้ว ยังไม่เคยมีการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งกรรมการชุมชนอีกเลย แต่ประชาชนในชุมชนบางส่วนถือว่าบุคคลเหล่านี้ยังคงเป็นกรรมการชุมชนอยู่เหมือนเดิม

การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญหรืองานประเพณีของเพื่อนบ้านในชุมชน งานบุญหรืองานประเพณีที่เพื่อนบ้านจัดขึ้นในชุมชน เช่น งานศพ งานบวชนาค งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานเลี้ยงน้ำชาเพื่อขอความช่วยเหลือ เป็นต้น งานเหล่านี้มีอยู่เป็นประจำ มีการเชื้อเชิญหรือเปิดโอกาสให้ครัวเรือนในชุมชนเข้าร่วม เพื่อแสดงน้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน จากการศึกษารายการของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 65.2 เข้าร่วมกิจกรรมนี้บ่อยครั้ง ร้อยละ 19.9 ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนี้เลย โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มแรกไม่เข้าร่วมทั้ง ๆ ที่มีกิจกรรมนี้ในชุมชน อีกกลุ่มหนึ่งตอบว่าตั้งแต่เข้ามาอยู่ในชุมชนยังไม่เคยมีกิจกรรมนี้ หรือถ้ามีก็ไม่ทราบจึงไม่ได้เข้าร่วม และส่วนน้อยร้อยละ 4.7 เข้าร่วมกิจกรรมนี้ทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมของเพื่อนบ้านขึ้นอยู่ด้วยความสนิทสนมระหว่างเจ้าภาพ กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมและประเภทของงาน เช่น งานบุญประเภทงานศพ งานบวชนาค สมาชิกในชุมชนจะเข้าร่วมโดยไม่ต้องรอคำเชิญจากเจ้าภาพ ซึ่งแตกต่างกับงานแต่งงาน ซึ่งต้องได้รับเชิญจึงจะไปร่วมงาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 68.5 เข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมงานบุญหรืองานประเพณีของเพื่อนบ้าน โดยใช้เงินทำบุญ หรือให้เงินเป็นของขวัญร้อยละ 28.2 เข้าร่วมโดยให้เงินและช่วยทำงานทั้งสองประการ เช่น เตรียมอาหาร ทำความสะอาด จัดสถานที่ ช่วยรับแขก เป็นต้น และร้อยละ 3.3 เข้าร่วมโดยช่วยเหลืองาน โดยใช้แรงงานเพียงอย่างเดียว

จะเห็นว่าในชุมชนทั้งสองนิยมทำบุญหรือร่วมงานด้วยเงินมากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่ในครอบครัวของเพื่อนบ้านที่สนิทสนมเป็นพิเศษ จะร่วมงานโดยไปช่วยงานและให้เงินเป็นของขวัญหรือร่วมทำบุญควบคู่กันไป การร่วมงานด้วยเงินควบคู่กับแรงงานในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีอยู่ร้อยละ 24.3 ในขณะที่ในชุมชนประตู่ขาว 1 มีถึงร้อยละ 36.9 แสดงให้เห็นว่าความสนิทสนมระหว่างครัวเรือนในชุมชนขนาดเล็กอาจจะมีมากกว่าในชุมชนขนาดใหญ่

หรือผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนประจวบ อาจจะมีเวลาว่างมากพอที่จะช่วยเหลืองานของเพื่อนบ้าน ได้โดยไม่เดือดร้อน

การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนที่ประชาชนร่วมกันจัดขึ้นโดยการสนับสนุนของเทศบาล หรือองค์กรเอกชน งานของชุมชนที่จัดขึ้นทุกปีเพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เช่น งานวันเด็กของชุมชน งานกีฬาเยาวชน งานทำบุญประจำปีของชุมชน งานทำบุญทอดกฐินของชุมชน ฯลฯ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 38.7 เข้าร่วมงานที่เป็นกิจกรรมของชุมชน 2 งาน เช่น พาบุตรหลานไปร่วมงานวันเด็ก และมีส่วนร่วมในกีฬาเยาวชน หรือการร่วมงานทำบุญประจำปีของชุมชนที่ศาลาหมู่บ้าน และร่วมงานทอดกฐินของชุมชน เป็นต้น รองลงไปร้อยละ 28.9 ร่วมกิจกรรมชุมชนตั้งแต่ 3 งานขึ้นไป และจำนวนไม่น้อยคือ ร้อยละ 15.3 ไปทำบุญเฉพาะครัวเรือนของตนที่วัดหรือที่บ้านเกิดหรือร่วมงานวันเด็กนอกชุมชน เพราะไม่มีกิจกรรมของชุมชน ผู้ตอบคำถามข้อนี้ส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนประจวบ 1

การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นกรรมการชุมชน หรือสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 15.2 มีสมาชิกในครัวเรือนซึ่งขณะนี้กำลังดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการชุมชน หรือเป็นกรรมการกลุ่มกิจกรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น เป็นหัวหน้าแม่บ้าน เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เป็นกรรมการสิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือเป็นกรรมการชุมชน ร้อยละ 3.5 เคยดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วแต่ในขณะนี้ไม่ได้ดำรงตำแหน่งนั้นแล้ว และกลุ่มใหญ่ที่สุดร้อยละ 81.3 ไม่เคยเป็นกรรมการหรือสมาชิกกลุ่มใด ๆ ในชุมชน

จากการสังเกตพบว่าสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมในชุมชน มักจะเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ หลายกลุ่ม ในขณะที่ผู้ไม่สนใจจะปฏิเสธการเข้าร่วมในกลุ่มกิจกรรมทุกกลุ่ม ในกรณีที่สอบถามกลุ่มตัวอย่างในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ถึงคุณสมบัติที่เหมาะสมของกรรมการชุมชน ปรากฏว่าคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือ กรรมการชุมชนควรมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี และมีเวลาสำหรับส่วนรวม นอกเหนือจากการเป็นคนที่ตั้งใจยอมรับ

5. การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

การศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน ได้พิจารณาถึง การจัดการมูลฝอยและของเสีย การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ การใช้เชื้อเพลิงและพลังงาน ความพยายามในการประหยัดพลังงาน ความพยายามในการนำของเก่าไปใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วม ความสะอาดภายในบ้าน การปลูกต้นไม้ในบ้านและบริเวณ เป็นต้น ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 11)

การมีถังใส่มูลฝอยประจำบ้าน จากการศึกษาปรากฏว่า ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 90.6 มีถังใส่มูลฝอย และร้อยละ 9.4 ไม่มีถังใส่มูลฝอยประจำบ้าน ถ้าพิจารณาในแต่ละชุมชน ปรากฏว่ามีลักษณะใกล้เคียงกันคือ มีเพียงร้อยละ 9.5 ของครัวเรือนตัวอย่างในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และร้อยละ 8.7 ในชุมชนประตู่ขาว 1 ที่ไม่มีถังใส่มูลฝอย ประจำบ้าน

สถานที่ทิ้งมูลฝอยของประชาชนในชุมชน ครัวเรือนที่มีถังใส่มูลฝอยร้อยละ 71.1 นำมูลฝอยไปทิ้งถังรวมของชุมชนที่เทศบาลนำมาวางไว้ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบข้อนี้ทั้งหมดอาศัยอยู่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ จุดวางถังใส่มูลฝอยรวมอยู่ริมถนนทางทิศตะวันออกทางส่วนหน้าของชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นที่ตั้งที่สะดวกสำหรับครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในทิศตะวันออกของชุมชน ส่วนผู้ที่อยู่ทางตะวันตกของชุมชนหรือบริเวณกันซอยริมฝั่งคลองทุ่งปรังตั้งแต่ซอยชุมชนพัฒนา 2-16 จะต้องเดินประมาณ 50-150 เมตรเพื่อนำมูลฝอยมาทิ้งที่ถังรวม ร้อยละ 19.0 วางถังใส่มูลฝอยไว้หน้าบ้านเพื่อให้เทศบาลมาเก็บขน ผู้ตอบข้อนี้เกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในชุมชนประตู่ขาว 1 ซึ่งมีถนนผ่านหน้าชุมชน และครัวเรือนทั้งหมดตั้งอยู่ริมถนนซึ่งเทศบาลมาเก็บขนได้สะดวก ร้อยละ 9.9 ใช้วิธีกำจัดมูลฝอยหลายวิธีปนกันเช่นนำไปทิ้งถังรวมของชุมชน ฝัง เผา ถมที่ลุ่ม และทิ้งในบริเวณบ้านหรือใต้ถุนบ้าน

ในจำนวนตัวอย่างที่ไม่มีถังใส่มูลฝอยนั้น มีวิธีกำจัดมูลฝอยจำแนกได้ดังนี้ ร้อยละ 45.9 นำไปฝัง เผา ถมที่ลุ่ม และทิ้งในบริเวณบ้าน ร้อยละ 33.3 ใส่ถุงไปทิ้งถังรวม และร้อยละ 20.8 ใส่ถุงวางหน้าบ้านให้เทศบาลเก็บขนและนำไปใส่ถังมูลฝอยของเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้อง

ตาราง 11 การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

การจัดการสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การมีถังใส่มูลฝอยประจำบ้าน						
- มี	190	90.5	42	91.3	232	90.6
- ไม่มี	20	9.5	4	8.7	24	9.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ถ้ามีถังใส่มูลฝอย นำมูลฝอย ไปทิ้งที่ไหน						
- ทิ้งถังรวมของชุมชน	165	86.9	-	-	165	71.1
- วางถังหน้าบ้านให้เทศบาล เก็บ	2	1.0	42	100.0	44	19.0
- ทิ้งถังรวม+ฝัง+เผา+ถมที่ลุ่ม และทิ้งในบริเวณบ้าน	23	12.1	-	-	23	9.9
รวม	190	100.0	42	100.0	232	100.0
ไม่มีถังใส่มูลฝอยนำมูลฝอยไป ทิ้งที่ไหน						
- ใส่อุ้งไปทิ้งถังรวม	8	40.0	-	-	8	33.3
- ใส่อุ้งวางหน้าบ้านให้เทศบาล เก็บและใส่อุ้งมูลฝอยของ เพื่อนบ้าน	1	5.0	4	100.0	5	20.8
- ฝัง+เผา+ถมที่ลุ่ม+ทิ้งใน บริเวณบ้าน	11	55.0	-	-	11	45.9
รวม	20	100.0	4	100.0	24	100.0
ระยะเวลาในการทิ้งมูลฝอย						
- ทิ้งทุกวัน	82	39.1	30	65.2	112	43.8
- ทิ้งในเวลา 1-2 วัน	102	48.5	15	32.6	117	45.7
- ทิ้งตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป	26	12.4	1	2.2	27	10.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 11 (ต่อ)

การจัดการสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การคัดแยกสิ่งที่มีประโยชน์						
ก่อนที่จะเป็นมูลฝอย						
- เคยคัดแยก	157	74.8	39	84.8	196	76.6
- ไม่เคยคัดแยก	53	25.2	7	15.2	60	23.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
จำนวนประเภทของของเก่าที่						
คัดแยก (แก้ว กระจก โลหะ						
พลาสติก เสื้อผ้าเก่า)						
- เคยคัดแยก 5 ประเภท	1	0.6	2	5.1	3	1.5
- เคยคัดแยก 4 ประเภท	2	1.3	5	12.8	7	3.6
- เคยคัดแยก 3 ประเภท	28	17.8	9	23.1	37	18.8
- เคยคัดแยก 2 ประเภท	70	44.6	15	38.5	85	43.4
- เคยคัดแยก 1 ประเภท	56	35.7	8	20.5	64	32.7
รวม	157	100.0	39	100.0	196	100.0
การขาย/หรือให้ของเก่าที่คัด						
แยกไว้ก่อนที่จะเป็นมูลฝอยแก่ผู้						
ต้องการ						
- ขายประจำ	9	4.3	1	2.2	10	3.9
- ขายบ่อย	39	18.6	6	13.0	45	17.6
- ขายนาน ๆ ครั้ง	55	16.2	19	41.3	74	28.9
- ไม่เคยขาย	47	22.4	6	13.0	53	20.7
- ให้โดยไม่คิดเงิน	54	25.7	13	28.3	67	26.2
- ไม่ตอบ	6	2.8	1	2.2	7	2.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 11 (ต่อ)

การจัดสรรถึงแควดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประดูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของเชื้อเพลิงหุงต้มใน						
ครัวเรือน						
- ก๊าซหุงต้ม	1	0.5	-	-	1	0.4
- ไฟฟ้า	7	3.3	7	15.2	14	5.5
- ฟืนและถ่าน	14	6.7	2	4.3	16	6.3
- ไฟฟ้าและก๊าซ	169	80.4	23	50.0	192	75.0
- ไฟฟ้าก๊าซฟืนถ่าน	13	6.2	14	30.0	27	10.4
- ไฟฟ้าฟืนถ่าน	5	2.4	-	-	5	2.0
- ไม่มีกิจกรรมนี้	1	0.5	-	-	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ลักษณะการใช้ไฟฟ้าใน						
ครัวเรือน						
- มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของ ตนเอง	120	57.1	24	52.2	144	56.3
- ชื้อไฟฟ้าจากผู้อื่น	67	31.9	12	26.1	79	30.9
- ใช้มิเตอร์ร่วมกับพ่อแม่ ญาติ และเพื่อนบ้าน	13	6.2	10	21.7	23	9.0
- ไม่ใช้ไฟฟ้า/จ่ายรวมกับค่า เช่าบ้าน	10	4.8	-	-	10	3.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
รายจ่ายค่าไฟฟ้าต่อเดือน						
0 - 150 บาท	66	31.4	24	52.2	90	35.2
151 - 250 บาท	91	43.3	17	37.0	108	42.2
สูงกว่า 250 บาท	53	25.2	5	10.8	58	22.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 11 (ต่อ)

การบริหารสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จะเลือกใช้หลอดไฟฟ้า						
ประเภทใด						
- หลอดยาวประหยัดไฟฟ้า	191	91.0	45	97.8	236	92.3
- หลอดยาวธรรมดา	6	2.8	-	-	6	2.3
- หลอดกลม	8	3.8	1	2.2	9	3.5
- ไม่ใช่ไฟฟ้าและไม่ใช้ตู้	5	2.4	-	-	5	1.9
ตัดสินใจเลือก						
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
น้ำดื่มหลักของครัวเรือน						
- น้ำประปา	87	41.4	22	47.8	109	42.6
- น้ำกรอง/น้ำบรรจุขวดบริโภค	81	38.6	24	42.2	105	41.0
- น้ำฝน	17	8.1	-	-	17	6.6
- น้ำบ่อ	25	11.9	-	-	25	9.8
รวม	210	100.0	46	100.0	265	100.0
รายจ่ายค่าน้ำดื่มน้ำใช้/เดือน						
0 - 30 บาท	92	43.8	4	8.7	96	37.5
31 - 70 บาท	52	24.8	19	41.3	71	27.7
71 - 100 บาท	43	20.5	13	28.3	56	21.9
สูงกว่า 100 บาท	23	10.9	10	21.7	33	12.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้						
- ขาด	41	19.5	-	-	41	16.0
- ไม่ขาด	169	80.5	46	100.0	251	84.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 11 (ต่อ)

การจัดการสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา						
น้ำดื่ม-น้ำใช้						
- ต่อประปาให้ชุมชน	41	19.5	1	2.0	42	16.4
- บอกกรรมการชุมชนให้ แก้ไข	3	1.4	-	-	3	1.2
- ไม่ตอบ	166	79.1	45	97.8	211	82.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ลักษณะการทิ้งเศษอาหารจาก						
การบริโภคและการล้างภาชนะ						
ใส่อาหาร						
- ทิ้งรวมกับน้ำล้าง ทิ้งในที่ลุ่ม	82	39.0	11	23.9	93	36.3
- แยกทิ้งถึงมูลฝอย	88	41.9	25	54.4	113	44.2
- ฝัง	5	2.4	-	-	5	2.0
- ใช้เลี้ยงสัตว์	28	13.4	10	21.7	38	14.8
- ไม่ตอบ	7	3.3	-	-	7	2.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การมีห้องส้วม						
- มี	196	93.3	45	97.8	241	94.1
- ไม่มี	14	6.7	1	2.2	15	5.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 11 (ต่อ)

การจัดการสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของห้องน้ำ/ส้วมของ						
ครัวเรือน						
- มีห้องส้วม ห้องน้ำมิดชิดใช้ เฉพาะครัวเรือน	117	55.7	45	97.8	162	63.3
- มีห้องส้วมมิดชิดเฉพาะ ครัวเรือนอาบนํ้าลานบ่อ (ไม่มีห้องน้ำ)	14	6.7	-	-	14	5.5
- ใช้ห้องส้วมมิดชิดอยู่นอก บ้านร่วมกับครัวเรือนอื่น/ อาบนํ้าลานบ่อ (ไม่มีห้อง น้ำ)	64	30.5	1	2.2	65	25.4
- ใช้ส้วมสาธารณะ/อาบนํ้า ลานบ่อ	14	6.7	-	-	14	5.4
- ไม่ตอบ	1	0.5	-	-	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การจัดการของเสียอันตราย						
ภายในครัวเรือน						
- ทิ้งให้เทศบาลเก็บขน	169	80.5	43	93.5	212	82.8
- ผึ่ง/เผา/ทิ้งในบริเวณบ้าน	31	14.7	3	6.5	34	13.3
- ไม่ตอบ	10	4.8	-	-	10	3.9
รวม	210	100.0	5	100.0	160	100.0
การประหยัดไฟฟ้าภายในบ้าน						
- พยายามประหยัด	127	60.5	27	58.7	154	60.2
- ไม่ได้พยายามประหยัด	66	31.4	19	41.3	85	30.2
- ไม่ตอบ	17	8.1	-	-	17	6.6
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 11 (ต่อ)

การจัดการสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การปลุกต้นไม้/ไม้ประดับใน บ้านหรือบริเวณบ้าน						
- ปลูก	56	26.7	27	59.7	83	32.4
- ไม่ปลูก	57	27.1	9	19.6	66	25.8
- ไม่มีพื้นที่บริเวณบ้าน	97	46.2	10	21.7	107	41.8
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ความสะอาดและความเป็น ระเบียบภายในบ้าน						
- ดี	60	28.6	32	69.6	92	35.9
- ปานกลาง	134	63.8	10	21.7	144	56.3
- ควรปรับปรุง	16	7.8	4	8.7	20	7.8
รวม	210	100.0	5	100.0	160	100.0

ระยะเวลาในการนำมูลฝอยไปทิ้ง ร้อยละ 43.8 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดฝอยทุกวัน ร้อยละ 45.7 ที่นำมูลฝอยในเวลา 1-2 วัน ร้อยละ 10.5 ที่นำมูลฝอยตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป ถ้าพิจารณาแยกชุมชน ปรากฏว่าไม่มีครัวเรือนใดในชุมชนประตู่ขาว 1 ที่มีระยะเวลาทิ้งเกิน 2 วัน ที่เป็นเช่นนี้น่าจะมาจากปัจจัยสองประการคือ ประการแรกทุกครัวเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 ตั้งอยู่ติดกับถนน ซึ่งเทศบาลมาเก็บมูลฝอยทุกวัน จึงสะดวกในการนำมูลฝอยมาวางหน้าบ้านโดยไม่ต้องเสียเวลาเดิน ประการที่ 2 คือ ครัวเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชุมชนหน้าสถานีรถไฟ คือ มีรายได้เฉลี่ย 9,067.39 บาท/เดือน ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนใหญ่ มีรายได้ 7,852.23 บาท/เดือน จึงมีแนวโน้มว่าจะมีการบริโภคมากกว่าและมีปริมาณมูลฝอยมากกว่า จึงต้องทิ้งมูลฝอยบ่อยกว่า ประกอบกับบ้านในชุมชนประตู่ขาว 1 มีความแออัดสูง จึงไม่มีการกำจัดมูลฝอยแบบเผาหรือฝังหรือทิ้งในบริเวณบ้าน ประกอบการมีน้ำแข็งใต้ถุนบ้าน จึงจำเป็นต้องรักษาความสะอาดของน้ำไม่ให้เกิดน้ำเน่าเหม็น ซึ่งเป็นเหตุเคื้อครื้อนราคาถุ อัตราการทิ้งมูลฝอยใต้ถุนบ้านจึงมีน้อย

การคัดแยกมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่าร้อยละ 35.2 ของครัวเรือนตัวอย่าง มีการคัดแยกวัสดุที่มีประโยชน์ออกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอย ร้อยละ 64.8 ที่รวมกันไปเป็นมูลฝอยโดยไม่มีการคัดแยกสิ่งที่มีประโยชน์ก่อนทิ้งเป็นมูลฝอย วัสดุที่ครัวเรือนตัวอย่างคัดแยกเอาไว้ เช่น ขวดแก้ว กระจังโลหะ ขวดพลาสติก ถุงพลาสติกที่อยู่ในสภาพดี เศษโลหะ เศษไม้ เป็นต้น

จำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนคัดแยก ในการศึกษาจำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนตัวอย่างเคยคัดแยก และขายแก่ผู้รับซื้อหรือให้แก่ผู้ต้องการนั้น สามารถจำแนกประเภทของเก่าออกเป็น 5 ประเภท ตามข้อมูลที่ได้มาจากครัวเรือน คือของเก่าประเภทขวดแก้ว เศษโลหะ พลาสติกทุกชนิด กระจังทุกชนิด และเสื้อผ้าใช้แล้ว จากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 1.2 ของครัวเรือนตัวอย่างเคยคัดแยกของเก่าครบทั้ง 5 ประเภท ดังที่กล่าวมาแล้ว ร้อยละ 2.8 เคยคัดแยก 4 ประเภท ที่สำคัญคือ ขวดแก้ว เศษโลหะ พลาสติก และเสื้อผ้าใช้แล้ว ร้อยละ 14.4 เคยคัดแยก 3 ประเภท กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ ขวดแก้ว พลาสติกทุกชนิด และกระจัง ร้อยละ 33.2 เคยคัดแยก 2 ประเภท กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ ขวดแก้วและกระจัง และร้อยละ 25.4 เคยคัดแยก 1 ประเภทกลุ่มใหญ่ที่สุดคือ ขวดแก้ว รองลงไปคือผลิตภัณฑ์พลาสติกชนิดต่าง ๆ เมื่อพิจารณาในแต่ละชุมชน ปรากฏว่าชุมชนประตู่ขาว 1 มีการคัดแยกของเก่าหลายประเภทมากกว่าชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

การขายของเก่าที่คัดแยกไว้ก่อนทิ้งเป็นมูลฝอย ร้อยละ 3.9 ของครัวเรือนตัวอย่างเคยขายของเก่าเป็นประจำ ร้อยละ 17.6 เคยขายบ่อย ๆ ร้อยละ 28.9 เคยขายนาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 26.2 เคยให้ของเก่าแก่ผู้ต้องการโดยไม่คิดเงิน ที่ไม่นำไปขายมีเหตุผลคือมีน้อย และส่วนใหญ่ได้ให้นานๆ ครั้ง ร้อยละ 2.7 ไม่ตอบคำถาม จากผลของการศึกษาในหัวข้อนี้ จะเห็นว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 79.3 ได้นำของเก่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์และส่วนหนึ่งคงจะกลับเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล

ประเภทของเชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่ในชุมชนร้อยละ 75.0 ใช้เชื้อเพลิงหุงต้มสองชนิดคือ ก๊าซหุงต้มและไฟฟ้า และมีครัวเรือนถึงร้อยละ 10.5 ที่ใช้เชื้อเพลิงถึง 3 หรือ 4 ชนิด คือ ก๊าซหุงต้ม ไฟฟ้า ฟืน และ/ถ่านไม้ ส่วนใหญ่ครัวเรือนเหล่านี้มีอาชีพขายอาหารเช่น ข้าวแกง ขนมจีน ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น และร้อยละ 0.4 ตอบว่าไม่มีการหุงต้มในครัวเรือน เพราะรับประทานอาหารนอกบ้านทุกมื้อ หรือซื้อนำมารับประทานที่บ้าน ในชุมชนทั้งสองมีผู้ใช้เตาไฟที่ใช้ไม้ฟืนหรือถ่านไม้อยู่ถึงร้อยละ 16.8 มีเหตุผลหลาย

ประการที่ยังทำให้มีการใช้เชื้อเพลิงประเภทนี้ เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมมีการตัดกระแสไฟฟ้าเพราะเกรงว่าจะเกิดอันตราย ดังนั้นจึงมีการเตรียมเตาฟืนหรือเตาถ่านไว้ใช้ในฤดูฝนหรือฤดูน้ำท่วม

ลักษณะการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน ครัวเรือนร้อยละ 56.3 มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเอง ร้อยละ 30.9 ชื้อไฟฟ้าต่อจากเพื่อนบ้านหรือเจ้าของบ้านเช่า ซึ่งมีลักษณะการขายกระแสไฟฟ้าสูงกว่าความเป็นจริง ร้อยละ 9.0 ใช้มิเตอร์ร่วมกับพ่อแม่ญาติ หรือเพื่อนบ้านที่เป็นมิตรที่ดีต่อกัน จึงไม่มีการเก็บค่ากระแสไฟฟ้าแบบค้ำกำไร ร้อยละ 3.5 อาศัยบ้านเช่าที่มีไฟฟ้าใช้ และจ่ายค่าไฟฟ้ารวมกับค่าเช่าบ้าน และไม่ทราบว่ามิเตอร์หรือไม่ และร้อยละ 0.4 ไม่ใช้ไฟฟ้า จากการสังเกตและสอบถามพบว่ามิเตอร์ไฟฟ้าบางตัว มีการต่อไฟฟ้าพ่วงกันถึง 17 ครัวเรือน ทำให้ผู้ใช้ต้องจ่ายค่าไฟฟ้าแพงกว่าปกติ เพราะการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมีการคำนวณค่าไฟฟ้าในอัตราก้าวหน้า

รายจ่ายค่าไฟฟ้า ครัวเรือนตัวอย่างมีรูปแบบการใช้ไฟฟ้าแตกต่างกันหลายรูปแบบ เช่น มีกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช้ไฟฟ้า กลุ่มครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้าในลักษณะปกติของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลาง กลุ่มร้านค้าในชุมชนที่มีการใช้ไฟฟ้าเพื่อการค้า เช่น ผู้เช่าเขียนตู้เพลงประเภทหยอดเหรียญ และมีบ้านพักอาศัยที่ใช้เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า รายจ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนตัวอย่าง ทั้งหมดเท่ากับ 217 บาทต่อครัวเรือน ร้อยละ 35.2 จ่ายค่าไฟฟ้า 150 บาท และต่ำกว่าต่อเดือน และร้อยละ 22.6 จ่ายค่าไฟฟ้าสูงกว่า 250 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในชุมชนทั้งสองปรากฏว่าครัวเรือนในชุมชนหน้าสถานีรถไฟจ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ยเดือนละ 231 บาท ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนประจวบ 1 จ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ยเดือนละ 157 บาท

น้ำดื่มหลักของครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 42.6 บริโภคน้ำประปา ร้อยละ 41.0 บริโภคน้ำ น้ำบรรจุขวดขนาด 20 ลิตร และมีครัวเรือนจำนวน 4 ครัวเรือนที่มีเครื่องกรองน้ำภายในบ้านที่เหลือ บริโภคน้ำฝน และน้ำบ่อต้นในชุมชน ครัวเรือนซึ่งบริโภคน้ำฝนและน้ำบ่อมีเฉพาะในชุมชนหน้าสถานีรถไฟเท่านั้น ส่วนราคาน้ำดื่มบรรจุขวด 20 ลิตร ในชุมชนประจวบ 1 ซึ่งตรงจากรถของบริษัทผู้ผลิต ที่ได้มาขายถึงหน้าบ้านในราคาขวดละ 5-6 บาท ในขณะที่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ผู้บริโภคต้องซื้อจากร้านค้าในชุมชน

ในราคาขวดละ 10 บาท และคิดค่าบริการแบกขนไปส่งขวดละ 5 บาท ทำให้มีผู้บริโภค น้ำกรองในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีเพียงร้อยละ 24.8 ในขณะที่ในชุมชนประตู่ขาว 1 มีถึง ร้อยละ 52.2

รายจ่ายค่าน้ำดื่มน้ำใช้ ในชุมชนตัวอย่างที่ศึกษา 2 ชุมชน มีลักษณะการดื่มและการ ใช้น้ำแตกต่างกันชุมชนประตู่ขาว 1 เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีการบริการประปาจากเทศบาล อย่างทั่วถึง เกือบทุกบ้านจะมีมาตรวัดน้ำประปาของตนเองและมีน้ำดื่มจากโรงงานผลิตซึ่ง อยู่ในบริเวณใกล้เคียง มาเสนอขายโดยตรงโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และไม่สามารถชูดบ่อ น้ำตื้นในพื้นที่ชุมชนได้ ส่วนชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีบริการประปาจากเทศบาล เฉพาะใน ซอยชุมชนพัฒนา 1-3 และ 5 เท่านั้น และมีกioskประปาสาธารณะให้ใช้ฟรี 2 จุด คือ หน้า ซอยชุมชนพัฒนา 4 และ 15 ที่เหลือทั้งหมดใช้บ่อน้ำตื้นและบ่อน้ำบาดาลที่ขุดขึ้นใช้เองใน ชุมชน จากการสังเกตพบว่า บ้านที่มีฐานะดีจะมีบ่อน้ำตื้นที่ตั้งที่บ่อและจัดต่อระบบประปาใช้ ในครัวเรือน หรือกลุ่มครัวเรือนที่เป็นญาติพี่น้องซึ่งมีบ้านติดต่อกัน รายจ่ายค่าน้ำดื่มน้ำใช้ เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดครัวเรือนละ 69.47 บาทต่อเดือน โดยชุมชนหน้าสถานีรถไฟมี รายจ่ายค่าน้ำเฉลี่ยครัวเรือนละ 65.12 บาทต่อเดือน และชุมชนประตู่ขาว 1 มีรายจ่ายเฉลี่ย 85.74 บาทต่อเดือน โดยรายจ่ายค่าน้ำส่วนใหญ่ในชุมชนหน้าสถานีรถไฟเป็นรายจ่ายค่า น้ำดื่ม ในขณะที่ในชุมชนประตู่ขาว 1 เป็นรายจ่ายทั้งน้ำดื่มและน้ำใช้

การขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ จากการศึกษาพบว่าขาดน้ำดื่มร้อยละ 16.0 โดยกลุ่ม ตัวอย่างที่ขาดน้ำทั้งหมดเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนใหญ่ และร้อยละ 84.0 ไม่ขาดน้ำ

ลักษณะการทิ้งเศษอาหาร จากการศึกษาลักษณะการทิ้งเศษอาหารจากการบริโภค และเศษอาหารในการปรุงอาหารแต่ละมื้อของครัวเรือนพบว่า ร้อยละ 36.6 ทิ้งรวมกับน้ำ ล้าง ร้อยละ 14.8 ใช้เศษอาหารเลี้ยงสัตว์ที่เลี้ยงไว้ในบ้านหรือนำใส่ถังเศษอาหารที่ผู้เลี้ยง สัตว์นำมาวางไว้

การมีส้วม ครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 94.1 มีส้วมใช้ จากการสำรวจปรากฏว่าการมี ส้วมใช้ของประชาชนในครัวเรือนตัวอย่างไม่ได้หมายความว่าทุกครัวเรือนมีส้วมเป็นของ ตนเอง เพราะบ้านเช่าหรือห้องเช่า 6 ห้องอาจจะมีส้วม 1-2 หลังเท่านั้น และบ้านที่ไม่มีส้วม เป็นของตนเองมิใช่ไม่มีเงินสร้างส้วมเสมอไป แต่มีลักษณะเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมใน ชุมชนลักษณะหนึ่ง เช่น บ้านที่ตั้งอยู่บนเนินสูงปากซอยชุมชนพัฒนา 7 ได้รับการขอร้องไม่ ให้สร้างส้วมเพราะน้ำจะไหลจากส้วมบนเนิน ไปสู่บ่อน้ำดื่มน้ำใช้ของเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นบ่อ

รวมของชอยชุมชนพัฒนา 7 เพราะทิศทางการไหลของน้ำใต้ดินไหลไปในทิศทางที่บ่อน้ำหลักของชอยดังกล่าวมาแล้ว คร้วเรือนที่ไม่มีส่วนในชอยชุมชนพัฒนา 17 ทั้งหมดได้ใช้ส่วนสาธารณะในครัวเรือนที่ กี่ ส่วนครัวเรือนที่อยู่ใกล้สถานีรถไฟส่วนใหญ่ใช้ส่วนสาธารณะในสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในความหมายของกระทรวงสาธารณสุขหมายถึง บ้านหนึ่งหลังจะต้องมีส่วนอย่างน้อย 1 ที่จึงจะถือว่าครัวเรือนนั้นมีส่วนใช้ การมีส่วนร่วมกับครัวเรือนอื่นจึงไม่มีถือว่ามีส่วนตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข

ลักษณะของห้องน้ำห้องส่วนในครัวเรือน ครัวเรือนตัวอย่างที่มีส่วน ร้อยละ 63.3 มีห้องส่วนและห้องน้ำมีคซิดและใช้เฉพาะครัวเรือน ร้อยละ 25.4 มีห้องส่วนมีคซิดอยู่นอกตัวบ้านใช้ร่วมกับครัวเรือนอื่น อาบน้ำในที่โล่งลานบ่อหรือกioskสาธารณะ ร้อยละ 5.4 ใช้ส่วนสาธารณะที่คิวแท็กซี่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ชอยชุมชนพัฒนา 17 และส่วนสาธารณะที่สถานีรถไฟซึ่งตั้งอยู่ใกล้ชอยชุมชนพัฒนา 7-10 อาบน้ำลานบ่อหรือกioskสาธารณะ ร้อยละ 0.4 ไม่ตอบ

การจัดการของเสียอันตรายภายในครัวเรือน ของเสียอันตรายที่พบในชุมชนเช่น หลอดไฟฟ้าเก่า แบตเตอรี่เก่า ถ่านไฟฉาย ยารักษาโรคหมดอายุ สีส้มคอายุ กระจกยาฆ่าแมลง เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 82.8 จะทิ้งร่วมกับมูลฝอยอื่น ๆ ให้เทศบาลเก็บขน ร้อยละ 13.3 ผัง เสา และทิ้งในบริเวณบ้าน ร้อยละ 3.9 ไม่ตอบ

การประหยัดไฟฟ้าภายในบ้าน จากการศึกษาครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด พบว่าร้อยละ 62.2 ได้พยายามประหยัดไฟฟ้าและใช้เท่าที่จำเป็น ร้อยละ 30.2 ไม่ได้พยายามประหยัดในการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน และพบว่า ความพยายามในการประหยัดไฟฟ้าในครัวเรือนจะแตกต่างกันระหว่างผู้มีมิเตอร์เป็นของตนเอง กับผู้ใช้ไฟฟ้าโดยการหารเฉลี่ยรวมในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ เพราะครัวเรือนที่ต้องจ่ายค่าไฟฟ้าโดยการหารเฉลี่ยร่วมกันหลายบ้าน ไม่พยายามประหยัด ไฟฟ้าด้วยเหตุผลที่ว่าถึงอย่างไรก็ต้องจ่ายค่าไฟฟ้าก่อนข้างแพงอยู่แล้ว ส่วนครัวเรือนที่มีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างดี ไม่คำนึงถึงการประหยัดไฟฟ้ามากนัก ลักษณะการใช้ไฟฟ้าในชุมชนประจวบ 1 ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเอง หรือมีการใช้ไฟฟ้าร่วมกันกับญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านที่สนิทสนมอย่างมากเพียง 2 บ้าน และมีแนวโน้มในการไม่ประหยัดค่าไฟฟ้าสูงกว่าชุมชนหน้าสถานีรถไฟ รายจ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ย

ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดครัวเรือนละ 217.28 บาทต่อเดือน โดยชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีรายจ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ยครัวเรือนละ 231.08 บาทต่อเดือน และชุมชนประตู่ขาว 1 มีรายจ่ายเฉลี่ย 157.28 บาทต่อเดือน

การปลูกต้นไม้และไม้ประดับภายในบ้านและบริเวณบ้าน ครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 32.4 ปลูกต้นไม้และไม้ประดับหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ร้อยละ 25.8 ไม่ปลูกทั้ง ๆ ที่มีพื้นที่พอจะปลูกต้นไม้หรือไม้ประดับได้ และครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 41.8 ไม่มีพื้นที่บริเวณบ้าน สำหรับปลูกต้นไม้เพราะบ้านเรือนปลูกสร้างติดกันอย่างหนาแน่น หรือมีการปลูกสร้างบ้านเรือนในที่ลุ่มมีน้ำขังไม่สามารถปลูกต้นไม้ได้ จากการสำรวจและสังเกตปรากฏว่า ครัวเรือนในชุมชนประตู่ขาว 1 มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับประเภทไม้ดอกไม้ใบเพื่อสร้างบรรยากาศให้สวยงามน่าอยู่มากกว่าในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ส่วนในชุมชนหน้าสถานีรถไฟบางส่วนจะมีต้นไม้ขนาดใหญ่ และไม้ผลอายุมากตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปอยู่บ้าง ไม่สนใจปลูกไม้ดอกไม้ประดับทั้งบนพื้นดินและในกระถางทั้ง ๆ ที่มีพื้นที่มากกว่าชุมชนประตู่ขาว 1

ความสะอาดและความเป็นระเบียบภายในบ้าน จากการสังเกตครัวเรือนตัวอย่างพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 56.3 มีความสะอาดและความเป็นระเบียบอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.3 อยู่ในระดับดี และร้อยละ 7.8 มีสภาพครัวเรือนที่ไม่ค่อยสะอาดและมีระเบียบนัก ควรต้องปรับปรุง

6. การแบ่งงานกันทำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือน

เนื่องจากครัวเรือนเป็นหน่วยทางสังคม เศรษฐกิจ และการปกครองในระดับพื้นฐาน ครัวเรือนจึงเป็นหน่วยตัดสินใจที่สำคัญ ในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่และแบ่งงานกันทำ เพื่อให้ให้ทำหน้าที่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ อันจะก่อให้เกิดความสุขสมบูรณ์ในครัวเรือน เป็นที่ยอมรับของเพื่อนบ้าน ชุมชนและสังคมโดยรวม

การแบ่งงานกันทำในแต่ละสังคม มีปัจจัยกำหนดแตกต่างกันตามลักษณะขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ล้วนมีผลต่อการกำหนดบทบาทของสมาชิกในครัวเรือนทั้งสิ้น การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาการแบ่งงานกันทำภายในครัวเรือน ในกิจกรรมต่าง ๆ 20 กิจกรรม ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 12)

ตาราง 12 การแบ่งงานกันทำในครัวเรือน

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจวบ 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การประกอบอาหาร						
- หัวหน้า	33	15.8	5	10.8	38	14.8
- คู่สมรส	124	59.0	27	58.7	151	59.0
- บุตรสาว/สะใภ้	15	7.1	4	8.7	19	7.4
- บุตรชาย/เขย	1	0.5	-	-	1	0.4
- ญาติ/พ่อ-แม่/คนอาศัย	3	1.4	1	2.2	4	1.6
- ช่วยกันทำ	33	15.7	9	19.6	42	16.4
- ไม่มีกิจกรรมนี้	1	0.5	-	-	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การจัดหาและเลือกประเภท ของพลังงานที่ใช้ในการหุงต้ม						
- หัวหน้า	68	32.4	10	21.7	78	30.5
- คู่สมรส	91	43.3	28	60.9	119	46.5
- บุตรสาว/สะใภ้	10	4.8	1	2.2	11	4.3
- บุตรชาย/เขย	3	1.4	-	-	3	1.2
- ญาติ/พ่อ-แม่	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันทำ (สามี-ภรรยา)	36	17.1	7	15.2	62	24.7
- ไม่มีกิจกรรมนี้	1	0.5	-	-	1	0.4
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตูลำไย 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การซักผ้าเสื้อผ้า						
- หัวหน้า	18	8.6	6	13.0	24	9.3
- คู่สมรส	93	44.3	20	43.5	113	44.1
- บุตรสาว/สะใภ้	41	19.5	4	8.7	45	17.6
- บุตรชาย/เขย	3	1.4	-	-	3	1.2
- ญาติ/พ่อแม่	4	1.9	-	-	4	1.6
- ช่วยกันทำ/ต่างคนต่างทำ	47	22.4	15	32.6	62	24.2
- อื่นๆ	4	1.9	1	2.2	5	2.0
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การทำความสะอาดภายในบ้าน						
- หัวหน้า	24	11.4	4	8.7	28	10.8
- คู่สมรส	87	41.4	25	54.3	112	43.8
- บุตรสาว/สะใภ้	29	13.8	5	10.9	34	13.3
- บุตรชาย/เขย	2	1.0	-	-	2	0.8
- ญาติ/พ่อแม่	5	2.4	1	2.2	6	2.4
- ช่วยกันทำ	63	30.0	11	23.9	74	28.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประจวบ 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การทำความสะดวกบริเวณ						
บ้าน						
- หัวหน้า	44	21.0	7	15.2	51	19.9
- คู่สมรส	60	28.6	22	47.8	82	32.0
- บุตรสาว/สะใภ้	18	8.5	2	4.3	20	7.9
- บุตรชาย/เขย	8	3.8	-	-	8	3.1
- พ่อแม่/ญาติ	6	2.9	2	4.3	8	3.1
- ช่วยกันทำ	67	31.9	13	28.3	80	31.3
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	7	3.3	-	-	7	2.7
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การนำมูลส่อยไปทิ้ง/วางไว้ให้						
เทศบาลเก็บขน						
- หัวหน้า	56	26.7	6	13.0	62	24.2
- คู่สมรส	47	22.3	24	52.3	71	27.7
- บุตรสาว/สะใภ้	23	11.0	2	4.3	25	9.8
- บุตรชาย/เขย	15	7.1	-	-	15	5.9
- พ่อแม่/ญาติ	4	1.9	2	4.3	6	2.3
- ช่วยกันทำ	65	31.0	12	26.1	77	30.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การนำมูลส่อยไปฝัง-เผา-						
ถมที่ลุ่ม						
- หัวหน้า	38	18.1	5	10.8	43	16.8
- คู่สมรส	15	7.1	-	-	15	5.9
- บุตรสาว/สะใภ้	6	2.9	-	-	6	2.3
- บุตรชาย/เขย	9	4.3	-	-	9	3.5
- พ่อแม่/ญาติ	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันทำ	16	7.6	1	2.2	17	6.6
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	125	59.5	40	87.0	165	64.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การคัดแยกของเก่านำไปขาย/						
ให้แก่ผู้ต้องการ						
- หัวหน้า	26	12.4	7	15.2	33	12.9
- คู่สมรส	95	45.3	26	56.6	121	47.3
- บุตรสาว/สะใภ้	8	3.8	2	4.3	10	3.9
- บุตรชาย/เขย	8	3.8	-	-	8	3.1
- พ่อแม่/ญาติ	5	2.4	1	2.2	6	2.3
- ช่วยกันทำ	15	7.1	3	6.5	18	7.0
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	53	25.2	7	15.2	60	23.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตู่ขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การซ่อมแซมบ้านเรือนและ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในครัวเรือน						
- หัวหน้า	134	63.9	36	78.3	170	66.4
- คู่สมรส	4	1.9	1	2.2	5	2.0
- บุตรสาว/สะใภ้	2	1.0	-	-	2	0.8
- บุตรชาย/เขย	17	8.1	2	4.3	19	7.4
- พ่อแม่/ญาติ	1	0.5	-	-	1	.4
- ช่วยกันทำ	2	1.0	6	13.0	8	3.1
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	17	8.1	-	-	17	6.6
- ช้าง	33	15.7	1	2.2	34	13.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การจัดการน้ำดื่ม						
- หัวหน้า	56	26.5	7	15.2	63	24.6
- คู่สมรส	89	46.7	32	69.6	130	50.8
- บุตรสาว/สะใภ้	18	8.6	1	2.2	19	7.4
- บุตรชาย/เขย	7	3.3	-	-	7	2.7
- พ่อแม่/ญาติ	2	1.0	2	4.3	4	1.6
- ช่วยกันทำ	29	12.9	4	8.7	33	12.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประดูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การจัดหาไม้ใช้						
- หัวหน้า	51	24.3	7	15.2	58	22.7
- คู่สมรส	104	49.5	32	69.6	136	53.1
- บุตรสาว/สะใภ้	15	7.1	1	2.2	16	6.2
- บุตรชาย/เขย	6	2.9	-	-	6	2.3
- พ่อแม่/ญาติ	2	1.0	2	4.3	4	1.6
- ช่วยกันทำ	28	13.3	4	8.7	32	12.5
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	4	1.9	-	-	4	1.6
รวม	210	100.0	45	100.0	256	100.0
การเก็บรักษาวัตถุดิบทราย						
- หัวหน้า	20	9.6	4	8.7	24	9.4
- คู่สมรส	7	3.3	-	-	7	2.7
- บุตรสาว/สะใภ้	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันทำ	3	1.4	-	-	3	1.2
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	179	85.2	42	91.3	221	86.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การเลี้ยงและดูแลเด็ก						
- หัวหน้า	8	3.8	2	4.3	10	3.9
- คู่สมรส	47	22.4	15	32.7	62	24.3
- บุตรสาว/สะใภ้	10	4.8	1	2.2	11	4.3
- บุตรชาย/เขย	-	-	-	-	-	-
- ช่วยกันดูแล	15	7.1	2	4.3	17	6.6
- พ่อแม่/ญาติ	-	-	-	-	-	-
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	130	61.9	26	56.5	156	60.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประดูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การดูแลคนชรา						
- หัวหน้า	15	7.0	4	8.7	19	7.4
- คู่สมรส	9	4.3	5	10.9	14	5.5
- บุตรสาว/สะใภ้	8	3.8	-	-	8	3.1
- บุตรชาย/เขย	2	1.0	1	2.2	3	1.2
- พ่อแม่/ญาติ	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันดูแล	10	4.8	3	6.5	13	5.1
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	165	78.6	33	71.7	198	77.3
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน						
- หัวหน้า	107	51.0	3	6.5	110	43.0
- คู่สมรส	22	10.5	-	-	22	8.6
- บุตรสาว/สะใภ้	1	0.5	-	-	1	0.4
- บุตรชาย/เขย	9	4.3	-	-	9	3.5
- พ่อแม่/ญาติ	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันทำ	35	16.6	1	2.2	36	14.2
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	35	16.6	42	91.3	77	29.9
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
การดูแล/ขุดลอกคูระบายน้ำ						
- หัวหน้า	72	34.3	6	13.0	78	30.5
- คู่สมรส	25	11.9	-	-	25	9.8
- บุตรสาว/สะใภ้	2	1.0	-	-	2	0.8
- บุตรชาย/เขย	3	1.4	-	-	3	1.2
- พ่อแม่/ญาติ	2	1.0	-	-	2	0.8
- ช่วยกันทำ	20	9.4	2	4.4	22	8.4
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	82	41.0	38	82.6	124	48.5
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประตูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การดูแลถนน/ทางเดินหน้าบ้าน						
- หัวหน้า	69	32.9	9	19.6	78	30.5
- กู้สมรส	32	15.2	27	58.7	59	23.0
- บุตรสาว/สะใภ้	4	1.9	-	-	4	1.6
- บุตรชาย/เขย	4	1.9	-	-	4	1.6
- พ่อแม่/ญาติ	3	1.4	2	4.3	5	2.0
- ช่วยกันทำ	33	15.7	7	15.2	40	15.5
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	65	31.0	1	2.2	66	25.8
รวม	210	100.0	45	100.0	256	100.0
การติดต่อกับหน่วยงานภายนอก						
- หัวหน้า	158	75.3	37	80.4	195	76.2
- กู้สมรส	16	7.6	1	2.2	17	6.6
- บุตรสาว/สะใภ้	8	3.8	1	2.2	9	3.5
- บุตรชาย/เขย	9	4.3	3	6.5	12	4.7
- พ่อแม่/ญาติ	-	-	-	-	-	-
- ช่วยกันทำ	11	5.2	4	8.7	15	5.9
- ไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้าน	8	3.8	-	-	8	3.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

ตาราง 12 (ต่อ)

การแบ่งงานกันทำภายใน ครัวเรือน	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ		ชุมชนประดูขาว 1		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การซื้ออาหาร และสิ่งของ						
เครื่องใช้ในบ้าน						
- หัวหน้า	37	17.6	8	17.4	45	17.6
- คู่สมรส	149	71.0	34	73.9	183	71.5
- ลูกสาว/สะใภ้	16	7.6	-	-	16	6.3
- บุตรชาย/เขย	1	0.5	-	-	1	0.4
- พ่อแม่/ญาติ/ผู้อาศัย	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันทำ	6	3.0	4	8.7	9	3.8
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0
ผู้มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดของ						
บ้าน						
- หัวหน้า	164	78.0	31	67.9	195	76.2
- คู่สมรส	22	10.5	5	10.4	27	10.5
- บุตรสาว/สะใภ้	2	1.0	-	-	2	0.8
- บุตรชาย/เขย	1	0.5	-	-	1	0.4
- ช่วยกันทำ	21	10.0	10	21.7	31	12.1
รวม	210	100.0	46	100.0	256	100.0

การประกอบอาหาร คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนมีบทบาทสูงสุดในการประกอบอาหาร คือ ร้อยละ 59.0 และร้อยละ 14.8 ของครัวเรือนตัวอย่าง ที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาหาร ซึ่งตัวเลขจำนวนนี้ใกล้เคียงกับจำนวนและร้อยละ ของครัวเรือนตัวอย่างที่มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 17.2 ของครัวเรือนต่าง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่ไม่ประกอบอาหาร หรือหุงหาอาหารเลี้ยงสมาชิกมีอยู่น้อยมาก คือ ร้อยละ 0.5 เท่านั้น

การเลือกประเภทพลังงานที่ใช้ในการหุงต้มและจัดหามาใช้ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการตัดสินใจเลือกประเภทเชื้อเพลิงที่ใช้ในการหุงต้มของครัวเรือนตัวอย่าง เช่น เลือกใช้ฟืนหรือถ่าน หรือก๊าซหุงต้ม รวมทั้งการจัดหาเชื้อเพลิงนั้น ๆ มาใช้ในครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 46.5 คือกลุ่มรศของหัวหน้าครัวเรือน และร้อยละ 24.2 นั้นหัวหน้าครัวเรือนและกลุ่มรศช่วยกันตัดสินใจในการเลือกประเภทและจัดหาพลังงานมาใช้ในครัวเรือน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างบทบาทของบุตรสาวและบุตรชาย จะเห็นว่าบุตรสาวมีบทบาทในเรื่องนี้มากกว่าบุตรชาย

การซักผ้า ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการซักผ้าในครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.1 คือกลุ่มรศของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 24.2 ช่วยกันทำและต่างคนต่างทำ และร้อยละ 2.0 จ้างผู้อื่น

การทำความสะอาดภายในบ้าน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการทำความสะอาดภายในบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.8 คือ กลุ่มรศของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 28.9 คือสมาชิกในบ้านช่วยกันทำ ผู้มีบทบาทอันดับ 3 คือ บุตรสาว และ หรือบุตรสะใภ้

การทำความสะอาดบริเวณบ้าน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการทำความสะอาดบริเวณบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 32.0 คือ กลุ่มรศของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนมีบทบาทในการทำความสะอาดบริเวณบ้าน ร้อยละ 24.2 บุตรชายและหรือบุตรเขยมีบทบาทในการทำความสะอาดบริเวณบ้านร้อยละ 3.1 แต่ก็ยังน้อยกว่าบทบาทของบุตรสาวและ/หรือบุตรสะใภ้ และร้อยละ 2.7 ไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน

การนำถังมูลฝอยไปวางให้เทศบาลเก็บขน หรือนำไปทิ้งถังรวมของชุมชน ร้อยละ 30.1 ของครัวเรือนตัวอย่างตอบว่า สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันนำถังมูลฝอยไปวางให้เทศบาลเก็บขน รองลงมาคือ ร้อยละ 27.7 ของครัวเรือนตัวอย่างตอบว่ากลุ่มรศของหัวหน้าครัวเรือน เป็นผู้นำถังมูลฝอยไปวางให้เทศบาลเก็บขน หรือนำไปทิ้งในถังรวมของชุมชน อันดับ 3 ร้อยละ 24.2 ตอบว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้นำมูลฝอยไปทิ้งให้เทศบาลเก็บขน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างบุตรสาวและบุตรชาย ปรากฏว่ามีครัวเรือนที่แบ่งงานให้บุตรสาวและ/หรือบุตรสะใภ้รับผิดชอบนำถังมูลฝอยไปวางให้เทศบาลเก็บขนหรือทิ้งถังรวมของเทศบาล มีจำนวนมากกว่าครัวเรือนที่ให้บุตรชายและ/หรือบุตรเขยรับผิดชอบในเรื่องนี้

การนำมูลฝอยไปฝัง-เผา-หรือถมที่ลุ่ม ครั้วเรือนตัวอย่างร้อยละ 64.5 ตอบว่าไม่มี การนำมูลฝอยไปฝัง-เผา-หรือถมที่ลุ่ม ร้อยละ 6.6 ตอบว่าช่วยกันทำ และร้อยละ 5.9 ตอบว่า คู่สมรสของหัวหน้าครั้วเรือนเป็นผู้นำมูลฝอยไปฝัง-เผา-หรือถมที่ลุ่ม

การคัดแยกของเก่านำไปขายหรือให้แก่คนที่ต้องการ ครั้วเรือนตัวอย่างร้อยละ 47.3 ตอบว่า คู่สมรสของหัวหน้าครั้วเรือนเป็นผู้มีหน้าที่ในการคัดแยกมูลฝอยรวมทั้งการจัดการ ขายหรือให้แก่ผู้ต้องการโดยไม่คิดเงิน ร้อยละ 23.5 ตอบว่าไม่มีกิจกรรมนี้ในครั้วเรือน และ ร้อยละ 7.0 สมาชิกในครั้วเรือนทุกคนมีส่วนช่วยในการคัดแยกมูลฝอย การนำไปขายหรือ ยกให้แก่คนที่ต้องการโดยไม่คิดเงินเพราะมีเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีที่เก็บ

การซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในบ้าน หัวหน้าครั้วเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 66.4 เป็นผู้มีหน้าที่ซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในบ้าน ร้อยละ 13.3 ของครั้ว เรือนตัวอย่าง จ้างผู้อื่นซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในบ้าน ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ต่อการซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในบ้านน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 0.4 คือ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ในบ้าน

การจัดหาน้ำดื่ม ผู้มีบทบาทในการจัดหาน้ำดื่มในครั้วเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 50.8 คือคู่สมรสของหัวหน้าครั้วเรือน ผู้ที่มีบทบาทรองลงมาร้อยละ 24.6 คือ หัวหน้าครั้ว เรือน ผู้ที่มีบทบาทในการจัดหาน้ำดื่มในครั้วเรือนน้อยที่สุดคือ พ่อแม่และญาติที่อาศัยอยู่ใน บ้าน

การจัดหาน้ำใช้ ผู้มีบทบาทหลักในการจัดหาน้ำใช้ในครั้วเรือนตัวอย่าง ร้อยละ 53.1 คือ คู่สมรสของหัวหน้าครั้วเรือน ผู้มีบทบาทรองลงมา ร้อยละ 22.7 คือ หัวหน้าครั้วเรือน และร้อยละ 12.5 สมาชิกทุกคนในครั้วเรือนได้ช่วยกันจัดหาน้ำใช้ภายในครั้วเรือน ร้อยละ 1.6 ตอบว่าไม่มีกิจกรรมนี้ภายในบ้านซึ่งผู้ตอบข้อนี้ส่วนใหญ่เป็นครั้วเรือนตัวอย่างที่อาศัย อยู่ในบ้านเช่าซึ่งไม่ต้องรับผิดชอบในการจัดหาน้ำใช้

การเก็บรักษาอาวุธและสารเคมีที่เป็นอันตรายภายในบ้าน การเก็บรักษาอาวุธ เช่น มีด ปืน พรว้า ขวาน สนับมือ ฯลฯ สารเคมีที่เป็นอันตรายเช่น ยาฆ่าแมลง ยารักษาโรค วัสดุ ไวไฟ สีน้ำมัน เป็นต้น ผลการศึกษาปรากฏว่า ร้อยละ 86.3 ของครั้วเรือนตัวอย่างตอบว่าไม่ มีการเก็บรักษาอาวุธและสารเคมีอันตรายภายในครั้วเรือน ร้อยละ 9.4 ตอบว่าหัวหน้าครั้ว เรือนเป็นผู้เก็บรักษาอาวุธ และดูแลสารเคมีอันตรายภายในบ้าน สารเคมีเหล่านั้นยังอยู่ใน สภาพที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

การเลี้ยงและดูแลเด็ก ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 60.9 ไม่มีเด็กภายในบ้าน ร้อยละ 24.3 กลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการเลี้ยงและดูแลเด็กก่อนวัยเรียน และไม่ปรากฏว่าบุตรชาย บุตรชายในครัวเรือนใด ๆ ทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงและดูแลเด็กก่อนวัยเรียนในบ้าน

การดูแลคนชรา ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 77.3 ไม่มีคนชราหรือผู้สูงอายุในครัวเรือน ร้อยละ 7.4 ตอบว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการดูแลคนชราหรือผู้สูงอายุในครัวเรือน ร้อยละ 5.5 การดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่หลักของกลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือน และร้อยละ 5.1 สมาชิกภายในครัวเรือนทุกคนช่วยกันดูแล

การร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 43.0 ตอบว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน ร้อยละ 29.9 ตอบว่าไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้านคือ ไม่มีใครในบ้านเข้าร่วมกิจกรรมนี้ และร้อยละ 14.1 ตอบว่าทุกคนในบ้านช่วยกันทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จากการซักถามพบว่าในชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีการกำหนดวันพัฒนาชุมชนโดยกรรมการชุมชนร่วมกับเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เช่น การพัฒนาในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และกำหนดให้เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม เป็นช่วงระยะเวลาประกวดชุมชน นอกเหนือจากนี้แต่ละครัวเรือนรับผิดชอบบ้านเรือนของตน และสถานที่ใกล้เคียง ส่วนการพัฒนาในชุมชนประจวบ 1 มีลักษณะต่างคนต่างทำ และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้คิดว่าความรับผิดชอบของตนต่อพื้นที่ริมถนนหน้าบ้านเป็นการพัฒนาชุมชน

การดูแลระบายน้ำ การขุดลอกและเก็บมูลฝอย ครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 48.5 ไม่เคยเข้าร่วมดูแลระบายน้ำส่วนร้อยละ 30.5 หัวหน้าครัวเรือนมีหน้าที่หลักในการเข้าร่วมดูแลระบายน้ำ ขุดลอกเก็บขยะและสวะ และร้อยละ 8.6 สมาชิกทุกคนในครัวเรือนช่วยกันดูแลระบายน้ำร่วมขุดลอกเก็บขยะและสวะในดูระบายน้ำ

การดูแลถนนและทางเดินหน้าบ้าน ครัวเรือนตัวอย่าง ร้อยละ 30.5 หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการดูแลถนนและทางเดินหน้าบ้าน ร้อยละ 25.8 ไม่มีสมาชิกคนใดในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมนี้ หรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน และร้อยละ 23.0 กลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ดูแลถนนและทางเดินหน้าบ้าน

การติดต่อกับหน่วยงานภายนอก ครั้วเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 76.2 มีหัวหน้าครั้วเรือนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก รองลงมาร้อยละ 6.6 คือคู่สมรสของหัวหน้าครั้วเรือน และไม่ปรากฏว่าพ่อแม่หรือญาติมีบทบาทในการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกในทั้งสองชุมชน

การซื้ออาหารและสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน ครั้วเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 71.5 มีคู่สมรสของหัวหน้าครั้วเรือนเป็นผู้ซื้ออาหาร สิ่งของและเครื่องใช้ในบ้าน รองลงมาร้อยละ 17.6 หัวหน้าครั้วเรือน และร้อยละ 6.3 มีบุตรสาวและ/หรือบุตรสะใภ้เป็นผู้มีบทบาทหลักในการซื้ออาหารและสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน ส่วนพ่อแม่หรือญาติ และบุตรชายหรือบุตรเขยมีบทบาทในการซื้ออาหารและสิ่งของเครื่องใช้น้อยมาก คือ เพียงร้อยละ 0.4 เท่ากัน

ผู้มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจในครั้วเรือน ครั้วเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.2 มีหัวหน้าครั้วเรือนเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดภายในครั้วเรือน ร้อยละ 12.1 เป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างหัวหน้าครั้วเรือนและคู่สมรส ร้อยละ 10.5 มีคู่สมรสเป็นผู้ตัดสินใจสูงสุดของครั้วเรือน และมีครั้วเรือนที่มีบุตรสาวหรือบุตรชายเป็นผู้ตัดสินใจสูงสุดในครั้วเรือนอยู่บ้านเพียงร้อยละ 0.8 และ 0.4 ตามลำดับ

7. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครั้วเรือนในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน กับตัวแปรอิสระ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครั้วเรือนในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน กับตัวแปรอิสระ กิจกรรมที่นำมาใช้วิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซม ถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในการทำความสะอาด ถนน ทางเดินและชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในการขุดลอกคู คลอง เก็บมูลฝอยในชุมชน
4. การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ หรือให้ข้อเสนอแนะต่อกรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชน
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานบุญหรืองานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นภายในชุมชน

ตัวแปรอิสระที่ใช้ทดสอบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน มี 4 ตัวแปรดังต่อไปนี้

1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน
3. รายได้ของครัวเรือน และ
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน กับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ และได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

7.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซมถนน ทางเดิน และไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนโดยใช้การทดสอบไคสแควร์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของหัวหน้าครัวเรือน ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่ประการใด แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระดับปริญญาของหัวหน้าครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซม ถนน ทางเดิน และไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 13)

การทดสอบความสัมพันธ์พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่ามีแนวโน้มในการร่วมกิจกรรมการสร้าง ซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยมีส่วนร่วมทุกครั้งและบ่อยครั้งร้อยละ 20.0 และ 24.5 ตามลำดับ มากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งและบ่อยครั้งร้อยละ 16.9 เท่ากัน ส่วนครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างซ่อมแซมถนน ทางเดิน และไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนทุกครั้งและบ่อยครั้งร้อยละ 2.8 และ 22.2 ตามลำดับ

การที่ครัวเรือนมีหัวหน้ามีการศึกษาสูงมีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมการสร้าง ซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่มีการศึกษาดำกว่า อาจจะเป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะทำงานประจำนอกบ้าน ทั้งหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส เช่น ประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทห้างร้านหรือมีกิจการค้าขายของ

ตนเองตั้งอยู่ภายนอกชุมชน ทำให้ไม่สามารถหยุดงานมาร่วมพัฒนาชุมชนได้ สมาชิกในครัวเรือนเหล่านี้อาจจะขาดความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านในชุมชน ทำให้ขาดการรับรู้ข่าวสารจึงไม่ค่อยได้ร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งประชาชนที่มีฐานะยากจนในชุมชนมักจะเกรงใจไม่กล้าเข้าไปชักชวน หรือขอความร่วมมือจากผู้ที่มิฐานะดีหรือมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า นอกเสียจากว่าครัวเรือนเหล่านั้นมีความตระหนักในปัญหาของชุมชน และเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาในระดับสูง นิยมเข้าร่วมกิจกรรมโดยการบริจาคเงินช่วยเหลือกิจกรรมเหล่านี้ในชุมชน

การทดสอบความสัมพันธ์เรื่องการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนพบว่า กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชนมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และบ่อยครั้งร้อยละ 25.2 และ 35.2 ตามลำดับ มากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกมีระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และบ่อยครั้งร้อยละ 11.1 และ 13.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซมถนน ทางเดินและ ไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้า ครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนและระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของ สมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซมถนนทางเดินและ ไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน					
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	20.0	24.5	36.8	10.3	8.4
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	16.9	16.9	29.2	27.7	9.2
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	2.8	22.2	41.7	2.8	30.6
รวม	16.8	22.3	35.5	13.7	11.7
จำนวน	(43)	(57)	(91)	(35)	(30)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 33.9741^{**}$ df = 8 E.F. < 5 = 13.3					
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					
รับจ้างและลูกจ้าง	21.0	23.9	32.6	13.0	9.4
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	16.1	19.6	42.9	8.9	12.5
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ	8.1	21.0	35.5	19.4	16.1
แม่บ้าน ว่างาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ					
รวม	16.8	22.3	35.5	13.7	11.7
จำนวน	(43)	(57)	(91)	(35)	(30)
P-Value = .2675 $\chi^2 = 9.9652$ df = 8 E.F. < 5 = 0					

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซมถนนทางเดินและ ไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่รวม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน					
≤ 4,000 บาท	14.3	31.7	33.3	12.7	7.9
4,001 - 6,000 บาท	17.6	16.2	32.4	23.5	10.3
6,001 - 10,000 บาท	18.3	16.9	42.3	11.3	11.3
สูงกว่า 10,000 บาท	16.7	25.9	33.3	5.6	18.5
รวม	16.8	22.3	35.5	13.7	11.7
จำนวน	(43)	(57)	(91)	(35)	(30)
P-Value = .1371 $\chi^2 = 17.3443$ df = 12 B.F. < 5 = 0					
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของ สมาชิกในครัวเรือน					
รับรู้ข่าวสารน้อย	11.1	13.7	39.9	19.0	16.3
รับรู้ข่าวสารมาก	25.2	35.0	29.1	5.8	4.9
รวม	16.8	22.3	35.5	13.7	11.7
จำนวน	(43)	(57)	(91)	(35)	(30)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 36.4645^{**}$ df = 4 B.F. < 5 = 0					

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดถนน ทางเดินและชุมชนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการทำความสะอาด ถนน ทางเดิน และชุมชนโดยการทดสอบไคสแควร์กับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่ประการใด (ตาราง 14) เพราะทุกกลุ่มการศึกษา ทุกกลุ่มอาชีพ ทุกกลุ่มรายได้ และทุกระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมต่างให้ความสำคัญกับการทำความสะอาดถนน ทางเดิน และชุมชนไม่แตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะงานทำความสะอาดเป็นงานที่สมาชิกในครัวเรือนร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันทำได้โดยไม่เหนื่อยแรงและสิ้นเปลืองเวลามาก ถ้าหากได้ทำสม่ำเสมอเป็นประจำ ดังรายละเอียดที่เสนอในตารางที่ 14

ตาราง 14 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดถนน ทางเดินและ

ชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนและระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดถนนทางเดินและชุมชน				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน					
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	34.2	31.9	27.1	7.1	-
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	32.3	20.0	29.2	18.5	-
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	36.1	33.3	27.8	2.8	-
รวม	34.0	28.9	27.7	9.4	
จำนวน	(87)	(74)	(71)	(24)	
P-Value = .0930 $\chi^2 = 10.8534$ df = 6 B.F. < 5 = 8.3					

ตาราง 14 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดถนน ทางเดินและชุมชน				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					
รับจ้างและลูกจ้าง	35.5	29.0	27.5	8.0	-
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	33.9	30.4	30.4	5.4	-
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ	30.6	27.4	25.8	16.1	-
แม่บ้าน ว่างาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ					
รวม	34.0	28.9	27.7	9.4	
จำนวน	(87)	(74)	(71)	(24)	
P-Value = .5591 $\chi^2 = 4.8813$ df = 6 B.P. < 5 = 0					
3. รายได้ของครัวเรือน					
≤ 4,000 บาท	28.6	30.2	31.7	9.5	-
4,001 - 6,000 บาท	26.5	26.5	32.4	14.7	-
6,001 - 10,000 บาท	42.3	26.8	23.9	7.0	-
สูงกว่า 10,000 บาท	38.9	33.3	22.2	5.6	-
รวม	34.0	28.9	27.7	9.4	
จำนวน	(87)	(74)	(71)	(24)	
P-Value = .4101 $\chi^2 = 9.2997$ df = 9 B.P. < 5 = 0					

ตาราง 14 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดถนน ทางเดินและชุมชน				
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่ร่วม	ไม่มีกิจกรรม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน					
รับรู้ข่าวสารน้อย	29.4	28.1	30.1	12.4	-
รับรู้ข่าวสารมาก	40.8	30.1	24.3	4.9	-
รวม	34.0	28.9	27.7	9.4	
จำนวน	(87)	(74)	(71)	(24)	
P-Value = .0743 $\chi^2 = 6.9256$ df = 3 B.F. < 5 = 0					

7.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการขุดลอกคูคลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการขุดลอกคูคลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนกับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่ประการใด แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 15) ดังนี้

การทดสอบเรื่องการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า มีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมขุดลอกคูคลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนมากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาอื่น ๆ โดยเข้าร่วมทุกครั้ง บ่อยครั้ง และบางครั้ง ร้อยละ 17.4 15.5 และ 34.2 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่าคือระดับประถมศึกษาปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง บ่อยครั้ง และบางครั้งร้อยละ 16.9 4.6 และ 32.3 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 ขึ้นไป เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง บ่อยครั้ง และบางครั้งร้อยละ 5.6, 13.9 และ 33.2 ตามลำดับ

การทดสอบเรื่องรายได้ของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้ 4,001-6,000 บาท 6,001-10,000 บาท และสูงกว่า 10,000 บาท/เดือน มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุลอตกดู กลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนในระดับทุกครั้งใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 17.6 16.9 และ 16.7 ตามลำดับ มีแนวโน้มในการเข้าร่วมสูงกว่าที่ครัวเรือนที่มีรายได้ 4,000 บาทและต่ำกว่า โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุลอตกดู กลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนในระดับทุกครั้งน้อยกว่า 3 กลุ่มที่กล่าวมาแล้วคือ ร้อยละ 11.1 แต่เข้าร่วมในระดับบ่อยครั้งสูงที่สุดคือ ร้อยละ 23.8

การทดสอบเรื่องการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมพบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกในครัวเรือนรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก เข้าร่วมกิจกรรมชุลอตกดู กลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนทุกครั้ง บ่อยครั้ง และบางครั้ง ร้อยละ 23.3 21.4 และ 37.9 ตามลำดับ มีแนวโน้มสูงกว่าครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกในครัวเรือนรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง บ่อยครั้ง และบางครั้ง ร้อยละ 10.5 6.5 และ 31.1 ตามลำดับ

ตาราง 15 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการชุลอตกดู กลอง เก็บมูลฝอยในชุมชนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการชุลอตกดู กลอง เก็บมูลฝอย				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน					
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	17.4	15.5	34.2	18.1	14.8
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	16.9	4.6	32.3	35.4	25.4
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	5.6	13.9	30.6	11.1	38.9
รวม	15.6	12.5	33.2	21.5	17.2
จำนวน	(40)	(32)	(85)	(55)	(44)
P-Value = 0005 $\chi^2 = 27.6675^{**}$ df = 8 B.P. < 5 = 6.7					

ตาราง 15 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการบุคคลออกดู คดอง เก็บมูลฝอย				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่รวม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					
รับจ้างและลูกจ้าง	20.3	13.0	34.8	18.8	13.0
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	7.1	14.3	37.7	19.6	21.4
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ	12.9	9.7	25.8	29.0	22.6
รวม	15.6	12.5	33.2	21.5	17.2
จำนวน	(40)	(32)	(85)	(55)	(44)
P-Value = .1513 $\chi^2 = 11.9972$ df = 8 E.F. < 5 = 0					
3. รายได้ของครัวเรือน					
≤ 4,000 บาท	11.1	23.8	34.9	19.0	11.1
4,001 - 6,000 บาท	17.6	4.4	41.2	25.0	11.8
6,001 - 10,000 บาท	16.9	8.5	29.6	23.9	21.1
สูงกว่า 10,000 บาท	16.7	14.8	25.9	16.7	25.9
รวม	15.6	12.5	33.2	21.5	17.2
จำนวน	(40)	(32)	(85)	(55)	(44)
P-Value = .0412 $\chi^2 = 21.6849^*$ df = 12 E.F. < 5 = 0					

ตาราง 15 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการชดเชย งดง เก็บมูลฝอย				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่รวม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของ สมาชิกในครัวเรือน					
รับรู้ข่าวสารน้อย	10.5	6.5	30.1	28.8	24.2
รับรู้ข่าวสารมาก	23.3	21.4	37.9	10.7	8.4
รวม	15.6	12.5	33.2	21.5	17.2
จำนวน	(40)	(32)	(85)	(55)	(44)
P-Value = 0000	$\chi^2 = 38.6393^{**}$	df = 4	E.P < 5 = 0		

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมประชุม ปรึกษาหารือ หรือให้ข้อเสนอแนะต่อกรรมการชุมชน หรือผู้นำชุมชนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม การปรึกษาหารือและให้ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการชุมชน หรือผู้นำชุมชน โดยใช้การทดสอบไคสแควร์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่ประการใด แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 (ตาราง 16) กล่าวคือ

การทดสอบเรื่องการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมปรึกษาหารือ และให้ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการชุมชน หรือผู้นำชุมชนทุกครั้งและบ่อยครั้ง ร้อยละ 9.0 และ 17.4 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3 เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งและบ่อยครั้ง ร้อยละ 1.5 และ 6.2 ตามลำดับ และครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3 เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งและบ่อย

ครึ่งร้อยละ 2.8 และ 11.1 โดยมีครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาดังแต่ชั้นประถมปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 ไม่เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด เหตุที่ครัวเรือนมีหัวหน้ามีการศึกษาดำเข้าร่วมกิจกรรมนี้มากที่สุดอาจจะเป็นเพราะครัวเรือนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนมากที่สุด และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยกำลังความสามารถของตน จึงต้องการความช่วยเหลือจากคณะกรรมการชุมชน และองค์กรภายนอกซึ่งกรรมการชุมชนสามารถประสานงานแทนตนเองได้

การทดสอบเรื่องการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมของสมาชิกในครัวเรือนพบว่า กลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมในระดับมาก มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมประชุมปรึกษาหารือ และให้ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการชุมชนทุกครั้งและบ่อยครั้ง ร้อยละ 12.6 และ 27.2 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมในระดับน้อยเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งและบ่อยครั้งเพียงร้อยละ 2.0 และ 4.6 ตามลำดับ

ตาราง 16 ความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมประชุม ปรีกษาหารือ หรือเสนอแนะต่อกรรมการ
ชุมชนหรือผู้นำชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้า
ครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิก
ในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การร่วมประชุมปรึกษาหารือหรือเสนอแนะต่อกรรมการ ชุมชน				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน					
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	9.0	17.4	29.7	29.7	14.2
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	1.5	6.2	27.7	55.4	9.2
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	2.8	11.1	36.1	13.9	36.1
รวม	6.3	13.7	30.1	34.0	16.0
จำนวน	(16)	(35)	(77)	(87)	(41)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 35.0918^{**}$ df = 8 B.F. < 5 = 20.0					
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					
รับจ้างและลูกจ้าง	8.0	15.9	26.1	37.0	13.0
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	5.4	16.1	25.0	33.9	19.6
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ	3.2	6.5	43.5	27.0	19.4
แม่บ้าน ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ					
รวม	3.2	6.5	43.5	27.4	19.4
จำนวน	(16)	(35)	(77)	(87)	(41)
P-Value = .1302 $\chi^2 = 12.5018$ df = 8 B.F. < 5 = 13.3					

ตาราง 16 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การประชุม ปรีกษาหารือหรือเสนอแนะต่อกรรมการ ชุมชน				
	ทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่รวม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน					
≤ 4,000 บาท	4.8	19.0	31.7	33.3	11.1
4,001 - 6,000 บาท	7.4	7.4	32.4	39.7	13.2
6,001 - 10,000 บาท	7.0	15.5	28.2	32.4	16.9
สูงกว่า 10,000 บาท	5.6	13.0	27.8	19.6	24.1
รวม	6.3	13.7	30.1	34.0	16.0
จำนวน	(16)	(35)	(77)	(87)	(41)
P-Value = .7157 $\chi^2 = 8.8502$ df = 12 B.F. < 5 = 20.0					
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของ สมาชิก					
รับรู้ข่าวสารน้อย	2.0	4.6	24.8	45.8	22.9
รับรู้ข่าวสารมาก	12.6	27.2	37.9	16.5	5.8 *
รวม	6.3	13.7	30.1	34.0	16.0
จำนวน	(16)	(35)	(77)	(87)	(41)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 64.3517^{**}$ df = 4 B.F. < 5 = 0					

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นในชุมชนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมในกิจกรรมงานบุญและงานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นในชุมชน โดยการทดสอบไคสแควร์กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือนแล้ว (ตาราง 17) ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์ใด ๆ แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ

จากการทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพลูกจ้างและรับจ้างมีแนวโน้มในการเข้าร่วมในงานบุญและงานประเพณีของเพื่อนบ้านในชุมชน เกือบทุกครั้ง และบ่อยครั้ง คือร้อยละ 5.8 และ 73.2 ตามลำดับ มากกว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว ซึ่งเข้าร่วมทุกครั้งและบ่อยครั้ง ร้อยละ 3.6 และ 55.5 ตามลำดับ ซึ่งใกล้เคียงกับการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอาชีพอื่น ๆ คือเข้าร่วมทุกครั้งและบ่อยครั้ง ร้อยละ 3.2 ร้อยละ 56.5 ตามลำดับ และครัวเรือนที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญและงานประเพณีของเพื่อนบ้าน มากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยเข้าร่วมเกือบทุกครั้งและบ่อยครั้ง ร้อยละ 10.7 และ 65.2 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมน้อยเข้าร่วมเกือบทุกครั้งและบ่อยครั้งร้อยละ 0.7 และ 64.1 ตามลำดับ

ตาราง 17 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมในกิจกรรมงานบุญ หรืองานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นภายในชุมชน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาของคู่สมรส อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชน				
	เกือบทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน					
ชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่า	7.1	65.8	7.1	13.5	6.5
ชั้นประถมปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	1.5	69.2	13.8	9.2	6.2
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	-	55.6	16.7	16.7	11.1
รวม	4.7	65.2	10.2	12.9	7.0
จำนวน	(12)	(167)	(26)	(33)	(18)
P-Value = .1704 $\chi^2 = 11.5912$ df = 8 B.P. < 5 = 40.0					

ตาราง 17 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชน				
	เกือบทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					
รับจ้างและลูกจ้าง	5.8	73.2	5.1	10.1	5.8
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	3.6	55.5	19.6	16.1	5.4
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างาน กำลังศึกษา โศภณี ฯลฯ	3.2	56.5	12.9	16.1	11.3
รวม	4.7	65.2	10.2	12.9	7.0
จำนวน	(12)	(167)	(26)	(33)	(18)
P-Value = .0356 $\chi^2 = 16.5101^*$ df = 8 B.F. < 5 = 26.7					
3. รายได้ของครัวเรือน					
≤ 4,000 บาท	3.2	66.7	4.8	12.7	12.7
4,001 - 6,000 บาท	2.9	70.6	8.8	10.3	7.4
6,001 - 10,000 บาท	7.0	66.2	7.0	14.1	5.6
สูงกว่า 10,000 บาท	5.6	55.6	22.2	14.8	1.9
รวม	4.7	65.2	10.2	12.9	7.0
จำนวน	(12)	(167)	(26)	(33)	(18)
P-Value = .0920 $\chi^2 = 18.8596$ df = 12 B.F. < 5 = 40.0					

ตาราง 17 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชน				
	เกือบทุกครั้ง ร้อยละ	บ่อยครั้ง ร้อยละ	บางครั้ง ร้อยละ	ไม่ร่วม ร้อยละ	ไม่มีกิจกรรม ร้อยละ
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม					
ของสมาชิกในครัวเรือน					
รับรู้ข่าวสารน้อย	0.7	64.1	11.1	15.0	9.2
รับรู้ข่าวสารมาก	10.7	67.0	8.7	9.7	3.9
รวม	4.7	65.2	10.2	12.9	7.0
จำนวน	(12)	(167)	(26)	(33)	(18)
P-Value = .0016 $\chi^2 = 17.4059^{**}$ df = 4 E.F. < 5 = 10.0					

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ

กิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ มี 16 กิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การมีถังมูลฝอยในครัวเรือน
2. สถานที่ทิ้งมูลฝอยของครัวเรือน
3. ระยะเวลาที่นำมูลฝอยออกจากบ้านไปทิ้ง
4. การคัดแยกมูลฝอย
5. การขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ต้องการ
6. จำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนเคยคัดแยก
7. ประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้หุงต้มในครัวเรือน
8. ลักษณะการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน
9. น้ำดื่มหลักของครัวเรือน
10. วิธีกำจัดเศษอาหารของครัวเรือน

11. การมีส่วนร่วมของครัวเรือน
12. ลักษณะการใช้ส่วนของครัวเรือน
13. การกำจัดของเสียอันตรายในครัวเรือน
14. ความพยายามในการประหยัดกระแสไฟฟ้าที่ใช้ภายในครัวเรือน
15. การปลูกต้นไม้และไม้ประดับในบ้านและบริเวณ
16. การดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน

ตัวแปรอิสระที่ใช้ทดสอบความสัมพันธ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนมี

4 ตัวแปร ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน
3. รายได้ของครัวเรือน
4. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนและตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ และได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้ (ตาราง 18-34)

8.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีถังมูลฝอยของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ

4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีถังมูลฝอยของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่ประการใด แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีถังมูลฝอยของครัวเรือนกับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 18) จากการทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มที่จะมีถังมูลฝอยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข่าวสารในระดับน้อย โดยกลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากมีถังมูลฝอยเป็นของครัวเรือน ร้อยละ 97.1 และครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยมีถังมูลฝอยเป็นของครัวเรือนร้อยละ 86.3

ตาราง 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีดังมูลฝอยในครัวเรือน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การมีดังมูลฝอยในครัว		
	มี	ไม่มี	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	87.7	12.3	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	95.4	4.6	
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	94.4	5.6	
รวม	90.6	9.4	
จำนวน	(232)	(24)	
P-Value .1446	$\chi^2 = 3.8677$	df = 2	E.F. < 5 = 16.7
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและถูกจ้าง	89.9	10.1	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	96.4	3.6	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ วางงาน	87.1	12.9	
กำลังศึกษา โสเภณี ขอทาน ฯลฯ			
รวม	90.6	9.4	
จำนวน	(232)	(24)	
P-Value .1994	$\chi^2 = 3.2247$	df = 2	E.F. < 5 = 0

ตาราง 18 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีถึงมูลฝอยในครัว		
	มี	ไม่มี	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	87.3	12.7	
4,001 - 6,000 บาท	89.7	10.3	
6,001 - 10,000 บาท	91.1	9.9	
สูงกว่า 10,000 บาท	96.3	3.7	
รวม	90.6	9.4	
จำนวน	(232)	(24)	
P-Value .3993	$\chi^2 = 2.9504$	df = 3	E.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมน้อย	86.3	13.7	
รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมมาก	97.1	2.9	
รวม	90.6	9.4	
จำนวน	(232)	(24)	
P-Value .0071	$\chi^2 = 7.2464^{**}$	df = 1	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ทิ้งมูลฝอยของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ทิ้งมูลฝอยของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับสถานที่ทิ้งมูลฝอยของครัวเรือนแต่ประการใด แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ทิ้งมูลฝอยของครัวเรือนกับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 19) จากการทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มที่จะนำมูลฝอยในครัวเรือนไปทิ้งถึงรวมที่เทศบาลนำมาวางไว้ให้ในชุมชนมากกว่าครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากนำมูลฝอยของครัวเรือนไปทิ้งในถึงรวมของชุมชนร้อยละ 75.7 และวางถังมูลฝอยริมถนนให้เทศบาลเก็บขนร้อยละ 6.8 ในขณะที่ครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยนำไปทิ้งถึงรวมร้อยละ 59.5 และวางถังมูลฝอยริมถนนให้เทศบาลเก็บขนร้อยละ 21.6

ตาราง 19 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ตั้งมูลฝอยของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	สถานที่ตั้งมูลฝอย			
	ทั้งหมดรวม	วางตั้งริมถนน	ฝัง/เผาถมที่คู่มบริเวณบ้าน	ไม่มีถังขยะ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน				
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	67.1	12.9	7.7	12.3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	70.8	13.8	10.8	4.6
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	52.8	30.6	11.1	5.6
รวม	66.0	15.6	9.0	9.4
จำนวน	(169)	(40)	(23)	(24)
P-Value .0770	$\chi^2 = 11.3913$	df = 6	E.F. < 5 = 16.7	
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน				
รับจ้างและลูกจ้าง	68.8	12.3	8.7	10.1
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	67.9	19.6	8.9	3.6
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณว่างงาน	58.1	19.4	9.7	12.9
กำลังศึกษา โสเภณี ขอทาน ฯลฯ				
รวม	66.0	15.6	9.0	9.4
จำนวน	(169)	(40)	(23)	(24)
P-Value .4398	$\chi^2 = 5.8538$	df = 6	E.F. < 5 = 0	

ตาราง 19 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	สถานที่ทิ้งมูลฝอย			
	ทิ้ง ถังรวม	วางตั้ง ริมถนน	ฝัง/เผาในที่ลุ่ม บริเวณบ้าน	ไม่มี ถังขยะ
3. รายได้ของครัวเรือน				
≤ 4,000 บาท	66.7	9.5	11.1	12.7
4,001 - 6,000 บาท	73.5	11.8	4.4	10.3
6,001 - 10,000 บาท	63.4	19.7	7.0	9.9
สูงกว่า 10,000 บาท	59.3	22.2	14.8	3.7
รวม	66.0	15.6	9.0	9.4
จำนวน	(169)	(40)	(23)	(24)
P-Value .1936	$\chi^2 = 12.3634$	df = 9	E.F. < 5 = 6.3	
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม				
ของสมาชิกในครัวเรือน				
รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมน้อย	59.5	21.6	5.2	13.7
รับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมมาก	75.7	6.8	14.6	2.9
รวม	66.0	15.6	9.0	9.4
จำนวน	(169)	(40)	(23)	(24)
P-Value .0000	$\chi^2 = 24.7073^{**}$	df = 3	E.F. < 5 = 0	

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.8 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่นำมูลฝอยจากครัวเรือนไปทิ้งกับ ตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ครัวเรือนนำมูลฝอยจากครัวเรือนไปทิ้งกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่าอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับระยะเวลาที่นำมูลฝอยไปทิ้ง แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและรายได้ของครัวเรือนปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 20) การทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีระดับการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะนำมูลฝอยออกไปทิ้งทุกวัน มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีระดับการศึกษาต่ำ โดยครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 นำมูลฝอยออกไปทิ้งทุกวัน และตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ 63.9 และ 36.1 ตามลำดับ ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาในระดับประถมปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 นำมูลฝอยไปทิ้งทุกวัน และตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ 36.9 และ 63.1 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาในระดับประถมปีที่ 4 และต่ำกว่านำมูลฝอยจากครัวเรือนไปทิ้งทุกวัน และตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ 41.9 และ 58.1 ตามลำดับ

การทดสอบไคสแควร์เรื่องของรายได้ของครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ามีแนวโน้มในการนำมูลฝอยจากครัวเรือนไปทิ้งทุกวันมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท นำมูลฝอยออกไปทิ้งทุกวัน และตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ 53.7 และ 46.3 ตามลำดับ ซึ่งใกล้เคียงกับผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 6,001-10,000 บาท ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง 4,001-6,000 บาท นำมูลฝอยไปทิ้งทุกวัน และตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ 35.3 และ 64.7 ตามลำดับ

ตาราง 20 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ครัวเรือนนำมูลฝอยไปทิ้ง กับการศึกษาของ
หัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้
ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรอิสระ	ระยะเวลาที่นำมูลฝอยไปทิ้ง		
	ทุกวัน ร้อยละ	ตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	41.9	58.1	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	36.9	63.1	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	63.9	36.1	
รวม	43.8	56.2	
จำนวน	(112)	(144)	
P-Value .0251	$\chi^2 = 7.3713^*$	df = 2	B.F. < 5 = 0
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	39.9	61.1	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	51.8	48.2	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ วางงาน	45.2	54.8	
กำลังศึกษา โสเภณี ขอดาน ฯลฯ			
รวม	43.8	54.8	
จำนวน	(112)	(144)	
P-Value .3057	$\chi^2 = 2.3702$	df = 2	B.F. < 5 = 0

ตาราง 19 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ระยะเวลาที่นำมูลฝอยไปทิ้ง	
	ทุกวัน ร้อยละ	ตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน		
≤ 4,000 บาท	33.3	66.7
4,001 - 6,000 บาท	35.3	64.7
6,001 - 10,000 บาท	53.5	46.5
สูงกว่า 10,000 บาท	53.7	46.3
รวม	43.8	56.3
จำนวน	(112)	(144)
P-Value .0215 $\chi^2 = 9.6820^*$ df = 3 E.F. < 5 = 0		
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม		
ของสมาชิกในครัวเรือน		
รับรู้ข่าวสารน้อย	39.2	60.8
รับรู้ข่าวสารมาก	50.5	49.5
รวม	43.8	56.3
จำนวน	(112)	(144)
P-Value .0981 $\chi^2 = 2.7355$ df = 1 E.F. < 5 = 0		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งกับตัวแปรอิสระ

4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการคัดแยกมูลฝอยแต่ประการใด แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 21) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์จากการทดสอบไคสแควร์ พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย มีแนวโน้มในการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก โดยครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย คัดแยกมูลฝอยร้อยละ 74.5 และครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก คัดแยกมูลฝอยร้อยละ 50.5 เท่านั้น

ผลที่ปรากฏดังนี้อาจจะเป็นเพราะครัวเรือนต่าง ๆ ที่คัดแยกมูลฝอยน่าจะมีวัตถุประสงค์ในทางด้านเศรษฐกิจมากกว่ามีความตระหนักในสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งของที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยเป็นสิ่งที่มีความหรือมีราคา สามารถนำไปขายได้หรือนำมาใช้ซ้ำได้จึงมีความเสียดายไม่ยอมทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์

ตาราง 21 ความสัมพันธ์ระหว่างการเคยคัดแยกมูลฝอย กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การคัดแยกมูลฝอย		
	เคยคัดแยก ร้อยละ	ไม่เคยคัดแยก ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	61.9	38.1	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	75.4	24.6	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	58.3	41.7	
รวม	64.8	35.2	
จำนวน	(166)	(90)	
P-Value .1102	$\chi^2 = 4.4125$	df = 2	B.F. < 5 = 0
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	63.8	36.2	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	64.3	35.7	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ วางงาน กำลังศึกษา โสภณี ฯลฯ	67.7	32.3	
รวม	64.8	35.2	
จำนวน	(166)	(90)	
P-Value .8581	$\chi^2 = .3061$	df = 2	B.F. < 5 = 0

ตาราง 21 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การคัดแยกมูลฝอย		
	แยกคัดแยก ร้อยละ	ไม่แยกคัดแยก ร้อยละ	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	65.1	34.9	
4,001 - 6,000 บาท	58.8	41.2	
6,001 - 10,000 บาท	69.0	31.0	
สูงกว่า 10,000 บาท	66.7	33.3	
รวม	64.8	35.2	
จำนวน	(166)	(90)	
P-Value 6363	$\chi^2 = 1.7073$	df = 1	E.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	74.5	25.5	
รับรู้ข่าวสารมาก	50.5	49.5	
รวม	64.8	35.2	
จำนวน	(166)	(90)	
P-Value 0001	$\chi^2 = 14.5495^{**}$	df = 2	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเคยขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ต้องการกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเคยขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ต้องการ กับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่าตัวแปร 3 ตัวคือ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการเคยขายหรือให้ของเก่าที่เคยคัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ที่ต้องการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 22) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์จากการทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีระดับการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป มีแนวโน้มในการขายหรือให้ของเก่าที่เคยคัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ที่ต้องการ สูงกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่าและกลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 5-มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างดังกล่าว เคยขายหรือให้ของเก่าที่เคยคัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอย ร้อยละ 94.1 79.6 และ 68.3 ตามลำดับ แสดงว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งสัมพันธ์กับการเคยขายหรือให้วัสดุที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอย

จากการทดสอบไคสแควร์เรื่องรายได้ของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มเคยขายหรือให้ของเก่าที่เคยคัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ที่ต้องการมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท 6,001-10,000 บาท 4,001-6,000 บาท และครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาทลงไปเคยขายหรือให้ของเก่าแก่ผู้ต้องการร้อยละ 96.1 79.4 77.9 และ 64.5 ตามลำดับ ที่ผลการศึกษานี้ปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนน้อยกว่าครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า จึงมีของเก่าที่จะทิ้งเป็นมูลฝอยน้อยกว่า หรือครัวเรือนที่มีรายได้น้อยอาจมีการคัดแยกของเก่านำมาซ่อมแซมหรือกลับมาใช้ซ้ำในครัวเรือนของตน โดยไม่ได้เก็บไว้เพื่อขายหรือให้แก่ผู้อื่น

การทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากมีแนวโน้มในการขายหรือให้ของเก่าที่เคยคัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้ต้องการมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกในครัวเรือนรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยเคยขายหรือให้แก่ผู้ต้องการ ร้อยละ 92.0 และ 69.8 ตามลำดับ

ตาราง 22 ความสัมพันธ์ระหว่างการขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นมูลฝอยแก่ผู้
ต้องการกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของ
ครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การขายหรือให้ของเก่าแก่ผู้ต้องการ		
	เคยขายหรือให้ ร้อยละ	ไม่เคย ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	79.6	20.4	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3	68.3	31.7	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	94.1	5.6	
รวม	78.7	21.3	
จำนวน	(196)	(53)	
P-Value .0111	$\chi^2 = 9.0011^*$	df = 2	E.F. < 5 = 0
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	71.4	25.9	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	87.3	12.7	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน	81.4	18.6	
กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ			
รวม	78.7	21.3	
จำนวน	(196)	(53)	
P-Value .1116	$\chi^2 = 4.3851$	df = 2	E.F. < 5 = 0

ตาราง 22 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การขายหรือให้ของแก่นักผู้ที่ต้องการ		
	เคยขายหรือให้ ร้อยละ	ไม่เคย ร้อยละ	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	64.5	35.5	
4,001 - 6,000 บาท	77.9	22.1	
6,001 - 10,000 บาท	79.4	20.6	
สูงกว่า 10,000 บาท	96.1	3.9	
รวม	78.7	21.3	
จำนวน	(196)	(53)	
P-Value .0008	$\chi^2 = 16.6816^{**}$	df = 3	B.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	69.8	30.2	
รับรู้ข่าวสารมาก	92.0	8.0	
รวม	78.7	21.3	
จำนวน	(196)	(53)	
P-Value .0001	$\chi^2 = 16.3038^{**}$	df = 1	B.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนแยกคัดแยก กับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนแยกคัดแยก ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ประเภท คือ ขวดแก้วต่าง ๆ พลาสติกประเภทต่าง ๆ โลหะประเภทต่าง ๆ กระดาษ และเสื้อผ้าใช้แล้ว กับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปรพบว่า จำนวนประเภทของของเก่ามีความสัมพันธ์กับ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 23)

การทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 ขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะคัดแยกของเก่ามากกว่าประเภทกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาต่ำ โดยครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 ขึ้นไป แยกคัดแยกของเก่า 3-5 ชนิด และ 1-2 ชนิด ร้อยละ 33.3 และ 58.4 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาตั้งแต่ประถมปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 แยกคัดแยกของเก่า 3-5 ชนิด และ 1-2 ชนิด ร้อยละ 15.4 และ 50.8 ตามลำดับ และครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่ามีแนวโน้มในการจัดแยกของเก่ามากกว่า กลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาตั้งแต่ประถมปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 เล็กน้อย

การทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มที่จะคัดแยกของเก่าหลายประเภทมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท แยกคัดแยกของเก่า 3-5 ชนิด และ 1-2 ชนิดคิดเป็นร้อยละ 33.3 และ 61.1 ตามลำดับในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาทลงไป แยกคัดแยกของเก่า 3-5 ชนิด และ 1-2 ชนิดคิดเป็นร้อยละ 11.1 และ 54.0 ตามลำดับ

การทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะคัดแยกของเก่าหลายประเภทมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก แยกคัดแยกของเก่า 3-5 ชนิด และ 1-2 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 26.2 และ 63.1 ตามลำดับ และครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยแยกคัดแยกของเก่า 3-5 ชนิด และ 1-2 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 13.1 และ 55.6 ตามลำดับ

ตาราง 23 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประเภทของของเก่าที่ครัวเรือนเคยคัดแยก (แก้ว พลาสติก โลหะ กระดาษ เสื้อผ้าใช้แล้ว) กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรอิสระ	จำนวนประเภทของของเก่าที่คัดแยก		
	3-5 ชนิด ร้อยละ	1-2 ชนิด ร้อยละ	ไม่เคย ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่า	16.1	61.9	21.9
ชั้นประถมปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	15.4	50.8	33.8
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	33.3	58.4	8.3
รวม	18.4	58.6	23.0
จำนวน	(47)	(150)	(59)
P-Value = .0120 $\chi^2 = 12.8587^*$ df = 4 E.P. < 5 = 0			
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	16.7	55.8	27.5
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	23.2	62.5	14.3
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน	17.7	61.3	21.0
ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ			
รวม	18.4	58.6	23.0
จำนวน	(47)	(150)	(59)
P-Value = .3376 $\chi^2 = 4.5423$ df = 4 E.P. < 5 = 0			

ตาราง 23 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	จำนวนประเภทของเกณฑ์ที่คัดแยก		
	3-5 ชนิด ร้อยละ	1-2 ชนิด ร้อยละ	ไม่เคย ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	11.1	54.0	34.9
4,001 - 6,000 บาท	13.2	63.2	23.5
6,001 - 10,000 บาท	18.3	56.3	25.4
สูงกว่า 10,000 บาท	33.3	61.1	5.6
รวม	18.4	58.6	23.0
จำนวน	(47)	(150)	(59)
P-Value = .0017 $\chi^2 = 21.1634^{**}$ df = 6 E.F. < 5 = 0			
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	13.1	55.6	31.4
รับรู้ข่าวสารมาก	26.2	63.1	10.7
รวม	18.4	58.6	23.0
จำนวน	(47)	(150)	(59)
P-Value = .0001 $\chi^2 = 17.8270^{**}$ df = 2 E.F. < 5 = 0			

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.7 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้หุงต้มในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้หุงต้มในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่า การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้หุงต้มในครัวเรือน แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 24)

การทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว มีแนวโน้มในการใช้เชื้อเพลิงหลายชนิดกว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพลูกจ้างและรับจ้างและกลุ่มอาชีพอื่น ๆ โดยครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว ใช้เชื้อเพลิงชนิดเดียว และใช้หลายชนิดร้อยละ 3.6 และ 96.4 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างใช้เชื้อเพลิงชนิดเดียวและหลายชนิดร้อยละ 12.4 และ 87.6 ตามลำดับ

การทดสอบไคสแควร์ พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มใช้เชื้อเพลิงหุงต้มหลายชนิดกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ โดยครัวเรือนตัวอย่างที่รายได้สูง 6,001-10,000 บาท ใช้เชื้อเพลิงหุงต้มชนิดเดียว และหลายชนิด ร้อยละ 4.2 และ 95.8 ตามลำดับซึ่งใกล้เคียงกับครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท ใช้เชื้อเพลิงหุงต้มชนิดเดียวร้อยละ 7.4 และใช้เชื้อเพลิงหลายชนิดร้อยละ 92.6 ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ 4,000 บาท และต่ำกว่าใช้เชื้อเพลิงหุงต้มอย่างเดียวย้อยละ 27.0 และใช้หลายชนิดร้อยละ 73.0

การทดสอบไคสแควร์พบว่า การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนสัมพันธ์กับจำนวนประเภทเชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน โดยครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มใช้เชื้อเพลิงหุงต้มหลายชนิดมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก ใช้เชื้อเพลิงหุงต้มชนิดเดียวและหลายชนิดร้อยละ 6.8 และร้อยละ 93.2 ตามลำดับ แต่ครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยใช้เชื้อเพลิงชนิดเดียวและหลายชนิดร้อยละ 15.8 และ 84.2 ตามลำดับ

ตาราง 24 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้หุงต้มในครัวเรือนกับการศึกษาของ
หัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้
ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน		
	ใช้อย่างเดียว ร้อยละ	ใช้หลายอย่าง ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	13.5	86.5	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	7.8	92.2	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	13.9	86.1	
รวม	12.2	87.8	
จำนวน	(31)	(224)	
P-Value .4692	$\chi^2 = 1.5132$	df = 2	E.F. < 5 = 16.7
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	12.4	87.6	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	3.6	96.4	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน	19.4	80.6	
ว่างงาน กำลังศึกษา โสภณี ฯลฯ			
รวม	12.2	87.8	
จำนวน	(31)	(224)	
P-Value .0320	$\chi^2 = 6.8814^*$	df = 2	E.F. < 5 = 0

ตาราง 24 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน		
	ใช้อย่างเดียว ร้อยละ	ใช้หลายอย่าง ร้อยละ	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	27.0	73.0	
4,001 - 6,000 บาท	10.4	89.6	
6,001 - 10,000 บาท	4.2	95.8	
สูงกว่า 10,000 บาท	7.4	92.6	
รวม	12.2	87.8	
จำนวน	(31)	(224)	
P-Value .0004	$\chi^2 = 18.4762^{**}$	df = 3	E.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	15.8	84.2	
รับรู้ข่าวสารมาก	6.8	93.2	
รวม	12.2	87.8	
จำนวน	(31)	(224)	
P-Value .0499	$\chi^2 = 3.8460^*$	df = 1	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.8 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ

4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ ทั้ง 4 ตัวแปรพบว่า การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับลักษณะการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนกับอาชีพของครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 25) คือ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในเรื่องอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว มีแนวโน้มมีมิเตอร์เป็นของตนเองมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

และครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างมีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเองน้อยที่สุด คือ กลุ่มอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว กลุ่มอาชีพอื่น ๆ และกลุ่มอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง มีมิเตอร์เป็นของตนเองร้อยละ 77.8 63.3 และ 48.5 ตามลำดับ

จากการทดสอบเรื่องรายได้ของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มมีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเองมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท 6,001-10,000 บาท 4,001-6,000 บาท และ 4,000 บาทลงมา มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของครัวเรือนตนเองร้อยละ 79.6 62.9 55.6 และ 37.3 ตามลำดับ

การทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มมีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของครัวเรือนตนเองมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย คือมีมิเตอร์ร้อยละ 70.6 ในขณะที่ครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเองร้อยละ 50.0 เท่านั้น

ตาราง 25 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ลักษณะการใช้ไฟฟ้า		
	มีมิเตอร์เป็นของตัวเอง ร้อยละ	ใช้มิเตอร์ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	56.8	43.2	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	64.5	35.5	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	55.6	44.4	
รวม	58.5	41.5	
จำนวน	(144)	(102)	
P-Value .5384	$\chi^2 = 1.2383$	df = 2	E.F. < 5 = 0
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	48.5	51.1	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	77.8	22.2	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ	63.3	36.7	
แม่บ้าน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ			
รวม	58.5	41.5	
จำนวน	(144)	(102)	
P-Value .0008	$\chi^2 = 14.3006^{**}$	df = 2	E.F. < 5 = 0

ตาราง 25 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ลักษณะการใช้ไฟฟ้า		
	มีมิเตอร์เป็นของตนเอง ร้อยละ	ใช้มิเตอร์ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	37.3	62.7	
4,001 - 6,000 บาท	55.6	44.4	
6,001 - 10,000 บาท	62.9	37.1	
สูงกว่า 10,000 บาท	79.6	20.4	
รวม	58.5	41.5	
จำนวน	(144)	(102)	
P-Value .0001	$\chi^2 = 21.6430^{**}$	df = 3	E.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	50.0	50.0	
รับรู้ข่าวสารมาก	70.6	29.4	
รวม	58.5	41.5	
จำนวน	(144)	(102)	
P-Value .0019	$\chi^2 = 9.5963^{**}$	df = 1	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.9 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของน้ำดื่มหลักของครัวเรือนกับตัวแปร

อิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของน้ำดื่มหลักของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับประเภทของน้ำดื่มหลักของครัวเรือนแต่ประการใด แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 26) การทดสอบไคสแควร์พบว่า อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีแนวโน้มให้ครัวเรือนเลือกประเภทของน้ำดื่มแตกต่างกัน เช่น กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง มีแนวโน้มในการดื่มน้ำประปาสูงกว่าอาชีพอื่น โดยดื่มน้ำประปา น้ำบริโภคบรรจุขวดหรือน้ำผ่านเครื่องกรอง น้ำฝน และ/หรือน้ำบ่อร้อยละ 51.1, 28.3 และ 16.7 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวดื่มน้ำประปา น้ำกรอง น้ำฝนและ/หรือน้ำบ่อ ร้อยละ 19.6 67.9 และ 12.5 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ แม่บ้าน กำลังศึกษา ฯลฯ ดื่มน้ำประปา น้ำกรอง น้ำฝน และ/หรือน้ำบ่อร้อยละ 35.5 45.2 และ 19.4 ตามลำดับ

การทดสอบเรื่องรายได้ของครัวเรือนพบว่า พบว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือนมีแนวโน้มในการดื่มน้ำบริโภคบรรจุขวดและน้ำที่ผ่านเครื่องกรองมากกว่าน้ำประเภทอื่น ๆ เช่น ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท ดื่มน้ำประปา น้ำกรอง น้ำฝน และ/หรือน้ำบ่อ ร้อยละ 24.1 63.0 และ 13.0 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาทลงมา มีแนวโน้มในการดื่มน้ำประปามากกว่าน้ำประเภทอื่น ๆ คือ ดื่มน้ำประปา น้ำกรอง น้ำฝนและ/หรือน้ำบ่อร้อยละ 58.7 27.0 และ 14.3 ตามลำดับ

ตาราง 26 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำดื่มหลักของครัวเรือนกับการศึกษาของ
หัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้
ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรอิสระ	น้ำดื่มหลักของครัวเรือน		
	น้ำประปา ร้อยละ	น้ำกรอง ร้อยละ	น้ำฝน/น้ำบ่อ ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	43.2	38.1	18.7
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	47.7	36.9	15.4
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	30.6	61.1	8.3
รวม	42.6	41.0	16.4
จำนวน	(109)	(105)	(42)
P-Value = .1012 $\chi^2 = 7.7483$ df = 4 E.P. < 5 = 0			
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	55.1	28.3	16.7
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	19.6	67.9	12.5
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน	35.5	45.2	19.4
ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ			
รวม	42.6	41.0	16.4
จำนวน	(109)	(105)	(42)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 29.13632^{**}$ df = 4 E.P. < 5 = 0			

ตาราง 26 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	น้ำดื่มหลักของครัวเรือน		
	น้ำประปา ร้อยละ	น้ำกรอง ร้อยละ	น้ำฝน/น้ำบ่อ ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	58.7	27.0	14.3
4,001 - 6,000 บาท	44.1	39.7	16.2
6,001 - 10,000 บาท	40.8	38.0	21.1
สูงกว่า 10,000 บาท	24.1	63.0	13.0
รวม	42.6	41.0	16.4
จำนวน	(109)	(105)	(42)
P-Value = .0036 $\chi^2 = 19.3588^{**}$ df = 6 E.F. < 5 = 0			
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	42.5	38.6	19.0
รับรู้ข่าวสารมาก	42.7	44.7	12.6
รวม	42.6	41.0	16.4
จำนวน	(109)	(105)	(42)
P-Value = .3563 $\chi^2 = 2.0637$ df = 2 E.F. < 5 = 0			

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.10 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดเศษอาหารของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดเศษอาหารของครัวเรือน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 27)

การทดสอบไคสแควร์พบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนทำให้ครัวเรือน มีแนวโน้มเลือกวิธีการกำจัดเศษอาหารแตกต่างกัน คือ ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 ขึ้นไป มีแนวโน้มในการแยกเศษอาหารทิ้งในถังมูลฝอยใช้เลี้ยงสัตว์ หรือฝัง มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาดำกว่า และครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาประถมปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 มีแนวโน้มในการทิ้งเศษอาหารรวมกับน้ำล้างมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่า และสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 โดยครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 ขึ้นไป ทิ้งเศษอาหารรวมกับน้ำล้าง และแยกทิ้งถังมูลฝอย ฝัง หรือใช้เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 14.3 และ 85.7 ตามลำดับ และครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาระหว่างชั้นประถมปีที่ 5-มัธยมปีที่ 3 กำจัดเศษอาหารโดยทิ้งเศษอาหารรวมกับน้ำล้าง และแยกทิ้งถังมูลฝอย ฝัง หรือใช้เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 47.5 และ 52.5 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่ามีแนวโน้มในการกำจัดเศษอาหารด้วยวิธีถูกต้องมากกว่า

การทดสอบไคสแควร์พบว่าอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนทำให้ครัวเรือน มีแนวโน้มเลือกวิธีกำจัดเศษอาหารต่างกันคือ ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว มีแนวโน้มในการกำจัดเศษอาหารโดยวิธีแยกทิ้งถังมูลฝอย ใช้เลี้ยงสัตว์ หรือฝัง มากกว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ โดยกลุ่มอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว กำจัดเศษอาหารโดยการทิ้งรวมกับน้ำล้าง และแยกทิ้งถังมูลฝอย ใช้เลี้ยงสัตว์หรือฝัง ร้อยละ 22.2 และ 77.8 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง ทิ้งเศษอาหารรวมกับน้ำล้าง และแยกทิ้งถังมูลฝอยใช้เลี้ยงสัตว์หรือฝัง ร้อยละ 43.7 และ 56.3 ตามลำดับ ส่วนในเรื่องรายได้ของครัวเรือนพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงกำจัดเศษอาหาร โดยวิธีแยกทิ้งถังมูลฝอย ใช้เลี้ยงสัตว์หรือฝังมากกว่าทิ้งรวมกับน้ำล้าง โดยครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท กำจัดเศษอาหารโดยวิธีทิ้งรวมกับน้ำล้าง และแยกทิ้งถังมูลฝอยใช้เลี้ยงสัตว์หรือฝัง ร้อยละ 23.1 และ 76.9 ตามลำดับ

การทดสอบเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดเศษอาหารของครัวเรือนกับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน การทดสอบไคสแควร์พบว่า ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมต่างกันทำให้ครัวเรือน มีแนวโน้มเลือกวิธีการกำจัดเศษอาหารต่างกัน คือ ครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากเลือกวิธีแยกเศษอาหารทิ้งถังมูลฝอยใช้เลี้ยงสัตว์หรือฝังร้อยละ 77.5 ในขณะที่เลือกทิ้งรวมกับน้ำล้างร้อยละ 22.5 และครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารระดับน้อย เลือกแยกเศษอาหารทิ้งถังมูลฝอยใช้เลี้ยงสัตว์หรือฝังร้อยละ 52.4 และทิ้งเศษอาหารรวมกับน้ำล้างร้อยละ 47.6

ตาราง 27 ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดเศษอาหารของครัวเรือน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	วิธีการกำจัดเศษอาหารของครัวเรือน		
	ทิ้งรวมกับน้ำล้าง ร้อยละ	แยกทิ้งถังมูลฝอย ใช้เลี้ยงสัตว์/ฝัง ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	38.6	61.4	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	47.5	52.5	
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	14.3	85.7	
รวม	37.3	62.7	
จำนวน	(93)	(156)	
P-Value 0046	$\chi^2 = 10.7602^{**}$	df = 2	E.F. < 5 = 0

ตาราง 27 (ต่อ)

หัวแปรอิสระ	วิธีกำจัดเศษอาหารของครัวเรือน		
	ทิ้งรวมกับน้ำล้าง ร้อยละ	แยกทิ้งถังมูลฝอย ใช้เลี้ยงสัตว์/ฝัง ร้อยละ	
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	43.7	56.3	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	22.2	77.8	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ	36.7	63.3	
รวม	37.3	62.7	
จำนวน	(93)	(156)	
P-Value .0221	$\chi^2 = 7.6222^*$	df = 2	E.F. < 5 = 0
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	49.2	50.8	
4,001 - 6,000 บาท	40.0	60.0	
6,001 - 10,000 บาท	34.8	65.2	
สูงกว่า 10,000 บาท	23.1	76.9	
รวม	37.3	62.7	
จำนวน	(93)	(156)	
P-Value .0335	$\chi^2 = 8.7013^*$	df = 3	E.F. < 5 = 0

ตาราง 27 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	วิธีกำจัดเศษอาหารของครัวเรือน		
	ทิ้งรวมกับน้ำล้าง ร้อยละ	แยกทิ้งถึงมูลฝอย ใช้เลี้ยงสัตว์/ฝัง ร้อยละ	
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	47.6	52.4	
รับรู้ข่าวสารมาก	22.5	77.5	
รวม	37.3	62.7	
จำนวน	(93)	(156)	
P-Value .0001	$\chi^2 = 15.1204^{**}$	df = 1	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.11 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ

4 ตัวแปร

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่ประการใด แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างการมีส่วนร่วมของครัวเรือนกับรายได้ของครัวเรือน (ตาราง 28) .

การทดสอบไคสแควร์พบว่าการมีส่วนร่วมของครัวเรือนมีแนวโน้มแตกต่างกันตามระดับรายได้ คือ ครัวเรือนที่มีรายได้ 4,001-6,000 บาท 6,001-10,000 บาท และ 10,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป มีส่วนร้อยละ 95.6 95.8 และ 100 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาทลงมา มีส่วนร้อยละ 85.7

จากการสำรวจจำนวนผู้มีส่วนใช้โดยไม่ต้องอาศัยสัมภาษณ์สาธารณะครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 241 ครั้วเรือนตอบว่ามีส่วนใช้ เป็นการใช้ร่วมกับครั้วเรือนอื่นจำนวน 67 ครั้วเรือน และมีส่วนเป็นของครั้วเรือนอย่างแท้จริงเพียง 174 ครั้วเรือน ดังนั้นจึงถือว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีส่วนเป็นของครั้วเรือนเพียงร้อยละ 67.9 เท่านั้น เพราะการมีส่วนเป็นของครั้วเรือนหมายถึงบ้าน 1 หลังต่อส่วน 1 หลัง

ตาราง 28 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนของครั้วเรือน กับการศึกษาของหัวหน้าครั้วเรือน อาชีพของหัวหน้าครั้วเรือน รายได้ของครั้วเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครั้วเรือน

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วน		
	มี ร้อยละ	ไม่มี ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครั้วเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	91.6	8.4	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	96.9	3.1	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	100.0	-	
รวม	94.1	5.9	
จำนวน	(241)	(15)	
P-Value .0842	$\chi^2 = 4.9483$	df = 2	E.F. < 5 = 33.3
2. อาชีพของหัวหน้าครั้วเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	93.5	6.5	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	96.4	3.6	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างงาน กำลังศึกษา โสภณี ฯลฯ	93.5	6.5	
รวม	94.1	5.9	
จำนวน	(241)	(15)	
P-Value .7115	$\chi^2 = .6806$	df = 2	E.F. < 5 = 33.3

ตาราง 28 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วม		
	มี ร้อยละ	ไม่มี ร้อยละ	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	85.7	14.3	
4,001 - 6,000 บาท	95.6	4.4	
6,001 - 10,000 บาท	95.8	4.2	
สูงกว่า 10,000 บาท	100.0	-	
รวม	94.1	5.9	
จำนวน	(241)	(15)	
P-Value .0017	$\chi^2 = 12.0724^{**}$	df = 3	E.F. < 5 = 50.0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	92.8	7.2	
รับรู้ข่าวสารมาก	96.1	3.9	
รวม	94.1	5.9	
จำนวน	(241)	(15)	
P-Value .4048	$\chi^2 = .6940$	df = 1	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.12 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ

4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ ทั้ง 4 ตัวแปร พบว่าการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือน แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 29) จากการทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูง มีแนวโน้มในการมีส้วมใช้เฉพาะครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาต่ำ โดยครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3 ขึ้นไป มีส้วมใช้เฉพาะครัวเรือนและใช้ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ 88.9 และ 11.1 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า มีส้วมใช้เฉพาะครัวเรือนใช้ร่วมกับผู้อื่น และใช้ส้วมสาธารณะร้อยละ 58.4, 33.8 และ 7.8 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเรื่องอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน การทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพต่างกัน มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือนต่างกันคือ ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัวมีแนวโน้มในการใช้ส้วมเฉพาะครัวเรือนมากกว่าอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ โดยครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว ใช้ส้วมเฉพาะครัวเรือน ใช้ร่วมกับผู้อื่น และใช้ส้วมสาธารณะร้อยละ 83.9 12.6 และ 3.6 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง ใช้ส้วมเฉพาะครัวเรือน ใช้ร่วมกับผู้อื่นและใช้ส้วมสาธารณะร้อยละ 57.7 35.8 และ 6.6 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเรื่องรายได้ของครัวเรือน การทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือนแตกต่างกัน โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มในการใช้ส้วมเฉพาะครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนที่รายได้ต่ำ คือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท ใช้ส้วมเฉพาะครัวเรือน และใช้ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ 96.3 และ 3.7 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาท และต่ำกว่า ใช้ส้วมเฉพาะครัวเรือนใช้ร่วมกับผู้อื่น และใช้ส้วมสาธารณะ ร้อยละ 45.2 43.5 และ 11.3 ตามลำดับ

ตาราง 29 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือน		
	ใช้เฉพาะครัวเรือน ร้อยละ	ใช้ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ	ใช้ส่วนสาธารณะ ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	58.4	33.8	7.8
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	80.0	16.9	3.1
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	88.9	11.1	-
รวม	68.2	26.3	5.5
จำนวน	(174)	(67)	(14)
P-Value = .0010 $\chi^2 = 18.4895^{**}$ df = 4 E.F. < 5 = 22.2			
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	57.7	35.8	6.6
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	83.9	12.5	3.6
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างงาน กำลังศึกษา โสภณี ฯลฯ	77.4	17.7	4.8
รวม	68.2	26.3	5.5
จำนวน	(174)	(67)	(14)
P-Value = .0028 $\chi^2 = 16.2049^{**}$ df = 4 E.F. < 5 = 22.2			

ตาราง 29 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ลักษณะการใช้ส้วมของครัวเรือน		
	ใช้เฉพาะ ครัวเรือน ร้อยละ	ใช้ร่วมกับ ผู้อื่น ร้อยละ	ใช้ส้วม สาธารณะ ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	45.2	43.5	11.3
4,001 - 6,000 บาท	58.8	33.8	7.4
6,001 - 10,000 บาท	76.1	21.1	2.8
สูงกว่า 10,000 บาท	96.3	3.7	-
รวม	68.2	26.3	5.5
จำนวน	(174)	(67)	(14)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 40.4181^{**}$ df = 6 E.F. < 5 = 33.3			
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	66.4	27.6	5.9
รับรู้ข่าวสารมาก	70.9	24.3	4.9
รวม	68.2	26.3	5.5
จำนวน	(174)	(67)	(14)
P-Value = .7530 $\chi^2 = .5673$ df = 2 E.F. < 5 = 0			

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.18 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดของเสียอันตรายภายในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดของเสียอันตรายภายในครัวเรือนกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญแต่ประการใด (ตาราง 30) ครัวเรือนตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 80 ใช้วิธีการกำจัดของเสียอันตราย ซึ่งหมายถึงซากหลอดฟลูออเรสเซนต์ น้ำมันเครื่องใช้แล้ว กาวชนิดต่าง ๆ สีทาอาคาร ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ กระป๋องยาฆ่าแมลง เครื่องสำอางเก่า ยารักษาโรคเก่าหมดอายุ กระป๋องสเปรย์ ซากไม้ซี้ดไฟบรรจุก๊าซไวไฟ เป็นต้น โดยการทิ้งร่วมกับมูลฝอยทั่วไป และนำไปทิ้งดังรวมของเทศบาล หรือวางถังมูลฝอยไว้ริมถนนให้เทศบาลมาเก็บขน เพื่อนำไปกำจัดร่วมกับมูลฝอยทั่วไป วิธีการกำจัดของเสียอันตรายจึงไม่แตกต่างจากการกำจัดมูลฝอยทั่วไปอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังรายละเอียดที่เสนอไว้ในตาราง 30

ตาราง 30 ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกำจัดของเสียอันตรายกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	การกำจัดของเสียอันตราย		
	ทิ้งในถังมูลฝอยให้เทศบาลเก็บขน	ฝัง/เผา/ทิ้งในบริเวณบ้าน	
	ร้อยละ	ร้อยละ	
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่า	85.3	14.7	
ชั้นประถมปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	88.3	11.7	
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	86.1	13.9	
รวม	86.2	13.8	
จำนวน	(212)	(34)	
P-Value .8504	$\chi^2 = .3240$	df = 2	B.P. < 5 = 16.7

ตาราง 30 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การกำจัดของเสียอันตราย		
	ทิ้งในถังมูลฝอยให้ เทศบาลเก็บขน ร้อยละ	ฝัง/เผา/ทิ้งใน บริเวณบ้าน ร้อยละ	
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	87.8	12.2	
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	85.5	14.5	
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ	83.3	16.7	
รวม	86.2	13.8	
จำนวน	(212)	(34)	
P-Value .6990	$\chi^2 = .7162$	df = 2	E.F. < 5 = 0
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	86.9	13.1	
4,001 - 6,000 บาท	85.7	14.3	
6,001 - 10,000 บาท	83.8	16.2	
สูงกว่า 10,000 บาท	88.9	11.1	
รวม	86.2	13.8	
จำนวน	(212)	(34)	
P-Value .8768	$\chi^2 = .6866$	df = 3	E.F. < 5 = 0

ตาราง 30 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การกำจัดของเสียอันตราย		
	ทิ้งในถังมูลฝอยให้เทศบาลเก็บขน ร้อยละ	ฝัง/เผา/ทิ้งในบริเวณบ้าน ร้อยละ	
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	89.7	10.3	
รับรู้ข่าวสารมาก	81.2	18.3	
รวม	86.2	13.8	
จำนวน	(212)	(34)	
P-Value .0882	$\chi^2 = 2.9076$	df = 1	E.F. < 5 = 0

8.14 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามในการประหยัดกระแสไฟฟ้าที่ใช้ภายในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามในการประหยัดกระแสไฟฟ้าที่ใช้ภายในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปรพบว่า การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับความพยายามในการประหยัดกระแสไฟฟ้า แต่เมื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ตาราง 31) การทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าประกอบอาชีพต่างกัน มีแนวโน้มในความพยายามประหยัดกระแสไฟฟ้าที่ใช้ในครัวเรือนต่างกันคือ ครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างมีความพยายามในการประหยัดมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ โดยครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง ได้พยายามประหยัดไฟฟ้า ร้อยละ 72.1 และไม่ได้พยายาม

ประหยัดกระแสไฟฟ้าร้อยละ 27.9 คริวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัวได้พยายามประหยัดร้อยละ 63.0 และไม่ได้พยายามประหยัดร้อยละ 37.0 ในขณะที่กลุ่มอาชีพอื่น ๆ ได้พยายามประหยัดกระแสไฟฟ้าร้อยละ 48.2 และไม่ได้พยายามประหยัดร้อยละ 51.8

ตาราง 31 ความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามในการประหยัดไฟฟ้าที่ใช้ในครัวเรือน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ความพยายามในการประหยัดไฟฟ้า	
	พยายาม ร้อยละ	ไม่ได้พยายาม ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน		
ชั้นประถมปีที่ 4 และต่ำกว่า	65.1	43.9
ชั้นประถมปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	65.5	34.5
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	60.0	40.0
รวม	64.4	35.6
จำนวน	(154)	(85)
P-Value .8377 $\chi^2 = .3541$ df = 2 B.F. < 5 = 0		
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		
รับจ้างและลูกจ้าง	72.1	27.9
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	63.0	37.0
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน ว่างงาน กำลังศึกษา โสภณี ฯลฯ	48.2	51.8
รวม	64.4	35.6
จำนวน	(154)	(85)
P-Value .0075 $\chi^2 = 9.7819^{**}$ df = 2 B.F. < 5 = 0		

ตาราง 31 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ความพยายามในการประหยัดไฟฟ้า		
	พยายาม ร้อยละ	ไม่ได้พยายาม ร้อยละ	
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	66.7	33.3	
4,001 - 6,000 บาท	65.6	34.4	
6,001 - 10,000 บาท	54.5	45.5	
สูงกว่า 10,000 บาท	73.9	26.9	
รวม	64.4	35.6	
จำนวน	(154)	(85)	
P-Value .1973	$\chi^2 = 4.6763$	df = 3	E.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	62.1	37.9	
รับรู้ข่าวสารมาก	67.7	32.3	
รวม	64.4	35.6	
จำนวน	(154)	(85)	
P-Value .4574	$\chi^2 = .5523$	df = 1	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8.15 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกต้นไม้และไม้ประดับภายในบ้านและบริเวณกับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกต้นไม้และไม้ประดับภายในบ้านและบริเวณกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปรพบว่า การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการปลูกต้นไม้และไม้ประดับภายในบ้านและบริเวณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความสัมพันธ์กับอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนแต่ประการใด (ตาราง 32)

จากการทดสอบไคสแควร์พบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนทำให้ครัวเรือนมีแนวโน้มปลูกต้นไม้และไม้ประดับภายในบ้านและบริเวณแตกต่างกันคือ ครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 3 ขึ้นไปมีแนวโน้มในการปลูกต้นไม้และไม้ประดับในบ้านและบริเวณมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาดำ โดยครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ มีพื้นที่แต่ไม่ปลูก และไม่มีพื้นที่ร้อยละ 55.6 19.4 และ 25.0 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ มีพื้นที่แต่ไม่ปลูกและไม่มีพื้นที่ร้อยละ 27.7 24.5 และ 47.7 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มปลูกต้นไม้และไม้ประดับมากกว่าครัวเรือนที่รายได้ต่ำ โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท ปลูกต้นไม้และไม้ประดับมากกว่าครัวเรือนที่รายได้ต่ำกว่าคือ ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ มีพื้นที่แต่ไม่ปลูก และไม่มีพื้นที่ ร้อยละ 51.8 24.1 และ 24.1 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ ตั้งแต่ 4,000 บาทและต่ำกว่ามีการปลูกต้นไม้และไม้ประดับ มีพื้นที่แต่ไม่ปลูก และไม่มีพื้นที่ร้อยละ 25.4 23.8 และ 50.8 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเรื่องการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน จากการทดสอบไคสแควร์พบว่า ครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีแนวโน้มในการปลูกต้นไม้และไม้ประดับมากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย โดยครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ มีพื้นที่แต่ไม่ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ และไม่มีพื้นที่ร้อยละ 36.9 17.5 และ 45.6 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ มีพื้นที่แต่ไม่ปลูกต้นไม้และไม้ประดับ ไม่มีพื้นที่ร้อยละ 29.4 31.4 และ 39.2 ตามลำดับ

ตาราง 32 ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกต้นไม้และไม้ประดับในบ้านและบริเวณกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรอิสระ	การปลูกต้นไม้/ไม้ประดับในบ้านและบริเวณ		
	ปลูก ร้อยละ	ไม่ปลูก ร้อยละ	ไม่มีพื้นที่ ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	27.7	24.5	47.7
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	30.8	32.3	36.9
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	55.6	19.4	25.0
รวม	32.4	25.8	41.8
จำนวน	(83)	(67)	(107)
P-Value = .0119 $\chi^2 = 12.8851^*$ df = 4 E.P. < 5 = 0			
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	27.5	25.4	47.1
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	33.9	26.8	39.3
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน	41.9	25.8	32.3
ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ			
รวม	32.4	25.8	41.8
จำนวน	(83)	(66)	(107)
P-Value = .2695 $\chi^2 = 5.1805$ df = 4 E.P. < 5 = 0			

ตาราง 32 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การปลุกต้นไม้/ไม้ประดับในบ้านและบริเวณ		
	ปลูก ร้อยละ	ไม่ปลูก ร้อยละ	ไม่มีพื้นที่ ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	25.4	23.8	50.8
4,001 - 6,000 บาท	29.4	23.5	47.1
6,001 - 10,000 บาท	26.8	31.0	42.3
สูงกว่า 10,000 บาท	51.8	24.1	24.1
รวม	32.4	25.8	41.8
จำนวน	(83)	(66)	(107)
P-Value = .0210	$\chi^2 = 14.9065^*$	df = 6	E.F. < 5 = 0
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	29.4	31.4	39.2
รับรู้ข่าวสารมาก	36.9	17.5	45.6
รวม	32.4	25.8	41.8
จำนวน	(83)	(66)	(107)
P-Value = .0433	$\chi^2 = 6.2801^*$	df = 2	E.F. < 5 = 0

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.16 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านกับ ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านกับตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปรพบว่า การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 33)

จากการทดสอบไคสแควร์พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้ามีการศึกษาสูง มีการดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านดีกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาต่ำ โดยครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3 มีความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านมีแนวโน้มอยู่ในระดับดี และพอใช้ ร้อยละ 58.3 41.7 ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่ามีความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านในระดับดี พอใช้ และควรปรับปรุง ร้อยละ 34.8 57.4 และ 7.7 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน การทดสอบไคสแควร์พบว่าอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีผลให้การดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านแตกต่างกัน โดยครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัวมีแนวโน้มในการดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านในระดับดีมากกว่าอาชีพอื่น ๆ คือ ดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านในระดับดี พอใช้ และควรปรับปรุงร้อยละ 50.0 46.4 และ 3.6 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มอาชีพรับจ้างและลูกจ้างดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านในระดับดี พอใช้ และควรปรับปรุงร้อยละ 27.5 66.7 และ 5.8 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือน การทดสอบไคสแควร์พบว่ารายได้ของครัวเรือนทำให้การดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านแตกต่างกัน โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มในการดูแลความสะอาดเรียบร้อยดีกว่าครัวเรือนที่รายได้ต่ำ เช่น ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ดูแลบ้านในระดับดี และพอใช้ร้อยละ 70.4 และ 29.6 ตามลำดับ ไม่มีบ้านที่ควรปรับปรุงในเรื่องความสะอาดเรียบร้อย

เมื่อพิจารณาการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน ผลการทดสอบไคสแควร์พบว่า การดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้

ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากและระดับน้อย มีแนวโน้มไม่แตกต่างกัน นอกเสียจากว่ากลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากไม่มีบ้านในระดับที่จะต้องปรับปรุง ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยมีบ้านที่ควรปรับปรุงด้านความสะอาดเรียบร้อยอยู่ร้อยละ 10.5

ตาราง 33 ความสัมพันธ์ระหว่างความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน กับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน		
	ดี ร้อยละ	พอใช้ ร้อยละ	ควรปรับปรุง ร้อยละ
1. การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า	34.8	57.4	7.7
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-ชั้นมัธยมปีที่ 3	26.2	67.7	6.2
สูงกว่าชั้นมัธยมปีที่ 3	58.3	41.7	-
รวม	35.9	57.8	6.3
จำนวน	(92)	(148)	(16)
P-Value = .0150 $\chi^2 = 12.3357^*$ df = 4 E.F. < 5 = 22.2			
2. อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน			
รับจ้างและลูกจ้าง	27.5	66.7	5.8
ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว	50.0	46.4	3.6
อื่น ๆ เช่น รับราชการ เกษียณ แม่บ้าน	41.9	48.4	9.7
ว่างงาน กำลังศึกษา โสเภณี ฯลฯ			
รวม	35.9	57.8	6.3
จำนวน	(92)	(148)	(16)
P-Value = .0150 $\chi^2 = 12.3453^*$ df = 4 E.F. < 5 = 22.2			

ตาราง 33 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน		
	ดี ร้อยละ	พอใช้ ร้อยละ	ควรปรับปรุง ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือน			
≤ 4,000 บาท	14.3	74.6	11.1
4,001 - 6,000 บาท	25.0	69.1	5.9
6,001 - 10,000 บาท	39.4	53.5	7.0
สูงกว่า 10,000 บาท	70.4	29.6	-
รวม	35.9	57.8	6.3
จำนวน	(92)	(148)	(16)
P-Value = .0000 $\chi^2 = 46.6026^{**}$ df = 6 E.F. < 5 = 33.3			
4. ระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม			
ของสมาชิกในครัวเรือน			
รับรู้ข่าวสารน้อย	36.6	52.9	10.5
รับรู้ข่าวสารมาก	35.0	65.0	-
รวม	35.9	57.8	6.3
จำนวน	(92)	(148)	(16)
P-Value = .0021 $\chi^2 = 12.3787^{**}$ df = 2 E.F. < 5 = 0			

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช โดยศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือน มีวัตถุประสงค์ที่จะ ศึกษาลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ช่องทางการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อม รวมถึงการศึกษา การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในระดับ ชุมชน โดยเลือกศึกษาชุมชนแออัด 2 ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช คือ ชุมชน หน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม และการสังเกตข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/ PC⁺ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกต นำมาวิเคราะห์ สรุปใช้ประกอบข้อมูลที่ ได้มาจากแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยพบว่าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 79.3 เป็นครัวเรือนเดี่ยว ภูมิลำเนา เดิมของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 88.6 เกิดในจังหวัดนครศรีธรรมราช และใน จำนวนนี้ร้อยละ 30.8 เกิดในชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน เหตุผลที่หัวหน้าครัวเรือนย้ายเข้า มาอาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 38.2 คือ ย้ายตามคู่สมรสและมีญาติพี่น้องอยู่ในชุมชน

ลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 41.1 มีงานทำ ถาวรเต็มเวลา ร้อยละ 41.4 มีงานทำบางโอกาสเมื่อมีผู้ว่าจ้าง และร้อยละ 3.5ว่างงาน อาชีพ ของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง รองลงมาคือ ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ

และทำธุรกิจส่วนตัว รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 38.3 อยู่ระหว่าง 4,001-6,000 บาทต่อเดือน ในเรื่องกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน พบว่าครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองมีเพียงร้อยละ 5.9 เท่านั้น ส่วนใหญ่เช่าที่ดินปลูกบ้านอยู่อาศัย ประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนมีหนี้สิน และแหล่งหนี้สินที่สำคัญที่สุดคือนายทุนเงินกู้

หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 54.7 จบการศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 26.9 จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและสูงกว่าและร้อยละ 2.3 ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียน ในขณะที่ระดับการศึกษาของกลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.1 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 15.0 จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและสูงกว่า ร้อยละ 5.5 ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียน หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 82.4 เป็นเพศชาย และร้อยละ 17 เป็นเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหม้าย ประชากรตัวอย่างร้อยละ 69.1 มีทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชน

2. การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.6 เท่านั้นที่เข้าใจความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ในระดับดีและค่อนข้างดี กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 77.0 เห็นว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมหลักอันดับ 1-2-3 คือปัญหาการระบายน้ำ ปัญหายาเสพติด และปัญหามลพิษ แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่างอันดับ 1-2-3 คือ โทรทัศน์ กรรมการชุมชนและหนังสือพิมพ์

3. การเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชน

การเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชน พบว่าโดยภาพรวมแล้วครัวเรือนมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างสูง ครัวเรือนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกิจกรรมในบางครั้ง ยกเว้นกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน ถนน ซอย และทางเดิน ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่เข้าร่วมทุกครั้ง วิธีเข้าร่วมส่วนใหญ่ เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แรงงานมากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่ถ้าพิจารณาแยกในแต่ละชุมชนพบว่า ชุมชนที่มีการบริหารและพัฒนาชุมชนในรูปของคณะกรรมการชุมชนคือชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ครัวเรือนในชุมชนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมค่อนข้างสูง

แต่ชุมชนประตู่ขาว 1 ซึ่งไม่มีการบริหารในรูปของคณะกรรมการชุมชน กิจกรรมสิ่งแวดล้อมจึงอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ เฉพาะในบริเวณบ้านของตนเอง ไม่มีความคิดในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ในรูปของการพัฒนาชุมชน

4. การแบ่งงานกันทำในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครัวเรือน

หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจในครัวเรือน ในขณะที่กิจกรรมส่วนใหญ่ในบ้าน เป็นหน้าที่หลักของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน กิจกรรมที่หัวหน้าครัวเรือนมีบทบาทสูงกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ คือกิจกรรมการติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก การซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน กิจกรรมการพัฒนาชุมชน และการเก็บรักษาสัตว์ของอันตรายภายในบ้าน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชนกับตัวแปรอิสระ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชนพบว่า

5.1 การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมในการสร้างซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน การขุดลอกคูคลองที่ลุ่มและเก็บมูลฝอยในชุมชน การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ หรือเสนอแนะแก่กรรมการชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

5.2 อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมงานบุญ งานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

5.3 รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมขุดลอกคูคลอง ที่ลุ่มและเก็บมูลฝอยในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

5.4 การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการสร้าง ซ่อมแซมถนน ทางเดิน และไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน การมีส่วนร่วมในการขุดลอกคูคลอง ที่ลุ่มและเก็บมูลฝอยในชุมชน การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ หรือเสนอแนะแก่กรรมการชุมชน และการเข้าร่วมงานบุญ งานประเพณีที่เพื่อนบ้านจัดขึ้นในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

6. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนกับตัวแปรอิสระ

6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการนำมูลฝอยจากครัวเรือนไปทิ้ง การขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกจากมูลฝอยแก่ผู้ต้องการ วิธีการกำจัดเศษอาหาร การมีส่วนร่วมใช้เฉพาะครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน น้ำดื่มหลัก ลักษณะการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือน กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการนำมูลฝอยจากครัวเรือนไปทิ้ง การขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกจากมูลฝอยแก่ผู้ต้องการ จำนวนประเภทของของเก่าที่คัดแยก การใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน วิธีการกำจัดเศษอาหาร ลักษณะการใช้ไฟฟ้า น้ำดื่มหลักของครัวเรือน การมีส่วนร่วมใช้เฉพาะครัวเรือน การปลูกต้นไม้และไม้ประดับในบ้านและบริเวณ การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบภายในบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือนกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีถังมูลฝอยเป็นของครัวเรือน การคัดแยกมูลฝอย การขายหรือให้ของเก่าที่คัดแยกจากมูลฝอยแก่ผู้ต้องการ จำนวนประเภทของของเก่าที่คัดแยก การใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน วิธีการกำจัดเศษอาหาร ลักษณะการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือน การปลูกต้นไม้และไม้ประดับในบ้านและบริเวณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของครัวเรือนในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน

1.1 จากการวิจัยพบว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่ามีความสัมพันธ์ในลักษณะมีส่วนร่วมในกิจกรรม 3 กิจกรรมคือ การซ่อมแซมถนน ทางเดินและไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน การขุดลอกคูคลองเก็บมูลฝอยและสวะ และการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือหรือเสนอแนะแก่กรรมการชุมชน โดยมีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่าทุกระดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า ประสบปัญหาเรื่องถนน และทางเดิน น้ำท่วมและการระบายน้ำ มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูงกว่า จึงเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวโดยตรง และประชากรตัวอย่างกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกว่าตนเองขาดความรู้ จึงไปหาความรู้โดยสนใจเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือและเสนอแนะแก่กรรมการชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่ตนประสบอยู่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่มีการศึกษาสูงกว่า

1.2 จากการวิจัยพบว่าครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างมีแนวโน้มในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานบุญ และงานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นภายในชุมชนมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว และอาชีพอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างมีจำนวนมาก และมีการว่างงานแฝงรวมอยู่เป็นจำนวนมากกว่าผู้ประกอบอาชีพ ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัวและอาชีพอื่น ๆ ซึ่งทำงานประจำ มีเวลาว่างน้อย ไม่อาจปลีกตัวเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ และงานประเพณีของเพื่อนบ้านที่จัดขึ้นในชุมชน ได้เต็มที่

1.3 จากการวิจัยพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,001-6,000 บาทและต่ำกว่ามีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมขุดลอกคูคลอง ที่ลุ่ม เก็บมูลฝอยมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยคือ 4,001-6,000 บาท และ 4,000 บาทลงมา มักตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มต่ำ เกิดน้ำท่วมขังบ่อย หรือมีน้ำท่วมขังเป็นประจำ มากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า จึงมีส่วนผลักดันให้ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขุดลอกคูคลอง ที่ลุ่ม และเก็บมูลฝอยมากกว่าครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้สูงกว่า ส่วน

ครัวเรือนที่มีราย ได้ตั้งแต่ 6,001 บาท และสูงกว่าเข้าร่วมกิจกรรมนี้น้อยกว่าเพราะเป็นกลุ่มผู้ทำงานประจำนอกบ้านมากกว่ากลุ่มแรก จึงเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่า

1.4 จากการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมากมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างซ่อมแซมถนน ทางเดิน และไฟฟ้า แสงสว่างในชุมชน มีส่วนร่วมในการขุดลอกคูคลอง ที่ลุ่ม เก็บมูลฝอย เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือและเสนอแนะแก่กรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชน ตลอดจนเข้าร่วมในงานบุญ และงานประเพณีของเพื่อนบ้านในชุมชน มากกว่าครัวเรือนที่สมาชิกมีการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับมาก มีการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน และกรรมการชุมชนมากกว่าจึงได้รับรู้ข่าวสารการพัฒนาและกิจกรรมงานบุญงานประเพณีของเพื่อนบ้านภายในชุมชน ได้รับการชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า รวมทั้งมีแนวโน้มในการมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมสูงกว่า กลุ่มครัวเรือนที่สมาชิกรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ผลการศึกษาสอดคล้องกับการวิจัยของ ทัดดาว บุญปาด (2530 : 56-57) ที่ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในตำบลสวน จังหวัดน่าน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการรับฟังข่าวสารสูง จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษามากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับฟังข่าวสารต่ำ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำราญ จิตมานะ (2537 : 94) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชุมชน พบว่าผู้นำสตรีที่มีการรับรู้ข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชนสูง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มากกว่าผู้นำสตรีที่มีการรับรู้ข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชนต่ำเฮย์ (Hay, 1951 : 127 อ้างถึงในวลัยภรณ์ คาวสุวรรณ, 2533 : 15) กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม คือสถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและถิ่นที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน น้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่า แต่สามารถอธิบายจากทฤษฎีจิตวิทยาสังคมของ Maslow (Maslow, Abraham M. 1954. อ้างถึงในสภาพร อิทธิพงษ์, 2536 : 34) ที่อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากความต้องการพื้นฐาน เมื่อความต้องการพื้นฐานใดเกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดอย่างเพียงพอ ความต้องการนั้นจะยังคงอยู่ และจะผลักดันให้บุคคลมีแนวโน้มในทางที่จะบำบัด

ความต้องการนั้นอยู่เสมอ ความต้องการพื้นฐานที่สำคัญของประชาชนในชุมชนแออัด คือ ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ที่มีอยู่ที่เหมาะสม ไม่มีน้ำท่วม มีการระบายน้ำที่ดี มีระบบการกำจัดขยะ มีถนนและทางเดินที่สะดวกปลอดภัย เป็นที่รักและยกย่องนับถือของผู้อื่น ดังนั้น การเข้าไปร่วมในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่าในชุมชน จึงสอดคล้องกับพฤติกรรมการณ์สนองความต้องการพื้นฐานตามคำอธิบายของมาสโลว์

2. การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

2.1 จากการวิจัยพบว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น มีแนวโน้มในการจัดการขยะและของเสีย น้ำดื่ม น้ำใช้ และการมีส่วนร่วมของครัวเรือน ดีกว่าครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาในระดับต่ำกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาสูง มีความรู้และประสบการณ์สูงกว่า สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตน และครอบครัวได้ดีกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีความรู้น้อยกว่า ทั้งนี้เพราะความเป็นจริงของความรู้ (The Validity of Knowledge) ประการหนึ่งคือความมีประโยชน์ใช้สอย หรือสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิต หรือสามารถสนองความต้องการของชีวิตได้ (Titus, 1970 อ้างถึงในวินัย วีระพัฒนานนท์, 2532 : 32) ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเจตน์ เกษน้อย (2530 : 166) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางด้านอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัดที่ปรับปรุงแล้ว กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีความทันสมัยในการรักษาพยาบาล และการปฏิบัติทางด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในบ้าน ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำกว่า แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของศรีธยา อุฬารศิลป์ (2534 : 93) ที่ศึกษาพฤติกรรมการณ์จัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของสตรีในชุมชนแออัดสองร้อยห้อง กรุงเทพมหานคร พบว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายและต่ำกว่า มีพฤติกรรมในการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยในเชิงบวก มากกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและสูงกว่า

2.2 จากการวิจัยพบว่าอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน ที่ระดับ .05 โดยครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว มีแนวโน้มในการรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านดีกว่า ใช้น้ำผ่านเครื่องกรองและน้ำบริโภคบรรจุขวดเป็นน้ำดื่มหลักในบ้านมากกว่า และใช้

เชื้อเพลิงหุงต้มหลายประเภทมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพ รับจ้างและลูกจ้าง และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขาย และทำธุรกิจส่วนตัว ส่วนหนึ่งได้ใช้บ้านของตนเป็นสถานประกอบการจึงจำเป็นต้องรักษาความสะอาดเรียบร้อยให้เหมาะสมในการเป็นร้านค้าหรือที่ทำงานนั้น ๆ ครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว มีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายสม่ำเสมอในครัวเรือน จึงสามารถซื้อน้ำกรองบรรจุขวดมาบริโภค หรือเครื่องกรองน้ำมาใช้ในบ้านมากกว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ในด้านการใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัวใช้เชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือนหลายชนิดมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าประกอบอาชีพอื่น อาจเป็นเพราะอาชีพค้าขายในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพขายอาหารประเภทต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เชื้อเพลิงในการปรุงอาหารมากกว่าครัวเรือนธรรมดา และมีการเลือกใช้เชื้อเพลิงชนิดที่เหมาะสมกับการปรุงอาหารนั้น ๆ นอกเหนือจากนั้นครัวเรือนที่อาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัวมีแนวโน้มเตรียมเชื้อเพลิงหุงต้มหลายชนิดไว้ใช้ในสถานการณ์น้ำท่วม ไฟฟ้าดับที่เกิดขึ้นเสมอในฤดูฝนทั้งในชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1

2.3 จากการวิจัยพบว่ารายได้ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า มีการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนดีกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ในเรื่องการจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดการมูลฝอย การใช้เชื้อเพลิงหุงต้มหลายชนิดในครัวเรือน การมีส่วนร่วม และความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ จึงมีมูลฝอยในครัวเรือนจำนวนมาก จำเป็นต้องนำไปกำจัดทุกวัน มากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งมีอัตราการบริโภคต่ำกว่า การมีรายได้ค่อนข้างสูง เอื้ออำนวยต่อการใช้เชื้อเพลิงในการปรุงอาหารหลายชนิดในชีวิตประจำวันมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า และมีความพร้อมที่จะเตรียมเชื้อเพลิงที่เหมาะสมไว้ใช้ในยามน้ำท่วม ซึ่งจะมีการตัดกระแสไฟฟ้าเพื่อความปลอดภัยของประชาชนในชุมชน นอกจากนี้การที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูง สามารถเลือกคิมน้ำกรองที่มีราคาแพงกว่าน้ำประปา น้ำฝนและน้ำบ่อ ในขณะที่น้ำดื่มหลักของครัวเรือนที่รายได้ต่ำกว่า คือ น้ำประปา น้ำฝนและน้ำบ่อ ทั้งยังสามารถที่จะสร้างส้วมใช้เฉพาะในครัวเรือนเพราะผู้มีรายได้สูงส่วนใหญ่จะมีบ้าน หรือมีบริเวณที่เหมาะสม สามารถสร้างส้วมภายในบ้านหรือบริเวณเป็นของตนเองได้ ผู้มีรายได้สูงส่วนใหญ่ทำงานประจำ หรือเป็นประกอบอาชีพส่วนตัว จึงมีเวลาว่างจัดการรักษาความ

สะอาดเรียบร้อยภายในบ้านอย่างสม่ำเสมอ หรือสามารถจ้างผู้อื่นมารักษาดูแลความสะอาดภายในบ้านได้ ทำให้บ้านสะอาดเรียบร้อยมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่า

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กุศล สุนทรธาดา และอรทัย อาจอ่ำ (2537 : 60-61) ที่ได้ศึกษาการจัดการสิ่งแวดลอมในชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง จากมุมมองเชิงภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน ในกรุงเทพมหานคร พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับการมีถังมูลฝอย การคั้นน้ำผ่านเครื่องกรอง การใช้พลังงานในการหุงต้ม การมีมิเตอร์น้ำประปาเป็นของครัวเรือน และการมีส่วนร่วมเป็นของครัวเรือน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิภาเพ็ญ เจียสกุล (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่ชั้นกลาง กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนที่มีรายได้สูงจะมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยดีกว่าประชาชนที่มีรายได้น้อยกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของศรัณยา อุฬารศิลป์ (2534 : 94) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของสตรีในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 4,000 บาทและต่ำกว่ามีพฤติกรรมในการจัดสิ่งแวดลอมในที่พักอาศัยในเชิงบวก มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ 4,001-6,000 บาท และสูงกว่า

2.4 จากการวิจัยพบว่าระดับการรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมของสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการจัดการสิ่งแวดลอมในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยครัวเรือนที่สมาชิกรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมในระดับมากมีแนวโน้มในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน การประหยัดพลังงาน และความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้านในระดับดีกว่าครัวเรือนที่สมาชิกรู้ข่าวสารสิ่งแวดลอมในระดับน้อย ที่เป็นเช่นนี้เพราะการรับรู้ข่าวสารของบุคคลมีความสำคัญต่อการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคล และนำไปสู่พฤติกรรมปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น ดัง Dictionary of Psychology and Psychiatry ให้คำจำกัดความพฤติกรรมเอาไว้ว่า เป็นการตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล และเป็นปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นภายนอก หรือภายใน รวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่าง ๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญมาแล้ว หรือเป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้ตัว (ศรัณยา อุฬารศิลป์, 2534 : 10) โดยสิ่งที่กำหนดการปฏิบัติตนของมนุษย์มีอยู่หลายประการ ประการหนึ่งก็คือ การสะสมความรู้ประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ที่เคยได้รับจากภายนอก อาทิจาก

ข่าวสาร คำบอกเล่าของบุคคล เป็นต้น ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของบุญลือ กชเสณี (2532 : 92) ที่ศึกษาความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ศึกษาเฉพาะกรณีเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่าประชาชนตัวอย่างที่มีการรับข่าวสารระดับสูง มีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับข่าวสารในระดับปานกลาง และต่ำตามลำดับ และขัดแย้งกับผลการศึกษาของ สุรินทร์ หลักแหลม (2534 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาเขตในกรุงเทพมหานคร พบว่าสมาชิกสภาเขต (สข.) ที่มีการติดตามเหตุการณ์ข่าวสารมลพิษสิ่งแวดล้อมบ่อยครั้ง มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย และขัดแย้งกับการวิจัยของ ศรีธนา อุฬารศิลป์ (2534 : 94) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของสตรีในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร พบว่าสตรีที่ได้รับข่าวสารในระดับต่ำ มีพฤติกรรมในการจัดสภาพในที่อยู่อาศัยดีกว่าสตรีที่ได้รับข่าวสารระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าชุมชนแออัดที่มีกรรมการชุมชนและไม่มีกรรมการชุมชน มีความแตกต่างกันในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยชุมชนที่มีกรรมการชุมชนมีแนวโน้มในการแก้ปัญหา โดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่าชุมชนที่ไม่มีกรรมการชุมชน ดังนั้นองค์การภาครัฐ โดยเฉพาะเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เกหะชุมชนนครศรีธรรมราช และองค์กรเอกชนที่เข้าไปดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน เช่น มูลนิธิศุภนิมิต มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกรรมการชุมชนให้ครบทุกชุมชน ไม่ควรละเลยชุมชนขนาดเล็กซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความแออัด และมีความรุนแรงของปัญหาเพิ่มขึ้น และสนับสนุนให้คณะกรรมการชุมชนที่มีอยู่แล้วให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยให้มีอำนาจในการตัดสินใจโดยอิสระเพิ่มขึ้น สนับสนุนงบ

ประมาณในการพัฒนาชุมชน ข้อมูลข่าวสาร และคณะที่ปรึกษาในการพัฒนาและการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2. ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาอบรม เผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ในเรื่องการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การบริโภคน้ำสะอาด การจัดการน้ำใช้ การมีและใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การประหยัดพลังงานไฟฟ้า การป้องกันยาเสพติด และโรคเอดส์ แก่ประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชน ได้มีความสำนึกและตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด เพื่อให้เกิดความรู้สึกลงในการเป็นเจ้าของชุมชนและร่วมมือกันพัฒนาชุมชน โดยให้เทศบาลท้องถิ่น สถานศึกษาในท้องถิ่น เช่น ภาควิชาพัฒนาชุมชน วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยพยาบาลสมเด็จพระบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช เทศบาลนครศรีธรรมราช และเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เป็นผู้ดำเนินการ

3. จากการศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ข่าวสาร สิ่งแวดล้อมของสมาชิกในครัวเรือน แหล่งข่าวสารสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประชาชนในชุมชน มีทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคล โดยเฉพาะโทรทัศน์ กรรมการชุมชน และหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อที่มีความสำคัญที่สุดตามลำดับ ดังนั้นควรมีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนและในครัวเรือน ผ่านสื่อดังกล่าวให้มากขึ้น และมีการเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การศึกษานอกระบบแก่ประชาชนในชุมชน

นอกจากนี้การศึกษารั้วนี้ได้ศึกษาประเภทของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในชุมชน โดยใช้คำถามปลายเปิด ทำให้ทราบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในสายตาของประชาชน ซึ่งจัดเรียงลำดับ อันดับ 1-5 ดังนี้คือ ปัญหาการระบายน้ำ ปัญหายาเสพติด ปัญหามูลฝอย ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย ปัญหาการเล่นการพนัน จึงเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะนำไปเป็นข้อมูลที่จะเข้าไปดำเนินแก้ไขอย่างเร่งด่วนในชุมชนทั้งสองนี้ และอาจจะมีปัญหาเหล่านี้ดำเนินอยู่ในชุมชนอื่น ๆ ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชอยู่ด้วย หน่วยงานที่รับผิดชอบจึงควรเข้าไปแก้ไขปัญหารวมทั้งปรับปรุง และพัฒนาชุมชนให้ตรงประเด็นยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2537. "การพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนา ฉบับ 1-7 : บทวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์", ใน วิธีศึกษาศึกษาสังคมไทย : วิธีใหม่แห่งการพัฒนา, หน้า 79-105. จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : เอคิสันเพรสโปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2536. "ข้อเสนอแนะภาพรวมของทางออกด้านสิ่งแวดล้อม," วารสารธรรมศาสตร์. 18 (มีนาคม 2535), 6-17.
- กานดา พูนลาภทวี. 2531. สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- การเคหะแห่งชาติ. ฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัด. ม.ป.ป. การปรับปรุงชุมชนแออัด.
- การปกครอง, กรม. สำนักงานทะเบียนกลาง. 2540. "ประกาศจำนวนราษฎรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร." กรุงเทพฯ : (สำเนา).
- กรุงเทพมหานคร. สำนักงานสวัสดิการสังคม. กองสังคมสงเคราะห์. 2537. ฉบับทดลอง ขะศึกษาเฉพาะกรณีกองขะหนองแขม. ม.ป.ท. : ม.ป.พ. (สำเนา).
- กุศล สุนทรธาดา และอรทัย อาจอ่ำ. 2536. "การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง : มุมของเชิงภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน," นิเวศวิทยา. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2537), 41-61.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้. ศูนย์รณรงค์นโยบายสาธารณะ. 2537. "7 ปีกลางทุ่งน้ำเต็มของชาวนาข้าวเกาะเพชรยังไม่มီးอะไรกับหน้า," แลใต้. 14 (มีนาคม-เมษายน 2537), 29-33.

- จรรยา พิทยาปริษานนท์. 2536. ปัญหาชุมชนแออัด. กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- จรรยา เศรษฐบุตร. 2536. “วิธีสังเกต”, ใน การศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคภาคสนาม, หน้า 199-216. เบญจา ยอดคำเนิน-แอ็ดติง, บุปผา ศิริรัมย์ และวาทีนิ บุญชะลิกย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เจริญ บุญยาศิษย์. 2535. “การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. จังหวัดปัตตานี (The Multi-dimensional Exposures to Mass Media of the Standing Committee of the Voluntary Development and Self-Defence Villages in Changwat Pattani)”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- ชลประทานที่ 11, สำนักงาน. ม.ป.ป. การชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพนัง. ม.ป.ท. : ม.ป.พ. (สำเนา).
- ชูศักดิ์ วิทยาก็ค. 2537. การรับรู้และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ : การสำรวจในระยะต้นแผน 6. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. 2535. มลพิษสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- _____. 2530. สุขภาพและสิ่งแวดล้อมชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- คารุง รัตนพยากร. 2537. “เมื่อปัญหาสังคมใหญ่ขึ้นรัฐต้องเล็กลง”, แฉใต้. 17 (กันยายน-ตุลาคม 2537), 59-62.
- คำรงค์ ฐานดี. 2520. “แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง การศึกษาปัญหาเทศบาลในประเทศไทย” ใน ปัญหาของกรุงเทพฯ, หน้า 134-139. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์การพิมพ์.

“เคมีสีเขียวใส่เขาหลวง”, 2538. แลใต้. 24 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2538), 37-38.

เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช. มปป. เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช :
ศิษย์เพาะช่าง.

_____. 2539. แผนพัฒนาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ปีงบประมาณ 2539.
นครศรีธรรมราช. มปป. (สำเนา)

_____. กองสวัสดิการสังคม. 2536. เอกสารประกอบการดูงานของเทศบาลเมืองคอน-
ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ. นครศรีธรรมราช : ม.ป.พ. (สำเนา)

บุญลือ คชเสนีย์. 2532. “ความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ศึกษาเฉพาะกรณีเกาะเสม็ด
จังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยมหิดล. (สำเนา)

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2527. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
การพิมพ์พระนคร.

ประเจตน์ เกษน้อย. 2530. “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางค่านิยมของประชากร
ในเขตชุมชนแออัดที่พัฒนาแล้ว”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต
สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา)

ปรีดี บุรณศิริ. 2539. “การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนจนเมือง”, ในการสัมมนาแนวทางการ
พัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนเมือง 8 มีนาคม 2539. หน้า 13-15, มปป. : ม.ป.พ.

ผจงจิต อินทสุวรรณ. 2534. “การใช้ตารางเพื่อช่วยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง”,
วารสารการวัดผลการศึกษา. 41 (กันยายน-ธันวาคม 2534), 35-58.

พงศา ศิลบุตร. 2536. “พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางสื่อมวลชนกับความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ (Perceiving Behaviors of AIDS Information and Prevention through Mass Media of Prostitutes in Three Southern Border Provinces, Thailand)”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

พัฒน์ สุจำนงค์. 2521. การสุขภาพสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. 2533. สังคมกับปัญหาสภาวะแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

พัฒนาที่อยู่อาศัยสงขลา, มุลนิธิ. 2538 ก. “การสำรวจชุมชนแออัดภาคใต้”, แลใต้. 19 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2538), 26-27.

_____. 2537. “ฉายภาพสลัมเมืองคอน”, แลใต้. 15 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2537), 51-53.

_____. 2538 ข. “วิจัยสลัมสงขลา 2537”, แลใต้. 21 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2538), 46-48.

“พื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนาของจังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช”, 2537. แลใต้. 15 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2537), 38-39.

ยาใจ กอนวงษ์. 2531. “การศึกษารูปแบบการขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (สำเนา)

รตยา จันทร์เทียร. 2539. “ชุมชนแออัดกับทางเลือกในการตั้งถิ่นฐานในเมือง”, ใน การสัมมนาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนเมือง 8 มีนาคม 2539, หน้า 5-8. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ. 2527. การศึกษาปัญหาและความต้องการของประชาชนในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่. สงขลา :

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

_____. 2532. สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เรืองศิริ หิรัญชอุณหะ. 2523. “ชีวิตการสื่อสารของประชาชนในชุมชนแออัด ศึกษากรณีชุมชนโรงหมู แขวงกล้วยน้ำไท เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สำเนา)

วินัย วีระพัฒนานนท์. 2532. “แนวความคิดเกี่ยวกับการพิทักษ์ และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน”, วารสารประชากรศึกษา. 15.2 (ธันวาคม 2532), 33-39.

_____. 2532. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเคเอ็นสตอร์.

วิภาเพ็ญ เจียสกุล. 2536. “พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่ชั้นกลาง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (สำเนา)

ศรัณยา อุพารศิลป์. 2534. “พฤติกรรมการจัดการสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของสตรีในชุมชนแออัด ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนแออัดสองร้อยห้อง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล. (สำเนา)

ศิริวรรณ ศิริบุญ และจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย. 2531. การศึกษาเปรียบเทียบชุมชนแออัดที่พัฒนาแล้ว และยังไม่พัฒนาในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาพร อธิธิพงษ์. 2536. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์
ป่าชายเลน : ศึกษากรณีอำเภอท่าใหม่และกิ่งอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี”,
วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
(สำเนา)

สงขลานครินทร์, มหาวิทยาลัย. 2532. โครงการช่วยเหลือฟื้นฟูทกภัยภาคใต้ ปี 2531.
สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สมพงษ์ พัดปุย. 2529. “ช่องว่างระหว่างกระบวนการพัฒนาองค์กรชาวบ้านและ
ประชาชน”, ทางเลือกการพัฒนา. 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2529), 85-89.

_____. 2527. สภาพสิทธิสลัม. กรุงเทพฯ : ธรรมศาสตร์.

_____. และวุฒิพันธ์ รัตนธารี. 2535. “การต่อสู้เพื่อที่อยู่อาศัยของชาวสลัม”, ใน การ
พัฒนาต้องมาจากประชาชน : เวทีชาวบ้าน 34. หน้า 47-50. วิฑูรย์ ปัญญากุล,
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

สมยศ หุ่นหว่า. 2536. “พลวัตของสังคมเกษตรบริเวณชายฝั่งอ่าวปากพนัง จังหวัด
นครศรีธรรมราช”, วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม) 14 (มีนาคม 2536), 94-108.

สำราญ จิตมานะ. 2537. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนา
ชุมชน” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนา
ชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2532. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สติน ปิเนนาโง. 2534. “การศึกษาการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในเขตชนบทและเขตเมือง ในอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี (The Study of the People’s Information Acquisition in the Rural and Urban Areas of Amphoe Saiburi, Changwat Pattani)”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์ เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- สุทัศน์ จุลรัตน์. 2536. “โครงการสำรวจชุมชนแออัด จังหวัดนครศรีธรรมราช”. นครศรีธรรมราช : ม.ป.พ. (สำเนา)
- สุวิทย์ ขอดมณี. 2538. “การรณรงค์สิ่งแวดล้อมในบ้าน และครอบครัว”, วารสารกองสุขาภิบาล. 3 (เมษายน-มิถุนายน 2538), 44-50.
- สุวิทย์ รุ่งวิสัย, วัฒนาวดี จิตรภักดี และดวงมณี จงรัมย์. 2531. ปัญหาพื้นฐานของชุมชนแออัดในเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โสภณ พรโชคชัย. 2528. 1020. กรุงเทพฯ : ศูนย์อาสาสมัครญี่ปุ่นประจำประเทศไทย.
- โสภณ สุภาพงษ์. 2535. “สื่อกับสิ่งแวดล้อม”, ใน สิ่งแวดล้อม’ 35. หน้า 230-234. ปรีญา นุตาลัย, ชงชัย พรรณสวัสดิ์ และวันชัย สกฤรัตน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สมาคมสิ่งแวดล้อมไทย.
- โสภณ ขบิลมันท์, สมบัติ สุพัฒชัย และประกายรัตน์ สุขุมาล. 2534. การศึกษารูปแบบของชุมชนที่พึงปรารถนาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- อลิน รพีพัฒน์, มรว. และคณะ. 2527. รายงานการประเมินผลการปรับปรุงชุมชนแออัดการเคหะแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อดิน รพีพัฒน์, มรว. และ วรรณพร วิเชียรพงษ์. 2524. ชุมชนแออัดและแนวทางเกี่ยวกับ การปรับปรุงชุมชนแออัด. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถัย อาจอำ และโรเซ่ ซีกาล. 2536. การวิจัยและพัฒนาความจำเป็นพื้นฐานผู้มีรายได้น้อยในเมือง : กรณีชุมชนวัดช่องลม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรุณประภา หอมเศรษฐี. 2520. การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุบลพงษ์ วัฒนเสรี. 2535. “การศึกษาสิ่งแวดล้อม” ใน สิ่งแวดล้อม’ 35. หน้า 331-142. ปริญญา นุตาลัย, ชงชัย พรรณสวัสดิ์ และวันชัย สกฤรัตน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สมาคมสิ่งแวดล้อมไทย.
- Dale, Ernest. 1973. Management : Theory and practice. 3 rd. ed. New York : McGraw-Hill.
- Denis, McQuail and Steven, Windhal. 1971. Communication Models : for the Study of Mass Communication. New York : Longman.
- Ehlers, Victor M. and Steel, Ernest W. 1965. Municipal and Rural Sanitation. 6th ed. New York : McGraw-Hill.
- Lee, Yok-Shiu F. 1995. Intermediary Institution, Community Organization and Urban Environmental Management : The Case of Three Bangkok Slums. Environmental Series No. 41, March 1995. Honnolulu : East-west Center.

Prasert Yamklinfung. 1973. A Study of Need and Problem Children and Youth in

Four Slums in Bangkok. s.l. : Social Science Research Institute,

Chulalongkorn University.

Roger, Everett M. and Shoemaker, Floyed F. 1971. Communication of Innovation.

New York : Free Press.

Urainwan Tan-Kim-Yong. 1979. Mini Slums in Chiang mai City : A Study of Family

Growth and Housing Condition. Chiang Mai : Faculty of Social Sciences,

Chiang Mai University.

Wattanaseree, U. 1990. Final Report on Factors Related to Environmental Attitudes

and Achievement of Students in Thailand. Khon Kaen : Khon Kaen

University.

Yamane, Tearo. 1973. Statistics : An Introductory Analysis. 3 rd. ed. Tokyo : Harper

International.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามเพื่อการศึกษา

หมายเลข _____

แบบสอบถามเพื่อการศึกษา

เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด

ชื่อชุมชน.....

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....

บ้านเลขที่.....ซอย.....

วันที่ให้สัมภาษณ์.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามทั้งหมดแบ่งออกเป็น 6 ตอน

- ตอนที่ 1. ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ
2. ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือน จำนวน 11 ข้อ
3. ข้อมูลการรับรู้ข่าวสารของครัวเรือน จำนวน 18 ข้อ
4. ข้อมูลการเข้ามีส่วนร่วมและมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่นๆ
ของครัวเรือนที่มีต่อชุมชน จำนวน 15 ข้อ
5. ข้อมูลการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน จำนวน 22 ข้อ
6. ข้อมูลการแบ่งงานกันทำในกิจกรรมต่างๆ ของครัวเรือน 20 ข้อ

แบบสอบถามเพื่อการศึกษา

เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด

ชื่อชุมชน.....
 ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....
 บ้านเลขที่..... ซอย.....
 วันที่ให้สัมภาษณ์.....

หมายเลขแบบสอบถาม

- ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม 1-3
 [] [] []
1. ผู้ตอบแบบสอบถามคือ 4
 1. หัวหน้าครอบครัว []
 2. ภรรยา /สามีของหัวหน้าครอบครัว
 3. อื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัวคือเป็น.....
2. อายุ.....ปี เพศ..... 5-7
 [] [] []
3. ขณะนี้ 1. ประกอบอาชีพ คือ..... 8
 หรือ 2. กำลังศึกษาชั้น..... []
 3. กำลังหางานทำ / กำลังรองาน
 4. อื่น ๆ คือ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือน

1. ครัวเรือนนี้มีหลักฐานทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชนนี้หรือไม่ 9
 1. มี []
 2. อาศัยทะเบียนบ้านของครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชนนี้
 3. อาศัยทะเบียนบ้านของครัวเรือนอื่น ๆ นอกชุมชน
 4. ใช้ทะเบียนบ้านในภูมิลำเนาเดิม
 5. อื่น ๆ

2. ที่อยู่เดิมของหัวหน้าครัวเรือนก่อนย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนนี้ 10-12
 1. เกิดที่นี่ (ข้ามไปตอบข้อ 5) [] [] [] []
 2. ย้ายมาจาก ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 3. หัวหน้าครัวเรือนอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ ประมาณ.....ปีมาแล้ว 13-14
 [] [] [] []
 4. เหตุผลที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนนี้ 15
 1. มีญาติพี่น้อง 2. ย้ายตามคู่สมรส []
 3. โกล้ที่ทำงาน / หางานทำสะดวก 4. ต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก
 5. การคมนาคมสะดวก 6. มีเพื่อนบ้านจากถิ่นเดียวกัน
 7. ถูกไล่ที่มาจากที่อื่น 8. อื่นๆ.....
 5. เต็มคำในช่องว่างให้สมบูรณ์

ชื่อ (หรือสถานภาพ ในครัวเรือน)	เพศ	อายุ	สถาน ภาพ สมรส	การศึกษา		สภาพการ ทำงาน	รายได้ต่อเดือน
				ระดับการ ศึกษา	กำลัง เรียน ชั้น.....	อาชีพอะไร หรือกำลังว่าง งาน	
หัวหน้าครัวเรือน 1			สมรส โสด หม้าย				16-22 [] [] [] [] [] [] [] []
ภรรยาหรือสามี 2							23-29 [] [] [] [] [] [] [] []
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							

6. สภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือนในขณะนี้คือ 30
1. ทำงานถาวร / เต็มเวลา []
 2. ว่างงาน / กำลังหางาน
 3. ทำบางโอกาส / ทำเมื่อมีผู้ว่าจ้าง
 4. อื่นๆ คือ.....
7. รายได้เฉลี่ยแล้วเพียงพอกับการใช้จ่ายในครัวเรือน หรือไม่ในแต่ละเดือน 31
1. พอใช้
 2. ไม่พอเกือบทุกเดือน []
 3. พอบ้างไม่พอบ้าง
 4. ส่วนใหญ่มีเหลือเก็บ
8. ถ้ามีเงินออม ใช้วิธีเก็บออมแบบใด (ตอบได้หลายข้อ) 32
1. ฝากธนาคาร
 2. เล่นแชร์ []
 3. สะสมในกลุ่มออมทรัพย์
 4. ให้ผู้อื่นกู้ยืม
 5. อื่นๆ คือ.....
9. หนี้สินของครัวเรือน มีหรือไม่ 33
1. มี (ประมาณ.....บาท)
 2. ไม่มี (ผ่านไปตอบข้อ 11) []
10. แหล่งหนี้สินของครัวเรือนส่วนใหญ่มาจากแหล่งใด 34
1. ยืมพ่อแม่พี่น้อง
 2. กู้จากเจ้าหนี้ []
 3. เปียร์แชร์
 4. กู้กลุ่มออมทรัพย์
 5. กู้ธนาคาร
 6. กู้จากนายจ้าง
 7. อื่นๆ คือ.....
11. กรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินที่อยู่อาศัยในปัจจุบันนี้ 35
1. บ้าน และที่ดินเป็นของตนเอง
 2. เช่าที่ดิน ปลูกบ้านเป็นของตนเอง []
 3. เช่าบ้าน / ห้อง
 4. อื่นๆ คือ.....

ตอนที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน

3.1. ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและแหล่งข่าวสาร

1. เมื่อพูดถึง "สิ่งแวดล้อม" ท่านเข้าใจว่า หมายถึงอะไรบ้าง 36
- _____ []
- _____
- _____

2. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือไม่ 37
1. มี
 2. ไม่มี []

3. ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในชุมชนมีอะไรบ้าง (3 ปัญหา และเสนอวิธีแก้ไข)

1. ปัญหา.....วิธีแก้..... 38-39
..... [] []
2. ปัญหา.....วิธีแก้..... 40-41
..... [] []
3. ปัญหา.....วิธีแก้..... 42-43
..... [] []

แหล่งข่าวสาร	การรับข่าวสารจากแหล่งต่างๆ		เรื่องที่สนใจ (ระบุเรื่อง)	ความถี่ในการรับข่าวสาร			
	รับ	ไม่รับ		เป็นประจำ	บ่อย	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
4. โทรทัศน์							44-46 [] [] []
5. วิทยุ							47-49 [] [] []
6. หนังสือพิมพ์							50-52 [] [] []
7.คุยกับเพื่อนบ้าน							53-55 [] [] []
8. นั่งคุยที่ร้านค้า							56-58 [] [] []
9. อื่นๆ คือ							59-61 [] [] []

ความถี่ : เป็นประจำ 5-7 วัน / สัปดาห์

บ่อย ๆ 4-2 วัน / สัปดาห์

นาน ๆ ครั้ง 1 ครั้ง/สัปดาห์ หรือ น้อยกว่า

3.2 การรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม

ช่องทางการรับข่าวสาร สิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคล	ความถี่ในการรับข่าวสาร				
	เป็นประจำ	บ่อย	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย	
10. จากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน					62 []
11. จากการพูดคุยกับกรรมการ ชุมชนและกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ ภายในชุมชน					63 []
12. จากเจ้าหน้าที่มูลนิธิพัฒนาที่ อยู่อาศัยและมูลนิธิศุภนิมิต					64 []
13. จากโปสเตอร์รณรงค์สิ่งแวดล้อม ของรัฐและเอกชนที่ปิด ไว้ตามสถานที่ต่างๆ					65 []
14. จากรายการต่างๆ ผ่านวิทยุ					66 []
15. จากรายการต่างๆ ผ่าน โทรทัศน์					67 []
16. จากบทความ-ข่าว-ภาพ ผ่าน นสพ./ นิตยสาร					68 []
17. เจ้าหน้าที่เทศบาล					69 []

18. ท่านรับรู้ข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนหรือบุคคลกลุ่มใดมากที่สุดอันดับ 1-2-3
-วิทยุ โทรทัศน์ นสพ./นิตยสาร 70-72
-เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่เทศบาลและข้าราชการอื่นๆ [] [] []
-เจ้าหน้าที่มูลนิธิ กรรมการชุมชน
-ภาพโปสเตอร์เผยแพร่ข่าวสารสิ่งแวดล้อม อื่นๆ คือ.....

ตอนที่ 4 การเข้าร่วมและมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน

1. การสร้างและซ่อมแซมทางเดิน / ซอย/ถนน และไฟฟ้าแสงสว่างภายในชุมชน
ครัวเรือนของท่านเข้าร่วม มากน้อยเพียงไร

1. ทุกครั้ง	2. เกือบทุกครั้ง	73
3. บางครั้ง	4. ไม่เคยเข้าร่วม	[1]
5. ไม่เคยมีกิจกรรมนี้ในชุมชน		
2. วิธีการเข้าร่วม หรือมีส่วนสนับสนุน (ตอบได้หลายข้อ)

1. แรงงาน	2. ความคิด ความคิด	74-75
3. อาหาร	4. เงิน	[1] [1]
5. อื่นๆ คือ.....		
3. การทำความสะอาดทางเดิน/ซอย/ถนน/ชุมชน ครัวเรือนของท่าน
เข้าร่วมมากน้อยเพียงไร

1. ทุกครั้ง	2. เกือบทุกครั้ง	76
3. บางครั้ง	4. ไม่เคยเข้าร่วม	[1]
5. ไม่เคยมีกิจกรรมนี้ในชุมชน		
4. วิธีการเข้าร่วม หรือมีส่วนสนับสนุน (ตอบได้หลายข้อ)

1. แรงงาน	2. ความคิด	77-78
3. อาหาร	4. เงิน	[1] [1]
5. อื่นๆ คือ.....		
5. การระบายน้ำขุดลอกคู-คลอง-ที่ลุ่มในชุมชน และเก็บขยะ/สวะ
ครัวเรือนของท่านเข้าร่วมมากน้อยเพียงไร

1. ทุกครั้ง	2. เกือบทุกครั้ง	79
3. บางครั้ง	4. ไม่เคยเข้าร่วม	[1]
5. ไม่เคยมีกิจกรรมนี้ในชุมชน		
6. วิธีการเข้าร่วม หรือมีส่วนในการสนับสนุน (ตอบได้หลายข้อ)

1. แรงงาน	2. ความคิด	80-81
3. อาหาร	4. เงิน	[1] [1]
5. อื่นๆ คือ.....		
7. การเข้าร่วมประชุม หรือพูดคุยปรึกษาหารือ หรือเสนอแนะการแก้ปัญหา
ต่างๆ ในชุมชนแก่ผู้นำ / กลุ่มผู้นำในชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการหรือการส่วนตัว

1. ทำเป็นประจำ	2. บางครั้ง	82
3. นานๆ ครั้ง	4. ไม่เคย	[1]

8. การเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น งานศพ งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่
งานบวชนาค แต่งงาน ฯลฯ

1. ทุกครั้ง	2. ทุกครั้งที่ได้รับเชิญ	83
3. เกือบทุกครั้ง	4. บ่อย	[]
5. บางครั้ง	6. อื่นๆ คือ.....	

9. วิธีการเข้าร่วม หรือสนับสนุน

1. แรงงาน	2. เงิน	84
3. อาหาร	4. ความคิด	[]
5. อื่นๆ คือ.....		

10. งานบุญประเภทใดที่คนในชุมชนทำร่วมกันเป็นประจำ (ตอบได้หลายข้อ)

1. เป็นเจ้าภาพปฏิญาร่วมกัน / ร่วมทำบุญ	85
2. ทำบุญงานเดือนสิบร่วมกัน / ร่วมทำบุญหมรับ	[]
3. ตักบาตรปีใหม่ - สงกรานต์ในหมู่บ้าน / ชุมชน	
4. รดน้ำสงกรานต์คนแก่เฒ่าในชุมชนร่วมกัน	
5. งานทำบุญประเพณีประจำปีของชุมชน	
6. อื่นๆ เช่น.....	

11. หัวหน้าครัวเรือน-ภรรยา (สามี) เป็น-ไม่เป็น-เคยเป็น กรรมการ
กลุ่มต่างๆ หรือไม่

ชื่อกลุ่ม	เป็น	ไม่เป็น	เคยเป็น
กรรมการกลุ่มออมทรัพย์			
อาสาสมัครสาธารณสุข			
สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน			
หัวหน้าซอย			
กรรมการชุมชน			
อื่นๆ คือ.....			

86

[]

* ข้อ 12-15 ตอบเฉพาะผู้มีตำแหน่งในชุมชน

12. ตำแหน่งในคณะกรรมการของท่านคือ.....
.....

13. เคยเป็นกรรมการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อม บ้างหรือไม่
1. เคย
 2. ไม่เคย
14. การประชุมเพื่อทำกิจกรรม มีลักษณะอย่างไร
- 1) ส่วนใหญ่ประชุมอย่างเป็นทางการ - ส่วนใหญ่ไม่เป็นทางการ
 - 2) ส่วนใหญ่ประธานพูดคนเดียว - กรรมการและประธานช่วยกันพูด
 - 3) เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่สนใจเข้าฟังได้ - ประชุมกันเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 4) เมื่อประชุมแล้วแจ้งให้ชาวบ้านทราบวิธีใด
 - บอกปากต่อปาก
 - ปิดประกาศ
 - ให้หัวหน้าซอยช่วยบอกต่อ
 - อื่นๆ คือ.....
15. การร่วมมือของประชาชนในชุมชนในการทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร
- 1)มากปานกลางน้อยแล้วแต่ประเภทของกิจกรรม
 - 2) กิจกรรมที่คนในชุมชนร่วมมือหาได้แก่.....
 - 3) ประชาชนที่กระตือรือร้นร่วมกิจกรรมมีประมาณ.....คน

ตอนที่ 5 การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

1. ครัวเรือนของท่าน มีที่รองรับขยะ (ถังขยะ) หรือไม่ 87
 1. มี
 2. ไม่มี (ผ่านไปตอบข้อ 3) []
2. ถ้ามีถังขยะในครัวเรือน ได้นำไปทิ้งรวมที่ถังรวมของชุมชนหรือไม่ 88
 1. นำไปทิ้งที่ถังรวมของชุมชนทุกครั้ง
 2. ส่วนใหญ่ นำไปทิ้งที่ถังรวม
 3. นำไปฝัง และข้อ 2 []
 4. เผา
 5. อื่นๆ คือ..... (ผ่านไปตอบข้อ 4)
3. ถ้าไม่มี นำขยะไปทิ้งที่ไหน 89
 1. ใส่ถุงไปทิ้งรวมที่ถังรวมของชุมชน
 2. ทิ้งใต้ถุนและรอบๆ บ้าน
 3. ฝัง []
 4. เผา
 5. นำไปถมที่ลุ่ม
 6. อื่นๆ คือ.....
4. ระยะเวลาที่ครัวเรือนของท่านนำขยะไปทิ้งเพื่อให้เทศบาลเก็บขน 90
 1. ทิ้งทุกวัน
 2. ทิ้งทุก ๆ 2 วัน
 3. 1-2 วัน []
 4. 3 วันหรือมากกว่า
5. ครัวเรือนของท่านมีการแยกขยะก่อนนำไปทิ้งหรือไม่ 91
 1. ไม่แยก / ทิ้งรวม []
 2. แยกเอาสิ่งที่ยังมีประโยชน์ออกก่อนนำไปทิ้ง
 3. แยกขยะเปียก / ขยะแห้ง
 4. อื่นๆ คือ.....

6. ครั้วเรือนของท่านเคยขายของเก่า หรือสิ่งที่คัดแยกก่อนทิ้งเป็นขยะหรือไม่
1. ขายเป็นประจำ	2. ขายบ่อย	92
2. นาน ๆ ครั้ง	4. ไม่เคย	[]
5. อื่นๆ		
7. สิ่งของที่เคยใช้แล้วที่นำไปขาย เช่น (ตอบได้หลายข้อ)
1. ขวดแก้วประเภทต่างๆ	2. เครื่องใช้พลาสติกเก่า	93-100
3. เครื่องใช้พลาสติกเก่า	4. ถูพลาสติก เขือกฟาง.....	[II II II]
5. เครื่องครัวเก่าที่เป็นโลหะ	ฯลฯ	[II II II]
6. กระดาษชนิดต่างๆ	7. เสื้อผ้าใช้แล้ว	
8. เศษโลหะ ลวด กระป๋องต่างๆ	8. อื่นๆ คือ.....	
8. ประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้ในการหุงต้มในครั้วเรือน
1. แก๊ส	2. ไฟฟ้า	101
3. ฟืน และ/หรือถ่าน	4. ใช้หลายอย่างรวมกันคือ.....	[]
9. ครั้วเรือนของท่านใช้ไฟฟ้าในลักษณะใด
1. มิมิเตอร์เป็นของตนเอง	2. ชื้อไฟฟ้าต่อจากเพื่อนบ้านที่มีมิเตอร์	102
3. อื่นๆ คือ.....		[]
10. ครั้วเรือนของท่านจ่ายค่าไฟฟ้าประมาณเดือนละ.....บาท
- 103-105
- [II II I]
11. ถ้าเปลี่ยนหลอดไฟครั้งต่อไป ท่านอยากจะใช้หลอดไฟประเภทใด
1. หลอดผอม	2. หลอดอ้วน	3. หลอดกลม	106
			[]
12. ครั้วเรือนของท่านใช้น้ำดื่มประเภทใดเป็นหลัก
1. น้ำประปา	2. น้ำประปาต้มสุก	107
3. ชื้อน้ำกรองบรรจุขวด	4. มีเครื่องกรองน้ำดื่มในบ้าน	[]
5. น้ำฝน	6. อื่นๆ คือ.....	
13. ครั้วเรือนของท่านจ่ายน้ำดื่ม น้ำใช้ ประมาณเดือนละ.....บาท
- 108-110
- [II II I]
14. ครั้วเรือนของท่านขาดแคลนน้ำดื่ม - น้ำใช้บ้างหรือไม่ในรอบปี
1. ขาด	2. ไม่ขาด	111
		[]
15. ถ้าขาดท่านจะเสนอวิธีแก้ไขอย่างไร.....
-
16. ท่านทิ้งเศษอาหารจากการล้างภาชนะใส่อาหารอย่างไร
1. ทิ้งรวมไปกับน้ำล้าง	2. แยกทิ้งในถังขยะ	112
3. ผึ่ง	4. อื่นๆ คือ.....	[]

ตอนที่ 6 ข้อมูลการแบ่งงานกันทำในกิจกรรมต่างๆ ของครัวเรือน
กิจกรรมต่อไปนี้เป็นหน้าที่หลักของใคร

ประเภทของงาน	หัวหน้า	สามี/ ภรรยา	ลูกสาว/ สะใภ้	ลูกชาย/ เชย	ญาติ/ ผู้อาศัย	ช่วยกัน ทำ	อื่นๆ
1. การประกอบอาหาร							
2. การจัดหาพลังงานและเลือกประเภท							
3. การซักรีดเสื้อผ้า							
4. การทำความสะอาดภายในบ้าน							
5. การทำความสะอาดบริเวณบ้าน							
6. การนำขยะไปทิ้งถังเทศบาล							
7. การนำขยะไปฝัง-เผา-ถมที่							
8. การคัดแยกขยะ และนำไปขาย							
9. การซ่อมแซมบ้าน และเครื่องใช้ใน บ้าน							
10. การจัดหาน้ำดื่ม							
11. การจัดหาน้ำใช้							
12. การเก็บรักษาสิ่งของอันตราย เช่น น้ำมัน / สี/ยาฆ่าแมลง/ยา รักษาโรค/มิด							
13. การเลี้ยงดูเด็ก							
14. การดูแลคนชรา							
15. การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน							
16. การดูแลดูระบายน้ำหน้าบ้าน							
17. การดูแลถนน ทางเดินหน้าบ้าน							
18. การติดต่อกับหน่วยงาน และบุคคลภายนอก							
19. การซื้อสิ่งของเครื่องใช้ - อาหาร							
20. ผู้มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดใน ครัวเรือน							

ภาคผนวก ข.

ข้อมูลชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1

ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ในเขตตำบลคลังและตำบลท่าวัง ในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช ในที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยที่ดินของวัดศรีทวี ที่ดินของนางสาวพร้อม ฅ นคร ที่ดินที่ไม่ทราบว่าเป็นการดูแลของหน่วยงานใด และที่ดินซึ่งครอบครองโดยประชาชนในชุมชน

อาณาเขต	ทิศเหนือ	จด วัดศรีทวี (วัดท่ามอน)
	ทิศใต้	จด ชุมชนบ้านตึก
	ทิศตะวันออก	จด รางรถไฟ และบริเวณบ้านพักพนักงานการรถไฟ สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช
	ทิศตะวันตก	จด คลองทุ่งปรัง

ขนาดพื้นที่

- ชุมชนมีพื้นที่ ประมาณ 52 ไร่ เป็นที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย ประมาณร้อยละ 75 ที่ดินของวัดศรีทวี ประมาณร้อยละ 8 ที่ดินของนางสาวพร้อม ฅ นคร ประมาณร้อยละ 4 ที่ดินของประชาชนในชุมชนประมาณร้อยละ 6 ที่เหลือประมาณร้อยละ 7 ตั้งอยู่หลังสุสานมุสลิม จังหวัดนครศรีธรรมราช และมีพื้นที่ที่เกิดจากการตั้งเงินของลำคลองสาขาที่ไหลลงสู่คลองทุ่งปรัง ซึ่งไม่มีใครทราบชัดว่าอยู่ในการดูแลของหน่วยงานใด

การตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ทางทิศเหนือของชุมชน ในซอยชุมชนพัฒนา 1 และบางส่วนของซอยชุมชนพัฒนา 2 ซึ่งเป็นที่ดินของวัดศรีทวี มีการตั้งถิ่นฐานมาพร้อม ๆ กับการตั้งวัดศรีทวีในระหว่าง พ.ศ. 2415-2420 ต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ในสมัยนั้นเป็นครัวเรือนที่เป็นผู้ปลูกวัดศรีทวี หรือวัดท่ามอนในสมัย

นั้น การตั้งถิ่นฐานในชอยชุมชนพัฒนา 16-17 หลังสุสานมุสลิม จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุหลายคนในชุมชนว่า มีการตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้มาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การตั้งถิ่นฐานในชอยชุมชนพัฒนา 15 ผู้สูงอายุที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนรุ่นแรกบอกเล่าตรงกันว่าครอบครัวแรก เข้ามาตั้งบ้านเรือนเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500 และเป็นเจ้าพนักงานการรถไฟของสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ส่วนในชอยชุมชนพัฒนา 8-9-10 ที่ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับที่ตั้งสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช สถานีเก่าตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2457 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และน่าจะมียุคครัวเรือนต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานพร้อม ๆ กับการตั้งสถานีรถไฟ และเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับ การขยายตัวของชุมชนชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ใน พ.ศ. 2500 ชุมชนหน้าสถานีรถไฟเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยเป็นแหล่งผลิตดินลิ่ม (ดินเผาตัดเป็นชิ้นขนาด 0.5 x 5 ซม. สำหรับบริโกล) เป็นที่ตั้งของช่องโสตภัณฑ์ระดับต่ำ และเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์เช่น หมู เป็ด ไก่ วัว ควาย ในระยะเวลาต่อมาพื้นที่นี้มีการอพยพเข้า-ออกสูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ เป็นพื้นที่ที่มีบ้านเช่ามากกว่าบริเวณอื่น ๆ ของชุมชน ความหนาแน่นของประชากรสูงขึ้น ทำให้ชุมชนค่อย ๆ ขยายตัวใหญ่ขึ้น ในชอยชุมชนพัฒนา 11 ก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานมาก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ในชอยนี้มีคลินิกของซินแสเฮนเฮิน แซ่ลิ่ม ชาวจีนกวางตุ้ง เป็นผู้ซึ่งให้การรักษาพยาบาลแก่คนไข้ด้วยความเมตตาเป็นที่เคารพนับถือของคนไข้ทั่วไป คนไข้ส่วนหนึ่งเดินทางมารักษาที่ซินแสเฮนเฮินโดยทางรถไฟ จากคำบอกเล่าของบุตรสาวคนเล็กของซินแสเฮนเฮิน คลินิกของซินแสเข้ามาตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของชอยชุมชนพัฒนา 11 มีคนไข้ทั้งจากเขตเมืองและนอกเขตเมืองซึ่งส่วนใหญ่เดินทางเข้ามารับการรักษาโดยทางรถไฟเป็นจำนวนมาก คลินิกตั้งอยู่ประมาณ 5 ปี ในช่วงระยะประมาณ พ.ศ. 2483-2488 แล้วย้ายออกไปจากชุมชนพื้นที่ในชอยชุมชนพัฒนา 5-6 เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำกว่าบริเวณอื่น ๆ เดิมมีสภาพเป็นป่าพรุ ปัจจุบันพื้นที่นี้ยังมีสภาพลุ่มต่ำชื้นแฉะ และมีน้ำท่วมขังในฤดูฝนนานกว่าบริเวณอื่น ๆ ในชุมชน การตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้จึงค่อนข้างเบาบางกว่าชอยอื่น ๆ

การขยายตัวของชุมชนหน้าสถานีรถไฟเป็นไปอย่างรวดเร็วหลัง พ.ศ. 2513 หลังจากการสร้างอาคารสถานีรถไฟนครศรีธรรมราชใหม่แล้วเสร็จ การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปทั้งที่เกิดจากการเกิดเพิ่มขึ้นในชุมชน และการอพยพเข้าของประชากรภายนอกเนื่องจากการอนุญาตให้ประชาชนเช่าที่ดินปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย และทำเลที่ตั้งของชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับเขตเศรษฐกิจสำคัญใจกลางเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ใกล้

แหล่งงาน และมีการคมนาคมสะดวก รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัย ราคาถูกที่คนยากจนสามารถหา
ได้

โครงสร้างประชากร

จากข้อมูล จปฐ. พ.ศ. 2536 ชุมชนหน้าสถานีรถไฟมีจำนวนบ้าน 307 หลัง จำนวน
412 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,825 คน ชาย 836 คน หญิง 989 คน มีเด็กอายุต่ำ
กว่า 6 ปี จำนวน 219 คน อายุระหว่าง 16-60 ปี จำนวน 1,051 คน และมีผู้สูงอายุสูงกว่า 60
ปี จำนวน 124 คน

การศึกษา

หัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.2 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และร้อยละ
10.1 จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หัวหน้าครัวเรือนมีระยะเวลาศึกษาในสถาน
ศึกษาเฉลี่ย 5.93 ปี คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิด
เป็นร้อยละ 68.8 มีระยะเวลาศึกษาในสถานศึกษาเฉลี่ย 5.04 ปี

อาชีพและรายได้

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 56.7 ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง รอง
ลงมาคือร้อยละ 21.0 ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน
เท่ากับ 7,852.23 บาท และครัวเรือนร้อยละ 48.5 มีหนี้สิน

สภาพการครอบครองที่ดิน

จากข้อมูล จปฐ. พ.ศ. 2536 ประชากรส่วนใหญ่เช่าที่ดินปลูกบ้านจำนวน 280 ครัว-
เรือน/เช่าบ้านอยู่อาศัย จำนวน 106 ครัวเรือน มีที่ดินเป็นของตนเอง 22 ครัวเรือน และอาศัย
ผู้อื่นอยู่ 4 ครัวเรือน

กรรมการชุมชน

ปัจจุบันชุมชนหน้าสถานีรถไฟแบ่งออกเป็น 2 เขตย่อย คือ เขตสะพานยาว ซึ่งเป็นพื้นที่ทางทิศเหนือของชุมชนตั้งแต่ซอยชุมชนพัฒนา 1-7 และเขตนอกโคก ซึ่งเป็นพื้นที่ทางทิศใต้ของชุมชน ตั้งแต่ซอยชุมชนพัฒนา 8-17 เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการชุมชนครั้งแรกใน พ.ศ. 2530 ตามนโยบายของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้นมีนายเอนก สิทธิประศาสน์เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด การเลือกตั้งครั้งนั้นดำเนินการโดยเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช โดยมีพัฒนาชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่ปรึกษา คณะกรรมการชุมชนมีระยะเวลาบริหารชุมชนเป็นเวลา 4 ปี เมื่อหมดสมัยการบริหารได้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่ทุกครั้ง สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จากการเลือกตั้งในพ.ศ. 2540 ปราบภูวนายชงยุทธ ญาติจินา ได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการชุมชนเขตนอกโคก และนายสม พุทธิโรสิทธิ ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการชุมชนเขตสะพานยาว ซึ่งแต่ละชุมชนมีคณะกรรมการชุมชน จำนวน 7 คน

ชุมชนประตู่ขาว 1

ที่ตั้ง

ชอยประตู่ขาว 1 เฉพาะพื้นที่ทางทิศใต้ของชอย ตั้งอยู่ในตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขนาดพื้นที่

ประมาณ 3 ไร่

ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนประตู่ขาว 1 ตั้งอยู่ในที่ดินของ นายกระจ่าง และนางม่วย สุพรรณพงศ์ ต่อมา ทั้งสองได้ยกที่ดินผืนนี้ให้แก่ นางสุพัตรา จุลพราหมณ์ ซึ่งเป็นบุตรสาว ปัจจุบันสมรส กับนายแพทย์สุนทร จุลพราหมณ์ ตั้งครอบครัวอาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง นางสุพัตรา จุลพราหมณ์ ได้มอบหมายให้นางนิคม สาครธรณ์ เป็นผู้จัดการดูแลผลประโยชน์ ชุมชนนี้เกิดขึ้นเพราะนางม่วย สุพรรณพงศ์ ตัดสินใจให้เช่าที่ดินผืนนี้แก่ผู้ประสงค์จะเช่าที่ดินปลูกสร้างบ้านพักอาศัยเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2523 โดยมีผู้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยเป็นรายแรกคือ นายเจิม ถัทธิพรหม ซึ่งประกอบอาชีพตีบสามล้อรับจ้าง ปัจจุบันมีผู้เช่าที่ดินปลูกสร้างบ้าน จำนวน 52 ราย และสร้างอุ้งซ่อมรถ 1 ราย และตั้งร้านขายอาหารตามสั่ง 1 ราย ขนาดที่ดินที่ ให้เช่าต่อ 1 ครัวเรือนมีขนาดโดยเฉลี่ยประมาณ 20 ตารางวา ส่วนอุ้งซ่อมรถและร้านอาหารมี เนื้อที่ประมาณแห่งละ 50 ตารางวา

ประชากร

ชุมชนประตู่ขาว 1 มีจำนวนบ้านอยู่อาศัย 52 หลัง มีประชากร ประมาณ 230 คน

การศึกษา

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 47.8 จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 และร้อยละ 32.6 มีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หัวหน้าครัวเรือนมีระยะเวลาศึกษาในสถานศึกษาเฉลี่ย 7.52 ปี คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 69.1 จบการศึกษาชั้น

ประดอมปีที่ 4 และร้อยละ 14.2 จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มรสของหัวหน้าครัวเรือนมีระยะเวลาศึกษาในสถานศึกษาเฉลี่ย 5.77 ปี

อาชีพและรายได้

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 41.3 ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้าง รองลงมา ร้อยละ 26.1 ประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว ครัวเรือนในชุมชนมีรายได้เฉลี่ย 9,067.39 บาทต่อเดือน และครัวเรือน ร้อยละ 65.2 มีหนี้สิน

สภาพการถือครองที่ดิน

ประชากรทั้งหมดในชุมชนเช่าที่ดินของนางสุพัตรา จุลพราหมณ์ ปลูกสร้างบ้านอยู่อาศัย โดยการทำสัญญาเช่าปีต่อปี

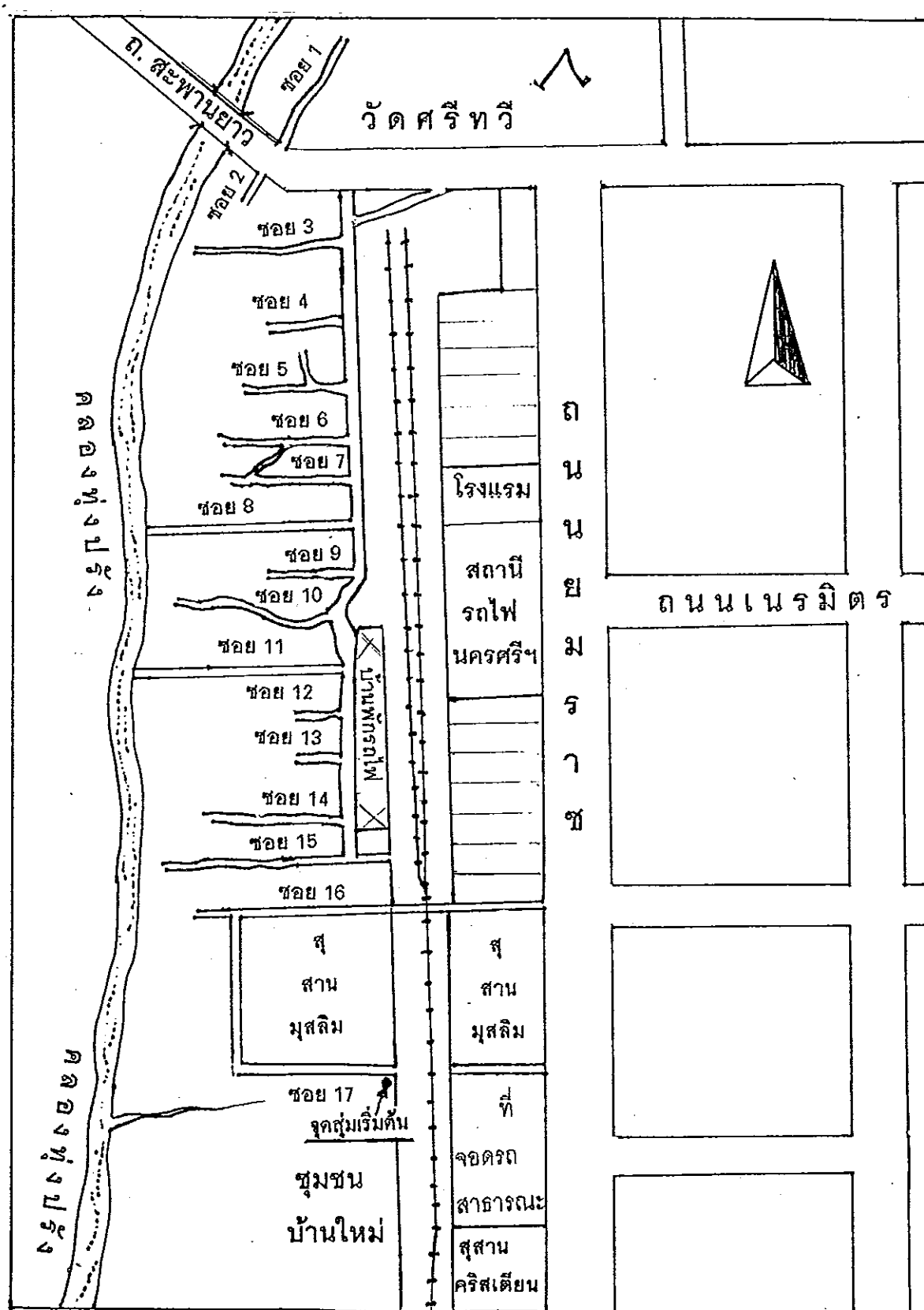
กรรมการชุมชน

สืบเนื่องจากนโยบายของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เทศบาลเมืองนครนครศรีธรรมราชในขณะนั้น ได้รับนโยบายจากนายเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดให้มีการเลือกตั้งกรรมการชุมชนในซอยประตู่ขาว 1 ใน พ.ศ. 2528 โดยมีพัฒนากรจังหวัดเป็นที่ปรึกษา ประธานชุมชนที่ได้รับเลือกตั้งคือ นายสุรพล สุพรรณพงศ์ หลังจากคณะกรรมการชุดนี้หมดวาระใน พ.ศ. 2531 เทศบาลมิได้จัดให้มีการเลือกตั้งครั้งต่อไป ปัจจุบันชุมชนนี้จึงไม่มีคณะกรรมการชุมชนคอยดูแลและบริหารงานในชุมชน

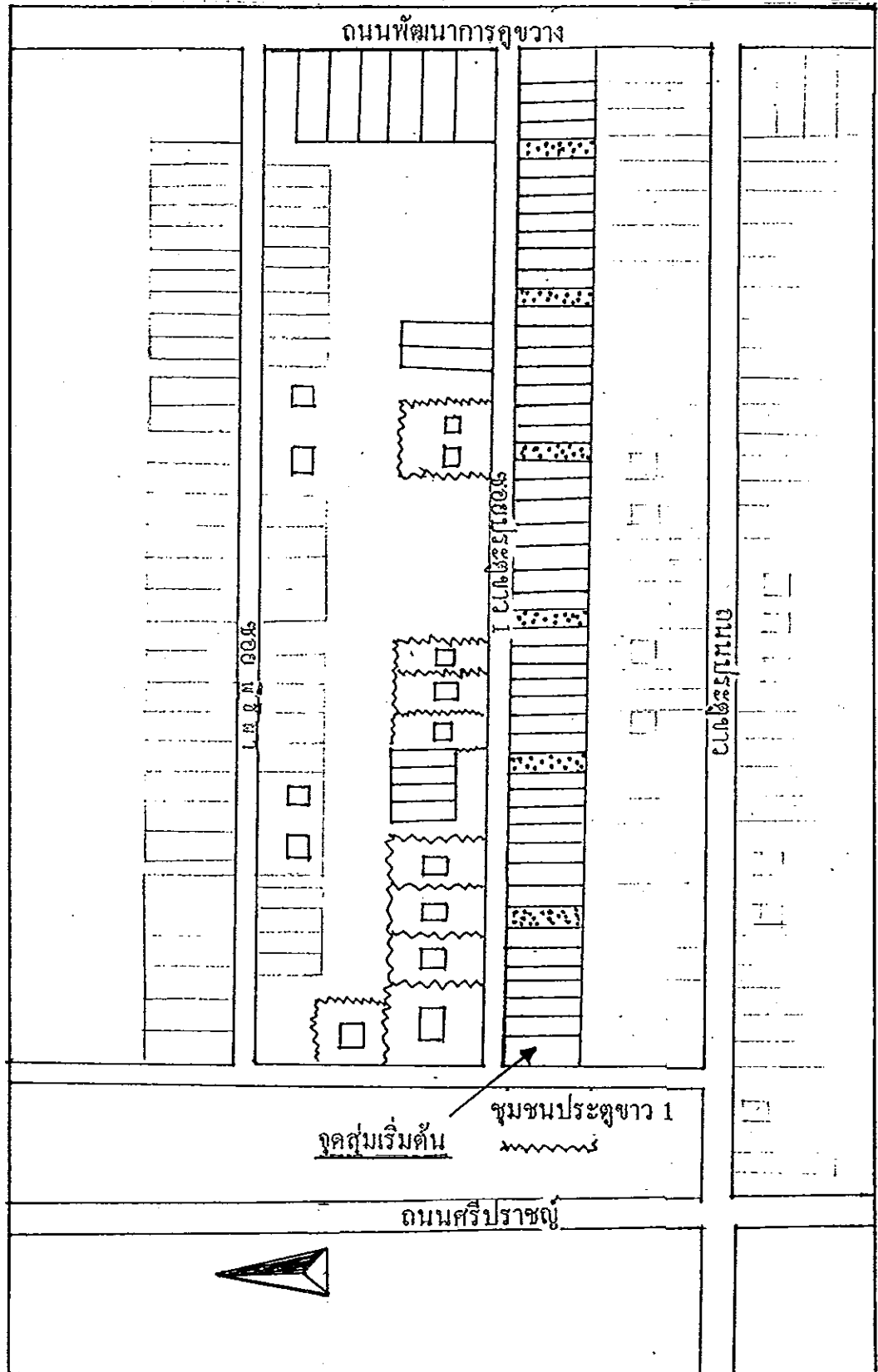
ภาคผนวก ค.

แผนที่สังเขปชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และชุมชนประตู่ขาว 1

แผนที่ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

แผนที่ชุมชนประตู่ขาว 1

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นางสาวเสาวภา ชลรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด 13 กันยายน 2493
วุฒิการศึกษา
วุฒิ ชื่อสถาบัน ปีที่สำเร็จการศึกษา
การศึกษาระดับบัณฑิต (ภูมิศาสตร์) วิทยาลัยวิชาการศึกษา 2515
ประสานมิตร
ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน
อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช